

Ўзбекистон Республикаси
Олий ҳўжалик суди

Тадбиркорлик фаолиятининг ҳуқуқий асослари

САВОЛЛАР ВА ЖАВОБЛАР

Baktria press
Тошкент - 2014

УЎК 334.722(076.2)
КБК 67.404
Т 14

Тадбиркорлик фаолиятининг ҳуқуқий асослари./С.Шадиева, И.Таджиев, З.Умаров, Л.Кариева, О.Ражабов. — Тошкент: Baktria press, 2014 — 288 б.

Ушбу қўлланма, аввало, тадбиркорлар ва тадбиркорлик фаолиятини амалга оширмақчи бўлган шахслар учун мўлжалланган. Қўлланма ундан фойдаланиш қулай бўлиши учун савол ва жавоблар шаклида тузилган ва тадбиркорлар ўз фаолияти давомида дуч келиши мумкин бўлган деярли барча муаммоли масалаларни ҳал этишга қаратилган. Жумладан, унда хўжалик юритувчи субъектларнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари, тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш тартиби, уларнинг фаолияти устидан давлат назоратининг турлари ва тартиби, тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш усуллари, хўжалик судларида низоларни ҳал этиш тартиби ва бошқалар ҳақидаги асосий маълумотлар ўз аксини топган.

Мазкур қўлланманинг афзаллиги шундан иборатки, унга хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини ташкил этиш ва юритиш учун зарур бўлган ҳужжатлар, шунингдек судга тақдим этиладиган даъво аризалари, мунозабатларнинг бошқа шакллари ва суд ҳужжатларининг намуналари ҳам киритилган.

КБК 67.404
Т 14

Ушбу қўлланма нафақат тадбиркорлар учун, балки корхоналарнинг юридик хизмат ходимлари, адвокатлар, талабалар ва бошқа фойдаланувчиларга ҳам тавсия этилади.

ISBN 978-9943-4411-8-7

© Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди, 2014 й.
© «O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Axborotnomasi» - «Вестник
Высшего хозяйственного суда Республики Узбекистан», 2014 й.
© Baktria press, 2014 й

**Ишбилармонлик — бизнес юритиш учун амалий
қулай шароит туғдириб бериш, кичик бизнес
ва хусусий тадбиркорликни ҳар томонлама
қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш реал
иқтисодиётни ислоҳ этишнинг навбатдаги
энг муҳим йўналишига айланмоғи зарур.**

*(И.Каримов. “2014 йил юқори ўсиш суръатлари
билан ривожланиш, барча мавжуд имкониятларни
сафарбар этиш, ўзини оқлаган ислоҳотлар стратегиясини
изчил давом эттириш йили бўлади” номли маърузадан)*

КИРИШ СЎЗ

Мустақилликни дастлабки йиллариданоқ республикамізда тадбиркорликни доимий равишда ҳимоя қилиш ва қўллаб-қувватлашни назарда тутувчи аниқ мақсадга йўналтирилган ислоҳотлар олиб борилмоқда. Тадбиркорликни ривожлантириш зарурати, авваламбор, барқарор иқтисодий ўсишга эришиш, иқтисодиётнинг реал секторини катта ҳажмдаги инвестициялар билан таъминлаш, иқтисодиётдаги жадал ўзгаришларни рағбатлантириш, аҳоли даромадларининг ўсиши ва бошқаларга асосланган янги босқичдаги иқтисодий ислоҳотларнинг мазмун моҳиятидан келиб чиқади. Тадбиркорликнинг давлат томонидан қўллаб-қувватланаётгани ҳақиқий бозор муносабатларининг таркиб топишига, маҳсулот ва кўрсатиладиган хизматлар сифатини ошишини таъминлайдиган рақобатнинг ривожланишига ёрдам беради.

Бугунги кунда Ўзбекистонда иқтисодиётни эркинлаштириш, тадбиркорликни жадал ривожлантиришга қаратилган кенг қамровли норматив-ҳуқуқий база яратилиб, тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари қонуний мустаҳкамлаб қўйилди.

Тадбиркорлик субъектларига бозор иқтисодиёти шароитида эркин фаолият юритишлари учун қулай шарт-шароитлар яратиб бериш тўғрисидаги қонун ва қонун ости ҳужжатларини қабул қилинишига эътибор қаратилган бўлсак, бу жараён режали ва босқичма босқич амалга оширилганлигини гувоҳи бўламиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти Илҳом Каримов 2010 йил 12 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенати қўшма мажлисидаги «Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси» мавзусида қилган маърузасида ҳам бу масалага алоҳида эътибор қаратганлиги бежиз эмас. Маърузада таъкидланганидек, мамлакатимиз мустақил тараққиётининг дастлабки босқичида, яъни 1991 йилдан 2000 йилгача бўлган даврда улкан ўзгаришларни амалга оширишда асосий эътибор марказлаштирилган маъмурий-буйруқбозлик тизимига барҳам бериш ва бозор иқтисодиётининг асосларини, аввалам-

бор, қонунчилик базасини шакллантириш учун шароит яратишга қаратилди. Бу борада қабул қилинган ўта муҳим қонун ва норматив ҳужжатлар қаторида Фуқаролик, Ер, Солиқ ва Божхона кодексларини, «Давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш тўғрисида», «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида», «Чет эл инвестициялари тўғрисида», «Чет эллик инвесторлар ҳуқуқларининг кафолатлари ва уларни ҳимоя қилиш чоралари тўғрисида»ги қонунларни қайд этиш мумкин.

Ислохотларнинг кейинги босқичида «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида», «Хусусий корхона тўғрисида», «Валютани тартибга солиш тўғрисида», «Ташқи иқтисодий фаолият тўғрисида», «Фермер хўжалиги тўғрисида»ги қонунлар, янги таҳрирдаги Солиқ кодекси ва шунингдек иқтисодиётни ислоҳ қилиш бўйича умумий ҳисобда 400 дан зиёд қонун ҳужжатлари қабул қилинди ва жорий этилди. Уларнинг барчаси иқтисодиётимизни янада либераллаштириш ва модернизация қилишда нафақат мустақкам ҳуқуқий асос, балки амалга оширилаётган бозор ислохотларининг ортга қайтмаслигининг кафолати бўлиб хизмат қилмоқда.

Ушбу тўпламни нашр қилишдан мақсад, қабул қилинган қонунлар ва қонун ости ҳужжатларини тадбиркорлар, давлат хизматчилари, айниқса, эндигина иш бошлаётган ишбилармонлар чуқур ўзлаштиришлари учун кўмаклашишдан иборатдир. Чунки, улар тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш асослари, унинг юридик ва иқтисодий шарт-шароитлари тушунарли тарзда баён этилган ҳуқуқий ҳужжатлар тўпламига, яъни ҳужжатларни оддий тилда тушунтиришлари берилган қўлланмаларга эҳтиёж сезишлари табиий.

Европада Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилоти Ўзбекистондаги Лойиҳалар Координаторининг кўмаги остида тайёрланган ушбу қўлланмада тадбиркорлик субъектларининг тушунчаси, уларни тузиш, қайта ташкил этиш ва тугатиш тартиблари, тадбиркорлик субъектларига давлат томонидан берилган имтиёз ва енгилликлар, тадбиркорлик субъектлари фаолияти устидан давлат назоратини амалга ошириш, уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тартиблари савол-жавоб шаклида тушунтириб берилган. Шунингдек, унда тадбиркорлик субъектларини ташкил этиш, қайта ташкил этиш ёки улар фаолиятлари давомида фойдаланиши мумкин бўлган ҳужжатлар намуналарини илова қилинганлиги ўз ишини янги бошлаётган ишбилармонларга катта ёрдам бўлади.

Ушбу қўлланмадан тадбиркорлар, фермерлар, хўжалик суди судьялари, прокуратура ходимлари, адвокатлар, хўжалик юритувчи субъектларнинг юридик хизмат ходимлари ҳамда юридик таълим муассасалари ўқитувчилари ва талабалари, қолаверса юридик соҳа билан қизиқувчи барча шахслар фойдаланиши мумкин.

Қўлланмани тайёрлашда ва уни китоб сифатида чоп этилишида яқиндан кўмаклашган Европада Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилоти Ўзбекистондаги Лойиҳалар Координаторига ўз миннатдорчилигимизни билдирамиз.

I. Тадбиркорлик субъектлари. Ташкил этиш, қайта ташкил этиш ва тугатиш тартиби

1-§. Тадбиркорлик субъекти тушунчаси ва турлари

Савол. *"Тадабиркорлик", "тадабиркорлик фаолияти", "тадабиркорлик субъекти" тушунчалари бир хил маънони англатадими ёки улар ҳар хил тушунчаларми?*

Жавоб. "Тадабиркорлик", "тадабиркорлик фаолияти" бир хил маънони англатади, "тадабиркорлик субъекти" эса - бу белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтган ва тадабиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи юридик ёки жисмоний шахсдир.

Тадабиркорлик (тадабиркорлик фаолияти) деганда, тадабиркорлик субъекти томонидан қонун ҳужжатларига мувофиқ, таваккал қилиб ва ўз мулккий жавобгарлиги остида даромад (фойда) олиш мақсадида амалга ошириладиган ташаббускорлик фаолияти тушунилади.

Савол. *Тадабиркорлик тузилмаси ва тижорат ташкилоти ўртасида қандай фарқ бор?*

Жавоб. "Тижорат ташкилоти" тушунчаси "тадабиркорлик тузилмаси" ёки бошқача қилиб айтганда, "тадабиркорлик субъекти" тушунчасига нисбатан бирмунча кенгроқдир. Тадабиркорлик фаолияти субъекти, тижорат ташкилотининг бир тури ҳисобланади.

Фойда олишни ўз фаолиятининг асосий мақсади қилиб олган ташкилот, бу тижорат ташкилотидир.

Тадабиркорлик субъектидан фарқли равишда, ҳамма тижоратчи ташкилот ҳам ўз фаолиятини мустақил белгилаш, ўз мулкига эга бўлиш ва уни мустақил тасарруф этиш ҳуқуқига эга бўлавермайди.

Масалан, унитар корхона ўзига бириктириб қўйилган мол-мулкка нисбатан мулкдор томонидан мулк ҳуқуқи берилмаган тижоратчи ташкилот ҳисобланади.

Унитар корхонанинг мол-мулки унга ҳўжалик юритиш ёки оператив бошқариш ҳуқуқи асосида тегишлидир.

Савол. *Тадабиркорлик субъектларининг қандай турлари мавжуд?*

Жавоб. Тадабиркорлик субъектлари қуйидаги ташкилий-ҳуқуқий шаклларда ташкил этилиши мумкин: якка тадабиркорлик, хусусий корхона, тўлиқ ширкат, командит ширкат, масъулияти чекланган ёки қўшимча масъулиятли жамият, акциядорлик жамияти, шуъба ҳўжалик жамияти, қарам ҳўжалик жамияти, ишлаб чиқариш кооперативи, унитар корхона, фермер ёки деҳқон ҳўжалиги ва бошқалар.

Бизнинг мамлакатда тадабиркорлик субъектларининг қуйидаги таш-

килий-ҳуқуқий шакллари кенг тарқалган:

- якка тадбиркорлик - фуқаро томонидан юридик шахс тузмаган ҳолда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш (якка тартибдаги тадбиркор);

- хусусий корхона - мулкдор ягона жисмоний шахс томонидан тузилган ва бошқариладиган тижоратчи ташкилот;

- масъулияти чекланган жамият - бир ёки бир неча шахс томонидан таъсис этилган, устав фонди (устав капитали) таъсис ҳужжатларида белгилаб қўйилган мулкдорлардаги улушларга бўлинган ҳўжалик жамияти;

- акциядорлик жамияти - устав фонди жамиятнинг акциядорларга нисбатан мажбуриятларини тасдиқловчи муайян миқдордаги акцияларга тақсимланган ҳўжалик юритувчи субъект;

- фермер ҳўжалиги - ижарага берилган ер участкаларидан фойдаланган ҳолда қишлоқ ҳўжалиги товар ишлаб чиқариши билан шуғулланувчи, ҳўжалик юритувчи субъектдир.

- шуъба ҳўжалик жамияти - асосий ҳўжалик жамияти ёки ширкати иккинчи ҳўжалик жамиятининг устав фондида ундан устунлик мавқеига эга бўлган ҳолда иштирок этиши туфайли ёхуд улар ўртасида тузилган шартномага мувофиқ ё бўлмаса бошқача тарзда иккинчи ҳўжалик жамияти томонидан қабул қилинадиган қарорларни белгилаб бериш имконига эга бўлса, ушбу иккинчи ҳўжалик жамияти;

- унитар корхона - ўзига бириктириб қўйилган мол-мулкка нисбатан мулкдор томонидан мулк ҳуқуқи берилмаган тижоратчи ташкилот.

Савол. *Қонун ҳужжатларига асосан кичик тадбиркорлик субъектларига бир қатор имтиёз ва преференциялар берилган. Бундай субъектлар таркибига кимлар кирази?*

Жавоб. "Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 5-моддасига кўра, кичик тадбиркорлик субъектлари қуйидагилардир:

- 1) якка тартибдаги тадбиркорлар;

- 2) ишлаб чиқариш тармоқларидаги, банд бўлган ходимларининг ўртача йиллик сони кўпи билан йигирма киши, хизмат кўрсатиш соҳасидаги ва ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлмаган бошқа тармоқларидаги, банд бўлган ходимларининг ўртача йиллик сони кўпи билан ўн киши, улгуржи, чакана савдо ҳамда умумий овқатланиш тармоқларидаги банд бўлган ходимларининг ўртача йиллик сони кўпи билан беш киши бўлган микрофирмалар;

- 3) қуйидаги тармоқларидаги:

енгил ва озиқ-овқат саноатидаги, металлга ишлов бериш ва асбобсозлик, ёғочсозлик, мебель саноати, қурилиш материаллари са-

ноати, шунингдек қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа саноат-ишлаб чиқариш соҳаларидаги банд бўлган ходимларининг ўртача йиллик сони кўпи билан юз киши;

машинасозлик, металлургия, ёқилғи-энергетика ва кимё саноати, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш ва уларни қайта ишлаш, қурилиш ҳамда қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа саноат-ишлаб чиқариш соҳаларидаги банд бўлган ходимларининг ўртача йиллик сони кўпи билан эллик киши;

фан, илмий хизмат кўрсатиш, транспорт, алоқа, хизмат кўрсатиш соҳалари (суғурта компанияларидан ташқари), савдо ва умумий овқатланиш ҳамда ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлмаган бошқа соҳалардаги банд бўлган ходимларининг ўртача йиллик сони кўпи билан йигирма беш киши бўлган кичик корхоналар.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасида инвестиция иқлими ва ишбилармонлик муҳитини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2014 йил 7 апрелдаги ПФ-4609-сонли Фармонида асосан 2014 йилнинг 1 июлидан бошлаб кичик корхоналар ишчиларининг чекланган ўртача йиллик сони қуйидагича кўпайтирилди:

- қурилиш материаллари саноатида - 200 киши;
- енгил саноат - 200 киши;
- озиқ-овқат саноати - 200 киши.

Савол. *Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхона ва қўшма корхона бир хилми ёки улар алоҳида маънони англатадими?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналар деганда акцияларининг (улушлари, пайларининг) ёки устав жамғармасининг камида ўттиз фоизини чет эл инвестициялари ташкил этадиган корхоналар тушунилади. Улар Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига зид келмайдиган ҳар қандай ташкилий-ҳуқуқий шаклларда фаолият кўрсатадилар. Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхона қатнашчиларидан бири албатта чет эллик инвестор бўлиши шарт.

Қонун ҳужжатларида "қўшма корхона" тушунчасига таъриф берилмаган. Ушбу тушунча фуқаролик муомаласида ишлатилади ва қўшма корхона деганда, чет эл инвестициялари иштирокидаги корхона тушунилади.

Савол. *Хусусий корхона ва оилавий корхона ўртасида қандай фарқ бор?*

Жавоб. Мулкдор ягона жисмоний шахс томонидан тузилган ва бошқариладиган тижоратчи ташкилот хусусий корхона деб эътироф этилади.

Оилавий корхона унинг иштирокчилари томонидан товарлар иш-

лаб чиқариш (ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш) ва реализация қилишни амалга ошириш учун ихтиёрий асосда, оилавий корхона иштирокчиларининг улушли ёки биргаликдаги мулкда бўлган умумий мол-мулк, шунингдек оилавий корхона иштирокчиларидан ҳар бирининг мол-мулки негизида ташкил этиладиган кичик тадбиркорлик субъектидир.

Қайд этилган тушунчалардан кўринадик, хусусий корхона ягона жисмоний шахс томонидан, оилавий корхона эса, бир нечта иштирокчилар томонидан ташкил этилади.

Яна бир фарқи шундан иборатки, хусусий корхонада ишловчи ёлланма ходимларнинг сони қонун ҳужжатлари билан чегараланмаган. Оилавий корхона иштирокчилари ва унинг ёлланма ходимларининг умумий сони эса, кичик тадбиркорлик субъектлари ходимларининг қонун ҳужжатларида белгиланган ўртача йиллик сонидан кўп бўлиши мумкин эмас. Бунда оилавий корхона иштирокчиларининг энг кам сони икки кишидан кам бўлмаслиги керак.

Савол. *Хусусий корхона ташкил этган маъқулми ёки масъулияти чекланган жамиятми?*

Жавоб. Мулкдор ягона жисмоний шахс томонидан тузилган ва бошқариладиган тижоратчи ташкилот хусусий корхона деб эътироф этилади.

Бир ёки бир неча шахс томонидан таъсис этилган, устав фонди (устав капитали) таъсис ҳужжатлари билан белгиланган миқдорларда улушларга бўлинган ҳўжалик жамияти масъулияти чекланган жамият деб ҳисобланади.

Қонун ҳужжатларида масъулияти чекланган жамият тузиш учун жамият устав фондининг (устав капиталининг) минимал миқдори ўрнатилган бўлса, хусусий корхона учун бундай чеклов мавжуд эмас. Истисно тариқасида шуни айтиш лозимки, агар иккинчи молия йилининг ва шундан кейинги ҳар бир молия йилининг якунида хусусий корхона соф активларининг қиймати унинг устав фондидан кам эканлиги маълум бўлиб қолса, хусусий корхона ўз устав фондини ўзининг соф активлари қийматидан ошмайдиган миқдорда камайтириши шарт.

Хусусий корхона мулкдори корхонанинг мол-мулки етарли бўлмаган тақдирда хусусий корхонанинг мажбуриятлари бўйича ўзига қарашли мол-мулк билан қонун ҳужжатларига мувофиқ субсидиялар жавобгар бўлади.

Масъулияти чекланган жамиятнинг иштирокчилари унинг мажбуриятлари бўйича жавобгар бўлмайдилар ва жамият фаолияти билан боғлиқ зарарлар учун ўзлари қўшган ҳиссалар қиймати доирасида жавобгар бўладилар.

Масъулияти чекланган жамиятнинг ўз ҳиссасини тўла қўшмаган иштирокчилари жамият мажбуриятлари бўйича ҳар бир иштирокчи ҳиссасининг тўланмаган қисмининг қиймати доирасида солидар жавобгар бўлади.

Ҳар иккала ташкилий-ҳуқуқий шаклдаги тадбиркорлик субъектида ўзига яраша афзалликлар бор. Улардан қайси бирини ташкил этиш эса ўзингизга ҳавола.

Савол. *Масъулияти чекланган жамият ва қўшимча масъулиятли жамият ўртасида қандай фарқ бор?*

Жавоб. Бир ёки бир неча шахс томонидан таъсис этилган, устав фонди (устав капитали) таъсис ҳужжатлари билан белгиланган миқдорларда улушларга бўлинган ҳўжалик жамияти масъулияти чекланган жамият деб ҳисобланади. Масъулияти чекланган жамиятнинг иштирокчилари унинг мажбуриятлари бўйича жавобгар бўлмайди-лар ва жамият фаолияти билан боғлиқ зарарлар учун ўзлари қўшган ҳиссалар қиймати доирасида жавобгар бўлади.

Масъулияти чекланган жамиятнинг ўз ҳиссасини тўла қўшмаган иштирокчилари жамият мажбуриятлари бўйича ҳар бир иштирокчи ҳиссасининг тўланмаган қисмининг қиймати доирасида солидар жавобгар бўлади.

Бир ёки бир неча шахс томонидан таъсис этилган, устав фонди (устав капитали) таъсис ҳужжатлари билан белгиланган миқдорлардаги улушларга бўлинган ҳўжалик жамияти қўшимча масъулиятли жамият деб ҳисобланади. Бундай жамиятнинг иштирокчилари жамият мажбуриятлари бўйича ўзига тегишли мол-мулклари билан ҳамма учун бир хил бўлган ва қўшган ҳиссалари қийматига нисбатан жамиятнинг таъсис ҳужжатларида белгиланадиган каррали миқдорда солидар тарзда субсидиар жавобгар бўлади.

Қўшимча масъулиятли жамият иштирокчилари жавобгарлигининг энг юқори миқдори қўшимча масъулиятли жамиятнинг уставида назарда тутилади.

Иштирокчилардан бири банкрот бўлиб қолганида унинг қўшимча масъулиятли жамият мажбуриятлари бўйича жавобгарлиги, агар жамиятнинг таъсис ҳужжатларида жавобгарликни тақсимлашнинг бошқача тартиби назарда тутилган бўлмаса, бошқа иштирокчилар ўртасида уларнинг қўшган ҳиссаларига мутаносиб равишда тақсимланади.

Савол. *Қонунда масъулияти чекланган жамият устав фонди (устав капитали)нинг энг кам миқдори белгиланган. Устав фондининг энг кўп (максимал) миқдори ҳам белгиланганми?*

Жавоб. Масъулияти чекланган жамият устав фондининг энг кўп

(максимал) миқдори қонун ҳужжатлари билан чегараланмаган.

Лекин, қонун ҳужжатлари билан фаолият юритаётган жамият устав фондини ошириш бўйича чеклов ўрнатилган. Чунончи, "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Қонуннинг 16 ва 17-моддаларига мувофиқ, жамият устав фонди (устав капитали) унинг мол-мулки ҳисобига кўпайтирилганда, кўпайтириладиган сумма жамият соф активларининг қиймати билан устав фонди (устав капитали) ҳамда захира фонди суммаси ўртасидаги фарқдан ортиқ бўлмаслиги керак.

Савол. *Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган ва Қозоғистонда доимий яшовчи ўртоғим билан бирга Тошкент шаҳрида чет эл инвестициялари иштирокида корхона ташкил қилишга қарор қилдик. Лекин, биз ташкил қиладиган корхона чет эл инвестициялари иштирокидаги корхона мақомига эга бўлмаслигини билдик. Шу тўғрими?*

Жавоб. Ҳа, худди шундай.

"Чет эл инвестициялари тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 4-моддасига кўра, Ўзбекистон Республикасида чет эллик инвесторлар қуйидагилар бўлиши мумкин:

чет эл давлатлари, чет эл давлатларининг маъмурий ёки ҳудудий органлари;

давлатлараро битимлар ёки бошқа шартномаларга мувофиқ ташкил топган ёки халқаро оммавий ҳуқуқ субъектлари бўлган халқаро ташкилотлар;

чет эл давлатларининг қонун ҳужжатларига мувофиқ ташкил топган ва фаолият кўрсатиб келаётган юридик шахслар, бошқа ҳар қандай ширкатлар, ташкилотлар ёки уюшмалар;

чет давлат фуқаролари ва Ўзбекистон Республикасидан ташқарида доимий равишда яшовчи фуқаролиги бўлмаган шахслар.

Лекин, қайд этилган Қонун 6-моддасининг иккинчи қисмига асосан корхона чет эл инвестициялари иштирокидаги корхона мақомига эга бўлиши учун унинг қатнашчиларидан бири:

чет эл давлатлари, чет эл давлатларининг маъмурий ёки ҳудудий органлари;

давлатлараро битимлар ёки бошқа шартномаларга мувофиқ ташкил топган ёки халқаро оммавий ҳуқуқ субъектлари бўлган халқаро ташкилотлар;

чет эл давлатларининг қонун ҳужжатларига мувофиқ ташкил топган ва фаолият кўрсатиб келаётган юридик шахслар, бошқа ҳар қандай ширкатлар, ташкилотлар ёки уюшмалари бўлиши шарт.

2-§. Тадбиркорлик субъекти муассиси (иштирокчиси)-нинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

Савол. *МЧЖ иштирокчиси жамият устав фонди (устав капитали)даги ўз улушини сотиши ёки бошқача тарзда воз кечиши мумкинми?*

Жавоб. "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 8-моддасига кўра, жамият иштирокчиси жамиятнинг устав фондидаги (устав капиталидаги) ўз улушини ёхуд унинг бир қисмини қонунда ва жамиятнинг уставидида назарда тутилган тартибда мазкур жамиятнинг бир ёки бир неча иштирокчисига сотиш ёки ўзга тарзда уларнинг фойдасига воз кечишга ҳақли.

Улушни сотиш ёки ундан воз кечиш тартиби қайд этилган Қонуннинг 20-моддасида белгиланган.

Савол. *МЧЖ иштирокчиси жамиятдан чиқиш ҳуқуқига эгами ва бунинг учун бошқа иштирокчиларнинг розилиги талаб қилинадими?*

Жавоб. "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 8-моддасига кўра, жамият иштирокчиси, жамиятни бошқа иштирокчиларининг розилигидан қатъи назар, ушбу Қонунда ва жамиятнинг таъсис ҳужжатларида назарда тутилган тартибда исталган вақтда жамиятдан чиқишга ҳақли.

Савол. *МЧЖдан чиқиб кетган иштирокчининг улушини қиймати қандай аниқланади ва улуш қийматини жамият қанча муддат ичида тўлаб бериши керак?*

Жавоб. "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 22-моддасига кўра, жамиятдан чиқарилган ёки ундан чиқиб кетган жамият иштирокчисининг улуши жамиятга ўтади. Бунда жамият жамиятдан чиқарилган ёки чиқиб кетган иштирокчига улушининг чиқарилиш ёки чиқиб кетиш санасидан олдинги охириги ҳисобот даври учун жамиятнинг бухгалтерия ҳисоботлари маълумотлари бўйича аниқланадиган ҳақиқий қийматини тўлаши ёки жамиятдан чиқарилган ёки чиқиб кетган иштирокчисининг розилиги билан унга худди шундай қийматдаги мол-мулкни асли ҳолида бериши шарт.

Улуш (улушнинг бир қисми) жамиятга ўтган пайтдан эътиборан бир йил ичида, жамият улушнинг (улушни бир қисмининг) ҳақиқий қийматини тўлаши ёки худди шундай қийматдаги мол-мулкни асли ҳолда бериши шарт. Лекин, жамият уставидида бундан ҳам камроқ муддат назарда тутилиши мумкин.

Савол. *Агар МЧЖ таъсисчи (иштирокчи)си ўз мажбуриятларини лозим даражада бажармаса, қандай йўл тутishi мумкин?*

Жавоб. "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 8-моддасига кўра, жами улушлари жамият устав фондининг (устав капиталининг) камида ўн фоизини ташкил этадиган жамият иштирокчилари ўз мажбуриятларини қўпол бузаётган ёхуд ўз ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) билан жамиятнинг фаолият кўрсатишига имкон бермаётган ёки уни жиддий тарзда қийинлаштираётган иштирокчини жамиятдан суд тартибида чиқарилишини талаб қилишга ҳақлидирлар.

Шунинг учун, агар жамият муассиси ўз мажбуриятини қўпол равишда бузса ва Сизнинг жамият устав фондидаги улушингиз камида ўн фоизини ташкил этадиган бўлса, Сиз ушбу иштирокчини жамиятдан суд тартибида чиқарилишини талаб қилишга ҳақлисиз.

Савол. *МЧЖ иштирокчиси жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини қарори устидан шикоят бериши мумкинми? Агар мумкин бўлса, бундай қарор устидан қандай тартибда шикоят бериш мумкин ва бунинг учун муддат белгиланганми?*

Жавоб. Жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни, бошқа қонун ҳужжатлари, жамиятнинг устави талаблари бузилган ҳолда қабул қилинган ҳамда жамият иштирокчиларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини бузадиган қарори, овоз беришда иштирок этмаган ёки баҳсли қарорга қарши овоз берган жамият иштирокчисининг аризасига кўра, суд томонидан ҳақиқий эмас, деб топилиши мумкин.

Бундай ариза жамият иштирокчиси қабул қилинган қарор тўғрисида билган ёки билиши лозим бўлган кундан эътиборан икки ой ичида берилиши мумкин. Агар жамият иштирокчиси шикоятга сабаб бўлган қарорни қабул қилган жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишида иштирок этган бўлса, мазкур ариза шундай қарор қабул қилинган кундан эътиборан икки ой ичида берилиши мумкин ("Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 41-моддаси).

Савол. *Ким ва қандай ҳолларда МЧЖ томонидан битим тузишдан манфаатдор ҳисобланади?*

Жавоб. Тузилишидан жамият кузатув кенгашининг аъзоси, жамиятнинг яккабошчилик асосидаги ижро этувчи органни вазифасини амалга оширувчи шахслар, жамиятнинг коллегиял ижро этувчи органни аъзоси манфаатдор бўлган ёки ўз аффилланган шахслари билан биргаликда жамият иштирокчиларини умумий овозлари сонининг йигирма

ва ундан ортиқ фоизига эга бўлган жамият иштирокчисининг манфаатдорлиги бўлган битимлар жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг розилигисиз жамият томонидан тузилиши мумкин эмас. Ушбу шахслар уларнинг эрлари (хотинлари), ота-оналари, болалари, ака-укалари, опа-сингиллари ва (ёки) уларнинг аффилланган шахслари қуйидаги ҳолларда жамият томонидан битим тузилишидан манфаатдор шахслар деб эътироф этилади:

битим тарафлари ҳисоблансалар ёки жамият билан муносабатларда учинчи шахсларнинг манфаатларини ифодаласалар;

битим тарафи ҳисобланувчи ёки жамият билан муносабатларда учинчи шахсларнинг манфаатларини ҳимоя қилувчи юридик шахс акцияларининг (пайлари, улушларининг) йигирма ва ундан ортиқ фоизига эга бўлсалар (ҳар бири алоҳида-алоҳида ёки жамланган ҳолда);

битим тарафи ҳисобланувчи ёки жамият билан муносабатларда учинчи шахсларнинг манфаатларини ҳимоя қилувчи юридик шахснинг бошқарув органларида лавозим эгаллаб турган бўлсалар.

Қайд этилган шахслар жамиятнинг уставида белгиланган бошқа ҳолларда ҳам жамиятнинг битим тузишидан манфаатдор шахслар деб эътироф этилади.

Жамият томонидан битим тузилишидан манфаатдор шахслар:

улар, уларнинг эрлари (хотинлари), ота-оналари, болалари, ака-укалари, опа-сингиллари ва (ёки) аффилланган шахслари акцияларининг (пайлар улушларининг) йигирма ва ундан ортиқ фоизига эга бўлган юридик шахслар тўғрисидаги;

улар, уларнинг эрлари (хотинлари), ота-оналари, болалари, ака-укалари, опа-сингиллари ва (ёки) уларнинг аффилланган шахслари бошқарув органларида лавозимни эгаллаб турган юридик шахслар тўғрисидаги;

улар тузилишидан манфаатдор деб эътироф этилиши мумкин бўлган тузиладиган ёки тахмин қилинадиган битимлар тўғрисидаги ахборотни жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг эътиборига етказишлари керак.

Тузилишидан манфаатдорлик бўлган битимларни жамият тузиши тўғрисидаги қарор жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан жамиятнинг унинг тузилишидан манфаатдор бўлмаган иштирокчилари умумий овозларининг кўпчилик овозлари билан қабул қилинади.

Савол. *Қандай битим йирик битим ҳисобланади ва МЧЖ томонидан йирик битимни тузиш ҳақидаги қарорни ким қабул қилади?*

Жавоб. "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 44-моддасига кўра, агар жамиятнинг уставида йирик битимларнинг анча

катта миқдори назарда тутилган бўлмаса, бундай битимларни тузиш тўғрисидаги қарор қабул қилинадиган кундан олдинги охириги ҳисобот даври учун бухгалтерия ҳисоботлари маълумотлари асосида аниқланган жамият мол-мулки қийматининг йигирма беш фоизидан ортиқ қийматга эга бўлган мол-мулкни жамиятнинг олиши, тасарруфидан чиқариши ёки жамият бевосита ёхуд билвосита мол-мулкни тасарруфидан чиқариши эҳтимоли билан боғлиқ бўлган битим ёки ўзаро боғлиқ бир неча битим йирик битим деб ҳисобланади. Жамиятнинг одатдаги хўжалик фаолияти жараёнида тузиладиган битимлар йирик битимлар деб эътироф этилмайди.

Йирик битимни тузиш тўғрисидаги қарор жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан қабул қилинади.

Савол. *МЧЖ иштирокчисининг меросхўри жамият иштирокчилари таркибига қўшилиш (кириш) ҳуқуқига эгами?*

Жавоб. Жамият устав фондидаги улушнинг меросхўрларга ўтиш тартиби "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Қонуннинг 20 ва 22-моддалари билан тартибга солинади.

Қайд этилган Қонуннинг 20-моддасига асосан, жамиятнинг устав фондидаги (устав капиталидаги) улушлар жамиятнинг иштирокчилари бўлган жисмоний шахсларнинг меросхўрларига ўтади.

Масъулияти чекланган жамиятининг Уставида жамият устав фондидаги (устав капиталидаги) улушлар жамият иштирокчилари бўлган жисмоний шахсларнинг меросхўрларига ўтиши жамият қолган иштирокчиларининг розилиги билан йўл қўйилиши назарда тутилиши мумкин.

Жамият иштирокчилари улушни жамият иштирокчисининг меросхўрларига ўтишига розилик беришни рад этсалар, жамият вафот этган жамият иштирокчисининг меросхўрларига, иштирокчи вафот қилиш кунидан олдинги охириги ҳисобот даври учун жамиятнинг бухгалтерия ҳисоботлари маълумотлари асосида аниқланадиган улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаши ёхуд уларнинг розилиги билан уларга худди шундай қийматдаги мол-мулкни асли ҳолида бериши шарт.

Савол. *Юридик шахс таъсисчиси (иштирокчиси) ёки унинг мол-мулкининг эгаси юридик шахснинг мажбуриятлари бўйича жавоб берадими?*

Жавоб. Юридик шахс муассиси (иштирокчиси) ёки унинг мол-мулкининг эгаси юридик шахснинг мажбуриятлари бўйича жавоб бермайди, юридик шахс эса муассис (иштирокчи) ёки мулкдорнинг мажбуриятлари бўйича жавоб бермайди, Ўзбекистон Республикаси

Фуқаролик кодексида ёки юридик шахснинг таъсис ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно (Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 48-моддаси).

Лекин, юридик шахс банкрот деб топиш ва унинг ночорлиги (банкротлиги) шу юридик шахс учун мажбурий кўрсатмаларни бериш ҳуқуқига эга бўлган муассис (иштирокчи) сифатидаги шахснинг ёки юридик шахс мол-мулки мулкдорининг гайриқонуний ҳаракатлари туфайли вужудга келтирилган бўлса, юридик шахснинг мол-мулки етарли бўлмаган тақдирда бундай шахс зиммасига унинг мажбуриятлари бўйича субсидиар жавобгарлик юклатилиши мумкин.

Муассис (иштирокчи) ёки юридик шахс, мол-мулкининг мулкдори шу юридик шахснинг таъсис ҳужжатларида назарда тутилган тақдирдагина, мажбурий кўрсатмалар бериш ҳуқуқига эга.

Юридик шахс учун мажбурий кўрсатмалар бериш ҳуқуқига эга бўлган муассис (иштирокчи) ёки мулкдор юридик шахснинг муайян ҳаракатни амалга ошириши оқибатида ночор (банкрот) бўлиб қолишини олдиндан билиб, ўз ҳуқуқидан унинг ана шундай ҳаракатни амалга оширишини кўзлаб фойдаланган ҳолдагина юридик шахснинг ночорлиги (банкротлиги) уларнинг томонидан вужудга келтирилган деб ҳисобланади.

Бунда хусусий корхона мулкдори, муассаса мол-мулкининг эгаси, фермер хўжалиги бошлиғи, деҳқон хўжалиги аъзолари, ишлаб чиқариш кооперативи аъзолари, қўшимча масъулиятли жамият иштирокчилари, тўлиқ ширкат иштирокчилари, камандит ширкатнинг тўлиқ шериклари, тегишлича хусусий корхона, муассаса, фермер хўжалиги, деҳқон хўжалиги, ишлаб чиқариш кооперативи, қўшимча масъулиятли жамият, тўлиқ ширкат, камандит ширкат мажбуриятлари бўйича, уларнинг мол-мулки етарли бўлмаса, субсидиар жавобгар бўлади.

Савол. *Акциядор ўзига тегишли бўлган акцияларни жамият томонидан қайтариб сотиб олинишини талаб қилишга ҳақлими?*

Жавоб. "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 40-моддасига мувофиқ, фақат овоз берувчи акцияларнинг эгалари бўлган акциядорлар қуйидаги ҳолларда:

- жамиятни қайта ташкил этиш тўғрисида;
- жойлаштирилган акцияларни йириклаштириш ҳақида;
- ушбу Қонун 84-моддасининг иккинчи ва учинчи қисмларига мувофиқ, жамият томонидан мол-мулкни олиш ёки бошқа шахсга бериш билан боғлиқ йирик битим тузиш тўғрисида;
- жамиятнинг уставига овоз берувчи акциялар эгалари бўлган акциядорларнинг ҳуқуқларини чекловчи ўзгартиш ва қўшимчалар

киритиш ёки янги таҳрирдаги уставни тасдиқлаш тўғрисида акциядорларнинг умумий йиғилиши томонидан қарорлар қабул қилишда, агар улар қарши овоз берган бўлса ёхуд овоз беришда узрли сабабларга кўра иштирок этмаган бўлса, ўзларига тегишли акцияларнинг ҳаммаси ёки бир қисми жамият томонидан қайтариб сотиб олиншини талаб қилишга ҳақлидир.

Савол. *Акцияларни жамият томонидан қайтариб сотиб олиншини талаб қилиш тартиби қандай?*

Жавоб. "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 41-моддасига кўра, акциядорнинг ўзига тегишли акцияларни қайтариб сотиб олиш тўғрисидаги ёзма талаби акциядорнинг яшаш жойи (жойлашган ери) ва унинг қайтариб сотиб олиншини талаб қилаётган акциялар сони кўрсатилган ҳолда жамиятга юборилади.

Акциядорларнинг ўзларига тегишли акцияларнинг жамият томонидан қайтариб сотиб олинishi тўғрисидаги ёзма талаблари акциядорлар умумий йиғилишининг тегишли қарори қабул қилинган кундан эътиборан 30 кундан кечиктирмай жамиятга тақдим этилиши керак. Мазкур муддат тугаганидан сўнг жамият қайтариб сотиб олиш талабини қўйган акциядорлардан акцияларни ўн кун ичида қайтариб сотиб олиши шарт.

Савол. *Жамият томонидан акциялар уларнинг номинал қийматида сотиб олинадими ёки унинг баҳоси бошқача тарзда аниқланадими?*

Жавоб. Жамият томонидан акцияларни қайтариб сотиб олиш овоз бериш натижасида "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонунга мувофиқ, акцияларнинг жамият томонидан қайтариб сотиб олиншини талаб қилиш ҳуқуқи вужудга келиши мумкин бўлган масалалар кун тартибига киритилган акциядорларнинг умумий йиғилиши ўтказилиши тўғрисидаги хабарда кўрсатилган нарх бўйича амалга оширилади. Бундай хабар жамият акциядорларни ўзларига тегишли акцияларнинг жамият томонидан қайтариб сотиб олиншини талаб қилиш ҳуқуқи мавжудлиги, қайтариб сотиб олиш нархи ва қайтариб сотиб олишни амалга ошириш тартиби тўғрисида маълумотларни ўз ичига олган бўлиши керак ("Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 41-моддаси).

Савол. *Акциядор — jisмоний шахс қайси ҳолларда акциядорларнинг умумий йиғилиши қарори устидан шикоят қилиши мумкин ва даъво билан қайси судга мурожаат қилиши керак?*

Жавоб. "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуннинг 60-моддасига кўра, агар акциядор узрли сабабга кўра акциядорларнинг умумий йиғилишида иштирок этмаган ёки бундай қарор қабул қилинишига қарши овоз берган бўлса, у акциядорларнинг умумий йиғилиши томонидан қабул қилинган қарор устидан судга шикоят қилишга ҳақлидир.

Ҳозирги кунда барча корпоратив низолар ҳўжалик судлари судловига тааллуқлидир. Шу муносабат билан акциядорларнинг умумий йиғилиши қабул қилган қарор устидан ким шикоят қилишидан (жисмоний ёки юридик шахс) қатъи назар, даъво аризаси жамият жойлашган жойдаги ҳўжалик судига берилади.

Савол. *Кимлар ва қайси ҳолларда жамиятнинг битим тузишидан манфаатдор шахслар ҳисобланади?*

Жавоб. "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуннинг 85-моддасига кўра, жамият битим тузишидан манфаатдор шахслар мазкур жамиятга нисбатан аффилиланган шахслар деб эътироф этилади.

Қуйидагилар жамиятнинг аффилиланган шахслари деб эътироф этилади:

1) ушбу жамиятнинг йигирма фоиз ва ундан ортиқ фоиз акцияларига эгалик қилувчи юридик шахс;

2) ушбу жамиятнинг йигирма фоиз ва ундан ортиқ фоиз акцияларига яқин қариндошлари билан биргаликда эгалик қилувчи жисмоний шахс;

3) ушбу жамият кузатув кенгашининг аъзоси, жамият директорининг ёхуд жамият бошқаруви аъзосининг ваколатларини амалга ошираётган шахс;

4) ушбу жамиятни қайси юридик шахс устав фондининг (устав капиталининг) йигирма фоизи ва ундан ортиқ фоизига эгалик қилса, ўша юридик шахс;

5) ушбу жамиятнинг шуъба ҳўжалик жамияти бўлган ёки ушбу жамият қайси жамиятнинг шуъба ҳўжалик жамияти бўлса, ўша жамиятнинг шуъба ҳўжалик жамияти бўлган юридик шахс;

6) ушбу жамият устав фондининг (устав капиталининг) йигирма фоизи ва ундан ортиқ фоизига эгалик қилувчи ани бир шахс қайси юридик шахс устав фондининг (устав капиталининг) йигирма фоизи ва ундан ортиқ фоизига эгалик қилса, ўша юридик шахс;

7) ушбу жамият кузатув кенгашининг камида учдан бир қисмини ташкил этувчи ани бир шахслар ва уларнинг яқин қариндошлари қайси юридик шахс кузатув кенгашининг камида учдан бир қисмини ташкил этса, ўша юридик шахс;

8) ушбу жамиятнинг директори ёхуд бошқарув аъзоси бўлган

айни бир шахс ёки унинг яқин қариндошлари қайси юридик шахс ижроия органининг раҳбари вазифасини амалга ошираётган бўлса, ўша юридик шахс;

9) яқин қариндошлари билан биргаликда ушбу жамият кузатув кенгашининг камида учдан бир қисмини ташкил этувчи шахс қайси юридик шахс раҳбарининг ёки ижроия органи аъзосининг вазифасини амалга ошираётган бўлса, ўша юридик шахс;

10) ушбу жамият директорининг ёки бошқарув аъзосининг ваколатларини амалга ошираётган шахс яқин қариндошлари билан биргаликда қайси юридик шахс жамият кузатув кенгашининг камида учдан бир қисмини ташкил этса, ўша юридик шахс;

11) ушбу жамият билан битта ҳўжалик бирлашмасига кирувчи юридик шахс.

Қуйидагилар жамиятнинг аффилиланган шахси бўлган акциядор - жисмоний шахснинг аффилиланган шахслари деб эътироф этилади:

1) ушбу жисмоний шахс ва (ёки) унинг яқин қариндошлари қайси юридик шахс устав фондининг (устав капиталининг) йигирма фоизи ва ундан ортиқ фоизига эгалик қилса, ўша юридик шахс;

2) ушбу акциядор ёки унинг яқин қариндошлари қайси юридик шахс кузатув кенгашининг аъзоси бўлса, ўша юридик шахс;

3) ушбу акциядор ёки унинг яқин қариндошлари қайси юридик шахсда ижроия органининг аъзоси ваколатларини амалга ошираётган бўлса, ўша юридик шахс.

Ушбу модда иккинчи қисмининг 1, 2, 4, 6-бандлари ва учинчи қисмининг 1-банди ишончли бошқарувчи ёки акциядорнинг вакили сифатида иш юритаётган шахсларга нисбатан ҳам татбиқ этилади.

Савол. *Акциядорлик жамияти томонидан тузилишидан манфаатдорлик бўлган битимни тузиш ҳақида ким қарор қабул қилади?*

Жавоб. Аффилиланган шахс билан тузилаётган битимни маъқуллаш ҳақидаги қарор жамият кузатув кенгаши аъзолари томонидан бир овоздан ёхуд акциядорларнинг умумий йиғилишида иштирок этаётган акциядорларнинг малакали кўпчилик овози билан қабул қилинади.

Жамиятнинг ижроия органи жамият кузатув кенгашини аффилиланган шахс билан тузилиши кутилаётган битимни ўрганиш натижалари баённомасини илова қилган ҳолда ёзма шаклда хабардор қилади.

Жамиятнинг кузатув кенгаши аффилиланган шахс билан тузиладиган битим тўғрисидаги ахборотни ўрганади ва аффилиланган шахснинг ёзма билдириши жамиятга келиб тушган санадан эътиборан ўн беш кундан кечиктирмай битим бўйича қарор қабул қилади.

Агар жамият кузатув кенгашининг икки ва ундан ортиқ аъзоси

аффилланган шахс бўлса, битим бўйича қарор ушбу Қонунда белгиланган тартибда ва муддатларда акциядорларнинг умумий йиғилиши томонидан қабул қилинади ("Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуннинг 88-моддаси).

Савол. *Қандай битим йирик битим ҳисобланади ва акциядорлик жамияти томонидан бундай битим тузиш ҳақида ким қарор қабул қилади?*

Жавоб. "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуннинг 83-моддасига кўра, жамият томонидан мол-мулкни олиш ёки уни бошқа шахсга бериш ёхуд мол-мулкни бошқа шахсга бериш эҳтимоли билан боғлиқ битим (шу жумладан қарз, кредит, гаров, кафиллик) ёки ўзаро боғланган бир нечта битим, агар бошқа шахсга берилаётган мол-мулкнинг ёки олинаётган мол-мулкнинг баланс қиймати бундай битимларни тузиш тўғрисидаги қарор қабул қилинаётган санада жамият соф активлари миқдорининг ўн беш фоизидан ортиғини ташкил этса, йирик битим деб ҳисобланади, кундалик ҳўжалик фаолиятини юритиш жараёнида тузиладиган битимлар ҳамда акцияларни ва бошқа қимматли қоғозларни жойлаштириш билан боғлиқ бўлган битимлар бундан мустасно.

Баланс қиймати ёки олиш қиймати битим тузиш тўғрисида қарор қабул қилинаётган санада жамият соф активлари миқдорининг ўн беш фоизидан эллик фоизигачасини ташкил этувчи мол-мулк ҳусусида йирик битим тузиш тўғрисидаги қарор жамият кузатув кенгашининг аъзолари томонидан бир овоздан қабул қилинади, бунда кузатув кенгашидан чиқиб кетган аъзоларнинг овози инобатга олинмайди.

Йирик битим тузиш масаласи бўйича жамият кузатув кенгашининг яқдиллигига эришилмаган тақдирда йирик битим тузиш тўғрисидаги масала кузатув кенгашининг қарорига кўра акциядорларнинг умумий йиғилиши ҳал қилиши учун олиб чиқилиши мумкин.

Баланс қиймати ёки олиш қиймати битим тузиш тўғрисида қарор қабул қилинаётган санада жамият соф активлари миқдорининг эллик фоизидан ортиғини ташкил этувчи мол-мулк ҳусусида йирик битим тузиш тўғрисидаги қарор акциядорларнинг умумий йиғилиши томонидан қабул қилинади.

Йирик битим жамият акциядорларининг умумий йиғилиши ёки кузатув кенгаши ушбу битим бўйича қарор қабул қилганидан кейин жамиятнинг ижроия органи томонидан амалга оширилади ("Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуннинг 83 ва 84-моддалари).

3-§. Тадбиркорлик субъектини ташкил этиш ва рўйхатдан ўтказиш

Савол. *Якка тартибдаги тадбиркор сифатида қандай рўйхатдан ўтиш мумкин?*

Жавоб. Жисмоний шахслар томонидан якка тадбиркор сифатида рўйхатдан ўтиш учун яшаш жойидаги туманлар ва шаҳарлар ҳокимликлари ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш инспекцияларига (шахсан келиб, почта алоқаси воситаси ёки Интернет тармоғи орқали) давлат рўйхатидан ўтказиш тўғрисида ариза тақдим этилади.

Давлат рўйхатидан ўтказиш тўғрисидаги аризага қуйидагилар илова қилинади:

3х4 см ўлчамдаги иккита фотосурат;
давлат божининг белгиланган миқдори тўланганлиги ҳақидаги банк тўлов ҳужжати;
икки нусхада муҳр ва штамп эскизлари (якка тадбиркор хоҳишига кўра);
паспорт нусхаси.

Савол. *Мен жисмоний шахс сифатида реализация қилиш учун Ўзбекистон Республикасига халқ истеъмол товарларини олиб келмоқчиман. Бунинг учун мен якка тадбиркор сифатида рўйхатдан ўтишим керакми? Агар рўйхатдан ўтишим керак бўлса, қаерга мурожаат қилишим лозим?*

Жавоб. Тижорат фаолияти учун мўлжалланган товарларни олиб келувчи юридик шахс бўлмаган якка тартибдаги тадбиркорларни давлат рўйхатидан ўтказиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 2 сентябрдаги 413-сон қарори билан тасдиқланган "Тижорат фаолияти учун мўлжалланган товарларни олиб келувчи юридик шахс бўлмаган якка тартибдаги тадбиркорларни давлат рўйхатидан ўтказиш, ҳисобга қўйиш тартиби тўғрисида"ги Низом билан тартибга солинади.

Якка тадбиркорни давлат рўйхатидан ўтказиш жисмоний шахс яшайдиган жой бўйича давлат солиқ инспекциясида шахсан келиб ёки Интернет тармоғи орқали амалга оширилади.

Ушбу Низомда назарда тутилган ҳужжатлар якка тадбиркорни Интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш учун тақдим этилган тақдирда, улар ариза берувчининг электрон рақамли имзоси билан имзоланади. Қоғозларда расмийлаштирилган ва (ёки) берилган сканер қилинган ҳужжатларни тақдим этишга йўл қўйилади.

Якка тартибдаги тадбиркорни давлат рўйхатидан ўтказиш учун

давлат солиқ инспекциясига (шахсан келиб ёки Интернет тармоғи орқали) ўрнатилган шакл бўйича якка тартибдаги тадбиркор томонидан ариза тақдим этилади.

Давлат рўйхатидан ўтказиш тўғрисидаги аризага:

3x4 ўлчамли тўртта фотосурат;

давлат божи тўланганлигини тасдиқлайдиган тўлов ҳужжати;
якка тартибдаги тадбиркорнинг яшаш жойи бўйича фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органининг маълумотнома-тасдиқномаси;
муҳр ва штамп эскизлари икки нусхада илова қилинади.

Якка тартибдаги тадбиркор давлат рўйхатидан ўтказилганлиги учун энг кам ойлик иш ҳақининг бир баравари миқдорида давлат божи ундирилади.

Ариза берувчи (якка тартибдаги тадбиркор) давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан бошлаб бир ой мобайнида:

Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлигида ва божхона органларида ташқи иқтисодий алоқалар қатнашчиси сифатида рўйхатдан ўтиши;

тижорат банкида талаб қилиб олинадиган депозит ҳисоб рақамини очиши шарт.

Савол. *Давлат корхонасини ташкил этиш тартиби қандай?*

Жавоб. Давлат корхонаси:

- Ўзбекистон Республикаси Президенти;
- Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси;
- давлат бошқарув органи;
- жойлардаги давлат ҳокимияти органининг қарори асосида ташкил этилади.

Давлат корхонасининг таъсис ҳужжати бўлиб, муассис томонидан тасдиқланган ва давлат органлари томонидан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилган корхона Устави ҳисобланади.

Савол. *Тадбиркорлик субъектининг юридик шахс сифатида давлат рўйхатидан ўтказиш учун қандай ҳужжатлар талаб қилинади?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 20 августдаги 357-сонли қарори билан тасдиқланган "Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш, ҳисобга қўйиш ва рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш тартиби тўғрисида"ги Низомнинг 11-бандига кўра, тадбиркорлик субъектларини юридик шахс сифатида рўйхатдан ўтказиш учун рўйхатдан ўтказувчи органга (шахсан келиб, почта алоқаси воситаси ёки Интернет тармоғи орқали) тегишли шаклдаги ариза тақдим этилади. Давлат рўйхатидан ўтказиш тўғрисидаги аризага:

давлат тилидаги таъсис ҳужжатларининг икки асл нусхаси (юридик шахсни давлат рўйхатидан ўтказувчи органга тақдим этиладиган таъсис ҳужжатлари - устав ёки таъсис шартномаси ва устав, оилавий корхона ёки фақат таъсис шартномаси, бунда масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар учун - таъсис шартномаси ва устав, оилавий корхона, тўлиқ ва коммандит ширкатлар учун эса - фақат таъсис шартномаси, акциядорлик жамиятлари, хусусий корхоналар, фермер хўжаликлари ҳамда юридик шахс бўлган деҳқон хўжаликлари учун - фақат устав). Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар ва хорижий сармоя иштирокидаги бошқа корхоналар учун нотариал тасдиқланган таъсис ҳужжатлари талаб этилади;

давлат божининг белгиланган миқдори тўланганлиги ҳақидаги банк тўлов ҳужжати (деҳқон хўжаликлари, шунингдек давлат корхоналари негизда ташкил этиладиган акциядорлик жамиятларидан ташқари);

фирма номларининг марказлаштирилган маълумотлар базасида қулай фирма номи захирага олинганлигини тасдиқлайдиган ягона логин ва пароль (кейинги ўринларда - фирма номининг захирага олинishi тасдиғи);

икки нусхада муҳр ва штамп эскизлари.

Савол. *Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхонани рўйхатдан ўтказиш учун тўланадиган давлат божи миқдори қанча?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 20 августдаги 357-сонли қарори билан тасдиқланган "Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш, ҳисобга қўйиш ва рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш тартиби тўғрисида"ги Низомнинг 5-бандига кўра, хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни давлат рўйхатидан ўтказилганлиги учун энг кам ойлик иш ҳақининг беш баравари, шунингдек 500 АҚШ доллари миқдорида давлат божи тўланади.

Савол. *Таъсис ҳужжатларига ўзгартириш киритиш учун қандай ҳужжатлар талаб қилинади?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 20 августдаги 357-сонли қарори билан тасдиқланган "Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш, ҳисобга қўйиш ва рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш тартиби тўғрисида"ги Низомнинг 72-бандига кўра, тадбиркорлик субъектлари - юридик шахсларнинг таъсис ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритилган тақдирда тадбиркорлик субъектининг ваколатли бошқарув органи томонидан тегишли қарор қабул қилинган пайтдан бош-

лаб 1 мобайнида уларни рўйхатдан ўтказган органга ўзлари келган ҳолда, почта алоқаси воситаси ёки Интернет тармоғи орқали қуйидаги ҳужжатларни тақдим этадилар:

ариза;

тадбиркорлик субъектининг ваколатли бошқарув органининг таъсис ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги қарори;

ўзгартириш ва қўшимчалар матнининг ваколатли шахс томонидан имзоланган ва тадбиркорлик субъекти муҳри билан тасдиқланган икки нусхаси;

номи ўзгарган тақдирда - давлат рўйхатидан ўтказилганлик ҳақидаги гувоҳноманинг асл нусхаси ва фирма номининг захирага олинishi тасдиғи, алмаштириладиган муҳр ва штамп, шунингдек янги муҳр ва штампнинг икки нусхадаги эскизи;

давлат божи белгиланган миқдори тўланганлиги ҳақида банк тўлови ҳужжати;

устав фондининг миқдори кўпайтирилган тақдирда - тадбиркорлик субъекти ваколатли органининг таъсис ҳужжатларида эълон қилинган устав фонди миқдорининг шакллантирилганлиги ҳақидаги ҳужжат, шунингдек масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар учун-иштирокчи ҳиссасининг тўлиқ киритилганлиги ҳақида жамият томонидан жамият иштирокчисига берилган гувоҳнома нусхаси ҳамда жамият иштирокчилари томонидан қўшимча ҳиссалар ва учинчи шахслар томонидан ҳиссалар тўлиқ миқдорда қўшилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар;

устав фонди камайтирилган тақдирда - уларга маълум бўлган барча кредиторлар устав фонди миқдори камайтирилиши ва унинг янги миқдори ҳақида ёзма равишда хабардор этилганлигини ва оммавий ахборот воситаларида қабул қилинган қарор ҳақида ахборот эълон қилинганлигининг тасдиғи (уларга маълум барча кредиторлар устав фонди миқдори камайтирилиши ва унинг янги миқдори ҳақида ёзма равишда хабардор этилган ва оммавий ахборот воситаларида қабул қилингандан кейин бир ҳафта муддатда тақдим қилинади);

улуш (ҳисса) ёки акция бошқага ўтган тақдирда - ушбу улуш (ҳисса) ёки акциянинг бошқага ўтганлигини тасдиқловчи ҳужжат (шартнома, хат ва шу кабилар);

рақобат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда устав фондидаги (устав капиталдаги) акцияларни (улушларни) сотиб олиш бўйича битимлар содир этишга, шунингдек ҳўжалик юритувчи субъектлар бирлашмаларини ташкил этишга, ҳўжалик юритувчи субъектларни қўшиб юбориш ва қўшиб олишга олдиндан розилик бериш тўғрисида монополияга қарши органнинг қарори;

тадбиркорлик субъекти ажратиб чиқариш ва қўшиб олиш шакли-

да қайта ташкил этилган тақдирда - қайта ташкил этилаётган юридик шахсга маълум бўлган барча кредиторлар қайта ташкил қилиш ҳақида ёзма равишда хабардор этилганлигининг ва оммавий ахборот воситаларида ахборот эълон қилинганлигининг тасдиғи, қайта ташкил этилаётган юридик шахсларнинг уларнинг барча кредиторлар ва қарздорларига, шу жумладан томонлар даъволашаётган мажбуриятларга нисбатан барча мажбуриятлари бўйича ҳуқуқий ворислик тўғрисидаги қоидалар кўрсатилган бўлиш баланси ёки топшириш далолатномаси, шунингдек давлат рўйхатидан ўтказилганлик ҳақидаги гувоҳноманинг асл нусхаси, қўшиб олинаётган юридик шахснинг муҳр ва штампи.

Савол. *Қайси ҳолларда оилавий корхонанинг таъсис шартномасига ўзгартириш киритилади?*

Жавоб. Қуйидаги ҳолларда оилавий корхонанинг таъсис шартномасига тегишли ўзгартиш ва қўшимчалар киритилади:

- оилавий корхона бошлиғи ўзгарганда;
- иштирокчи оилавий корхона таркибига ихтиёрий равишда кирган (ундан чиқиб кетган)да;
- эр ва хотин ўртасидаги никоҳ бекор қилинган ёки оилавий корхона иштирокчиси вафот этган ва бу ҳоллар оилавий корхона балансига берилган оилавий корхона иштирокчиларининг мол-мулки рўйхатида ўзгаришларга сабаб бўлган тақдирда.

Бунда оилавий корхона таъсис ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киртишни давлат рўйхатидан ўтказиш талаб қилинмайди.

Савол. *Рўйхатдан ўтказувчи орган тадбиркорлик субъекти таъсис ҳужжатларига киритилган ўзгартириш ва қўшимчаларни давлат рўйхатидан ўтказишни рад қилиш ҳуқуқига эгами?*

Жавоб. Рўйхатдан ўтказувчи орган тадбиркорлик субъекти таъсис ҳужжатларига киритилган ўзгартириш ва қўшимчаларни давлат рўйхатидан ўтказишни қуйидаги ҳолларда рад қилиши мумкин:

- тегишли бўлмаган органга мурожаат қилинганда;
- тақдим этилган ҳужжатлар тўлиқ бўлмаганда;
- тақдим этилган ҳужжатлар Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари талабларига мос бўлмаганда.

Савол. *Юридик шахс сифатида давлат рўйхатидан ўтган тадбиркорлик субъекти банкда ҳисоб рақамларини очмасдан туриб фаолият юритишни бошлаши мумкинми?*

Жавоб. Якка тартибдаги тадбиркор ҳамда юридик шахс ташкил этмасдан фаолият юритаётган деҳқон хўжалигидан ташқари барча тадбиркорлик субъектлари банкда ҳисоб рақамини очмасдан туриб

фаолият юритиши мумкин эмас.

Давлат рўйхатидан ўтган тадбиркорлик субъекти фаолият юритиш-ни бошлаши учун ҳисоб рақамини очиш мақсадида (якка тартибдаги тадбиркорлар ва юридик шахс тузмаган ҳолда ташкил этилган деҳқон хўжаликлари ўз ихтиёрларига кўра) банкларга, фаолиятни айрим турлари билан шуғулланиш учун лицензия (рухсатнома) олиш мақсадида ваколатли давлат органларига мурожаат қилиши шарт.

Банк ҳисоб варақалари очиш Марказий банк томонидан ўрнатил-ган тартиб асосида амалга оширилади.

Савол. *Чет эл инвестицияси иштирокидаги корхона қандай таш-кил этилиши мумкин?*

Жавоб. "Чет эл инвестициялари тўғрисида"ги Ўзбекистон Респу-бликаси Қонунининг 6-моддасига кўра, чет эл инвестициялари иш-тирокидаги корхона уни таъсис этиш йўли билан ёки илгари чет эл инвестициялари иштирокисиз таъсис этилган корхонада иштирок этиш улушини (пайини, акцияларини) ёхуд бундай корхонани бу-тунлай, шу жумладан, хусусийлаштириш жараёнида чет эллик ин-вестор томонидан сотиб олиниши натижасида ташкил этилиши мум-кин.

Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхона давлат рўйхатига олинган пайтдан юридик шахс ҳуқуқига эга бўлади.

Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни давлат рўйха-тига олиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси-нинг 2003 йил 20 августдаги 357-сонли қарори билан тасдиқланган "Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш, ҳисобга қўйиш ва рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш тартиби тўғрисида"ги Низом билан белгиланади.

Савол. *Нима сабабдан айрим чет эл инвестициялари иштирокида-ги корхоналар адлия органларида, бошқалари эса туман (шаҳар) ҳоким-ликлари ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш инспекцияларида рўйхатдан ўтказилади?*

Жавоб. "Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Хорижий сар-моялар иштирокидаги корхоналарга бериладиган қўшимча рағбат-лантириш омиллари ва имтиёзлар тўғрисида" 1996 йил 30 ноябрдаги ПФ-1652-сонли Фармони (Ўзбекистон Республикаси Пре-зидентининг 1998 йил 27 мартдаги УП-1981-сонли Фармони таҳри-рида) кўра, 1998 йилнинг 1 апрелидан бошлаб қуйидаги шартларга жавоб берадиган янгидан ташкил этиладиган корхоналар Ўзбекис-тон Республикаси Адлия вазирлигида ва унинг ҳудудий органларида давлат рўйхатидан ўтказилиши лозим бўлган хорижий сармоялар иштирокидаги корхоналар жумласига киради:

- корхонанинг низом жамғармаси 150 минг АҚШ долларига тенг суммадан кам бўлиши мумкин эмас;
- корхона иштирокчиларидан бири албатта хорижий юридик шахс бўлиши шарт;
- хорижий сармоялар улуши корхона низом жамғармасининг камида 30 фоизини ташкил этиши зарур.

Янги ташкил этилаётган корхоналар мазкур шартларга жавоб бермаган тақдирда хорижий сармоялар иштирокидаги корхоналар жумласига кирмайди ҳамда корхона жойлашган ҳудуддаги шаҳар ва туман ҳокимликларида белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтказилиши лозим. Бундай корхоналар чет эл капитали иштирокидаги корхона дейилади.

4-§. Тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун рухсат бериш ҳужжатларини расмийлаштириш

Савол. *Тадбиркорлик субъектларига рухсат берувчи ҳужжатларни олиш масаласи қайси норматив ҳужжатлар билан тартибга солинади?*

Жавоб. Тадбиркорлик фаолияти соҳасидаги рухсат бериш тартиб-таомилларига оид муносабатлар "Тадбиркорлик фаолияти соҳасидаги рухсат бериш тартиб-таомиллари тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ҳамда Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланган рухсат бериш тартиб-таомилларидан ўтиш тартиби тўғрисидаги низомлар асосида тартибга солинади.

Савол. *Турар жойни нотурар жой тоифасига қандай ўтказиш мумкин?*

Жавоб. Турар жойларни (ёки уларнинг бир қисмини) нотурар жойлар тоифасига ўтказиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 20 августдаги 357-сонли қарори билан тасдиқланган "Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш, ҳисобга қўйиш ва рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш тартиби тўғрисида"ги Низом асосида тартибга солинади. Мазкур Низомнинг 47-бандига кўра, турар жойларни (ёки уларнинг бир қисмини) нотурар жойлар тоифасига ўтказиш учун ариза берувчи туманлар ва шаҳарлар ҳокимликлари ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш инспекциясига тегишли шаклдаги ариза билан мурожаат қилади.

Аризага қуйидагилар илова қилинади:

ариза берувчининг мавжуд бинога мулккий ҳуқуқини ёки бошқа ашёвий ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжат нусхаси;

"Ергеодезкадастр" давлат қўмитасининг тегишли ҳудудий хизмати томонидан тайёрланган бино тархи;

бинога биргаликда эгалик қилувчилар ва оилани вояга етган аъзоларининг турар жойни нотурар жой тоифасига ўтказишга нотариал тасдиқланган ёзма равишдаги розилиги;

хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатининг розилиги.

Савол. *Бино ва иншоотнинг ташқи кўринишини ўзгартириш деганда, нима тушунилади ва бунинг учун рухсатнома олиш керакми?*

Жавоб. Бино ва иншоот фасадини ўзгартириш дейилганда, асосий ва ён фасадлари архитектуравий элементларининг (цоколи, қуёшдан ҳимоялаш элементлари, пилястрлар, парапетлар, устунлар, карнизлар ва шу кабиларнинг) ранги, конфигурацияси ва ўлчамларини ўзгартириш тушунилади.

Объект шаҳар ва туман аҳамиятига эга бўлган магистрал кўчалар

(аҳоли пунктлари доирасидаги), халқаро, давлат аҳамиятига эга бўлган автомобиль йўллари бўйлаб жойлашган ҳолларда фасадни ўзгартиришга рухсатнома талаб қилинади. Бошқа ҳолларда рухсатнома талаб қилинмайди.

Савол. *Лицензия билан рухсат этиш хусусиятига эга ҳужжат ўртасида қандай фарқ бор?*

Жавоб. Лицензия, бу лицензияловчи орган томонидан юридик ёки жисмоний шахсга берилган, лицензия талаблари ва шартларига сўзсиз риоя этилган ҳолда фаолиятнинг лицензияланаётган турини амалга ошириш учун рухсатнома (ҳуқуқ).

Рухсат этиш хусусиятига эга ҳужжат, бу ваколатли орган томонидан қабул қилинадиган ва тадбиркорлик субъектига бериладиган, тадбиркорлик фаолияти соҳасида ҳаракатларни бажариш ва (ёки) муайян фаолиятни амалга ошириш ҳуқуқини берадиган рухсатнома, келишув, хулоса шаклида, шунингдек қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа шаклларда ифодаланадиган қарор.

Савол. *Қандай фаолият турлари лицензияланадиган фаолият ҳисобланади?*

Жавоб. Фаолиятнинг лицензияланадиган турлари жумласига амалга оширилиши фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига, соғлиғига, жамоат хавфсизлигига зарар етказиши мумкин бўлган ҳамда тартибга солиб турилиши лицензиялашдан ташқари усуллар билан амалга оширилиши мумкин бўлмаган фаолият турлари киради.

Амалга оширилиши учун лицензия талаб қилинадиган фаолият турларининг рўйхати Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 2001 йил 12 майдаги 222-II-сонли Қарори билан тасдиқланган.

Савол. *Лицензия олиш учун лицензияловчи органга қандай ҳужжатлар тақдим этилади?*

Жавоб. "Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида"-ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 14-моддасига кўра, лицензия олиш учун лицензия даъвогари тегишли лицензияловчи органга қуйидагиларни тақдим этади:

лицензия бериш тўғрисидаги ариза - унда: юридик шахс учун - юридик шахснинг номи ва ташкилий-ҳуқуқий шакли, жойлашган ери (почта манзили), банк муассасасининг номи ва банк муассасасидаги ҳисобварағининг рақами; жисмоний шахс учун - фамилияси, исми ва отасининг исми, фуқаронинг шахсини тасдиқловчи ҳужжатнинг маълумотлари; юридик ёки жисмоний шахс амалга оширишни мўлжаллаган фаолиятнинг лицензияланаётган тури (унинг бир қисми) шунингдек қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда фаолият-

нинг мазкур тури амалга ошириладиган муддати кўрсатилади;

юридик шахслар учун - юридик шахс давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳноманинг нусхаси; жисмоний шахслар учун - якка тартибдаги тадбиркор давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳноманинг нусхаси;

лицензияловчи орган лицензия даъвогарининг аризасини кўриб чиқиши учун лицензия даъвогари йигим тўлаганлигини тасдиқловчи ҳужжат;

фаолиятнинг айрим турига лицензия олиш учун қўйиладиган талаблар ва шартларни лицензия даъвогари бажариши мумкинлигини тасдиқловчи ҳамда қонун ҳужжатларида белгилаб қўйиладиган бошқа ҳужжатлар. Масалан, улгуржи савдо фаолияти билан шуғулланиш учун лицензия олишда лицензия даъвогари энг кам ойлик иш ҳақининг камида 3500 баравари миқдорида устав фонди шакллантирилганлигини тасдиқловчи ҳужжатнинг, шу жумладан энг кам ойлик иш ҳақининг камида 1200 баравари миқдорида пул маблағлари киритилганлигини тасдиқловчи банк ҳужжатининг нусхасини тақдим этиши керак.

Лицензия даъвогаридан қайд этилган Қонунда ҳамда бошқа қонун ҳужжатларида назарда тутилмаган ҳужжатларни тақдим этишни талаб қилишга йўл қўйилмайди.

Савол. *Лицензия олиш учун бирон-бир тўлов ундириладими?*

Жавоб. Лицензияловчи орган лицензия даъвогарининг аризасини кўриб чиққанлиги учун йигим ундиради. Лицензия даъвогарининг аризасини кўриб чиққанлик учун йигим миқдори ҳар бир лицензияланадиган фаолият тури бўйича Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан лицензияловчи органнинг мазкур аризани кўриб чиқиш билан боғлиқ харажатлари доирасида белгиланади. Бунда йигимнинг энг кўп миқдори қонун ҳужжатларида белгиланган энг кам ойлик иш ҳақининг беш бараваридан ошиб кетиши мумкин эмас. Масалан, улгуржи савдо фаолияти билан шуғулланиш учун лицензия талабгорининг аризаси кўриб чиқилганлиги учун қонун ҳужжатларида белгиланган энг кам ойлик иш ҳақининг 50 фоизи миқдорида йигим ундирилади.

Лицензия берилганлиги учун Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан ўрнатилган тартибда ва миқдорда давлат божи ундирилади. Масалан, улгуржи савдо фаолияти билан шуғулланиш учун лицензия берилганда қонун ҳужжатларида белгиланган энг кам ойлик иш ҳақининг икки баравари миқдорида давлат божи ундирилади.

Савол. *Лицензияловчи орган лицензия бериш тўғрисидаги аризани қанча муддатда кўриб чиқиши керак?*

Жавоб. "Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида"-ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 16-моддасига кўра, лицензия даъвогарининг аризасини барча зарур ҳужжатлар билан бирга олган кундан эътиборан ўттиз кундан ошмаган муддат ичида лицензияловчи орган намунавий (оддий) лицензия бериш ҳақида ёки беришни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилади.

Савол. *Қандай ҳолларда лицензия қайта расмийлаштирилади?*

Жавоб. Лицензия қуйидаги ҳолларда қайта расмийлаштирилади:

лицензиат юридик шахс қайта тузилган, унинг номи ёки жойлашган ери (почта манзили) ўзгарганда;

лицензиат жисмоний шахснинг фамилияси, исми ва отасининг исми ёки турар жойи ўзгарганда.

Лицензия қайта расмийлаштирилганда лицензияловчи орган лицензиялар реестрига тегишли ўзгартишларни киритади. Лицензияни қайта расмийлаштириш лицензияловчи орган тегишли ҳужжатлар илова қилинган ҳолда лицензияни қайта расмийлаштириш тўғрисидаги аризани олган кундан эътиборан беш кун ичида амалга оширади.

Лицензия қайта расмийлаштирилганда лицензия даъвогарининг лицензия бериш тўғрисидаги аризасини кўриб чиқиш учун тўланадиган сумманинг ярами миқдорида йиғим ундирилади.

5-§. Тадбиркорлик субъектини қайта ташкил этиш

Савол. *Юридик шахсни қайта ташкил этиш деганда нима тушунилади?*

Жавоб. Юридик шахсни қайта ташкил этиш деганда қўшиб юбо-риш, қўшиб олиш, ажратиб чиқариш, ўзгартириш тушунилади.

Юридик шахслар қўшиб юборилганида улардан ҳар бирининг ҳуқуқ ва бурчлари топшириш ҳужжатиға мувофиқ янгидан вужудға келган юридик шахсға ўтади.

Юридик шахс бошқа юридик шахсға қўшилганида, бу юридик шахсға қўшилган юридик шахснинг ҳуқуқ ва бурчлари топшириш ҳужжатиға мувофиқ ўтади.

Юридик шахс бўлинган тақдирда унинг ҳуқуқ ва бурчлари тақ-симлаш балансиға мувофиқ янгидан вужудға келган юридик шахс-ларға ўтади.

Юридик шахс таркибидан бир ёки бир неча юридик шахс ажра-либ чиққанида қайта ташкил этилган юридик шахснинг ҳуқуқ ва бурчлари тақсимлаш балансиға мувофиқ уларнинг ҳар бириға ўтади.

Бир турдаги юридик шахс бошқа турдаги юридик шахсға айлан-тирилганида (ташкилий-ҳуқуқий шакли ўзгартирилганида), қайта ташкил этилган юридик шахснинг ҳуқуқ ва бурчлари топшириш ҳужжатиға мувофиқ янгидан вужудға келган юридик шахсға ўтади.

Савол. *Юридик шахсни қайта ташкил этиш ҳақида қарорни ким қабул қилиши мумкин?*

Жавоб. Юридик шахсни қайта ташкил этиш унинг муассислари (иштирокчилари) ёки таъсис ҳужжатларида шунга вакил қилинган юридик шахс органи қарорига мувофиқ амалға оширилиши мумкин.

Қонунда белгиланган ҳолларда (масалан, "Акциядорлик жамият-лари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуннинг 95-моддаси, "Хусусий корхона тўғрисида"ги Қонуннинг 28-моддаси) юридик шахсни бўлиш ёки унинг таркибидан бир ёхуд бир неча юридик шахсни ажратиб чиқариш шаклида уни қайта таш-кил этиш вакил қилинган давлат органларининг қарори билан ёхуд суд қарори билан амалға оширилади.

Агар юридик шахс муассислари (иштирокчилари), улар вакил қилган орган ёки юридик шахснинг ўз таъсис ҳужжатлари билан қайта ташкил этишға вакил қилинган органи юридик шахсни вако-латли давлат органининг қарорида белгиланган муддатда қайта таш-кил этмаётган бўлса, суд мазкур давлат органининг даъвоси бўйича юридик шахснинг бошқарувчисини тайинлайди ва унга ушбу юри-дик шахсни қайта ташкил этишни топширади.

6-§. Тадбиркорлик субъектини тугатиш асослари ва тартиби

Савол. *Якка тартибдаги тадбиркорнинг фаолиятини вақтинчалик тўхтатиш ва тиклаш тартиби қандай?*

Жавоб. Якка тартибдаги тадбиркор ўз фаолиятини вақтинчалик тўхтатиш ва тиклаш учун рўйхатга олувчи органга тегишли ариза билан мурожаат қилиши керак.

Рўйхатга олувчи орган якка тартибдаги тадбиркорнинг фаолиятини вақтинчалик тўхтатиш ёки тиклаш ҳақидаги аризасини олганидан сўнг, кейинги иш кунидан кечиктирмасдан якка тартибдаги тадбиркорнинг фаолияти вақтинчалик тўхтатилганлиги ёки тикланганлиги ҳақида Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси ва Молия вазирлиги томонидан тасдиқланган шаклдаги маълумотни тадбиркор рўйхатга олинган давлат солиқ органига тақдим этади.

Савол. *Юридик шахсни тугатиш ҳақида ким қарор қабул қилиши мумкин?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 53-моддасига кўра, юридик шахс қуйидаги ҳолларда тугатилиши мумкин:

унинг муассислари (иштирокчилари)нинг ёки таъсис ҳужжатлари билан тугатишга ваколат берилган юридик шахс органининг қарорига мувофиқ, шу жумладан юридик шахснинг амал қилиш муддати тугаши, уни ташкил этишдан кўзланган мақсадга эришилганлиги муносабати билан ёки юридик шахсни ташкил қилиш чоғида қонун ҳужжатлари бузилишига йўл қўйилганлиги сабабли, агар бу бузилишларни бартараф этиб бўлмаса, суд юридик шахсни рўйхатдан ўтказишни ҳақиқий эмас деб топганида;

фаолият рухсатномасиз (лицензиясиз) амалга оширилган ёки қонун томонидан тақиқланган фаолият амалга оширилган ёхуд олти ой мобайнида (савдо ва савдо-воситачилик корхонаси эса - уч ой мобайнида) банк ҳисоб варақлари бўйича пул операцияларини ўтказиш билан боғлиқ молия-хўжалик фаолияти амалга оширилмаган, деҳқон ва фермер хўжаликлари бундан мустасно, ва (ёки) давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан эътиборан бир йил ичида устав фонди таъсис ҳужжатларида назарда тутилган миқдорда шакллантирилмаган тақдирда, қонун ҳужжатларида бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, шунингдек ушбу Фуқаролик кодексида назарда тутилган бошқа ҳолларда суднинг қарорига мувофиқ.

Масалан, давлат рўйхатидан ўтказувчи орган қуйидаги ҳолларда масъулияти чекланган жамиятни тугатиш ҳақида судга мурожаат қилиши мумкин:

агар жамият иштирокчиларининг сони эллик кишидан ошиб кетса ва жамият бир йил ичида очиқ акциядорлик жамияти ёки ишлаб чиқариш кооперативи этиб қайта тузилмаса ("Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 7-моддаси);

агар иккинчи ва ҳар бир кейинги молия йили тугаганидан кейин жамият соф активларининг қиймати жамиятнинг давлат рўйхатидан ўтказилиши санасидаги ҳолатга кўра устав фондининг (устав капиталининг) минимал миқдоридан кам бўлиб қолса ва жамият ўз устав фондини (устав капиталини) камайтириш тўғрисида уч ойлик муддатда қарор қабул қилмаса ("Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 19-моддаси);

агар иккинчи ва ҳар бир кейинги молия йили тугаганидан кейин жамият соф активларининг қиймати жамиятнинг давлат рўйхатидан ўтказилиши санасидаги ҳолатга кўра устав фондининг (устав капиталининг) минимал миқдоридан кам бўлиб қолса ва жамият уч ойлик муддатда ўзини тугатилиши ҳақида қарор қабул қилмаса ("Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 19-моддаси).

Савол. *Тадбиркорлик субъектини тугатиш тартиби қандай?*

Жавоб. Тадбиркорлик субъектини тугатиш уни тугатиш асослари-га боғлиқ.

Агар юридик шахсни тугатиш ҳақида унинг муассислари (иштирокчилари)нинг ёки таъсис ҳужжатлари билан тугатиш ваколати берилган юридик шахс органининг қарори қабул қилинган бўлса, тугатиш Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 27 апрелдаги ПҚ-630-сонли Қарори билан тасдиқланган "Тадбиркорлик субъектларини ихтиёрий тугатиш ва уларнинг фаолиятини тўхтатиш тартиби тўғрисида"ги Низом асосида амалга оширилади.

Агар юридик шахс молия-хўжалик фаолиятини амалга оширмаган ва (ёки) устав фондини шакллантирмаганлиги учун уни тугатиш ҳақида суд томонидан қарор қабул қилинган бўлса, тугатиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 3 июлдаги 327-сонли қарори билан тасдиқланган "Молия-хўжалик фаолиятини амалга оширмаётган ва қонунчиликда белгиланган муддатларда ўзларининг устав жамғармаларини шакллантирмаган корхоналарни тугатиш тартиби тўғрисида"ги Низом асосида амалга оширилади.

Банкрот деб топилган корхонани тугатиш "Банкротлик тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Савол. *"Иқтисодий ночорлик" ва "банкротлик" тушунчалари ўрта-сида фарқ мавжудми?*

Жавоб. "Иқтисодий ночорлик" ва "банкротлик" тушунчалари бир хил маънони англатади. Яъни, банкротлик (иқтисодий ночорлик) - ҳўжалик суди томонидан эътироф этилган, қарздорнинг пул мажбуриятлари бўйича кредиторлар талабларини тўла ҳажмда қондиришга ва (ёки) мажбурий тўловлар бўйича ўз мажбуриятини тўла ҳажмда бажаришга қодир эмаслиги;

Юридик шахсни банкрот деб топилиши уни тугатилишига олиб келади.

Қарздорнинг пул мажбуриятлари бўйича кредиторлар талабларини қондиришга ва (ёки) мажбурий тўловлар бўйича ўз мажбуриятини бажаришга қодир эмаслиги, агар тегишли мажбуриятлар ва (ёки) тўловлар мажбурияти юзага келган кундан эътиборан уч ой давомида қарздор томонидан бажарилмаган бўлса, унинг банкротлик аломатлари деб эътироф этилади.

Банкротлик тўғрисидаги иш банкротлик аломатлари мавжуд бўлган тақдирда, агар қарздор юридик шахсга нисбатан жами талаблар энг кам иш ҳақи миқдорининг камида беш юз каррасини ташкил этадиган бўлса, қарздор якка тартибдаги тадбиркорга нисбатан эса энг кам иш ҳақи миқдорининг камида ўттиз каррасини ташкил этадиган бўлса, ҳўжалик суди томонидан қўзғатилиши мумкин, "Банкротлик тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно. Масалан, шаҳарни ташкил этувчи ёки унга тенглаштирилган корхона банкротлиги тўғрисида иш қўзғатилиши учун қуйидаги иккита шарт мавжуд бўлиши керак:

қарздор кредиторларнинг пул мажбуриятлари бўйича талабларини қондиришга ва (ёки) мажбурий тўловлар бўйича ўз мажбуриятини бажаришга қодир бўлмаса, агар тегишли мажбуриятлар ва (ёки) тўловлар бўйича мазкур мажбурият бошланган кундан эътиборан олти ой ичида бажарилмаган бўлса;

қарздорга нисбатан билдирилаётган талаблар энг кам иш ҳақининг камида беш минг карраси миқдорини ташкил этса.

Банкротликнинг соддалаштирилган тартибида қарздорга билдирилган талаблар миқдорининг аҳамияти йўқ.

Савол. *Тугатиш тамомланганидан сўнг тугатувчи (тугатиш комиссияси) корхонанинг қолган мол-мулки масаласини қандай ҳал этади?*

Жавоб. Юридик шахснинг кредиторлар талаблари қондирилганидан кейин қолган мол-мулки унинг шу мол-мулкка ашёвий ҳуқуқларга ёки ушбу юридик шахсга нисбатан мажбурий ҳуқуқларга эга бўлган муассисларига (иштирокчиларига), агар қонун ҳужжатларида ўзгача тартиб назарда тутилмаган бўлса, топширилади.

Савол. *Тугатилаётган юридик шахснинг мол-мулки кредиторлар талабларини қаноатлантириши учун етарли бўлмаса, кредиторлар қандай йўл тутишлари мумкин?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 55-моддасига кўра, тугатилаётган давлат корхонасининг мол-мулки, тугатилаётган муассасанинг эса - пул маблағлари кредиторларнинг талабларини қондириш учун етарли бўлмаса, кредиторлар ўз талабларининг қолган қисмини ушбу корхона ёки муассаса мулкдори ҳисобидан қондириш тўғрисида судга даъво билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эгадирлар.

Агар бу тижорат ташкилоти бўлса ва тугатувчи (тугатиш комиссияси) томонидан оралиқ баланс тузилганидан сўнг тугатилаётган юридик шахснинг мол-мулки кредиторлар талабларини қондириш учун етарли эмаслиги аниқланса, тугатувчи (тугатиш комиссияси) қарздорни банкрот деб топиш ҳақида ҳўжалик судига мурожаат қилишга мажбур. Бундай ҳолда тугатиш жараёни банкротлик иши доирасида давом эттирилади ва кредиторларнинг талабларини қондириш "Банкротлик тўғрисида"ги Қонуннинг 134-моддасида кўрсатилган навбат билан амалга оширилади.

Кредиторларнинг қарздор мол-мулки етарли бўлмаганлиги сабабли қондирилмаган талаблари ҳам қаноатлантирилган талаблар деб ҳисобланади.

Бунда суд бошқарувчиси қонун ҳужжатларига кўра қарздорнинг пул мажбуриятлари ва (ёки) мажбурий тўловлардан юзага келган мажбуриятлари бўйича субсидиар жавобгарлик юклатилган ва банкротликни вужудга келтирган учинчи шахсларга нисбатан талаб қўйиш ҳуқуқига эга (Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 48-моддаси).

Қарздорнинг кредиторлари хусусий корхона мулкдорига, фермер ҳўжалиги бошлиғига, деҳқон ҳўжалиги аъзоларига, ишлаб чиқариш кооперативи аъзоларига, қўшимча масъулиятли жамият иштирокчиларига, тўлиқ ширкат иштирокчиларига, командит ширкатнинг тўлиқ шерикларига талаб қўйиш ҳуқуқига эга. Чунки, улар хусусий корхона, фермер ҳўжалиги, деҳқон ҳўжалиги, ишлаб чиқариш кооперативи, қўшимча масъулиятли жамият, тўлиқ ширкат, командит ширкатнинг мажбуриятлари бўйича ушбу юридик шахсларнинг мол-мулки етарли бўлмаса субсидиар бўладилар.

Шунингдек, кредиторлар қарздор раҳбари, тугатиш комиссияси аъзолари ёки тугатувчига нисбатан, агар улар "Банкротлик тўғрисида"ги Қонуннинг 8-моддасида кўрсатилган асослар вужудга келган пайтдан бошлаб бир ойлик муддат ичида қарздорни банкрот деб топиш ҳақида ҳўжалик судига ариза билан мурожаат қилмаган бўлсалар, талаб қўйишлари мумкин.

Бундай ҳолда қарздор раҳбари, тугатиш комиссияси аъзолари ёки тугатувчи қарздорнинг қайд этилган бир ойлик муддатдан сўнг вужудга келган пул мажбуриятлари ва (ёки) мажбурий тўловлар бўйича субсидиар жавобгар бўладилар.

Савол. *Тугатилиши муносабати билан қайси пайтдан бошлаб юридик шахснинг фаолияти тугаган ҳисобланади?*

Жавоб. Юридик шахснинг тугатилиши ҳақидаги ёзув юридик шахсларнинг ягона давлат реестрига киритиб қўйилганидан сўнг юридик шахсни тугатиш тамомланган, юридик шахснинг фаолияти эса тугаган ҳисобланади.

II. Имтиёзлар ва преференциялар

1-§. Солиқ имтиёзлари

Савол. *Юридик шахслар томонидан олинадиган дивиденд ва фойизлар учун солиқ имтиёзлари белгиланганми?*

Жавоб. Давлат облигациялари ва давлатнинг бошқа қимматли қоғозлари бўйича даромадлар, шунингдек давлат мақсадли жамғармаларининг ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг ёки Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорига кўра ташкил қилинадиган бюджетдан ташқари жамғармаларнинг вақтинча бўш маблағларини молия бозорларида жойлаштиришдан фойизлар тарзида олинадиган даромадлар солиқ солишдан озод қилинган.

Ўзбекистон Республикасининг резидентлари бўлган кредит ташкилотларига тўланадиган фойизларга тўлов манбаида солиқ солинмайди, балки Солиқ кодексига белгиланган тартибда кредит ташкилотига солиқ солинади. Худди шундай тартиб мол-мулкни молиявий ижарага (лизингга) беришда ижарага берувчига (лизинг берувчига) тўланадиган фойизли даромадларга ҳам татбиқ этилади.

Юридик шахсдан олиниб, унинг устав фондига (устав капиталига) йўналтирилган дивидендлар тарзидаги даромадларга солиқ солинмайди. Агар ушбу имтиёз қўлланилганидан сўнг бир йил ичида муассислар (иштирокчилар) таркибидан чиқилганда (чиқиб кетилганда) ёхуд тугатилаётган юридик шахснинг мол-мулки унинг муассислари (иштирокчилари) ўртасида тақсимланганда илгари солиқ солишдан озод қилинган даромадларга умумий асосларда солиқ солинади.

Инвестиция ва хусусийлаштириш инвестиция фондларининг ўз инвестиция портфелида турган хусусийлаштирилган корхоналар акцияларидан дивидендлар шаклида олинган даромадларига солиқ солинмайди (Солиқ кодекси 156-моддаси).

Савол. *Янги технологик жиҳозни сотиб олаётган тадбиркорлик субъекти учун солиқлар ва божхона тўловлари бўйича қандай имтиёзлар мавжуд?*

Жавоб: Қонунчиликда ушбу субъектлар учун фойда солиғи, яъна солиқ ва божхона тўловлари бўйича имтиёзлар белгиланган.

Фойда солиғи бўйича имтиёз. Тадбиркорлик субъектининг солиқ солиннадиган фойдаси янги технологик жиҳоз харид қилишга, ушбу мақсадлар учун берилган кредитларни қайтаришга, лизинг объекти қийматининг ўрнини қоплашга йўналтириладиган маблағлар суммасига, тегишли солиқ даврида ҳисобланган амортизацияни чегириб ташлаган ҳолда, бироқ солиқ

солинадиган фойданинг 30 фоизидан кўп бўлмаган миқдорда камайтирилади.

Ягона солиқ тўлови бўйича имтиёз. Ягона солиқ тўлови бўйича солиқ солинадиган база янги технологик асбоб-ускуналар олишга йўналтирилган маблағлар суммасига, лекин солиқ солинадиган базанинг кўпи билан 25 фоизига камайтирилади. Солиқ солинадиган базани камайтириш технологик асбоб-ускуналарни фойдаланишга жорий этилган солиқ давридан бошлаб беш йил мобайнида амалга оширилади.

Ягона солиқ тўлови бўйича имтиёз технологик жиҳозга унинг харид қилиш манбаидан (ўз маблағлари ёки қарзга олинган маблағлар, шу жумладан лизинг) қатъи назар, берилади.

Божхона тўловлари бўйича имтиёз. Божхона тўловлари бўйича имтиёз технологик жиҳоз ва унга тегишли бутловчи ва эҳтиёт қисмларнинг қўшилган қиймат солиғи ва импорт божхона божларидан озод қилиш кўринишида берилади (рўйхат илова қилинади — 1-сонли илова).

Савол. *Корхонада давлат солиқ хизмати органи томонидан ўтказилган текшириш натижалари бўйича суд қарорига асосан молиявий жарима қўлланилди. Ушбу жаримани тўлашда қонунчиликда қандай енгиллик назарда тутилган?*

Жавоб. Юридик шахслар давлат солиқ хизмати органига ёзма билдириш юбориб, текширувлар натижалари бўйича молиявий санкциялар суммаларини тўлашни ундириш тўғрисида қарор қабул қилинган кундан эътиборан олти ой мобайнида тенг улушларда амалга оширишга ҳақли (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни янада ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик муҳитини шакллантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2011 йил 24 августдаги ПФ-4354-сонли Фармони, Солиқ кодексининг 54-моддаси).

Савол. *Қишлоқ ҳудудларида фаолият юритаётган тадбиркорлик субъектлари - микрофирма ва кичик корхоналар қандай имтиёزلарга эга?*

Жавоб. 2006 йил 17 апрелдаги ПҚ-325-сонли Президент Қарори билан тасдиқланган хизмат турларини амалга ошираётган қишлоқ ҳудудларида фаолият юритаётган тадбиркорлик субъектлари - микрофирма ва кичик корхоналар 2017 йилнинг 1 январигача фойда солиғи ҳамда ягона солиқ тўловидан озод этилган (илова русча матнда келтирилган).

Қишлоқ жойларда якка тартибда уй-жой қурилиши асосида барпо этилаётган массивларда ташкил қилинаётган корхоналар хизматларини кўрсатаётган микрофирмалар, кичик корхоналар ва якка тар-

тибдаги тадбиркорлар тегишли равишда ягона солиқ тўлови ҳамда қатъий белгиланган солиқ тўловини, тўлашдан 5 йил муддатга озод этилган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2012-2016 йилларда Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш дастури тўғрисида" 2006 йил 17 апрелдаги ПҚ-325-сонли Қарори).

Савол. *Хорижий инвестицияни жалб қилган табиий тери ишлаб чиқаришга ихтисослашган қўшма корхона ташкил этилмоқда. Бу борада қонунчиликда қандай имтиёзлар белгиланган?*

Жавоб. Қўшма корхона юридик шахсларнинг фойдасидан олинган солиқ, мулк солиғи, ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш ва ободонлаштириш солиғи, микрофирма ва кичик корхоналар учун белгиланган ягона солиқ тўлашдан, шунингдек Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан озод қилинган.

Тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестициялар ҳажми қуйидагича бўлганда мазкур солиқ имтиёзлари берилади:

300 минг АҚШ долларидан 3 миллион АҚШ долларигача - 3 йил муддатга;

3 миллиондан ортиқ АҚШ долларидан 10 миллион АҚШ долларигача - 5 йил муддатга;

10 миллион АҚШ долларидан ортиқ бўлганда - 7 йил муддатга.

Солиқ имтиёзлари қўлланилиши учун:

мазкур корхоналар Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятини истисно қилган ҳолда, республиканинг бошқа шаҳарлари ва қишлоқ аҳоли пунктларида жойлаштирилган бўлиши;

хорижий инвесторлар томонидан тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни Ўзбекистон Республикасининг кафолати берилмаган ҳолда амалга оширилиши;

корхонанинг устав капиталида хорижий иштирокчиларнинг улуши камида 33 фоизни ташкил этиши;

хорижий инвестицияларни эркин алмаштириладиган валюта ёки янги замонавий технологик ускуна тарзида қўйиши;

мазкур имтиёзларни қўлланиш муддати давомида имтиёзлардан олинган даромаднинг камида 50 фоизини корхонани янада ривожлантириш мақсадида қайта инвестициялашга йўналтирилиши лозим (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни жалб этишни рағбатлантириш бора-сидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2005 йил 11 апрелдаги ПФ-3594-сонли Фармони).

Савол. *Корхона қандай тартиб ва шароитларда дастурий таъминот воситалари ишлаб чиқарувчилар учун назарда тутилган солиқ им-*

тиёзларидан фойдаланиши мумкин?

Жавоб: Биринчи навбатда, корхонанинг ўз дастурий таъминот воситаларини ишлаб чиқиш, татбиқ этиш ва сотишдан олинган даромадлари у сотган товарлар умумий ҳажмининг камида 50%ини ташкил этиши лозим. Бу ҳолатда корхона Дастурий таъминот воситалари ишлаб чиқувчиларининг миллий реестрига ихтиёрий ва бепул асосда кириш ҳуқуқига эга бўлади. Корхона Миллий реестрга кирган санадан бошлаб 2017 йилнинг 1 январига қадар барча турдаги солиқлардан, хусусан: 1) юридик шахслардан олинадиган фойда солиғи; 2) қўшилган қиймат солиғи; 3) сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ; 4) мол-мулк солиғи; 5) ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғи; 6) ер солиғини тўлашдан озод этилади.

Шунингдек, умумбелгиланган солиқларни тўловчилар Республика йўл фондига ҳамда бюджетдан ташқари Таълим ва тиббиёт муассасаларини реконструкция қилиш, мукамал таъмирлаш ва жиҳозлаш жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан озод этилади.

Агар корхонанинг ўзи ишлаб чиқарган дастурий таъминот воситаларини экспорт қилиш ҳажми у сотган товарлар (ишлар, хизматлар) умумий ҳажмининг камида 50%ини ташкил этса, солиқ имтиёзларининг амал қилиш муддати 2 йилга узайтирилади.

Айни пайтда, солиқ имтиёзлари берилиши муносабати билан бўшайдиган маблағлар корхонанинг ходимларини рағбатлантириш, моддий-техника базасини ривожлантириш ва мустаҳкамлашга йўналтирилиши керак (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Мамлакатимизнинг дастурий таъминот воситалари ишлаб чиқувчиларини рағбатлантиришни янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида" 2013 йил 20 сентябрдаги ПҚ-2042-сонли Қарори).

Савол. *Халқ бадий ҳунармандчилиги ва амалий санъати буюмларини ишлаб чиқарувчи якка тартибдаги тадбиркорлар учун қандай солиқ имтиёзи мавжуд?*

Жавоб. Уй шароитида халқ бадий ҳунармандчилиги ва амалий санъати буюмларини ишлаб чиқариш бўйича якка тартибдаги меҳнат фаолияти билан банд бўлган "Ҳунарманд" уюшмаси аъзолари - якка тартибдаги тадбиркорлар 2017 йилнинг 1 январигача қатъий белгиланган солиқни тўлашдан озод этилган.

Савол. *Халқ бадий ҳунармандчилиги ва қўлда ишланган амалий санъат буюмларини реализация қилаётган оилавий корхоналар учун қандай солиқ имтиёзи мавжуд?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Халқ бадий ҳунармандчилиги ва амалий санъатини янада ривожлантириш чора-

тадбирлари тўғрисида" 2005 йил 28 мартдаги ПФ-3588-сонли Фармони билан тасдиқланган рўйхатга мувофиқ оилавий корхоналар халқ бадийи ҳунармандчилиги ва қўлда ишланган амалий санъат буюмларини сотишдан олинадиган даромаддан 2017 йилнинг 1 январигача бўлган даврда ягона солиқ тўловини тўлашдан озод этилган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Халқ бадийи ҳунармандчилиги ва амалий санъатини ривожлантиришни янада қўллаб-қувватлаш тўғрисида" 2010 йил 30 мартдаги ПФ-4210-сонли Фармони).

Савол. *Фуқаро якка тартибдаги тадбиркор сифатида қишлоқ ҳудудидаги маҳаллада сартарошлик фаолиятини амалга оширмоқда. Солиқлар тўлаш борасида қандай имтиёзга эга?*

Жавоб. Қишлоқ ҳудудидаги маҳаллада сартарошлик фаолиятини амалга ошираётган якка тартибдаги тадбиркорлар 2012 йилнинг II чорагидан бошлаб - 3 йилга қатъий белгиланган солиқ тўлашдан озод этилган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2012-2016 йилларда Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш дастури тўғрисида" 2012 йил 10 майдаги ПҚ-1754-сонли Қарори).

Савол. *Тугатилаётган ширкат негизида барпо этилган боғдорчиликка асосланган фермер хўжаликларига ягона ер солиғи бўйича қонунчиликда имтиёз назарда тутилганми?*

Жавоб. 2012 йилнинг 1 январига қадар ташкил этилган фермер хўжаликлари улар давлат рўйхатидан ўтказилган кундан бошлаб беш йил муддат мобайнида ягона ер солиғи тўловчилари сифатида фаолият юритишга ҳақли. 2012 йил 1 январидан сўнг ташкил этилган фермер хўжаликлари ушбу имтиёздан фойдаланиш ҳуқуқига эга эмаслар.

2012 йилнинг 1 январига қадар янги ташкил этилган агросаноат фирмалари фойда солиғи, ер солиғи, мулк солиғи, қўшилган қиймат солиғи (импортга қўшилган қиймат солиғидан ташқари), ягона солиқ тўловини тўлашдан - 5 йил муддатга озод қилинган. 01.01.2012 йилдан сўнг ташкил этилган агросаноат фирмалари ушбу имтиёздан фойдаланиш ҳуқуқига эга эмаслар (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикаси Президентининг айрим фармонларига ўзгартишлар киритиш, шунингдек баъзиларини ўз кучини йўқотган деб ҳисоблаш тўғрисида" 2011 йил 30 декабрдаги ПФ-4399-сонли Фармони).

Савол. *Хусусий корхона аҳолига пуллик тиббий хизматлар кўрсатиш фаолияти билан шуғулланади. Хусусий корхона учун қандай солиқ ва божхона имтиёзлари белгиланган?*

Жавоб. Хусусий корхона бўшайдиган маблағлар тиббиёт муасса-

саларини замонавий тиббий асбоб-ускуналар билан жиҳозлашга мақсадли равишда йўналтириш шарти билан 2018 йилнинг 1 январигача барча турдаги солиқлар ва Республика йўл жамғармаси ҳамда Таълим ва тиббиёт муассасаларини реконструкция қилиш, мукамал таъмирлаш ва жиҳозлаш жамғармасига ўтказиладиган мажбурий ажратмаларни тўлашдан озод этилган.

Шунингдек, Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган рўйхат бўйича олиб келинадиган янги тиббий жиҳозлар, бутловчи буюмлар, эҳтиёт қисмлар ва тиббиёт ускуналарининг сарфланадиган материаллари 2018 йилнинг 1 январигача бўлган муддатда божхона тўловларини (божхона расмийлаштируви йиғимларидан ташқари) тўлашдан озод қилинган (илова русча матнда келтирилган).

Стоматология ва косметология хизматлари билан шуғулланаётган хусусий корхона бундай имтиёзларга эга эмас (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш-ни янада чуқурлаштириш ва уни ривожлантириш давлат дастурини амалга оширишнинг асосий йўналишлари тўғрисида" 2007 йил 19 сентябрдаги ПФ-3923-сонли Фармони).

Савол. *Дехқон хўжалиги билан шуғулланмоқчи бўлган фуқаролар учун қандай имтиёзлар белгиланган?*

Жавоб. Дехқон хўжалиги давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан бошлаб ер солиғини тўлашдан 2 йил муддатга озод этилади. Имтиёз ҳуқуқи вужудга келган тақдирда ер солиғи бўйича солиқ солинадиган база ушбу ҳуқуқ вужудга келган ойдан эътиборан камайтирилади. У бекор қилинган тақдирда, солиқ солинадиган база ушбу ҳуқуқ бекор қилинганидан кейинги ойдан эътиборан ҳисоблаб чиқарилади (кўпайтирилади) (Солиқ кодексининг 281, 282-моддалари).

Савол. *Асосий фаолият тури бўйича гўшт ва сутни қайта ишлаш-га ихтисослашяётган микрофирмалар ҳамда кичик корхоналар қандай солиқ имтиёзларига эга?*

Жавоб. Кичик корхонага 2016 йилнинг 1 январигача ягона солиқ тўлови ставкасини 50 фоизга камайтириш шаклида солиқ имтиёзи берилган. Айни пайтда, кичик корхона солиқ имтиёзидан фойдаланганлик учун бўшайдиган маблағларни корхонани техникавий қайта жиҳозлаш ва модернизациялашга, шу жумладан, янги лаборатория барпо этиш ва мавжудларини жиҳозлашга, янги маҳсулот турлари ишлаб чиқаришни ўзлаштиришга, шунингдек хомашё базасини ривожлантиришга мақсадли тарзда йўналтириши лозим.

Гўшт-сут маҳсулотини саноат қўламида қайта ишлаш ва тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш борасидаги фаолиятни юридик шахс шаклида ташкил қилинган ҳолда амалга ошираётган тадбиркорлик

субъектлари гўшт ва сутни қайта ишлайдиган корхоналарга ўз маҳсулотини автофургонларда аҳолига нақд пулга сотиш ҳуқуқига эга. Бунда тадбиркорлик субъекти нақд маблағларини қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳар куни инкассация қилиши шарт (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва ички бозорни тўлдириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2009 йил 26 январдаги ПҚ-1047-сонли Қарори).

Савол. *Наслчилик, чорвачилик ва паррандачилик билан шуғулланувчи корхоналар учун қандай имтиёзлар мавжуд?*

Жавоб. 2017 йилнинг 1 январигача бўлган даврда:

- наслчилик иши корхоналари ва Республика "Ўзнаслчилик" корхонаси асосий фаолият тури бўйича барча солиқлар ва давлатнинг мақсадли жамғармалари ҳамда Таълим ва тиббиёт муассасаларини реконструкция қилиш, мукамал таъмирлаш ва жиҳозлаш жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан;

- наслчилик чорвачилик хўжаликлари, наслчилик иши корхоналари, паррандачилик корхоналари ва омихта ем ишлаб чиқарувчи корхоналар, шунингдек "Ўззооветтаъминотхизмат" бирлашмаси олиб келинадиган наслчилик материали, зооветеринария хизмати кўрсатишни ривожлантириш учун технология ва ёрдамчи ускуналар, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланган рўйхат бўйича омихта ем ишлаб чиқариш компонентлари божхона тўловларидан (божхона расмийлаштируви йиғимларидан ташқари) озод этилган.

Савол. *Тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни жалб этадиган корхоналар учун қандай солиқ имтиёзлари белгиланган ва улардан қандай тартибда фойдаланилади?*

Жавоб. Тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни жалб этадиган ва иловага мувофиқ рўйхат бўйича иқтисодиёт тармоқларида маҳсулотларни ишлаб чиқаришга ихтисослаштирилган корхоналар юридик шахсларнинг фойдасидан олинadиган солиқ, мулк солиғи, ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш ва ободонлаштириш солиғи, микрофирма ва кичик корхоналар учун белгиланган ягона солиқни тўлашдан, шунингдек Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан озод қилинган (рўйхат илова қилинади - 2-сон илова).

Ушбу солиқ имтиёзлари қуйидаги шартлар асосида қўлланилади:

биринчидан, мазкур корхоналар Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятини истисно қилган ҳолда, республиканинг барча шаҳарлари ва қишлоқ аҳоли пунктларида жойлашган бўлиши лозим;

иккинчидан, хорижий инвесторлар томонидан тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестициялар Ўзбекистон Республикасининг кафолати берилмаган ҳолда амалга оширилаётган бўлиши керак;

учинчидан, корхонанинг устав капиталида хорижий иштирокчиларнинг улуши камида 33 фоизни ташкил этиши лозим;

тўртинчидан, хорижий инвестицияларни эркин алмаштириладиган валюта ёки янги замонавий технологик ускуна тарзида қўйилиши шарт;

бешинчидан, мазкур имтиёзларни қўлланиш муддати давомида имтиёзлардан олинган даромаднинг камида 50 фоизини корхона янада ривожлантириш мақсадида қайта инвестициялашга йўналтирилиши лозим (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестицияларни жалб этишни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2005 йил 11 апрелдаги ПФ-3594-сонли Фармони).

Савол. *Касаначиларга буюртма берадиган корхоналар мажбурий ижтимоий тўловлар юзасидан имтиёзга эгами?*

Жавоб. Товарлар (ишлар ва хизматлар) ишлаб чиқариш бўйича касаначиларга буюртма берадиган корхоналар 2019 йилнинг 1 январига, меҳнат шартномаси асосида касаначиларга тўланадиган маблағларга тенг миқдорда, меҳнатга ҳақ тўлаш фондидан ягона ижтимоий тўловни тўлашдан озод қилинган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Йирик саноат корхоналари билан касаначиликни ривожлантириш асосидаги ишлаб чиқариш ва хизматлар ўртасида кооперацияни кенгайтиришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида" 2006 йил 5 январдаги ПФ-3706-сонли Фармони).

Савол. *"Навоий" эркин индустриал-иқтисодий зонада рўйхатдан ўтган хўжалик юритувчи субъектлар қандай имтиёзларга эга?*

Жавоб. "Навоий" эркин индустриал-иқтисодий зонада рўйхатдан ўтган хўжалик юритувчи субъектлар уларга киритилган тўғридан-тўғри инвестициялар ҳажми қуйидагича бўлган тақдирда ер солиғи, мулк солиғи, даромад солиғи, ободончилик ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғи, ягона солиқ тўлови (кичик корхоналар учун), Республика йўл жамғармаси ва Таълим ва тиббиёт муассасаларини реконструкция қилиш, мукамал таъмирлаш ва жиҳозлаш жамғармасига мажбурий тўловлардан озод этилган:

3 миллион евродан 10 миллион еврогача - 7 йилга;

10 миллион евродан 30 миллион еврогача - 10 йилга. Кейинги 5 йил давомида фойда солиғи ва ягона солиқ тўлови ҳажми амалдаги ставкадан 50 фоиз миқдорида белгиланади;

30 миллион евродан ортиқ бўлганда - 15 йилга. Кейинги 10 йил

давомида фойда солиғи ва ягона солиқ тўлови ҳажми амалдаги ставкадан 50 фоиз миқдорида белгиланади.

ЭИИЗда рўйхатга олинган хўжалик юритувчи субъектлар ЭИИЗ фаолият кўрсатадиган бутун муддатга экспортга йўналтирилган маҳсулот ишлаб чиқариш мақсадида мамлакатга олиб келинаётган асбоб-ускуналар, шунингдек хомашё, материаллар ва бутловчи қисмлар божхона тўловларидан (божхона расмийлаштируви учун йиғимлардан ташқари) озод қилинади.

Ўзбекистоннинг ички бозорларида сотиш учун мўлжалланган маҳсулотни ишлаб чиқариш мақсадида мамлакатга олиб кириладиган хомашё, материаллар ва бутловчи қисмлар учун божхона тўловлари, агар қонун ҳужжатларида бошқа имтиёзли тартиб кўзда тутилмаган бўлса, белгиланган ставкаларнинг 50 фоизи миқдорида (божхона расмийлаштируви учун йиғимлардан ташқари) ундирилади, бунда уларни тўлаш муддати 180 кунгача кечиктирилиши мумкин.

Қайд этилган имтиёзлардан фойдаланган ҳолда ЭИИЗ ҳудудига олиб кирилган асбоб-ускуналар, хомашё, материаллар ва бутловчи қисмлар сотилган ёки бепул берилган тақдирда, божхона тўловлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда бюджетга тўлиқ ҳажмда ундирилади (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Навоий вилоятида эркин индустриал-иқтисодий зона ташкил этиш тўғрисида" 2008 йил 2 декабрдаги ПФ-4059-сонли Фармони).

Савол. *"Ангрен" махсус индустриал зонаси қатнашчилари қандай имтиёзларга эга?*

Жавоб. "Ангрен" МИЗ қатнашчисига бериладиган гувоҳномага эга хўжалик юритувчи субъектлар:

юридик шахслардан олинадиган фойда солиғи, уларнинг мол-мулкига солинадиган солиғини, ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини тўлашдан, кичик корхоналар учун ягона солиқ тўлови, шунингдек Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан;

республикада ишлаб чиқарилмайдиган, лойиҳаларни амалга ошириш доирасида "Ангрен" МИЗ ҳудудига Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган рўйхатлар бўйича олиб кириладиган ускуналар, бутловчи буюмлар ва материаллар бож тўловларини (божхона йиғимларидан ташқари) тўлашдан озод қилинган.

Юқорида кўрсатиб ўтилган имтиёзлар киритилган инвестицияларнинг ҳажмига қараб 3 йилдан 7 йилгача муддатга берилади, шу жумладан эквиваленти:

300 минг АҚШ долларида 3 миллион АҚШ доллагача бўлганда - 3 йил муддатга;

3 миллион АҚШ долларида ортиб 10 миллион АҚШ доллагача

ча бўлганда - 5 йил муддатга;

10 миллион АҚШ долларидан ортиқ бўлганда - 7 йил муддатга берилади (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ангрен" махсус индустриал зонасини барпо этиш тўғрисида" 2012 йил 13 апрелдаги ПФ-4436-сонли Фармони).

Савол. *"Жиззах" махсус индустриал зонаси қатнашчилари қандай имтиёзларга эга?*

Жавоб. Хўжалик юритувчи субъект "Жиззах" МИЗ қатнашчилари реестрига киритилган санадан бошлаб қуйидаги солиқ ва божхона имтиёзларига эга бўлади:

юридик шахслардан олинадиган фойда солиғи, уларнинг мол-мулкига солинадиган солиғини, ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини тўлашдан, кичик корхоналар учун ягона солиқ тўлови, шунингдек Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан;

республикада ишлаб чиқарилмайдиган, лойиҳаларни амалга ошириш доирасида "Жиззах" МИЗ ҳудудига Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган рўйхатлар бўйича олиб кириладиган ускуналар, бутловчи буюмлар ва материаллар бож тўловлари (божхона йиғимларидан ташқари) тўлашдан озод қилинган.

Ушбу имтиёзлар киритилган инвестицияларнинг ҳажмига қараб 3 йилдан 7 йилгача муддатга берилади, шу жумладан эквиваленти:

300 минг АҚШ долларидан 3 миллион АҚШ долларигача бўлганда - 3 йил муддатга;

3 миллион АҚШ долларидан ортиб 10 миллион АҚШ долларигача бўлганда - 5 йил муддатга;

10 миллион АҚШ долларидан ортиқ бўлганда - 7 йил муддатга берилади (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Жиззах" махсус индустриал зонасини барпо этиш тўғрисида" 2013 йил 18 мартдаги ПФ-4516-сонли Фармони).

Савол. *Кичик корхона хорижга маҳсулот экспорт қилиш ҳажмини ошириб бормоқда. Бу ҳолатда хусусий фирма солиқ имтиёзларига эгами?*

Жавоб. Микрофирмалар ва кичик корхоналар учун ягона солиқ тўлови ставкаси қуйидагича камайтирилади:

умумий сотиш ҳажмида экспорт улуши 15 фоиздан 30 фоизгача бўлганида - 30 фоизга;

экспорт улуши 30 ва ундан кўпроқ бўлганида - 2 маротаба.

Шунингдек, экспорт қилувчи корхоналар (хомашё товарларини сотиш бундан мустасно) учун фойда солиғи ва мулк солиғи ставкаси умумий сотиш ҳажмида ўзи ишлаб чиқарган ва эркин алмаштириладиган валютага сотилган товар (иш, хизмат)лар экспортидаги

улушига боғлиқ ҳолда камайтирилади:

экспорт улуши 15 фоиздан 30 фоизгача миқдорда бўлганида - 30 фоизга;

экспорт улуши 30 ва ундан кўпроқ фоиз бўлганида - 2 маротаба (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Экспорт маҳсулоти ишлаб чиқарувчиларни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2000 йил 5 июндаги ПФ-2613-сонли Фармони).

Савол. *Оммавий ахборот воситалари учун қонунчиликда қандай солиқ имтиёзлари белгиланган?*

Жавоб. 2012 йилнинг 1 январидан бошлаб:

- оммавий ахборот воситалари таҳририятлари ва нашриётлар ижтимоий-сиёсий ҳамда болалар адабиётини, имкониятлари чекланган шахслар (кўзи ожизлар, кар-соқовлар ва бошқалар) учун адабиётларни сотишдан олинган фойдадан фойда солиғини ҳамда ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини тўлашдан беш йил муддатга;

- таҳририятлар, нашриёт ва босмахоналар оммавий ахборот воситаларининг маҳсулотлари, китоб маҳсулотларини сотишдан ва уларнинг нусхаларини кўпайтириш бўйича хизматлардан олинadиган даромадлар қисмида Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Республика йўл жамғармасига ҳамда Таълим ва соғлиқни сақлаш муассасаларини реконструкция қилиш, мукамал таъмирлаш ва жиҳозлаш жамғармасига мажбурий ажратмаларни тўлашдан беш йил муддатга озод этилган.

Оммавий ахборот воситалари ва китоб маҳсулотларини етказиб бериш хизматлари қўшилган қиймат солиғидан озод қилинган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Оммавий ахборот воситаларини янада ривожлантириш учун қўшимча солиқ имтиёзлари ва афзалликлар бериш тўғрисида" 2011 йил 30 декабрдаги ПҚ-1672-сонли Қарори).

Савол. *Ўзи ишлаб чиқарган трикотаж маҳсулотларини хорижга экспорт қилаётган қўшма корхона мулк солиғини тўлашда имтиёзга эгами?*

Жавоб. Республикадаги ўз маҳсулоти ҳажмининг, жумладан ярим тайёр маҳсулотларининг (калава, газлама, трикотаж газлама ва пахта йиғириш чиқиндилари) 80 фоизи ва ундан ортиғини эркин алмаштириладиган валютага сотадиган тўқимачилик саноати корхоналари, шу жумладан қўшма корхоналар 2016 йилнинг 1 январига қадар мулк солиғи тўлашдан озод қилинган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Тўқимачилик саноати корхоналарини жадал ривожлантиришни рағбатлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2011 йил 28 мартдаги ПҚ-1512-сонли Қарори).

Савол. Ноозиқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган корхоналар учун қандай солиқ ва божхона имтиёзлари ҳамда преференциялар белгиланган?

Жавоб. Ноозиқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган корхона - микрофирмалар ва кичик корхоналар:

2016 йилнинг 1 январигача бўлган даврда фойда солиғи ва мулк солиғи, ягона солиқ тўловлари, Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан;

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган рўйхатлар (илова русча матнда келтирилган) бўйича импорт қилинадиган, ноозиқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқаришда фойдаланиладиган асбоб-ускуналар, бутловчи буюмлар, республикада ишлаб чиқарилмайдиган хомашё ҳамда божхона тўловларидан (божхона расмийлаштируви йиғимларидан ташқари) озод этилган.

Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг тасдиқланган рўйхатига киритилмаган ноозиқ-овқат истеъмол товарларини ўзи учун ишлаб чиқаришда зарур бўлган хомашё, материаллар ва фурнитураларни импорт қилишда ноозиқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган корхона божхона декларацияси қабул қилинган кундан бошлаб, божхона тўловларини (божхона расмийлаштируви йиғимларидан ташқари) 60 кунгача бўлган муддатга узайтириш ҳуқуқига эга.

Ушбу имтиёз ва преференциялардан фойдаланиш куйидаги шартлар асосида амалга оширилади:

биринчидан, корхона сотув умумий ҳажмида ушбу товарларни ишлаб чиқаришдан тушум улуши ҳисобот даври якунлари бўйича камида 60 фоизини ташкил этадиган корхона ҳисобланиши керак;

иккинчидан, имтиёзлар берилиши муносабати билан бўшайдиган маблағлар янги ишлаб чиқаришларни барпо этишга, шунингдек фаолият кўрсатаётган корхоналарни модернизациялаш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлашга, ноозиқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқаришда зарур бўладиган хомашё ва материаллар харид қилишга, киритилган инвестицияларни қоплаш, жумладан кредитларни тўлашга йўналтирилиши лозим.

Қайд этиш лозимки, берилган имтиёзлардан бўшайдиган маблағлардан мақсадга номувофиқ фойдаланилган тақдирда, ушбу маблағлар қонун ҳужжатларида назарда тутилган жарима санкцияларини ҳисобга олган ҳолда тўлиқ ҳажмда давлат бюджетига ўтказилади (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Маҳаллий ноозиқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқариш кенгайтирилишини рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2009 йил 28 январдаги ПҚ-1050-сонли Қарори).

2-§. Божхона имтиёзлари

Савол. *Корхона хориждан янги технологияларни сотиб олиш ва республика ҳудудига олиб кириш учун қонунчиликда белгиланган имтиёзлардан қандай ҳолатда фойдаланиши мумкин?*

Жавоб. Корхона томонидан республика ҳудудига олиб кирилган технологик ускуналар "Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб киришда импорт божхона божи ва қўшилган қиймат солиғидан озод қилинадиган технологик жиҳозлар Рўйхати"га кирган бўлса, тегиш-лича имтиёздан фойдаланиш ҳуқуқига эга ҳисобланади. Ушбу рўйхатга кирмаган товарларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кирганда эса, қонунчиликда белгиланган солиқ ва божхона тўловлари тўланади (рўйхат илова қилинади - 3-сон илова).

Шунингдек, мазкур имтиёзлардан ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш, ишлаб чиқаришни янги қурилиш шаклида кенгайтириш, ишлаб чиқариш эҳтиёжлари учун фойдаланиладиган бинолар ва иншоотларни реконструкция қилишни амалга ошираётган хўжалик юритувчи субъектлар ҳам фойдаланишга ҳақли (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник ва технологик қайта жиҳозлашни рағбатлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2007 йил 14 мартдаги ПФ-3860-сонли Фармони).

Савол. *Оммавий ахборот воситалари учун қонунчиликда қандай божхона имтиёзлари белгиланган?*

Жавоб. 2012 йилнинг 1 январидан бошлаб оммавий ахборот воситалари таҳририятлари, нашриётлар, телерадиоэшиттириш компаниялари ва полиграфия ташкилотлари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган рўйхат бўйича олиб келинадиган қоғоз, полиграфия материаллари ва ахборот сақлаш мосламалари, ускуналар божхона тўловларидан (божхона йиғимлари бундан мустасно) беш йил муддатга озод этилган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Оммавий ахборот воситаларини янада ривожлантириш учун қўшимча солиқ имтиёзлари ва афзалликлар бериш тўғрисида" 2011 йил 30 декабрдаги ПҚ-1672-сонли Қарори).

Савол. *Ветеринария дори воситаларини ишлаб чиқариш учун мўлжалланган хомашёларни республика ҳудудига олиб киришда имтиёзлар мавжудми?*

Жавоб. Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги ва Давлат божхона қўмитасининг 2013 йил 7

августдаги 7/9, 39, 73, 10 ва 01-02/8-25-сонли қарори билан тасдиқланган рўйхатга асосан республика ҳудудига импорт қилинган ветеринария дори воситаларини ишлаб чиқариш учун мўлжалланган хом ашёлар қўшилган қиймат солиғини тўлашдан озод қилинган (илова русча матнда келтирилган) (Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2013 йил 22 августда 2502-сон билан рўйхатга олинган).

Савол. *Хорижий инвестициялар иштирокида янги ташкил этилаётган корхоналар учун қонунчиликда ўз ишлаб чиқариш эҳтиёжлари учун мол-мулк олиб киришда божхона имтиёзлари назарда тутилганми?*

Жавоб. 2013 йилнинг 1 январидан бошлаб хорижий инвестициялар иштирокида янги ташкил этилаётган корхоналар ўз ишлаб чиқариш эҳтиёжлари учун мол-мулк олиб киришда божхона тўловларини тўлашдан озод қилинади. Божхона имтиёзи хорижий инвестициялар иштирокидаги корхона давлат рўйхатидан ўтган пайтдан бошлаб 2 йил мобайнида амал қилади (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб этилишини рағбатлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2012 йил 10 апрелдаги ПФ-4434-сонли Фармонида ўзгартиш киритиш тўғрисида" 2013 йил 15 мартдаги ПФ-4515-сонли Фармони).

Савол. *Болалар пойабзали ишлаб чиқаришга ихтисослашган хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарга ўз ишлаб чиқаришида фойдаланиш учун республикага олиб кираётган хом ашё, материаллар ва ярим тайёр маҳсулотларга божхона тўловлари бўйича қандай имтиёзлар белгиланган?*

Жавоб. Ушбу ҳолатда болалар пойабзали ишлаб чиқаришга ихтисослашган хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар ўз ишлаб чиқаришида фойдаланиш учун республикага олиб кираётган хом ашё, материаллар ва ярим тайёр маҳсулотларнинг қўшилган қийматига солиқ тўлашдан озод қилинганлар (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Хорижий сармоялар иштирокидаги корхоналарда болалар пойабзали ишлаб чиқаришни рағбатлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 1998 йил 24 ноябрдаги ПФ-2143-сонли Фармони).

Савол. *Кўргазма, реклама ва тақдимотлар учун экспонатлар сифатида четдан олиб кириладиган товарлар, четга олиб чиқиладиган маҳсулотлар, ишлаб чиқариш учун қайта ишлашга бериш асосида четдан олиб кириладиган хомашё, материаллар ва бутловчи буюмлар учун божхона имтиёзлари мавжудми?*

Жавоб. Ушбу товарлар, хом ашё, материаллар ва бутловчи буюмлар импорт божхона божларидан озод этилган (Ўзбекистон Республи-

каси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзбекистон Республикасида ташқи савдо фаолиятини эркинлаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 1998 йил 31 мартдаги 137-сонли қарорининг 5-банди).

Савол. *Ўз эҳтиёжи учун республика ҳудудига хом ашё импорт қилган кичик корхона божхона тўловларини тўлашда қандай енгилликларга эга?*

Жавоб. Моддий ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасидаги микрофирмалар ва кичик корхоналарга, фермер хўжаликларига, шунингдек юридик шахс мақомидаги деҳқон хўжаликларига ўз эҳтиёжлари учун импорт қилаётган ускуналар, хом ашё ва моддий ресурслар учун божхона тўловлари тўлашни (божхона расмийлаштируви учун божхона йиғимлари бундан мустасно) фоиз ундирилмаган ҳолда тўқсон кунлик муддатга кечиктириш имкониятига эга (Ўзбекистон Республикаси Божхона кодексининг 110-моддаси).

3-§. Бошқа преференциялар

Савол. *Экспортдан келиб тушган хорижий валютани мажбурий сотишда кичик корхона қандай имтиёздан фойдаланишга ҳақли?*

Жавоб. Микрофирмалар ва кичик корхоналар ўзи ишлаб чиқарган товар (иш, хизмат)ларни экспорт қилишдан тушадиган валюта тушумининг 50 фоизини мажбурий сотишдан озод этилган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни янада ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик муҳитини шакллантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2011 йил 24 августдаги ПФ-4354-сонли Фармони).

Савол. *Хусусий корхона ўзи ишлаб чиқарган товарни олдиндан ҳақи тўланмасдан, хорижий валютага экспорт қилиш ҳуқуқига эгами?*

Жавоб. Хусусий тадбиркорлик субъектлари товарлар ва хизматларни олдиндан ҳақини тўламасдан, аккредитив очмасдан ёки ўрнатилган тартибда берилган экспорт шартномасининг суғуртаси бўйича полис мавжуд бўлганида 180 кун мобайнида маблағ келиб тушиши ёки орқага қайтариш муддати кафолатисиз хорижий валютага экспорт қилиш ҳуқуқига эгадирлар.

Республикада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари ҳамда фермер хўжаликларига хизмат кўрсатадиган ва ёрдам берадиган Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг экспортини қўллаб-қувватлаш жамғармаси фаолият юритмоқда. Ушбу тузилма кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг маҳсулотларини ташқи бозорларга чиқаришда, эҳтимол тутилган харидорларни излашда, шартномаларни тайёрлаш ва тузишда, экспорт операцияларини амалга оширишда, экспорт қилувчиларни эҳтимол тутилган хавф-хатарлардан ишончли ҳимоя қилишда, шунингдек хорижий мамлакатларнинг қонунчилиги бўйича талаб этиладиган зарур лицензиялар, сертификатлар ҳамда бошқа рухсатнома ва йиғимларни олиш ва тўлашда юридик, молиявий ва ташкилий хизматлар кўрсатиб келмоқда (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари экспортини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2013 йил 8 августдаги ПК-2022-сонли Қарори).

Савол. *Хўнарамдчилик фаолиятини амалга ошираётган якка тартибдаги тадбиркор ишга нечта шогирд жалб этиши мумкин?*

Жавоб. Хўнарамдчилик фаолиятини амалга ошираётган якка тартибдаги тадбиркор товарлар тайёрлаш (ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш) учун уларга тегишли ҳақ тўлаган кўпи билан 5 нафар

шогирдларни ишга жалб этиши мумкин ("Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 6-моддаси).

Савол. *Якка тартибдаги тадбиркор қандай тартибда ҳисоботларни тақдим этади?*

Жавоб. Якка тартибдаги тадбиркор ҳисоботни топшириш шаклини - қоғозда ва (ёки) электрон рақамли имзо билан тасдиқланган ҳолда электрон шаклда - танлаш ҳуқуқига эга. Бунда давлат якка тартибдаги тадбиркор томонидан электрон шаклда ҳисоб юритилишини дастурий таъминотни имтиёзли шартларда ёки бепул тарқатиш орқали рағбатлантиради. Якка тартибдаги тадбиркорлар ҳисоботни солиқ органига тақдим этади ("Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 17-моддаси).

Савол. *Тадбиркорлик фаолияти субъекти ҳўжалик судига даъво аризасини тақдим этишда давлат божни бўйича имтиёзга эгами?*

Жавоб. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари амалга оширадиган тадбиркорлик фаолияти доирасида ҳўжалик судларига мурожаат қилишда қўйида кўрсатилган белгиланган ставканинг 50 фоизи миқдорида давлат божи тўлайдилар (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 3 ноябрдаги 533-сонли қарори билан тасдиқланган "Давлат божи ставкалари").

Савол. *Зооветеринария хизматларини кўрсатиш учун кичик корхона ташкил этилмоқда. Корхонани давлат рўйхатидан ўтказишда қандай имтиёзлар мавжуд?*

Жавоб. Зооветеринария хизматларини кўрсатиш учун ташкил этилаётган пунктлар 2017 йилнинг 1 январигача бўлган даврда корхонани рўйхатга олишда ва ветеринария фаолиятини амалга ошириш учун лицензия олишда давлат божини тўлашдан озод қилинган (Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер ҳўжаликларида чорва моллар кўпайтиришни рағбатлантиришни кучайтириш ҳамда чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2008 йил 21 апрелдаги ПҚ-842-сонли Қарори).

4-§. Илова (Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардан кўчирмалар)

Илова - №1

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида
2013 йил 20 мартда 2436-сон билан рўйхатга олинган
Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги,
Молия вазирлиги, Ташиқ иқтисодий алоқалар,
инвестициялар ва савдо вазирлиги, Давлат божхона қўмитасининг
2013 йил 15 февралдаги 21, 16, 3-02, 01-02/8-44-сонли қарорига
ИЛОВА*

Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб киришда импорт божхона божи ва қўшилган қиймат солиғидан озод қилинадиган технологик жиҳозлар РЎЙХАТИ*

*Мазкур Рўйхатга АВ 16.01.2014 й. 2436-1-сон билан рўйхатга олинган
ИВ, МВ, ТИАИСВ, ДБҚ қарорига мувофиқ ўзгартиришлар киритилган*

Т/р	ТИФ ТН коди 2012 йил тахмини	Товарнинг қисқача номланиши
1.	7304 11 000	Нефть ва газ учун қувурлар
2.	7304 22 000, 7304 23 000, 7304 24 000, 7304 29	Нефть ёки газ конларини бурғулаш учун айланма, насос/компрессор ва бурғулаш қувурлари
3.	8401 10 000 0 - 8401 30 000 0	Ядровий реакторлар; ...изотопларни ажратиш учун жиҳозлар ва мосламалар
4.	8402 11 000 - 8402 20 000 9	Буг ёки бошқа буг ишлаб чиқарувчи қозонлар; ... бугни қайта иситувчи сув қозонлари
5.	8403 10 100 0	Чўян қуйишдаги марказий иситиш қозонлари
6.	8404 10 000 0 - 8404 20 000 0	8402 ёки 8403 товар позицияли қозонларда фойдаланиладиган қўшимча жиҳозлар..., бугли сув ёки бошқа кучланишли мосламалар учун конденсаторлар

7.	8405 10 000 0	Газогенераторлар ёки тозалаш мосламаси бор сувли газ генераторлари ёки уларсиз...
8.	8406 10 000 0 - 8406 82 000 0	Сув буғидаги турбиналар ва бошқа буғли турбиналар
9.	8410 11 000 0 - 8410 13 000 0	Гидротурбиналар, сув ғилдираклари ва уларнинг регуляторлари
10.	8412 10 000 - 8412 80 800 0	Двигателлар ва бошқа кучланишли мосламалар
11.	8413 11 000 - 8413 60 800 0, 8413 70 300 0 - 8413 70 750 0, 8413 81 000 - 8413 82 009 9	Суюқлик насослари харажат ўлчови билан ёки уларсиз; суюқликлар учун мўлжалланган қўтаргичлар
12.	8414 10, 8414 30, 8414 40, 8414 59, 8414 80	Ҳаво ёки вакуум насослари...
13.	8415 81 001 0, 8415 83 000 9	Саноат кондиционерлари ...
14.	8417 10 000 0 - 8417 80 700 0	Горнлар ва саноат ёки лаборатория ўчоқлари...
15.	8418 61 00 - 8418 69 000	Электр ёки бошқа турдаги совутгичлар, музлаткичлар ва бошқа совутиш ва музлатиш жиҳозлари, иссиқлик насослари...
16.	8419 11 000 0 - 8419 89	Машиналар, электр ва электрсиз исийдиган саноат ва лаборатория жиҳозлари... ҳарорат ўзгариши билан боғлиқ жараёнда материалларга ишлов бериш учун...
17.	8420 10	Каландрлар ёки бошқа валкали машиналар...
18.	8421 11 000 0 - 842139*** (маиший сув филтрларидан ташқари)	Центрифугалар, шу жумладан, марказдан қочувчи қуритгичлар; суюқлик ва газларни фильтрация қилиш ёки тозалаш учун жиҳозлар ва мосламалар
19.	8422 20 000 - 8422 40 000	Шишалар ёки бошқа идишларни ювиш ва қуритиш жиҳозлари; шишаларни, банкаларни тўлдириш, тиқинлаш, яшиқларни ёпиш учун мўлжалланган жиҳозлар..., ўраш ёки жойлаш жиҳозлари...

20.	8423 20 000 0 - 8423 81 300 0, 8423 81 900 0 - 8423 89 000 0	...товарларни тортиш учун жиҳозлар, шу жумладан, тортилаётган юк вазни билан ҳаракатга келтириладиган ҳисоблаш ёки назорат машиналари...
21.	8424 30	Пурковчи ёки сочувчи машиналар ва шунга ўхшаш отувчи мосламалар
22.	8424 89 000 9 (саноатда товар ишлаб чиқариш мақсадида фойдаланиш учун)	Суюқлик ёки кукунни тарқатиш, отиш, майда заррачаларга айлантириш.... учун механик мосламалар (қўл бошқаруви ёки бошқарувисиз) (саноатда фойдаланиш учун), бошқалар...
23.	8425 (8425 49 000 0 дан ва автомобиллар учун кўчирма домкратлардан ташқари)	Юк кўтарадиган талилар ва кўтаргичлар..., лебедкалар ва кабестанлар; домкратлар
24.	8426 11 000 0 - 8426 19 000 0, 8426 20 000 0 (юк кўтариш қобилияти 8 тн. гача бўлган минорали кранлардан ташқари), 8426 30 000 0 - 8426 99 000 0	Кема деррик-кранлар; кўтариш кранлари, шу жумладан, кабель - кранлар; ҳаракатланадиган кўтарма фермалар, порталли юк ортувчилар ва юк кўтариш крани билан жиҳозланган аравачалар
25.	8427	Паншахасимон илгакли ортгичлар; юк кўтаргич ёки юк ортиш-юк тушириш мосламалари билан жиҳозланган юк ортгичлар
26.	8428 (фуқаролик қурилишида ишлатиладиган лифтлардан ташқари)	Кўтариш, силжитиш, ортиш ва тушириш машиналари ва мосламалар... бошқалар
27.	8429	Бурилмайдиган ва буриладиган ағдаргичли бульдозерлар, грейдерлар, режаштирувчи..., ўзиюрар йўл катоклари
28.	8430	Тархни кўчириш, тупроқни зичлаш, чуқурлаштириш ёки бурғулаш машиналари ва бошқа механизмлар, ...; қозиқоёқларни қоқиш ва чиқариш учун жиҳозлар; плугли ва роторли қор тозалагичлар

29.	8433 30 - 8433 52 000 0, 8433 53 300 0 - 8433 60 000 0	Қишлоқ хўжалиги экинларини йиғиш ёки янчиш учун машиналар ва механизмлар, шу жумладан, пресс-йиғувчилар...
30.	8434 10 000 0, 8434 20 000 0	Соғиш мосламалари ва аппаратлари, сутга ишлов бериш ва сутни қайта ишлаш жи- ҳозлари
31.	8435 10 000 0	Виночилик, сидр, мева шарбатлари ёки шунга ўхшаш ичимликларни ишлаб чи- қариш учун пресслар, майдалагичлар ва шу каби машиналар
32.	8436 10 000 0 - 8436 80 900 0	Қишлоқ хўжалиги, боғдорчилик, ўрмон хўжалиги, паррандачилик ёки асаларичи- лик учун бошқа жиҳозлар...
33.	8437 10 000 0, 8437 80 000 0	Уруғ, дон ёки қуруқ дуккакли экинлар- ни тозалаш, навларга ажратиш ёки тук- сизлантириш машиналари; ун тортиш са- ноатига оид жиҳозлар...
34.	8438 10 - 8438 80	Озиқ-овқат маҳсулотлари ёки ичимлик- ларни..., мол ёғи ёки учувчан бўлмаган мойларни олиб ташлаш ёки саноат йўли билан тайёрлаш учун жиҳозлар
35.	8439 10 000 - 8439 30 000 0	Толали целлюлоза материалларидан масса тайёрлаш ёки қоғоз ёки картонга ишлов бериш учун жиҳозлар
36.	8440 10	Муқовалаш учун жиҳозлар, шу жумладан, китоб блокларини тикиш учун жиҳозлар
37.	8441 10 - 8441 80 000 0	Қоғоз массаси, қоғоз ёки картондан маҳ- сулот ишлаб чиқариш учун жиҳозлар, шу жумладан, барча турдаги кесиш машина- лари, бошқалар
38.	8442 30	Босма блокларни тайёрлаш ёки яшаш... учун шрифт қўйиш ёки шрифт териш машиналари, аппаратура ва жиҳозлар...
39.	8443 11 000 0*** - 8443 19***	Босма машиналар..., босиб чиқариш жараё- нида қўлланиладиган қўшимча машиналар
40.	8444 00***	Сунъий тўқимачилик материалларини экструдирлаш, чўзиш, текстурлаш ёки ке- сиш учун машиналар
41.	8445***	Тўқимачилик толаларини тайёрлаш учун машиналар; тўқимачилик калавасини тўқиш, эшиш ёки чийириш машиналари

		ва бошқа жиҳозлар ...
42.	8446***	Тўқимачилик дастгоҳлари
43.	8447***	Трикотаж, тўқиш-тикиш машиналари..., тафтинг машиналар
44.	8448 11 000 0***, 8448 19 000 0***	8444, 8445, 8446 ёки 8447 товар позиция-ли машиналардан фойдаланиш учун қўшимча жиҳозлар ...
45.	8449 00 000 0***	Намат ёки фетр ёки нотўқима материал-ларнинг бичими ёки қисмларини ишлаб чиқариш ёки пардозлаш учун ускуналар;... шляпалар тайёрлаш учун қолиплар
46.	8451 10 000 0*** - 8451 80***	Ювиш, тозалаш, сиқиш, қуритиш, даз-моллаш, пресслаш ..., оқартириш, бўяш, аппретирлаш, безаш, калава, матолар ёки тайёр тўқимачилик маҳсулотларини қоп-лаш ёки шимдириш учун жиҳозлар ...
47.	8452 21 000 0***, 8452 29 000 0***	Тикув машиналари ...
48.	8453 10 000 0 - 8453 80 000 0	Тери ёки пўстин тайёрлаш, ошлаш ёки ишлов бериш учун ёки пойабзал ясаш ёки таъмирлаш учун жиҳозлар ...
49.	8454 10 000 0 - 8454 30	Металлсозлик ёки қўймачилик саноатида ишлатиладиган конвертерлар, қуйиш ков-ши, қуйиш қолипи ва қуйиш машиналари
50.	8455 10 000 0 - 8455 30	Металлпрокат дастгоҳлари ва улар учун валкалар
51.	8456	Лазер нури ёки бошқа ёруғлик ёки фотон нури ёрдамида материални олиб ташлаш йўли билан ҳар қандай материалларга иш-лов бериш учун дастгоҳлар ...
52.	8457	Металлга ишлов бериш учун ишлов бе-риш марказлари, бир позицияли ва кўп позицияли агрегат дастгоҳлари
53.	8458	Токарлик ... металл кесувчи дастгоҳлар
54.	8459	Металл кесувчи ... ташқи ёки ички резь-бани пармалаш, йўниб кенгайтириш, фре-зировка қилиш учун дастгоҳлар ...
55.	8460	Дағал ишлов бериш-силиқлаш, йўниб кенгайтириш, силиқлаш, хонинглаш, мах-сус ишлов бериш, полировка қилиш даст-гоҳлари...
56.	8461	Бўйламасига ишлов бериш, ёнламасига

		ишлов бериш, узайтириш дастгоҳлари...
57.	8462	Металларга буртма қолиплаш, болғалаш ёки қолиплаш орқали ишлов бериш учун... дастгоҳлар
58.	8463	Металларга ёки металлокерамикага материални олиб ташлашсиз ишлов бериш дастгоҳлари...
59.	8464	Тош, сопол, бетонга ишлов бериш учун дастгоҳлар...
60.	8465	Ёғоч, пўкак, суяк, эбонит қаттиқ пластмасса ёки шунга ўхшаш қаттиқ материалларга ишлов бериш учун... дастгоҳлар
61.	8468 10 000 0 - 8468 80 000 0	Паст ҳароратли кавшарлаш, юқори ҳароратли кавшарлаш ёки пайвандлаш учун жиҳозлар ва аппаратлар...
62.	8474 10 000 0 - 8474 80	Тупроқ, тош, рудаларни майдалаш, қориштириш, аралаштириш ёки турларга ажратиш, ғалвирдан ўтказиш, сепарация қилиш, ювиш учун жиҳозлар...
63.	8475 10 000 0 - 8475 29 000 0	Электр ёки электрон лампалар, трубкалар ёки электрон нурли трубкаларни йиғиш учун машиналар...
64.	8477 10 000 0 - 8477 80	Резина ёки пластмассага ишлов бериш ёки шу материаллардан маҳсулот ишлаб чиқариш учун жиҳозлар...
65.	8478 10 000 0	Тамаки тайёрлаш ва ясаш учун ускуналар...
66.	8479 20 000 0 - 8479 89 600 9, 8479 89 970 9	Индивидуал функцияларга эга машиналар ва механик мосламалар...
67.	8502 13 200 0	Қуввати 375 кВа дан юқори ва 750 кВа дан паст бўлган электрогенератор мосламаси...
68.	8504 10, 8504 23 000 0 - 8504 32 800 0, 8504 40 - 8504 50 (8504 31 800 1, 8504 40 300 9, 8504 40 550 9, 8504 40 820 5, 8504 40 820 9 дан ташқари)	Электр, статик трансформаторлар...
69.	8514 10 -	Саноат ёки лаборатория электр ўчоқлари

	8514 40 000 0	ва камералари...
70.	8515	Электр, лазер ёки бошқа ёруғлик ёки фотон ёрдамида... паст ҳароратли кавшарлаш ёки юқори ҳароратли кавшарлаш ёки пайвандлаш учун машиналар ва аппаратлар
71.	8525 50 000 0, 8525 60 000 0	Радиоэшиттириш ёки телевидение узатиш аппаратура учун, таркибида қабул қилиш қурилмалари мавжуд ёки мавжуд бўлмаган радиоэшиттириш ёки телевидениелар учун узатиш қурилмалари ...
72.	8526	Радиолокациявий, радионавигациявий аппаратура ва масофали бошқариш учун радиоаппаратура
73.	8530 10 000 0	Темир йўл ёки трамвай йўллари учун жиҳозлар
74.	8543 10 000 0 - 8543 70 600 0	Ушбу гуруҳнинг бошқа жойида номи келтирилмаган ёки унга киритилмаган индивидуал функцияларга эга электр машиналар ва аппаратура
75.	8601	Ташқи электр манбаидан ёки аккумулятор манбаидан фойдаланиладиган темир йўл локомотивлари
76.	8602	Бошқа темир йўл локомотивлари; локомотив тендерлари
77.	8604 00 000 0 (фақат темир йўллар учун)	Темир йўлларга ремонт ёки техник ёрдам учун мўлжалланган бошқа ўзи юрар ва ўзи юрмайдиган транспорт воситалари (масалан, мастер вагонлар, кранлар, шпал тарадиган машиналар, назорат ўлчагичли вагонлар ва йўлларни назорат қилувчи транспорт воситалари)
78.	8605 00 000 0 (фақат темир йўллар учун)	Темир йўл вагонлари, ўзи юрмайдиган йўловчи, багаж, почта вагонлари ва бошқа ўзи юрмайдиган махсус темир йўл вагонлари (8604 товар позициясига кирадиганлардан ташқари)
79.	8606 10 000 0, 8606 30 000 0	Барча турдаги цистерна вагонлари; ўзи юк туширадиган вагонлар, 8606 10 товар позициясига кирадиганлардан ташқари...
80.	8701 30 000 9	Бошқа гусеничали тракторлар
81.	8702** - Ҳайдовчи билан бирга 30	Ҳайдовчи билан бирга 30 киши ёки ундан ортиқ кишини ташишга мўлжаллан-

	ва ундан ортиқ кишини ташишга мўлжалланган, Евро 3 ва ундан ортиқ стандартларга мос келадиган автобуслар (8702 10 19, 8702 10 99, 8702 90 19, 8702 90 39 дан ташқари)	ган моторли транспорт воситалари
82.	8704 10 102 0, 8704 21 100 0, 8704 23 910 1, 8704 23 910 2, 8704 31 100 0 Евро 3 ва ундан ортиқ стандартларга мос келадиган, 8705 (юк кўтариш қобилияти 25 тн гача бўлган автокранлардан ташқари ТИФ ТН коди 8705 10 009 0) Евро 3 ва ундан ортиқ стандартларга мос келадиган	Юк ташиш ва махсус мақсадларга мўлжалланган моторли транспорт воситалари
83.	8709	Заводлар, омборлар, бандаргоҳлар ёки аэропортларда юкларни қисқа масофаларга ташишда фойдаланиладиган саноат мақсадларига мўлжалланган, ўзиюрар, кўтариш ёки юк ортиш мосламалари билан жиҳозланмаган транспорт воситалари
84.	8905 10 900 0	Бошқа ер қазийдиган мосламалар
85.	9011 10 900 0, 9011 80 000 0	Мураккаб оптика микроскоплари, микрофотосъёмкалар учун микроскоплар билан бирга...
86.	9018 (2 мл дан 20 мл гача бўлган тиббиётда ишла-	Тиббиётда, жарроҳликда қўлланиладиган асбоблар ва мосламалар...

	тиладиган бир марталик шприцлардан ташқари)	
87.	9022 19 000 0, 9022 29 000 0 (саноатда фойдаланиш учун)	Рентген, альфа-, бета- ёки гамма нурларидан фойдаланишга асосланган аппаратура..., бошқалар
88.	9024 10 - 9024 80	Қаттиқлик, пишиқлик, сиқилиш, қайиш-қоқлик ёки бошқа механик хусусиятлар ва материалларни синаб кўриш учун машиналар ва мосламалар...
89.	9025 11 - 9025 80	Суюқликка чўктириш пайтида амал қилувчи ареометрлар ва бошқа шунга ўхшаш асбоблар...
90.	9026 10 - 9026 80	Суюқлик ёки газларнинг сарфланиши, даражаси, босими ва бошқа ўзгарувчан характеристикаларини ўлчаш учун асбоблар ва аппаратура...
91.	9027 10 - 9027 80	Физикавий ва кимёвий таҳлил учун асбоблар ва аппаратура...
92.	9030 10 000 0 - 9030 89	Осциллоскоплар, таҳлил қилувчи спектр, электр ҳажмини ўлчаш ёки назорат қилиш учун бошқа асбоблар ва аппаратура...
93.	9031 10 000 0 - 9031 80	Ўлчов ёки назорат асбоблари, мосламалар ва машиналар...
94.	9032 10 - 9032 89 000	Автоматик тартибга солиш бошқарув учун асбоблар ва мосламалар

**) Импорт божхона божли ва қўшилган қиймат солиғи тўлови бўйича имтиёзлар ушбу Рўйхатга ТИФ ТН кодлари киритилган янги технологик ускуналарга қўлланилади ҳамда бутловчи ва эҳтиёт қисмларга, улар контрактга (шартномага) мувофиқ технологик жиҳозлар билан бирга ажралмас қисми сифатида етказиб берилган тақдирда, татбиқ қилинади.*

Янги технологик ускуна деганда - «эркин муомалага чиқариш» божхона режимида божхона расмийлаштируви вақтида, унинг ишлаб чиқарилган йили 3 йилдан кўп бўлмаган технологик ускуна тушунилади.

Олиб келинадиган технологик жиҳозларнинг ишлаб чиқарилган йилини тасдиқлаш учун «эркин муомалага чиқариш» божхона режимида божхона расмийлаштируви пайтида олиб киритилаётган технологик жиҳознинг ишлаб чиқарилган йилини тасдиқловчи ишлаб чиқарувчи заводнинг техник паспорти ёки бошқа ҳужжатлар тақдим этилади.

****) Имтиёз:**

а) «Ўзбектуризм» МК ва туризм фаолиятини амалга ошириш учун лицензияга эга юридик шахслар;

б) шаҳарда, шаҳар атрофида, шаҳарлараро ва халқаро йўналишлар бўйича йўловчиларни ташиш лицензиясига эга юридик шахслар;

в) «а» ва «б» кичик бандларда кўрсатилган юридик шахсларнинг буюртмаларига асосан олиб кириладиган автобусларга тақдим этилади.

*****) Импорт божхона божли ва қўшилган қиймат солиғи тўлови бўйича имтиёзлар, шунингдек божхона расмийлаштируви вақтида ишлаб чиқарилган йили 3 йилдан ортиқ бўлган тўқимачилик соҳаси корхоналарини ташкил этиш, модернизациялаш ва техник қайта жиҳозлаш бўйича инвестиция лойиҳалари учун корхоналар томонидан тўғридан-тўғри инвестиция ҳисобига корхона устав фондига улуш сифатида келтириладиган технологик ускуналарга қўлланилади.**

Имтиёзларни қўллаш учун қуйидагилар асос бўлади:

«Ўзбекенгилсаноат» ДАК ва «Ўзгенсанлойиҳа» МЧЖнинг келтириладиган ускунанинг замонавий технологиялар талабларига ва рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқаришни таъминлаши тўғрисидаги эксперт хулосаси;

импорт қилинадиган ускуналар ўрнатиладиган корхонанинг, ушбу ускуналарни корхона устав фондига улуш сифатида киритилишини кўрсатадиган таъсис ҳужжатлари.

Кўрсатиб ўтилган хулосалар (ҳужжатлар) ускуналарнинг «эркин муомалага чиқариш» божхона режимида божхона расмийлаштируви вақтида Божхона юк декларацияси билан бирга тақдим этилиши зарур.

Илова - №2

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида
2013 йил 22 августда 2502-сон билан рўйхатга олинган
Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги,
Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги,
Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги,
Давлат божхона қўмитасининг 2013 йил 7 августдаги
7/9, 39, 73, 10 ва 01-02/8-25-сонли қарорига
ИЛОВА

**Ветеринария дори воситаларини ишлаб чиқариш
учун мўлжалланган импорт қилишда қўшилган
қиймат солиғидан озод қилинадиган хом ашёлар
РЎЙХАТИ***

Т/р	Хом ашёлар номи	ТИФ ТН бўйича код
1.	Чемерица илдизи	1211908500
2.	Ланолин сувсиз	1505009000
3.	Воск	1521909900
4.	Лактоза	1702110000
5.	Глюкоза	1702305000
6.	Глюкоза гидратли	1702305000
7.	Глюкоза фармокопояли	1702305000
8.	Мальтодекстрин	1702905000
9.	Натрий хлорид	2501009900
10.	Магний окиси	2519901000
11.	Вазелин	2712109000
12.	Кристалланган йод	2801200000
13.	Чўктирилган олтингугурт	2802000000
14.	Борат кислотаси	2810009000
15.	Сульфаминли кислота	2811198000
16.	Аэросил 300 ёки 380 (коллоидли кремний двуокиси)	2811220000
17.	Калия гидроокись	2815200000
18.	Руҳ окиси	2817000000
19.	Кальций хлорид (Хлорли кальций)	2827200000
20.	Ронгалит (натрий формальдегидсульфоксилат)	2831100000
21.	Натрия метабисульфит (Na ₂ S ₂ O ₅)	2832100000
22.	Калий пероксимоносульфат	2833400000
23.	Натрий гексаметафосфат	2835390000
24.	Натрий тетраборат	2840199000

25.	Натрия тетраборнокислый	2840199000
26.	Натрий селенит	2842901000
27.	Цис-9-трикозен (мускалор)	2901290000
28.	1-бром 2-фторэтан	2903792100
29.	1, 2-пропиленгликоль	2905320000
30.	Бензил спирти	2906210000
31.	Фенол	2907110000
32.	Бупарваквон	2914699000
33.	Витамин К3 (викасол, менадион)	2914699000
34.	Пропион кислотаси	2915500000
35.	Кальций стеарат (кальций стеариново-кислый)	2915700000
36.	Каприл ва каприн кислоталарининг (мураккаб эфир) пропиленгликолли эфирлар аралашмаси	2915900000
37.	Дельтаметрин	2926909500
38.	Циперметрин	2916200000
39.	Денатониум бензоат (битрекс)	2916310000
40.	Натрий бензоат	2916310000
41.	Кетопрофен	2916399000
42.	Лимон кислотаси	2918140000
43.	Кальций глюконати	2918160000
44.	Олма кислотаси	2918199800
45.	Салицил кислотаси	2918210000
46.	Нипагин	2918290000
47.	Нипазол	2918290000
48.	Моноэтанолламин	2922110000
49.	Триэтанолламин	2922131000
50.	Новокаин гидрохлорид	2922498500
51.	ЭДТА натрийли тузи (Трилон Б)	2922498500
52.	Витамин В4 (холин хлорид)	2923100000
53.	Диметилацетамид	2924190000
54.	Парацетамол	2924299800
55.	Клозантел клозантел натрийли тузи	2924299800
56.	L-аргинин	2925290000
57.	Диминазин диацетурат	2927000000
58.	Диметилсульфоксид	2930909900
59.	Бромодиалон (техникавий)	2932209000
60.	Феназон	2933111000
61.	Альбендазол	2933299000
62.	Имидокарб дипропионат	2933299000
63.	Ампролиум гидрохлорид	2933599500
64.	Празиквантел	2933599500

65.	Триметоприм	2933599500
66.	Триметоприм лактат	2933599500
67.	Энрофлоксацин	2933491000
68.	Энрофлоксацин гидрохлорид	2933491000
69.	Толтразурил	2933698000
70.	1-метил-2-пирролидон (N-метилпирролидон)	2933790000
71.	Альфа-пирролидон	2933790000
72.	Триклабендазол	2933998000
73.	Фенбендазол	2933998000
74.	Левамизол гидрохлорид	2934999000
75.	Тетрамизол гидрохлорид	2934999000
76.	Тиаметоксам	2934999000
77.	Норсульфазол	2935009000
78.	Стрептоцид	2935009000
79.	Сульфадимезин (сульфадимидин)	2935009000
80.	Сульфамеразин	2935009000
81.	Сульфамеразин натрийли тузи	2935009000
82.	Витамин А (концентрат)	2936210000
83.	Витамин В1 (тиамин)	2936220009
84.	Витамин В2 (рибофлавин)	2936230000
85.	Витамин В5 (РР, никотиновая кислота)	2936240000
86.	Витамин В3 (пантотеновая кислота)	2936240000
87.	Витамин В6 (пиридоксин)	2936250000
88.	Витамин В12 (цианокобаламин)	2936260000
89.	Витамин С	2936270000
90.	Витамин Е (концентрат)	2936280000
91.	Витамин ВС ёки В9 (фоллий кислотаси)	2936290000
92.	Витамин Н (биотин)	2936290000
93.	Витамин D3 (концентрат)	2936290000
94.	Сурфагон (C56H78N16O12)	2937190000
95.	Окситоцин	2937190000
96.	Клопростенол натрийли тузи	2937500000
97.	Кофеин	2939300000
98.	Кофеин-бензоат натрий	2939300000
99.	Бензилпенициллин натрий тузи	2941100000
100.	Стрептомицин сульфати	2941208001
101.	Окситетрациклин гидрохлорид	2941300001
102.	Окситетрациклин дигидрат	2941300001
103.	Флорфеникол	2941400009
104.	Эритромицин ва унинг тузлари	2941500001
105.	Гентамицин сульфат	2941900009
106.	Ивермектин	2941900009
107.	Колистин сульфат	2941900009

108.	Тилозин асос	2941900009
109.	Тилозин тартрат	2941900009
110.	Хлорли калий	3104209000
111.	Acid Red 27 бўёғи ёки аналог	3204120000
112.	Родамин Б	3204120000
113.	Hansa Brilliant Yellow 4GX бўёғи ёки аналог	3204130000
114.	Скипидар экстрактланган	3805101000
115.	Қайин қорамойи	3807001000
116.	Ихтиол	3824901000
117.	ПВХ плёнкаси (дориларни блистерлаш учун)	3920491009
118.	Поливинилпирролидон	3905999010
119.	Сополимер алкилированный винилпирролидоновый (сополимер 1-винил-2-пирролидона с 1-буеном), масалан, AgrimerAL-IOLC	3905999090
120.	Молекуляр массаси 200 бўлган полиэтиленгликоль (ПЭГ 200)	3907201100
121.	Молекуляр массаси 300 бўлган полиэтиленгликоль (ПЭГ 300)	3907201100
122.	Микрокристаллик целлюлоза	3912110009
123.	Карбоксиметилцеллюлозанинг натрийли тузи	3912310000
124.	Рангсиз, тўқ рангли флаконлар, сифими 100 мл	7010907100
125.	Рангсиз, тўқ рангли флаконлар, сифими 50 мл	7010907900
126.	Сиёҳли лента	9612108000

**) Қўшилган қиймат солиғидан озод қилиш бўйича имтиёзлар, ишлаб чиқарувчи корхоналар томонидан ветеринария дори воситалари ишлаб чиқариш мақсадида келтириладиган хом ашёларга, шунингдек ветеринария дори воситалари ишлаб чиқарувчи корхоналар билан тузилган шартномаларга асосан хом ашёларни импорт қилувчи корхоналарга нисбатан татбиқ этилади.*

Ўзбекистон Республикаси
Президентининг
2005 йил 11 апрелдаги
ПФ-3594-сонли Фармонига
ИЛОВА

**Тўғридан-тўғри хусусий хорижий инвестициялар
учун бериладиган имтиёзлар жорий этиладиган
иқтисодиёт тармоқлари
РЎЙХАТИ**

1. Радиоэлектрон саноати буюмлари ҳамда компьютер ва ҳисоблаш техникаси бутловчи буюмларини ишлаб чиқариш.

2. Енгил саноат:

тайёр ип газлама, жун газлама ва аралаш газламалар, шунингдек трикотаж газлама ишлаб чиқариш;

тайёр тикувчилик, трикотаж, пайпоқ маҳсулотлари ва тўқимачилик галантереяси ишлаб чиқариш;

табiiй терилар ишлаб чиқариш, кўн-галантерея саноати, пойабзал саноати.

3. Ипакчилик саноати:

шойи газламалар ва ипакдан тайёр буюмлар ишлаб чиқариш.

4. Қурилиш материаллари саноати:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 24 мартдаги ПФ-3586-сонли Фармони 1а-илоvasида кўрсатилган қурилиш материалларининг янги турларини ишлаб чиқариш.

5. Парранда гўшти ва тухумни саноат миқёсида етиштириш.

6. Озиқ-овқат саноати:

маҳаллий хом ашёдан саноат миқёсида қайта ишланган тайёр озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш (алкоголли, алкоголсиз ичимликлар ва тамаки маҳсулотлари бундан мустасно).

7. Гўшт-сут саноати:

гўшт ва сут маҳсулотларининг тайёр турлари, пишлоқ ва сариёғ, шунингдек ҳайвонларнинг ички органларидан қайта ишланган маҳ-

сулотлар ишлаб чиқариш.

8. Балиқ ва балиқ маҳсулотларини қайта ишлаш ҳамда консерва-
лаш.

9. Кимё саноати.

10. Нефть-кимё саноати.

11. Тиббиёт саноати, шунингдек ветеринария учун дори восита-
ларини ишлаб чиқариш.

12. Қadoқлаш материалларини ишлаб чиқариш.

13. Муқобил энергия манбалари негизда электр станциялари
қуриш.

14. Кўмир саноати:
кўмирни бойитиш;
кўмир брикетларини ишлаб чиқариш;
сланец саноати.

15. Ишлаб чиқаришга мўлжалланган электроферросплав ва ме-
талл буюмларни ишлаб чиқариш.

16. Машинасозлик ва металлга ишлов бериш:
машинасозлик;
трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги;
қурилиш, йўл ва коммунал машинасозлик;
енгил ва озиқ-овқат саноати ҳамда маиший асбоблар машинасоз-
лиги.

17. Станоксозлик ва асбобсозлик саноати.

18. Шиша ва чинни-фаянс саноати.

19. Микробиология саноати.

20. Ўйинчоқлар ишлаб чиқариш.

III. Тадбиркорлик субъектлари фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш

1-§. Текшириш тушунчаси, уни ўтказиш тартиби ва муддатлари. Текшириш пайтида тадбиркорлик субъектлари ва назорат қилувчи органларнинг мансабдор шахсларининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари

Савол. *Режали текшириш текширишининг бошқа турларидан нимаси билан фарқ қилади?*

Жавоб. Режали текшириш бу - икки ёки ундан кўп назорат қилувчи органлар томонидан Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгаши (бундан буён матнда — НҚОФМРК) тасдиқлаган йиллик (чораклик) режа-жадвал асосида ўтказиладиган текширишдир.

Савол. *Комплекс текшириш нимани англатади?*

Жавоб. Комплекс текшириш бу — текширувчилар ва текширилувчиларнинг вақтини тежаш, шунингдек ҳўжалик юритувчи субъектлар фаолиятига аралашувни чеклаш мақсадида, қоида тариқасида, икки ёки ундан ортиқ назорат қилувчи органлар томонидан бир вақтнинг ўзида амалга оширадиган текширув туридир.

Савол. *Текширишга оид қоидалар режадан ташқари текширишга ҳам татбиқ қилинадими? Бундай текшириш режали текширишдан нимаси билан фарқланади?*

Жавоб. Режадан ташқари текшириш — бу қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда ва ҳолларда назорат қилувчи органлар томонидан амалга ошириладиган йиллик ёки йил чораги текширишлар режасига киритилмаган (шу жумладан, қисқа муддатли) текширишдир.

Зарурат туғилган тақдирда режадан ташқари текшириш ўтказилади. Бундай текшириш ўтказиш учун НҚОФМК (ёки унинг ҳудудий комиссияси) қароридан кўчирма, тегишли назорат қилувчи органнинг текширишни ўтказиш муддати кўрсатилган буйруғи ва текширишни ўтказадиган барча мансабдор шахсларнинг исм-шарифи кўрсатилган рўйхат асос бўлади.

Режадан ташқари текширишлар қўйидаги ҳолларда:

текширишларни ўтказиш зарурати Ўзбекистон Республикаси Президентининг тегишли фармони, фармойишида ёки Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг қарорида назарда тутилган бўлса;

назорат қилувчи органлар томонидан хўжалик юритувчи субъектнинг қонунлар ва бошқа қонун ҳужжатларини бузганлиги тўғрисида қўшимча маълумотлар олинганда;

фавқулодда вазиятлар юзага келишининг олдини олиш зарурати туғилганда;

санитария-эпидемиология вазияти мураккаблашганда, шунингдек қўшни давлатлардан юқумли касалликлар кириб келиши ва тарқалиши эҳтимоли вужудга келганда ўтказилиши мумкин.

Қонунда режадан ташқари текширишларнинг даврийлиги кўрсатилмаган.

Қонун ҳужжатларида белгиланган хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини текширишга оид қоидалар режадан ташқари текширишларга нисбатан ҳам тўлиқ татбиқ этилади.

Савол. *Муқобил текшириш текширишларнинг бошқа турларидан нимаси билан фарқ қилади?*

Жавоб. Муқобил текшириш — бу операциялар бирлиги туфайли ўзаро боғлиқ бўлган ва турли хўжалик юритувчи субъектлардаги ёки бир хўжалик юритувчи субъектнинг турли бўлинмаларидаги ҳужжатларни таққослашдан иборат бўлган текширишдир.

Муқобил текширишлар жиноят ишлари юзасидан тергов олиб бориш жараёнида текшириш тайинлаш тўғрисидаги тегишли ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органнинг қарорига ёхуд нazorат қилувчи органлар томонидан НҚОФМК ёки унинг вилоят комиссияси қарорига асосан амалга оширилиши мумкин.

Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини муқобил текширишларга фақат уларнинг текширилаётган хўжалик юритувчи субъект билан ўзаро муносабатлари ёки тергов ўтказилаётган жиноят иши юзасидан йўл қўйилади.

Бундай хўжалик муносабатлари ҳужжатлар, шу жумладан шартномалар, юк хатлари ва бошқаларни ўз ичига олган жиноят иши материаллари билан тасдиқланган бўлиши керак.

Муқобил текширишда унинг предметига тааллуқли бўлмаган ҳужжатларни талаб қилиб олиш қонун билан тақиқланган.

Савол. *Нazorат қилувчи орган ходимлари текшириш бошланишидан олдин тадбиркорлик субъектига қандай ҳужжатларни тақдим қилиши керак?*

Жавоб. Текшириш бошланишидан олдин текширувчилар қўйидаги ҳужжатларни тақдим қилишлари шарт:

режали текширишда - НҚОФМК ёки унинг ҳудудий комиссияси томонидан берилган текширишларни мувофиқлаштириш режа-жадвалидан кўчирма;

НҚОФМК ёки унинг ҳудудий комиссиясининг текшириш ўтказиш тўғрисидаги қарори;

текшириш мақсадлари, текширувчилар таркиби ва текшириш муддатлари кўрсатилган ҳамда назорат қилувчи орган раҳбари томонидан тасдиқланган текшириш тайинлаш тўғрисидаги буйруқ;

назорат қилувчи орган раҳбари томонидан тасдиқланган текшириш ўтказиш режаси;

текшириш ўтказадиган ваколатли назорат қилувчи органни мансабдор шахсининг хизмат гувоҳномаси;

текширувчи шахснинг текшириш ўтказиш ҳуқуқини тасдиқловчи аттестациядан ўтганлиги тўғрисидаги махсус гувоҳнома;

текшириш, шу жумладан муқобил текшириш жиноят иши доирасида ўтказилган тақдирда тегишли ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органнинг текшириш ўтказиш тўғрисидаги қарори.

Савол. *Юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини текшириш учун қонун ҳужжатларида қандай муддатлар белгиланган?*

Жавоб. «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 11-моддасига ва Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2006 йил 6 майда 1573-сон билан рўйхатга олинган «Назорат қилувчи органлар томонидан ўтказиладиган, тадбиркорлик субъектлари - юридик шахслар фаолиятини текширишларни мувофиқлаштириш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 4-бандига кўра, хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини текширишни ўтказиш муддатлари ўттиз календарь кундан ошмаслиги лозим. Алоҳида ҳолларда махсус ваколатли органнинг қарорига биноан бу муддат узайтирилиши мумкин, бунда ушбу қоида кичик тадбиркорлик субъектларига нисбатан татбиқ этилиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2007 йил 3 сентябрда 1712-сон билан рўйхатга олинган «Назорат қилувчи органлар томонидан якка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини текширишларни ташкиллаштириш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 10-бандига кўра, якка тартибдаги тадбиркорлар фаолияти назорат қилувчи органлар томонидан уларнинг қонун ҳужжатларида белгиланган ваколатлари доирасида бир кун давомида режадан ташқари қисқа муддатли, муқобил ёки назорат тартибида текширишлар шаклида амалга оширилиши мумкин.

Истисно тариқасида давлат солиқ хизмати органлари томонидан якка тартибдаги тадбиркорларнинг молиявий ва товар ҳужжатларини текшириш зарурати бўлган ҳолларда, камерал назорат натижасида аниқланган солиқ қонунчилиги бузилиши ҳолатлари асосида,

Кенгаш қарори билан якка тартибдаги тадбиркор фаолиятини бундан кўпроқ, лекин 5 иш кунидан ошмаган муддатда, текшириш ўтказиш кўзда тутилиши мумкин.

Савол. *Тадбиркорлик субъектларини текширишлар даврийлиги қандай?*

Жавоб: «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 10-моддасига кўра, хўжалик юритувчи субъектларнинг фаолиятини текширишлар махсус ваколатли органнинг қарорига биноан режали тартибда кўпи билан йилига бир марта амалга оширилиши мумкин, хусусий корхоналар ва ушбу Қонуннинг 10¹-моддасида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

Хусусий корхоналар фаолиятини текширишлар назорат қилувчи органлар томонидан кўпи билан икки йилда бир марта, белгиланган тартибда амалга оширилиши мумкин, қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

Қайд этилган Қонуннинг 10¹-моддасига кўра, кичик тадбиркорлик субъектлари ва фермер хўжаликларининг молия-хўжалик фаолиятини режали текширишлар кўпи билан тўрт йилда бир марта, бошқа тадбиркорлик субъектларининг молия-хўжалик фаолиятини режали текширишлар кўпи билан уч йилда бир марта амалга оширилади.

Янги ташкил этилган кичик тадбиркорлик субъектлари ва фермер хўжаликларининг молия-хўжалик фаолияти улар давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан эътиборан дастлабки уч йил мобайнида режали текширишлардан ўтказилмайди, ушбу Қонун 10¹-моддасининг учинчи қисмида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

Акциз тўланадиган товарлар ишлаб чиқарувчи янги ташкил этилган кичик тадбиркорлик субъектлари ва фермер хўжаликларининг молия-хўжалик фаолияти, шунингдек кичик тадбиркорлик субъектлари ва фермер хўжаликларининг бюджет ҳамда марказлаштирилган маблағлар ва ресурслардан мақсадли фойдаланиш билан боғлиқ молия-хўжалик фаолияти улар давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан эътиборан дастлабки икки йил мобайнида режали текширишлардан ўтказилмайди.

Савол. *Қайси назорат қилувчи органлар якка тартибдаги тадбиркорлик субъектлари фаолиятини текшириш ҳуқуқига эга?*

Жавоб. Якка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини текшириш ҳуқуқига эга бўлган органлар рўйхати қонун ҳужжатлари билан қатъий чекланган.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2007 йил 3 сентябрда 1712-сон билан рўйхатга олинган «Назорат қилувчи органлар томонидан якка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини текширишларни

ташқиллаштириш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 6-бандига кўра, якка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини текшириш фақатгина қуйидаги назорат қилувчи органлар томонидан амалга оширилади:

давлат солиқ хизмати органлари;

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ҳузуридаги Қимматбаҳо металл агентлигини давлат аслик даражасини белгилаш палатаси;

стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш бўйича давлат назорати органлари;

давлат санитария, ветеринария, ёнғин хавфсизлиги, энергетика назорати органлари ва Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси;

лицензияловчи органлар.

Савол. *Бозорларда савдо фаолияти билан шуғулланаётган якка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини қайси назорат қилувчи органлар текшириши ҳуқуқига эга?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2007 йил 3 сентябрда 1712-сон билан рўйхатга олинган «Назорат қилувчи органлар томонидан якка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини текширишларни ташқиллаштириш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 6-бандига кўра, бозорлар, савдо комплекслари, уларга туташ бўлган автотранспорт воситаларини вақтинча сақлаш жойлари ҳудудида фаолият кўрсатаётган якка тартибдаги тадбиркорларни текширишлар қонун ҳужжатларида белгиланган ваколатлар доирасида фақат давлат солиқ хизмати органлари томонидан амалга оширилади.

Савол. *Текширишлар режа-жадвалига кўра, якка тартибдаги тадбиркорнинг фаолиятини текшириш шаҳар давлат солиқ хизмати органи томонидан амалга оширилиши лозим бўлган. Лекин, текширишда туман давлат солиқ инспекцияси ходимлари ҳам иштирок этишди. Бундай ҳолатда текшириш қонуний ҳисобланадими?*

Жавоб: Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгаши (вилоят ёки туман комиссияси) томонидан белгиланган тартибда рухсат берилган якка тартибдаги тадбиркор фаолиятини текширишга назорат қилувчи органларнинг таркибий тузилмалари томонидан ана шу назорат қилувчи органлар бошқа таркибий бўлинмаларининг тадбиркорлик субъектлари фаолиятини текшириш ҳуқуқига эга бўлган ходимлари тегишли назорат қилувчи орган юқори бўлинмаси раҳбарининг мазкур масала бўйича махсус қарори (буйруғи) асосида қўшилиши мумкин. Шундай экан, шаҳар давлат солиқ инспекцияси раҳбарининг мазкур масала бўйича тегишли буйруғи мавжуд бўлса ва текширишга қўшилган ходим текшириш учун махсус ваколатга эга бўлса, текшириш қонуний ҳисобланади.

Савол: *Якка тартибдаги тадбиркор томонидан савдони амалга ошириш ва хизматлар кўрсатишда назорат-касса машинаси ишлатилиши юзасидан қисқа муддатли текшириш ўтказиш учун Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг розили-ги олиниши керакми?*

Жавоб: Назорат қилувчи органларнинг Кенгаш (ҳудудий комиссиялари) билан қўшимча келишувсиз амалга ошириладиган назорат функциялари рўйхатига («Назорат қилувчи органлар томонидан якка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини текширишларни ташкиллаштириш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 1-илоvasи) кўра, назорат қилувчи органлар томонидан айрим ҳолатларда Кенгаш (вилоят комиссиялари) билан қўшимча келишувсиз назорат функциялари амалга оширилади. Ушбу рўйхатга давлат солиқ хизмати органлари томонидан бир марталик йиғимлар, ижара тўловларининг тушуми тўлиқлиги ва ҳисобга олинишини, назорат-касса машиналаридан, ҳисоб-китоб терминалларида фойдаланишни, савдо ва хизмат кўрсатиш қоидаларига риоя этилишини бозорлар, савдо комплекслари ва уларга туташ бўлган автотранспорт воситаларини вақтинча сақлаш жойлари ҳудудида фаолият кўрсатаётган якка тартибдаги тадбиркорларда ўтказиладиган текширишлар ҳам киритилган.

Савол. *Якка тартибдаги тадбиркор томонидан назорат-касса машиналари ва ҳисоб-китоб терминаллари ишлатилиши юзасидан қисқа муддатли текшириш ўтказиш учун нима асос бўлади?*

Жавоб. Бундай текширишлар Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси Бозорлар ва савдо комплекслари фаолиятини назорат қилиш бош бошқармаси ҳамда унинг ҳудудий бўлимлари бош-лиқларининг буйруқлари асосида, кейинчалик қисқа муддатли текшириш ўтказилган кундан бир иш куни мобайнида Кенгаш ёки унинг тегишли ҳудудий комиссиясини хабардор қилган ҳолда ўтказилади.

Савол. *Ҳудудий санитария-эпидемиология назорати хизмати ходимлари томонидан МЧЖга тегишли умумий овқатланиш шохобчасида бир календарь йил давомида шохобча ишчиларининг (ошпаз, официант) медицина кўригидан ўтиши масаласи юзасидан 3 марта текшириш ўтказилди. Бунда текширувчи НҚОФМК томонидан тасдиқланган текширишларнинг мувофиқлаштириш режа-жадвалидан кўчирма-ни тақдим қилмади. Назорат қилувчи органнинг ҳаракати қонунийми?*

Жавоб. Қонун ҳужжатларига кўра, республика санитария-эпидемиология назорати маркази ёки ҳудудий санитария-эпидемиология назорати марказларининг тегишли буйруқлари асосида қонун ҳужжатларига асосан тиббий кўрикдан ўтиши керак бўлган савдо, уму-

мий овқатланиш ва аҳолига хизмат кўрсатиш соҳаси ходимларида тиббий кўрикдан ўтиш дафтарчаларининг мавжудлиги юзасидан мониторинг ўтказишда Мувофиқлаштирувчи кенгашнинг рухсати талаб этилмайди. Бундай мониторинг олти ойда кўпи билан бир маротаба ёки бир календарь йил давомида икки маротаба ўтказилади.

Савол. *Давлат солиқ органи томонидан хусусий корхонада текшириш амалга ошириляётган вақтда текширувчиларнинг ташаббуси билан текширишга санитария назорати органлари жалб қилинди. Кенгаш томонидан текшириш ўтказишга фақатгина солиқ органига рухсат берилган. Назорат қилувчи органларнинг ҳаракати қонунийми?*

Жавоб. Тадбиркорлик субъектлари фаолиятини текширишларга белгиланган тартибда рухсат берилган битта назорат қилувчи органга бошқа назорат қилувчи органлар, режадан ташқари текшириш ўтказиш учун қонун ҳужжатларида назарда тутилган асослар бўлган тақдирда, улар томонидан берилган буюртманома асосида, Кенгаш қарори билан қўшилиши мумкин.

Демак, хусусий корхона фаолиятини давлат солиқ органи томонидан текширишга санитария назорати органининг қўшилиши, агар режадан ташқари текшириш учун асос мавжуд бўлган ва Кенгаш томонидан рухсат берилган тақдирдагина қонуний ҳисобланади.

Савол. *Нazorат қилувчи орган томонидан талаб қилинган маълумотлар тижорат сири ва махфий ахборотни ўз ичига олганлиги сабабли тадбиркор уларни назорат қилувчи органга тақдим этмаслик ҳуқуқига эгами?*

Жавоб. Хўжалик юритувчи субъектлар текширувчиларнинг қонуний талабига биноан текшириш ўтказиш учун зарур бўлган материаллар ва ҳужжатларни текширувчиларга тақдим этишга мажбурдирлар. Бунда текширувчи мансабдор шахслар тижорат ва бошқа сирлар сақланишини таъминлашга мажбурдирлар. Агар текширувчилар томонидан талаб қилинган ҳужжатларнинг, шу жумладан тижорат сири ва махфий ахборотни ўз ичига олган маълумотларнинг ўтказилаётган текширишга алоқаси бўлмаса, тадбиркорлик субъекти уларни тақдим этишни рад қилиш ҳуқуқига эга.

Савол. *Қайси лавозимда ишловчи мансабдор шахслар хўжалик юритувчи субъектлар фаолияти юзасидан текшириш ўтказиш ҳуқуқига эга?*

Жавоб. Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини назорат қилувчи органларнинг мансабдор шахслари томонидан амалга оширилади. Назорат қилувчи органларнинг мансабдор шахслари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда аттестациядан ўтишлари лозим. Назорат қилувчи органлар мансабдор шахсларининг хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини текширишларни ўтказишга рухсат

берилганлиги тўғрисидаги махсус гувоҳнома бўлган тақдирда текширишга, йўл қўйилади.

Савол. *Назорат қилувчи орган режали текшириш бошланиши ҳақида тадбиркорлик субъектини хабардор қилиши шартми?*

Жавоб. Назорат қилувчи орган режали текширув ўтказишнинг бошланиши ҳақида текширувни ўтказиш бошланишидан камида ўттиз календарь кун олдин тадбиркорлик субъектини текширувдан ўтказиш муддатлари ва предметини кўрсатган ҳолда, ёзма шаклда хабардор қилиши шарт.

Савол. *Назорат тартибида текшириш нимани англатади? Бу текширишнинг алоҳида тури ҳисобланадими?*

Жавоб. Назорат тартибида текшириш илгари текширишни амалга оширган назорат қилувчи орган томонидан текшириш натижаси бўйича аниқланган қоидабузарликларни бартараф этиш ва текшириш юзасидан қабул қилинган қарорларни ижро этилишини назорат қилиш мақсадида ўтказилади.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2007 йил 3 сентябрда 1712-сон билан рўйхатга олинган «Назорат қилувчи органлар томонидан яқка тартибдаги тадбиркорлар фаолиятини текширишларни ташкиллаштириш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 17-бандига мувофиқ, назорат тартибида текширишларни ўтказиш назорат қилувчи органлар томонидан уларнинг ўзлари ўтказган текшириш натижалари бўйича фақат далолатномада (маълумотномада) белгиланган ҳолатлар бўйича ва муддатларда, Кенгаш, унинг вилоят ва туман комиссиялари қўшимча қарорисиз амалга оширилади.

Юридик шахсларга нисбатан ҳам назорат тартибида текшириш ўтказишнинг худди шундай қоидалари қўлланилади.

Савол. *Назорат тартибидаги текшириш дастлабки текширишдан қанча вақт ўтганидан сўнг ўтказилиши керак ва бундай текширишни ўтказиш учун НҚОФМКнинг розилигини олиш керакми?*

Жавоб. Назорат тартибида текшириш вақти қонун ҳужжатларида кўрсатилмаган. Мазкур текширишни ўтказиш вақти текшириш далолатномасида кўрсатилади. Назорат тартибида текшириш ўтказиш учун НҚОФМКдан рухсат олиш талаб этилмайди.

Савол. *Текшириш ўтказиш учун зарур бўлган материаллар ва ҳужжатларни текширувчиларга тақдим этмаслик, уларнинг ўз вазифаларини бажариши учун тўсқинлик қилиш қандай оқибатлар туғдириши мумкин?*

Жавоб. Хўжалик юритувчи субъектлар текширувчиларнинг қонуний талабига биноан текшириш ўтказиш учун зарур бўлган матери-

аллар ва ҳужжатларни тақдим этишга, уларни текшириш объектларига киритишга, текширувчиларга ўз вазифаларини бажаришлари учун кўмаклашишга мажбурдирлар.

Солиқ текширувини ўтказишга тўсқинлик қилинганда давлат солиқ органининг аризаси бўйича қабул қилинган суд қарори асосида тадбиркорлик субъектининг банклардаги ҳисоб варақлари бўйича операциялари тўхтатиб турилиши мумкин.

Бошқа назорат қилувчи органлар, масалан Ўздавтстандарт, Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан ўтказилаётган текширишга тўсқинлик қилинганда, улар тадбиркорлик субъекти фаолиятини 10 кунгача бўлган муддатга тўхтатиб туриш ҳуқуқига эга.

Бундай чораларни қўллаш учун «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 42-моддаси асос бўлади. Ушбу моддага кўра, фавқулодда вазиятлар, эпидемиялар ҳамда аҳолининг ҳаёти ва соғлиғи учун бошқа ҳақиқий хавф юзага келишининг олдини олиш билан боғлиқ ҳолда фаолиятни ўн иш кунидан кўп бўлмаган муддатга чеклаш, тўхтатиб туриш суд қарорисиз амалга оширилиши мумкин.

Савол. *Тадбиркорлик субъекти текширишга вакил қилинган шахсларни текшириш ўтказишга йўл қўймаслик ҳуқуқига эгами?*

Жавоб. Тадбиркорлик субъекти назорат қилувчи орган мансабдор шахсларини корхона ҳудуди ва биноларига киришига, агар:

текшириш ўтказиш учун асос бўлган ҳужжатлар белгиланган тартибда расмийлаштирилмаган бўлса ва тақдим этилмаса, текширилувчи томонидан уларни олишдан бош тортилган ҳоллар бундан мустасно;

буйруқда кўрсатилган текшириш ўтказиш муддати ўтиб бўлган бўлса;

текширувчи мансабдор шахс текширишларни қайд этиш китобини тўлдиришни рад қилса, йўл қўймаслик ҳуқуқига эга.

Савол. *Назорат қилувчи органлар мансабдор шахслари томонидан қонун бузилишига йўл қўйилган ва текшириш ўтказиш тартиби бузилган тақдирда шикоят билан қаерга мурожаат қилиш мумкин?*

Жавоб. Тадбиркорлик субъекти назорат қилувчи органнинг мансабдор шахси томонидан ўзининг бузилган ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ва унинг ҳудудий бошқармалари, Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси, прокуратура органлари, судга, шунингдек юқори турувчи назорат қилувчи органларга мурожаат қилишга ҳақли.

Ҳар қандай ноқонуний текшириш назорат қилувчи органнинг айбдор мансабдор шахсларини жавобгарликка тортиш учун асос бўлади.

2-§. Солиқ қонунчилигига риоя этилиши юзасидан назорат

Савол. *Молия-хўжалик фаолиятини текшириш қайси назорат қилувчи органлар томонидан амалга оширилиши мумкин?*

Жавоб. Хўжалик юритувчи субъектларнинг молия-хўжалик фаолиятини текширишлар белгиланган тартибда фақат давлат солиқ хизмати органлари томонидан, мазкур органлар текширишлар давомида солиқ ва валютага оид жиноятлар аломатларини аниқлаганида эса, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Солиқ ва валютага оид жиноятларга қарши курашиш департаменти томонидан амалга оширилади.

Савол. *Қайси ҳолларда тадбиркорлик субъектининг молия-хўжалик фаолияти юзасидан текшириш солиқ органларининг ташаббуси билан ўтказилиши мумкин?*

Жавоб. Тадбиркорлик субъекти томонидан белгиланган тартибда тақдим этилган молия ва солиқ ҳисоботини, шунингдек тадбиркорлик субъектининг фаолияти тўғрисида давлат солиқ хизмати органида мавжуд бўлган бошқа ҳужжатларни ўрганиш ҳамда таҳлил этиш асосида ўтказиладиган камерал назорат натижалари бўйича қоидабузарликлар аниқланган ҳоллардагина давлат солиқ хизмати органлари тадбиркорлик субъектларининг молия-хўжалик фаолиятини текшириш ташаббуси билан чиқиши мумкин.

Савол. *Камерал назорат нима ва уни ўтказиш тартиби қандай?*

Жавоб. Камерал назорат бу, солиқ тўловчи томонидан белгиланган тартибда тақдим этилган молиявий ва солиқ ҳисоботини, шунингдек солиқ тўловчининг фаолияти тўғрисида давлат солиқ хизмати органидаги мавжуд бошқа ҳужжатларни ўрганиш ҳамда таҳлил этиш асосида амалга ошириладиган назоратдир.

Камерал назорат солиқ тўловчининг ҳузурига бормасдан давлат солиқ хизмати органи жойлашган ерда амалга оширилади.

Агар давлат солиқ хизмати органи томонидан камерал назорат жараёнида солиқ ҳисоботини тўлдиришда хатоликларга йўл қўйилганлиги ёки тақдим этилган солиқ ҳисоботидаги ва давлат солиқ хизмати органларидаги маълумотлар ўртасида зиддиятлар борлиги аниқланса, бу ҳақда солиқ тўловчига тегишли тузатишлар киритиш талаб қилинган ҳолда ёзма шаклда хабар қилинади.

Солиқ тўловчи аниқлаштирилган солиқ ҳисоботини тақдим этиш учун назарда тутилган тартибда тегишли солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар бўйича тузатилган солиқ ҳисоботини ёхуд аниқланган

тафовутларнинг асосини талабнома олинган кундан эътиборан ўн кунлик муддатда тақдим этиши шарт.

Савол. *Солиқ хизмати органи мансабдор шахсларининг шахсини тасдиқловчи ҳужжати мавжуд эмаслиги сабабли уларни текшириш ўтказишига йўл қўймаслик ҳисоб варақлар бўйича операцияларни тўхта-тиб туриш учун асос бўладими?*

Жавоб. «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 16-моддасига кўра, текширилаётган хўжалик юритувчи субъектлар назорат қилувчи органларнинг текширувчи мансабдор шахсларидан махсус ваколатли орган ёки унинг ҳудудий бўлинмалари қарорини, текшириш ўтказиш учун асос ҳисобланувчи бошқа ҳужжатларни талаб қилиш, текширувчиларнинг шахсини тасдиқловчи ҳужжатлар билан танишиш, текшириш ўтказиш учун асосга эга бўлмаган шахсларнинг текшириш ўтказишига йўл қўймаслик ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси 96-моддасининг иккинчи қисмига кўра, солиқ текширувини ўтказишга солиқ тўловчи томонидан тўсқинлик қилинган ёхуд давлат солиқ хизмати органи мансабдор шахсларининг солиқ тўловчи томонидан даромадлар олиш учун фойдаланилаётган ёки солиқ солиш объектини сақлаш билан боғлиқ ҳудудлар, бинолар, шу жумладан жойларни кўздан кечириш учун кириши рад этилган ҳолларда давлат солиқ хизмати органи солиқ тўловчининг банклардаги ҳисоб варақлари бўйича операцияларни тўхта-тиб туриш тўғрисидаги ариза билан судга мурожаат қилишга ҳақли.

Шундай қилиб, текшириш ўтказишга асоссиз равишда тўсқинлик қилиш, банкдаги ҳисоб варақлари бўйича операцияларни тўхта-тиб туришга асос бўлиши мумкин. Лекин, ушбу ҳолатда ҳам банкдаги ҳисоб варақлари бўйича операциялар фақат суд қарори асосида тўхта-тиб турилиши мумкин.

Текширувчилар томонидан текшириш ўтказиш учун асос ҳисобланувчи ҳужжатлар (шу жумладан шахсни тасдиқловчи ҳужжатлар) тақдим қилинмаса, тадбиркорлик субъекти уларни текшириш ўтказишига йўл қўймаслик ҳуқуқига эга.

Савол. *Текшириш ўтказайтган давлат солиқ хизмати органининг мансабдор шахслари ҳужжатлар ва предметларни мажбуран олиб қўйиш ҳуқуқига эгами? Қонун ҳужжатларида уларни олиб қўйиш тартиби назарда тутилганми?*

Жавоб. Давлат солиқ хизмати мансабдор шахсларининг текшириш ўтказилаётган вақтда ҳужжатлар ва предметларни олиб қўйиш ҳуқуқи Солиқ кодексининг 95-моддасида назарда тутилган.

Мазкур моддага кўра, солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатлари бузилганлигидан далолат берувчи ҳужжатлар ва ҳуқуқбузарлик предметлар солиқ текширувини ўтказаетган давлат солиқ хизмати органи мансабдор шахсининг асослантирилган қарори асосида олиб қўйилиши мумкин, солиқ тўловчининг фаолиятини тўхтатиб қўйишга олиб келадиган ҳужжатлар ва предметларни олиб қўйиш бундан мустасно.

Давлат солиқ хизмати органининг мансабдор шахси ҳужжатлари ва предметлари олиб қўйилаётган шахсга уларни ихтиёрий равишда топширишни таклиф этади, у бош тортган тақдирда эса мажбуран олиб қўйиш чораларини кўради.

Давлат солиқ хизмати органининг мансабдор шахси ҳужжатлар ва предметларни олиб қўйиш бошланғунига қадар текширилаётган шахсга ҳужжатларни ва предметларни олиб қўйиш тўғрисидаги қарорни тақдим этади ҳамда унинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини тушунтиради. Солиқ текширувига тааллуқли бўлмаган ҳужжатлар ва предметларни олиб қўйиш ман этилади.

Солиқ тўловчининг фаолиятини тўхтатиб қўйишга олиб келадиган ҳужжатлар ва предметларни олиб қўйиш фақат суд қарори асосида амалга оширилади.

Ҳужжатларни ва предметларни мажбуран олиб қўйиш ҳолислар солиқ тўловчи иштирокида амалга оширилади. Ҳужжатлар асл нусха ёки солиқ тўловчининг имзоси ва муҳри билан тасдиқланган кўчирма нусхалар кўринишида олиб қўйилади.

Ҳужжатлар ва предметларни олиб қўйиш Солиқ кодексида назарда тутилган талабларга риоя этилган ҳолда баённома билан расмийлаштирилади. Ҳужжатлар ва предметларни олиб қўйиш тўғрисидаги баённома икки нусхада тузилади, улардан бири ҳужжатлар ва предметлар кимдан олиб қўйилган бўлса, ўша шахсга топширилиб, тилхат олинади.

Савол. *Давлат солиқ хизмати органи тадбиркорлик субъектининг банклардаги ҳисоб варақлари бўйича операцияларни тўхтатиб туриш ҳуқуқига эгами? Бунинг учун нима асос бўлиши мумкин?*

Жавоб. Давлат солиқ хизмати органи тадбиркорлик субъектининг банклардаги ҳисоб варақлари бўйича операцияларни ўз қарори билан фақатгина иккита ҳолатда тўхтатиб туриши мумкин. Булар, биринчидан, солиқ ва (ёки) молиявий ҳисобот уни тақдим этишнинг белгиланган муддати тугаганидан кейин ўн беш кун ичида солиқ тўловчи - юридик шахс томонидан тақдим этилмаганда, икинчидан, солиқ тўловчи - юридик шахс кўрсатилган манзилда бўлмаганда.

Бошқа барча ҳолатларда банклардаги ҳисоб варақлари бўйича опера-

цияларни тўхтатиш фақатгина суд қарори асосида амалга оширилади.

Савол. *Солиқ текшируви натижасида далолатнома тузилиши қандай оқибатларга олиб келиши мумкин? Текширувчиларнинг хулосалари билан келишилмаган тақдирда, улар бўйича эътироз билдирилиши мумкинми?*

Жавоб. Давлат солиқ хизмати органининг мансабдор шахслари томонидан солиқ текшируви натижалари бўйича солиқ текшируви далолатномаси тузилади. Унда текширишга алоқадор барча асосий маълумотлар ҳамда текширув натижалари бўйича фикрлар ва хулосалар кўрсатилади.

Далолатнома камида уч нусхада тузилади. Солиқ текшируви далолатномасининг бир нусхаси фаолияти текширилган хўжалик юритувчи субъектга топширилади. Солиқ тўловчининг солиқ текшируви далолатномасидаги имзоси унинг солиқ текшируви натижаларидан рози эканлигини аниқлатмайди.

Фаолияти текширилган хўжалик юритувчи субъект солиқ текшируви далолатномаси бўйича ўзининг ёзма тушунтиришларини ёки эътирозларини солиқ текшируви тугаган кундан эътиборан ўн иш куни ичида тақдим этишга ҳақли.

Ушбу ўн иш куни ўтгач, бироқ ўн беш иш кунидан кечиктирмасдан солиқ текшируви материаллари давлат солиқ хизмати органининг раҳбари ёки раҳбар ўринбосари томонидан кўриб чиқилади.

Агар солиқ тўловчи солиқ текшируви далолатномаси бўйича ўзининг ёзма тушунтиришларини ёки эътирозларини тақдим этган бўлса, солиқ текшируви материаллари солиқ тўловчининг мансабдор шахслари иштирокида кўриб чиқилади.

Савол. *Солиқ текшируви натижасида қўшимча ҳисобланган солиқлар, бошқа мажбурий тўловлар, пеня ва жарималарни ундириш қайси орган (давлат солиқ хизмати органи ёки суд)нинг ваколатига киради?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси 104-моддасининг учинчи қисмига кўра, давлат солиқ хизмати органи қарорининг кўчирма нусхаси олинган кундан эътиборан ўттиз кун ичида қарорда кўрсатилган солиққа оид ҳуқуқбузарликлар бартараф этилмаган ҳамда ҳисобланган солиқлар, бошқа мажбурий тўловлар ва пеня суммасини тўланмаган тақдирда, давлат солиқ хизмати органи ушбу Кодекснинг 62-65-моддаларига мувофиқ солиқлар, бошқа мажбурий тўловлар ва пеняни мажбурий равишда ундириш чораларини кўради, шунингдек солиқ тўловчига нисбатан жарима қўллаш тўғрисида даъво аризаси билан судга мурожаат қилади.

Бундан ташқари, Солиқ кодексининг 112-моддасига кўра, молиний санкциялар солиққа оид ҳуқуқбузарлик учун жавобгарлик чораси бўлиб, пул ундириш (жарималар ва пеня) тарзида қўлланилади.

Юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорларга - солиқ тўловчиларга молиявий санкциялар суд тартибида қўлланилади, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни тўлаш муддати ўтказиб юборилганлиги учун пеня ҳисоблаш, шунингдек солиқ тўловчи содир этилган ҳуқуқбузарликдаги айбини тан олган ва жаримани ихтиёрий равишда тўлаган ҳоллар бундан мустасно.

Шундай қилиб, қўшимча ҳисобланган солиқлар ва мажбурий тўловлар ҳамда пеня давлат солиқ хизмати органлари томонидан қонун ҳужжатларида кўрсатилган тартибда ундирилади. Солиқ текшируви натижаси бўйича ҳисобланган жарималар эса суд томонидан қўлланилади. Уларни ундириш эса суд қарорига асосан солиқ органлари томонидан амалга оширилади.

Савол. *Қайси ҳолларда тадбиркорлик субъекти солиқ текшируви натижасида қабул қилинган давлат солиқ хизмати органининг қарорида белгиланган жаримани тўлашдан озод этилиши мумкин?*

Жавоб. Солиқ тўловчи, давлат солиқ хизмати органи қарорининг кўчирма нусхаси олинган кундан эътиборан ўттиз кун ичида қарорда кўрсатилган солиққа оид ҳуқуқбузарликларни бартараф этиши ҳамда ҳисобланган солиқлар, бошқа мажбурий тўловлар ва пеня суммасини тўлаши шарт.

Қайд этилган ўттиз кунлик муддатда солиққа оид ҳуқуқбузарликлар бартараф этилган ҳамда ҳисобланган солиқлар, мажбурий тўловлар ва пеня суммаси тўланган тақдирда, давлат солиқ хизмати органи қарорининг солиқ тўловчига нисбатан қўлланиладиган жарима қисми бекор қилинган ҳисобланади. Товарларни (ишларни, хизматларни) реализация қилишдан олинган тушумни яшириш (камайтириш) ва кирим қилинмаган товарларни сақлаш, фискал хотирага эга бўлган назорат-касса машиналарининг қўлланилиш тартибини бузиш ҳоллари бундан мустасно.

Савол. *Молиявий-хўжалик фаолияти бўйича ўтказилган текшириш якуни бўйича давлат солиқ хизмати органи мансабдор шахслари томонидан тузилган текшириш далолатномаси МЧЖ вакили томонидан имзоланган. Бундай ҳолда МЧЖ давлат солиқ хизмати органининг текшириш натижасида қабул қилинган қарори устидан судга шикоят қилиши мумкинми?*

Жавоб. Солиқ кодексининг 101-моддасига кўра, солиқ текшируви далолатномаси камида уч нусхада тузилади. Далолатноманинг барча нусхалари давлат солиқ хизмати органларининг солиқ текширувини ўтказётган мансабдор шахслари томонидан имзоланади.

Лекин, текшириляётган тадбиркорлик субъектининг солиқ текшируви далолатномасидаги имзоси унинг солиқ текшируви натижа-

ларидан рози эканлигини англатмайди ва давлат солиқ хизмати органининг текшириш натижаси бўйича қабул қилган қарорини ҳақиқий эмас деб топиш ҳақидаги даъво аризаси билан судга мурожаат қилишига тўсқинлик қилмайди.

Савол. *Текшириш натижаси бўйича давлат солиқ хизмати органи томонидан қабул қилинган қарор устидан қайси органга шикоят қилиш мумкин?*

Жавоб. Солиқ кодексининг 18-боби давлат солиқ хизмати органларининг қарорлари, улар мансабдор шахсларининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш масалаларини тартибга солади.

Солиқ кодексининг 122-моддасига кўра, ҳар бир солиқ тўловчи давлат солиқ хизмати органларининг қарорлари, улар мансабдор шахсларининг ҳаракатлари ёки ҳаракатсизлиги устидан шикоят бериш учун давлат солиқ хизматининг юқори турувчи органига (юқори турувчи мансабдор шахсига) ёки судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга. Бунда давлат солиқ хизматининг юқори турувчи органига шикоят берилганлиги шундай шикоят билан судга мурожаат қилиш ҳуқуқидан маҳрум қилмайди.

Савол. *Текшириш натижаси бўйича давлат солиқ хизмати органи томонидан МЧЖга қўшимча солиқ ва мажбурий тўловлар ҳисоблаш ва мажбурий тўловларни кечиктирганлиги учун пеня ундириш ҳақида қарор қабул қилинди. Ушбу суммаларни сўзсиз ундириш мақсадида МЧЖнинг банкдаги ҳисоб рақамига инкассо топшириқномаси қўйилди. Тадбиркорлик субъекти давлат солиқ хизмати органининг қароридан норози бўлди. Лекин, давлат солиқ хизмати органининг қарори устидан берилган шикоят бўйича суд муҳокамаси якунлангунига қадар пул маблағлари ҳисоб рақамдан ечиб олиниши мумкин. Бундай ҳолда қандай йўл тутиш мумкин?*

Жавоб. Солиқ кодексининг 123-моддасига кўра, давлат солиқ хизматининг юқори турувчи органига ёки судга шикоят бериш, шикоят бўйича давлат солиқ хизматининг юқори турувчи органи томонидан қарор қабул қилингунига ёки суднинг қарори қонуний кучга киргунига қадар шикоят қилинаётган қарорни ёки ҳаракатни ижро этишни, шу жумладан, қўшимча ҳисобланган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни ундиришни, шунингдек молиявий санкциялар қўлланилишини тўхтатиб туради.

Шикоят қилинаётган қарорни ёки ҳаракатни ижро этишни тўхтатиб туриш учун, юқори турувчи органига ёки судга шикоят берганлиги тўғрисида тегишли тасдиқловчи ҳужжатларни илова қилган ҳолда давлат солиқ хизмати органини хабардор қилиш шарт.

3-§. Лицензия талаблари ва шартларига риоя этилиши устидан назорат

Савол. *Лицензия талаблари ва шартларига риоя этилиши устидан назорат қайси органлар томонидан амалга оширилади?*

Жавоб. «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»-ги Қонуннинг 6-моддасига кўра, лицензия талаблари ва шартларига риоя этилиши устидан назорат лицензияловчи органлар томонидан амалга оширилади.

Қайд этилган Қонуннинг 3-моддасига асосан, лицензияловчи органлар деганда, қонун ҳужжатларига мувофиқ лицензиялашни амалга оширувчи махсус ваколатли органлар тушунилади.

Фаолиятнинг айрим турларини лицензияловчи органлар рўйхати Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 28 июндаги 236-сонли қарори билан тасдиқланган.

Савол. *Лицензияловчи органларга лицензиялаш талаблари ва шартларига риоя этилиши устидан назоратни амалга ошириш бўйича қандай ваколатлар берилган?*

Жавоб. «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»-ги Қонуннинг 21-моддасига кўра, лицензия талаблари ва шартларига риоя этилиши устидан назорат амалга оширилаётганда лицензияловчи органлар ўз ваколатлари доирасида қуйидаги ҳуқуқларга эгадирлар:

лицензиатлар лицензия талаблари ва шартларига риоя этаётганлиги устидан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда режали текширувлар ўтказиш;

лицензиат томонидан лицензия талаблари ва шартлари бузилганлигидан гувоҳлик берувчи фактлар мавжуд бўлган ҳолларда, лицензиат лицензия талаблари ва шартларига риоя этаётганлиги устидан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда режадан ташқари текширувлар ўтказиш;

лицензия талаблари ва шартларига риоя этилиши устидан текширувлар ўтказилаётганда юзага келадиган масалалар бўйича лицензиатдан зарур маълумотларни талаб қилиш ва олиш;

текширув натижалари асосида лицензиат йўл қўйган лицензия талаблари ва шартларининг аниқ қоида бузилишларини кўрсатган ҳолда далолатномалар (маълумотномалар) тузиш;

лицензиат зиммасига аниқланган қоидабузарликларни бартараф этиш мажбуриятини юкловчи қарорлар чиқариш, бундай қоидабузарликларни бартараф этиш муддатларини белгилаш;

лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туриш ёки тугатиш.

Лекин, ушбу рўйхат тугал ҳисобланмайди. Лицензияловчи орган-

лар қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатларни ҳам амалга оширишлари мумкин.

Савол. *Лицензиялашга оид қонун ҳужжатларини, шунингдек лицензия талаблари ва шартларини бузган шахсларга нисбатан қандай жавобгарлик чоралари қўлланилиши мумкин?*

Жавоб. Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш билан боғлиқ қонун ҳужжатларини бузган хўжалик юритувчи субъектларга нисбатан лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туриш, унинг амал қилишини тугатиш ва лицензияни бекор қилиш каби ҳуқуқий таъсир чоралари қўлланилиши мумкин.

Савол. *Қайси орган лицензияни амал қилишини тўхтатиб туриш ҳуқуқига эга ва бунинг учун нима асос бўлиши мумкин?*

Жавоб. Лицензиянинг амал қилиши лицензияловчи орган томонидан ўн иш кунидан кўп бўлмаган муддатга, суд томонидан эса ўн иш кунидан кўп бўлган муддатга тўхтатиб турилиши мумкин. Шу билан бирга «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»ги Қонуннинг 22-моддасида суд ўз қарори билан лицензиат лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туришга олиб келган ҳолатларни бартараф этиши учун муддат белгилаши шартлиги кўрсатилган. Бунда лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туришга олиб келган ҳолатларни бартараф этиш учун суд қарорида белгиланган муддат олти ойдан кўп бўлиши мумкин эмас.

Лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туриш учун лицензиатнинг лицензияси шартномасида кўрсатилган лицензия талаблари ва шартларини бузганлиги, лицензиат томонидан лицензияловчи органнинг аниқланган қонунбузилиш ҳолатларини бартараф этиш ҳақидаги қарорини ижро этилмаганлиги асос бўлади.

Савол. *Қонун ҳужжатларида лицензиянинг амал қилишини асоссиз тўхтатиб қўйилганлиги учун лицензияловчи органга жавобгарлик чоралари назарда тутилганми?*

Жавоб. «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»ги Қонун 22-моддасининг олтинчи қисмига кўра, лицензияловчи органнинг лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туриш тўғрисидаги қарори устидан судга шикоят қилиш мумкин. Суд лицензиянинг амал қилишини тугатишни асоссиз деб топган тақдирда, лицензияловчи орган лицензиат олдида унга етказилган зарар миқдорида жавобгар бўлади.

Савол. *Қоидабузарликлар бартараф этилгандан сўнг лицензиянинг амал қилишини тиклаш масаласини қайси орган ҳал қилади?*

Жавоб. Лицензиянинг амал қилишини тиклаш, унинг амал қилишини тўхтатиб туриш ҳақида қарор қабул қилган орган томонидан амалга оширилади.

Лицензиат лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туришга олиб келган ҳолатларни бартараф этган тақдирдагина лицензиянинг амал қилиши тикланади.

Савол. Қандай ҳолларда ва қайси орган томонидан лицензиянинг амал қилиши тугатилиши мумкин?

Жавоб. Лицензиянинг амал қилишини тугатиш асослари «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»ги Қонуннинг 23-моддасида кўрсатилган.

Лицензиянинг амал қилишини тугатиш лицензияловчи орган ёки суднинг қарорига асосан амалга оширилади.

Қуйидаги ҳолларда лицензияни амал қилишини тугатиш лицензияловчи органнинг қарори асосида амалга оширилиши мумкин:

лицензиат лицензиянинг амал қилишини тугатиш тўғрисида ариза билан мурожаат қилганда;

юрidik шахс тугатилганда - тугатилган пайтдан эътиборан ёки унинг фаолияти қайта ташкил этиш натижасида тугатилганда - қайта ташкил этилган пайтдан эътиборан, унинг ўзгартирилиши бундан мустасно;

якка тартибдаги тадбиркор давлат рўйхатидан ўтганлиги тўғрисидаги гувоҳноманинг амал қилиши тугатилганда;

якка тартибдаги тадбиркорнинг муомалага лаёқатлилиги белгиланган тартибда чекланганда ёки у муомалага лаёқатсиз деб топилганда.

лицензиянинг амал қилиш муддати тугаганда.

Қуйидаги ҳолларда лицензияни амал қилиши суд тартибида тугатилади:

лицензиат лицензия шартномасида назарда тутилган лицензия талабларини ва шартларини мунтазам равишда ёки бир маротаба қўпол равишда бузганда;

лицензиат лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туришига олиб келган ҳолатларни лицензияловчи орган ёки суд белгилаган муддатда бартараф этмаганда;

лицензияловчи органнинг лицензия бериш тўғрисидаги қарорининг қонунга хилофлиги аниқланганда.

Савол. Қайси вақтдан бошлаб лицензиянинг амал қилиши тугатилган ҳисобланади?

Жавоб. Тугатиш тўғрисидаги қарор қабул қилинган санадан эътиборан лицензиянинг амал қилиши тугатилади. Лицензиянинг амал

қилишини тугатиш суд томонидан қабул қилинган қарор асосида амалга оширилганда, лицензиянинг амал қилиши суд қарори қабул қилинган санада тугатилади.

Савол. *Лицензиянинг амал қилишини тугатиш тўғрисидаги қарор устидан шикоят қилиниши мумкинми?*

Жавоб. Лицензияловчи органнинг лицензиянинг амал қилишини тугатиш тўғрисидаги қарори устидан судга шикоят қилиш мумкин. Лицензияни амал қилишини тугатиш ҳақидаги суднинг ҳал қилув қарори устидан юқори инстанция судига шикоят қилиш мумкин.

Савол. *Лицензияни бекор қилиш учун нима асос бўлиши мумкин?*

Жавоб. «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»-ги Қонуннинг 24-моддасига кўра, лицензия қуйидаги ҳолларда бекор қилиниши мумкин:

лицензиат лицензияни бекор қилиш тўғрисида ариза билан мурожаат қилганда;

лицензия сохта ҳужжатлардан фойдаланилган ҳолда олинганлиги факти аниқланганда.

Агар лицензиат унга лицензия бериш тўғрисидаги қарор қабул қилингани ҳақидаги хабарнома юборилган (топширилган) пайтдан эътиборан уч ой ичида лицензияловчи органга лицензия берганлик учун давлат божи тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатни тақдим этмаган ёки лицензия шартномасини имзоламаган бўлса.

Лицензия сохта ҳужжатлардан фойдаланилган ҳолда олинганлиги факти аниқланганда уни бекор қилиш суд қарорига, бошқа ҳолларда эса, лицензияловчи органнинг қарорига биноан амалга оширилади.

Савол. *Лицензия талаблари ва шартлари қайси ҳужжатларда кўрсатилган?*

Жавоб. Лицензия талаблари ва шартлари, фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисидаги низомлар, лицензияловчи орган билан лицензиат ўртасида тузиладиган шартнома асосида белгиланади.

Савол. *Лицензияловчи орган лицензия беришни рад этиши мумкинми ва бунга нима асос бўлиши мумкин?*

Жавоб. «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»-ги Қонуннинг 17-моддасига кўра, лицензия беришни рад этиш учун қуйидагилар асос бўлади:

1) лицензия даъвогарининг ҳужжатларни лозим тарзда расмийлаштирмай тақдим этиши;

2) лицензия даъвогари тақдим этган ҳужжатларда нотўғри ёки бузиб кўрсатилган маълумотларнинг мавжудлиги;

3) лицензия даъвогарининг лицензия талаблари ва шартларига, шунингдек танлов (тендер) шартларига номувофиқлиги.

Мазкур рўйхат тугал бўлиб, бошқа асосларга кўра лицензия беришни рад этишга йўл қўйилмайди.

Лицензия даъвогари лицензияловчи органнинг лицензия беришни рад этиш тўғрисидаги қарори устидан, шунингдек лицензияловчи орган мансабдор шахсининг ҳаракати (ҳаракатсизлиги) устидан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда шикоят қилишга ҳақли.

4-§. Табиатни муҳофаза қилиш соҳасидаги назорат

Савол. *Табиатни муҳофаза қилиш соҳасида қайси органлар назорат қилувчи органлар ҳисобланади?*

Жавоб. «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 31-моддасига кўра, табиатни муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат назорати давлат ҳокимияти ва бошқарув идоралари, махсус ваколатли давлат табиатни муҳофаза қилиш идоралари томонидан амалга оширилади.

Қуйидагилар махсус ваколатли давлат табиатни муҳофаза қилиш идоралари ҳисобланади:

Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси;

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги;

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ер қаърини геологик ўрганиш, саноатда, кончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси;

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги;

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги;

Ўзбекистон Республикаси Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитаси.

Савол. *Тадбиркорлик субъектига фаолиятини тўхтатиб туриш ҳуқуқий таъсир чораси қўлланилган бўлса ҳам назорат қилувчи орган ундан атроф табиий муҳитга етказилган зарарни қоплашни талаб қилиши мумкинми?*

Жавоб. Тадбиркорлик субъектига ҳуқуқий таъсир чораси қўлланилганлиги, уни ҳуқуқбузарлик оқибатида етказилган зарарни қоплашдан озод қилмайди. «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Қонуннинг 49-моддасига кўра, атроф табиий муҳитга зарар етказган корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва айрим шахслар етказган зарарни, шу жумладан бой берилган фойда ўрнини қонунларга мувофиқ қоплашлари шарт.

Савол. *Табиатни муҳофаза қилиш соҳасидаги қонун ҳужжатларини бузганлиги учун тадбиркорлик субъектларига нисбатан қандай ҳуқуқий таъсир чоралари қўлланилиши мумкин?*

Жавоб. «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Қонуннинг 48-моддасига кўра, корхоналар, ташкилотлар инсон саломатлигига ёки яшаш шароитига, табиий ресурсларга, муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларга зарарли таъсир этган ёки бундай таъсир этиш хавфи ту-

гилган тақдирда уларнинг фаолияти чекланиши, тўхтатиб қўйилиши, зарарли таъсир этиш сабабларини бартараф этишнинг имкони бўлмаган тақдирда эса, тугатилиши ёки ўзгартирилиши мумкин.

Бундай объектларнинг фаолиятини чеклаш, тўхтатиб қўйиш, тугатиш ёки ўзгартириш хусусидаги қарорларни давлат ҳокимияти ва бошқарув идоралари, ўз ҳуқуқ доирасига мувофиқ табиатни муҳофаза қилиш идоралари чиқарадилар.

Лекин, тадбиркорлик субъектларига нисбатан бундай чораларни қўллаш суд тартибида ҳал этилади, бундан фавқулодда вазиятлар, эпидемиялар ҳамда аҳолининг ҳаёти ва саломатлиги учун бошқа реал хавф юзага келишининг олдини олиш билан боғлиқ ҳолда фаолиятни ўн иш кунидан кўп бўлмаган муддатга тўхтатиб қўйиш ҳоллари мустасно.

Савол. *Табиатни муҳофаза қилиш соҳасидаги қайси ҳуқуқбузарликлар учун ҳўжалик юритувчи субъектлар мансabdор шахслари ҳамда якка тартибдаги тадбиркорларга нисбатан жавобгарлик белгиланган?*

Жавоб. «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Қонуннинг 47-моддасига кўра, шахслар қўйидаги ҳуқуқбузарликларни содир этганлиги учун қонун ҳужжатларида ўрнатилган тартибда интизомий, маъмурий ва жиноий жавобгарликка тортилишлари мумкин:

табиатни муҳофаза қилишнинг стандартлари, нормалари, қоидалари ва бошқа норматив-техник талабларини бузганда;

табиий бойликлардан ўзбошимчалик билан фойдаланишда, давлат экология экспертизаси талабларини бажармаганда;

табиий ресурслардан фойдаланганлик учун белгиланган тўловни, шунингдек атроф муҳитни ифлослантирганлик ва унга зарарли таъсир кўрсатишнинг бошқа турлари учун компенсация тўловлари тўлашдан бош тортганда;

табиатни муҳофаза қилиш объектларини қуриш режаларини, табиатни муҳофаза қилишга доир бошқа тадбирларни бажармаганда;

атроф табиий муҳитни тиклаш, унга бўладиган зарарли таъсир оқибатларини бартараф этиш ва табиий ресурсларни такрор ишлаб чиқариш чораларини кўрмаганда;

табиатни муҳофаза қилиш устидан давлат назоратини амалга ошираётган идораларнинг кўрсатмаларини бажармаганда;

табиатни муҳофаза қилиш объектлари ва муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларнинг ҳуқуқий режимини бузганда;

атроф табиий муҳитга зарарли таъсирни ҳисобга олиш қоидаларини бузганда;

чиқиндиларни, кимёлаштириш воситаларини, шунингдек радио-актив ва зарарли кимёвий моддаларни сақлаш, ташиш, улардан фойдаланиш, уларни зарарсизлантириш ва кўмиб юбориш вақтида таби-

атни муҳофаза қилиш талабларини бузганда;

атроф табиий муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат назоратини амалга оширувчи мансабдор шахсларнинг объектларга боришига, айрим шахслар ва табиатни муҳофаза қилиш жамоат ташкилотларига эса ўз ҳуқуқ ва вазифаларини рўёбга чиқаришларига тўсқинлик қилганда;

атроф табиий муҳитнинг ҳолати ва унинг ресурсларидан фойдаланиш тўғрисида ўз вақтида ва тўғри ахборот беришдан бош тортганда.

5-§. Стандартлаштириш ва сертификатлаштириш соҳасидаги назорат

Савол. *Маҳсулотлар (ишлар, хизматлар) ишлаб чиқаришда стандартлаштириш талабларига риоя этилиши устидан назоратни қайси органлар амалга оширади?*

Жавоб. «Стандартлаштириш тўғрисида»ги Қонуннинг 8-моддасига мувофиқ, ҳўжалик фаолияти субъектлари томонидан стандартларнинг мажбурий талабларига, стандартлаштиришга тааллуқли бошқа қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан давлат назоратини «Ўзстандарт» агентлиги, Ўзбекистон Республикаси Давлат архитектура ва қурилиш қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва уларнинг ҳудудий органлари, Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги, шунингдек бошқа махсус ваколатли давлат бошқарув органлари ўз ваколатлари доирасида амалга оширади.

Савол. *Стандартлаштириш талабларига риоя этмаганлиги учун ҳўжалик юритувчи субъектларга нисбатан қандай чоралар қўлланилиши мумкин?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 5 августдаги 373-сонли қарори билан тасдиқланган «Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлиги тўғрисида»ги Низомнинг 10-бандига мувофиқ, «Ўзстандарт» агентлиги ўзига юкланган вазифалар ва функцияларни бажариш учун қуйидаги ҳуқуқларга эга:

маҳсулотнинг рақобатбардошлилигини ва сифатини таъминламайдиган ҳамда амалдаги қонун ҳужжатларига зид бўлган норматив ҳужжатларни бекор қилиш, уларнинг амал қилиш муддатини чеклаш ёки қайта кўриб чиқиш тўғрисида бажарилиши мажбурий бўлган қарорларни белгиланган тартибда қабул қилиш;

ҳуқуқий таъсир кўрсатиш чораси сифатида аккредитация қилиш ва аттестациядан ўтказиш тўғрисидаги гувоҳномаларнинг амал қилишини ўн иш кунидан ортиқ бўлмаган муддатга тўхтатиб қўйиш, кўрсатиб ўтилган гувоҳномаларни бекор қилиш ёки ўн иш кунидан ортиқ муддатга тўхтатиб қўйиш тўғрисида судга мурожаат қилиш.

Савол. *«Ўзстандарт» агентлиги маҳсулотларни сертификатлаш соҳасида қандай назорат ваколатларига эга?*

Жавоб. «Стандартлаштириш тўғрисида»ги Қонуннинг 5-моддасига кўра, Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификат-

лаштириш агентлиги (бундан буён матнда «Ўзстандарт» агентлиги деб юритилади) Ўзбекистон Республикасининг миллий сертификатлаштириш органидир. «Ўзстандарт» агентлиги ўз ваколати доирасида қонун ҳужжатларининг нормалари бузилганлиги учун мувофиқлик сертификатлари ва мувофиқлик белгиларини бекор қилади ҳамда амал қилишини тўхтатиб қўяди, сертификатлаштириш органларининг аккредитация қилинганлик тўғрисидаги гувоҳномаларини бекор қилади, синов лабораторияларининг (марказларининг) фаолиятини тугатади.

«Ўзбекистон Республикасида стандартлар ва ўлчов воситалари устидан давлат назорати тўғрисида»ги Низомнинг 4-бандига кўра, давлат инспектори маҳсулотларни лойиҳалаш, ишлаб чиқаришга тайёрлаш, уни ишлаб чиқариш, сотиш (етказиб бериш) ва ишлатиш, сақлаш, фойдаланиш жараёнида стандартларнинг мажбурий талаблари бузилганлиги аниқланса, уларни бартараф этиш ҳақида ёзма кўрсатма бериш; хўжалик фаолияти субъекти текширувдан бош тортган тақдирда, маҳсулотни сотишни ман қилиш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси ва Қорақалпоғистон Республикасининг стандартларни назорат қилиш бўйича бош давлат инспекторлари, вилоятлар ва шаҳарларнинг стандартларни назорат қилиш бўйича бош давлат инспекторлари, булардан ташқари, мансабдор шахсларига нисбатан маъмурий жазо қўллангандан кейин бир йил мобайнида стандартларнинг мажбурий талаблари такрорий бузилганлиги учун хўжалик фаолияти субъектларига нисбатан сотилган маҳсулот қийматининг 50 фоизи миқдорида жарималар қўллаш тўғрисида қарор қабул қилиш ҳуқуқига эга.

Савол. *Бизнинг корхонада ишлаб чиқариладиган маҳсулот мажбурий тартибда сертификатланиши лозимлигини қандай аниқласа бўлади?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Сертификатлаштириш тартиботларини ва сифат менежменти тизимларини жорий этишни такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 2011 йил 28 апрелдаги 122-сонли қарори билан мажбурий тартибда сертификатлаштириладиган Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ишлаб чиқариладиган ва унга олиб кириладиган маҳсулотлар турлари рўйхати тасдиқланган. Ушбу рўйхатга сертификатлаштирилиши мажбурий бўлган республикада ишлаб чиқариладиган ва республика ҳудудига олиб кириладиган маҳсулотлар киритилган.

Савол. *Маҳсулотларни сертификатлаштириш тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш қандай жавобгарликка олиб келади?*

Жавоб. «Маҳсулотлар ва хизматларни сертификатлаштириш тўғри-

сида»ги Қонуннинг 23-моддасига кўра, тайёрловчилар (тадбиркорлар) мажбурий сертификатлаштириш қоидаларини бузганлик учун қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгар бўладилар. Мажбурий сертификатлаштирилиши лозим бўлган сертификатлаштирилмаган маҳсулотни реализация қилганлик учун тайёрловчининг (тадбиркорнинг) мансабдор шахслари, шунингдек якка тартибдаги тадбиркор - тайёрловчилар маъмурий жавобгарликка тортилади. Маъмурий жазо чораси қўлланилганлиги тайёрловчиларни (тадбиркорларни) мажбурий сертификатлаштиришни ўтказишдан озод қилмайди.

Шундай қилиб, тадбиркорлик субъекти фаолиятини текшириш жараёнида сертификатлаштириш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари бузилганлиги аниқланса, ушбу юридик шахснинг мансабдор шахси жавобгарликка тортилади. Агар қонун ҳужжатлари якка тартибдаги тадбиркор томонидан бузилса, тадбиркорнинг ўзи маъмурий жавобгарликка тортилади.

Савол. *Мажбурий сертификатлаштирилиши лозим бўлган маҳсулотлар рўйхатига киритилмаган маҳсулотга мувофиқлик сертификати олиш мумкинми?*

Жавоб. «Маҳсулотлар ва хизматларни сертификатлаштириш тўғрисида»ги Қонуннинг 17-моддасига кўра, ҳар қандай маҳсулот норматив ҳужжатларнинг талабларига мувофиқ эканлигини тасдиқлаш учун у юридик ва жисмоний шахснинг ташаббуси билан ихтиёрий сертификатлаштиришдан ўтказилиши мумкин.

6-§. Санитария қоидалари ва нормаларига риоя этилиши соҳасидаги назорат

Савол. *Санитария нормалари ва қоидалари устидан назоратни қайси органлар амалга оширади?*

Жавоб. «Давлат санитария назорати тўғрисида»ги Қонуннинг 21-моддасига кўра, Ўзбекистон Республикасининг давлат санитария-эпидемиология хизмати қайси идорага бўйсунушидан ва мулкчиликнинг шаклларида қатъи назар, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган давлат идоралари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, бирлашмалар санитария нормалари, қоидалари ва гигиена нормативларига риоя этишлари устидан давлат санитария назоратини амалга оширади.

Савол. *Шаҳар санитария-эпидемиология хизмати томонидан маргарин ишлаб чиқариш цехида санитария нормалари ва қоидаларига риоя этилиши юзасидан текшириш ўтказилди. Текшириш давомида қонунбузилиш ҳолатлари аниқланганлиги сабабли назорат қилувчи орган маргарин ишлаб чиқаришни тўхтатиб туриш ҳақида судга ариза билан мурожаат қилган. Ушбу асос билан ишлаб чиқариш тўхтатиб турилиши мумкинми?*

Жавоб. «Давлат санитария назорати тўғрисида»ги Қонуннинг 27-моддасига кўра, Бош давлат санитария врачлари ва уларнинг ўринбосарлари санитария қонунлари бузилган тақдирда санитария нормалари, қоидалари ва гигиена нормативлари бузилишига барҳам берилгунга қадар амалдаги ишлаб чиқариш объектларида, маданий-маиший бинолардан фойдаланишни, умумий овқатланиш ва савдо корхоналарининг, таълим, даволаш-профилактика ҳамда санаторий-курорт муассасаларининг фаолиятини тўхтатиб қўйиш, ускуналар, асбоблар ва гидротехника иншоотларини ишлатишни тақиқлаб қўйиш ҳуқуқига эга.

Ушбу модданинг учинчи қисмига кўра, тадбиркорлик субъектларининг фаолиятини тўхтатиб қўйиш суд тартибида амалга оширилади, фавқулодда вазиятлар, эпидемиялар ҳамда аҳолининг ҳаёти ва саломатлиги учун бошқа реал хавф юзага келишининг олдини олиш билан боғлиқ ҳолда ўн иш кунидан кўп бўлмаган муддатга тўхтатиб қўйиш ҳоллари бундан мустасно.

Шундай қилиб, назорат қилувчи органнинг ҳаракати қонуний ҳисобланади ва цех фаолиятини тўхтатиб туриш ҳақида асосли ариза киритилган.

Савол. Санитария тўғрисидаги қонунчиликни бузганлиги учун тadbиркорлик субъектига нисбатан қандай ҳуқуқий таъсир чоралари қўлланиши мумкин?

Жавоб. «Давлат санитария назорати тўғрисида»ги Қонун 27-моддасининг иккинчи қисмига кўра, бош давлат санитария врачлари ва уларнинг ўринбосарлари санитария қонунлари бузилган тақдирда қуйидаги ҳуқуқларга эга бўладилар:

санитария нормалари, қоидалари ва гигиена нормативлари бузилишига барҳам берилгунга қадар амалдаги ишлаб чиқариш объектларида, маданий-маиший бинолардан фойдаланишни, умумий овқатланиш ва савдо корхоналарининг, таълим, даволаш-профилактика ҳамда санаторий-курорт муассасаларининг фаолиятини тўхтатиб қўйиш, ускуналар, асбоблар ва гидротехника иншоотларини ишлатишни тақиқлаб қўйиш; санитария нормалари, қоидалари ва гигиена нормативлари бузилган тақдирда аҳоли пунктлари, бинолар ва иншоотлар қурилишини, уларни қайта қуришни ҳамда мазкур объектларда айрим иш турларини амалга оширишни тўхтатиб қўйиш; Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигида рўйхатдан ўтказилмаган ёки одамлар ҳаёти ва саломатлиги учун хавфли деб топилган янги хом ашё турларини, кимёвий моддаларни, технология ускуналарини, жараёнларини ва асбобларини, озиқ-овқат маҳсулотлари ва озиқ-овқат хом ашёсини, саноат буюмларини, қурилиш материалларини, ион ҳосил қилувчи нурланиш манбаларини, биология воситаларини, озиқ-овқат хом ашёси, озиқ-овқат маҳсулотлари ва дори-дармонларга ишлатиладиган идишлар, пластик, полимер ва бошқа материалларни, улардан тайёрланган буюмларни ва бошқа халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқаришни, қўллашни ва сотишни тақиқлаб қўйиш; ҳўжалик ва ичимлик суви билан таъминлашда, озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқариш ва уларга ишлов бериш чоғида кимёвий моддаларни қўллашни, одамлар саломатлигига зарарли таъсир кўрсатиш хавфи туғилган тақдирда қишлоқ ҳўжалик экинлари ва ҳайвонларнинг ўсишини тезлаштирадиган ва тартибга соладиган дориларни, пестицидларни, атир-упа ва пардоз маҳсулотларини қўллашни бу моддалар ва материалларни ишлаб чиқувчи уларнинг хавфли эмаслиги ҳақида илмий асосланган маълумотларни тақдим этгунигача тақиқлаб қўйиш; сув истеъмол учун яроқсиз деб топилганда ундан ичиш ва ҳўжалик мақсадларида ишлатишни тақиқлаб қўйиш; санитария нормаларини, қоидаларини ва гигиена нормативларини бузаётган шахсларни вақтинча ишдан четлаштириш.

Тadbиркорлик субъектларининг фаолиятини тўхтатиб қўйиш суд тартибида амалга оширилади, фавқулодда вазиятлар, эпидемиялар ҳамда аҳолининг ҳаёти ва саломатлиги учун бошқа реал хавф юзага келиши-

нинг олдини олиш билан боғлиқ ҳолда ўн иш кунидан кўп бўлмаган муддатга тўхтатиб қўйиш ҳоллари бундан мустасно.

Савол. *Текширувчи — Давлат санитария-эпидемиология маркази мансабдор шахси МЧЖга қарашли тиббиёт клиникасида ўтказилган текшириш натижаси бўйича навбатдаги тиббиёт кўригидан ўтмаганлиги учун ходимларни ишдан четлаштириши мумкинми?*

Жавоб. «Давлат санитария назорати тўғрисида»ги Қонун 27-моддаси биринчи қисмининг «з» бандига кўра, давлат санитария назоратини амалга ошираётган мансабдор шахсларга уларнинг ваколатлари доирасида қайси идорага қарашли бўлишидан ва мулкчилик шаклларида қатъи назар, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, бирлашмаларнинг раҳбарларидан ва алоҳида шахслардан: санитария нормаларини, қоидаларини, эпидемияга қарши тартиботни мунтазам суратда бажармаётган ва ишлаб чиқаришнинг ҳамда бажарилаётган ишларнинг хусусиятларини ҳисобга олиб, юқумли, паразитар касалликларни тарқатиш хавфини туғдирадиган шахсларни ишдан четлаштиришни талаб қилиш ҳуқуқи берилган.

Шундай қилиб, санитария нормалари ва қоидаларига риоя этилиши юзасидан текшириш ўтказаетган мансабдор шахс ходимларни ишдан четлаштириш ҳуқуқига эга эмас. У текширилаётган тадбиркорлик субъекти мансабдор шахсидан ходимларни ишдан четлаштиришни талаб қилиш ҳуқуқга эга холос. Якуний қарор корхона раҳбари томонидан қабул қилинади.

7-§. Соғлиқни сақлаш ва фармацевтика соҳасидаги назорат

Савол. *Яроқлилиқ муддати ўтган дори воситаларини реализация қилиш аниқланганлиги фармацевтика фаолияти билан шуғулланиш учун берилган лицензияни амал қилишини тугатиш учун асос бўладими?*

Жавоб. Республика дорихона муассасаларида дори-дармонлар ва тиббий буюмлар сотиш қоидаларининг 3-бандига кўра, қалбакилаштирилган ва сифатсиз дори воситаларини, шунингдек Ўзбекистон Республикасида рўйхатдан ўтказилган дори воситаларининг гайриқонуний нусхаларини сотиш тақиқланади.

Сифатсиз дори воситасининг тушунчаси «Дори воситалари ва фармацевтика фаолияти тўғрисида»ги Қонуннинг 2-моддасида берилган. Унга кўра, сифатсиз дори воситаси, бу яроқсиз ҳолга келган дори воситаси ва (ёки) яроқлилиқ муддати ўтган дори воситасидир.

Демак, текшириш пайтида яроқлилиқ муддати ўтган дори воситаларини реализация қилиш ҳолати қонун ҳужжатлари талаблари бузилганлигидан далолат беради. Бу эса, лицензияни амал қилишини тугатиш учун асос бўлади.

Савол. *Текшириш давомида МЧЖга қарашли дорихонада сертификатлаштирилмаган дори воситасининг мавжудлиги аниқланди. Бундай ҳолда тадбиркорлик субъектига нисбатан қандай чора қўлланиши мумкин?*

Жавоб. Мажбурий тартибда сертификатланадиган, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ишлаб чиқариладиган ва унга олиб кириладиган маҳсулотлар турлари рўйхати Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Сертификатлаштириш тартиботларини ва сифат менежменти тизимларини жорий этишни такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 2011 йил 28 апрелдаги 122-сонли Қарори билан тасдиқланган. Ушбу рўйхатга кўра, фармацевтика маҳсулотлари (трансплантация учун мўлжалланган инсон ва ҳайвон организмидан олинган органлардан ташқари) мажбурий тарзда сертификатланиши керак.

«Фармацевтика фаолиятини лицензиялаш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 8-бандига кўра, фармацевтика фаолиятини амалга оширишда лицензиат фармацевтика фаолияти тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этишга мажбур.

«Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 23-моддасига кўра, лицензиат лицензия шартномасида назарда тутилган лицензия талабларини ва

шартларини мунтазам равишда ёки бир маротаба қўпол равишда бузганда лицензиянинг амал қилиши тугатилади.

Шундай қилиб, барча дори воситалари учун мувофиқлик сертификати олиниши керак. Сертификатланмаган дори воситаларини реализация қилиш лицензия талаблари ва шартларини бир марта қўпол равишда бузиш деб баҳоланиши мумкин.

Савол. *Лицензия битимида кўрсатилмаган манзилда жойлашиб, фармацевтика фаолияти билан шуғулланганлик ҳолати лицензиянинг амал қилишини тугатиш учун асос бўладими?*

Жавоб. «Фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисида»-ги Қонуннинг 13-моддасига кўра, фаолиятнинг лицензияланадиган турини амалга оширишда риоя этиладиган лицензия талаблари ва шартлари фаолиятнинг айрим турларини лицензиялаш тўғрисидаги низомлар билан белгиланади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 13 майдаги 91-сонли Қарори билан тасдиқланган «Фармацевтика фаолиятини лицензиялаш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 8-бандига кўра, фармацевтика фаолиятини амалга оширишда лицензиат фармацевтика фаолияти тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этишга, фаолиятни лицензияда кўрсатилган доирада, шунингдек лицензия битимида мувофиқ манзил (манзиллар) бўйича амалга оширишга мажбур. Бунда тадбиркорлик субъектига аниқ бир манзилда фармацевтика фаолияти билан шуғулланиш учун лицензия берилишини эътиборга олиш керак. Манзил ўзгарган тақдирда лицензия қайта расмийлаштирилиши лозим, чунки манзилнинг ўзгарганлиги олдинги манзилга берилган лицензиянинг амал қилишини тугатиш учун асос бўлади.

Савол. *Қалбакилаштирилган дори воситаси нима? Қалбакилаштирилган дори воситасини реализация қилиш аниқланганлиги фармацевтика фаолияти билан шуғулланиш учун берилган лицензиянинг амал қилишини тугатиш учун асос бўладими?*

Жавоб. «Дори воситалари ва фармацевтика фаолияти тўғрисида»-ги Қонуннинг 2-моддасига кўра, қалбакилаштирилган дори воситаси, бу таркиби ва (ёки) ишлаб чиқарувчиси ҳақида ёлғон маълумот илова қилинган дори воситасидир. Ушбу Қонуннинг 13-моддасига кўра, қалбакилаштирилган дори воситасини реализация қилиш тақиқланади.

Фармацевтика фаолияти лицензияланиши шарт бўлган фаолият тури ҳисобланади. Лицензия талабларидан бири — бу лицензиат томонидан қонун ҳужжатлари талабларига риоя қилиш ҳисобланади. Қалбакилаштирилган дори воситасини реализация қилиш эса лицензиат

томонидан қонун ҳужжатлари талабларини бузиш ҳисобланиб, фармацевтика фаолияти билан шуғулланиш учун берилган лицензиянинг амал қилишини тугатиш учун асос бўлиши мумкин.

Савол. *Текишириш пайтида дорихона томонидан рўйхатдан ўтказилмаган дори воситалари сотилганлиги аниқланди. Дорихоналарда сотиладиган барча дори воситалари ва тиббиёт маҳсулотлари рўйхатдан ўтказилиши керакми? Рўйхатдан ўтказилмаган дори воситаларини реализация қилганлик учун қандай жавобгарлик чораси қўлланилади?*

Жавоб. «Дори воситалари ва фармацевтика фаолияти тўғрисида»-ги Қонун 6-моддасининг учинчи қисмига кўра, даволаш, касалликнинг олдини олиш, ташхис қўйиш воситалари, шифобахш озиқ-овқат ва парафармация маҳсулотлари, дориларни тайёрлашда қўлланиладиган дори воситалари (субстанциялари) ва биологик фаол ёрдамчи моддалар, рўйхатдан ўтказилган дори воситаларининг янги комбинациялари, янгича қадокланган, янги шакл ва таркиблардаги ёки янги технология бўйича тайёрланаётган дори воситалари, генерик дори воситалари (генериклар), тиббий буюмлар мажбурий тартибда рўйхатдан ўтказилиши керак.

Рецептлар ва стандарт ёзувлар бўйича дорихоналарда тайёрланадиган дори воситаларини рўйхатдан ўтказиш талаб этилмайди.

Рўйхатдан ўтказилиши мажбурий бўлиб, рўйхатдан ўтказилмаган дори воситасини реализация қилиш қонун ҳужжатларини бузиш ҳисобланади. Ушбу ҳолат фармацевтика фаолияти билан шуғулланиш учун берилган лицензиянинг амал қилишини тугатиш учун асос бўлиши мумкин.

Савол. *Текиширувчи мансабдор шахслар томонидан дорихонада барча дорихона муассасаларида бўлиши мажбурий бўлган дори воситаларининг мавжуд эмаслиги аниқланди. Ушбу ҳолат қонун ҳужжатларини бузиш ҳисобланадими ва барча дорихона муассасаларида бўлиши мажбурий бўлган дори воситаларининг рўйхати қаерда кўрсатилган?*

Жавоб. Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 6 августдаги 404-сонли Қарори билан тасдиқланган Республика дорихона муассасаларида дори-дармонлар ва тиббий буюмлар сотиш Қоидаларининг 6-бандига кўра, барча дорихона муассасалари, қайси идорага қарашлилиги ва мулкчилик шаклидан қатъи назар, мажбурий ассортиментдаги дори-дармонлар ва тиббий буюмларга мажбурий тартибда эга бўлишлари ва уларнинг эркин сотилишини таъминлашлари шарт.

Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг ушбу Қарори билан республиканинг барча дорихона муассасаларида бўлиши мажбурий бўлган, чекланган чакана нархларда сотиладиган дори-дармонлар рўйхати ҳам тасдиқланган бўлиб, ушбу рўйхатга 20 хил дори воситаси киритилган.

Дори-дармонларнинг дорихона муассасаларида бўлиши мажбурийлиги қонун ҳужжатлари билан белгиланган экан, уларнинг дорихонада мавжуд бўлмаслиги ҳуқуқбузарлик ҳисобланади ва ушбу ҳолат тадбиркорлик субъектини қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда жавобгарликка тортиш учун асос бўлади. Жумладан, ушбу ҳолат ҳуқуқбузарга нисбатан фармацевтика фаолияти билан шуғулланиш учун берилган лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туриш ёки унинг амал қилишини тугатиш ҳақида ҳуқуқий таъсир чораси қўллаш учун асос бўлиши мумкин.

Савол. *Юридик шахс тузмаган ҳолда тиббиёт ва фармацевтика фаолияти билан шуғулланиш мумкинми?*

Жавоб. «Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисида»ги Қонуннинг 11-моддасига кўра, тиббий фаолият тегишли лицензияга эга бўлган юридик шахслар томонидан, фармацевтика фаолияти эса тегишли лицензияга эга бўлган юридик ва жисмоний шахслар томонидан амалга оширилиши мумкин.

Демак, юридик шахс тузмаган ҳолда якка тартибдаги тадбиркор фақатгина фармацевтика фаолияти билан шуғулланиши мумкин.

Савол. *Барча тиббиёт муассасалари тиббий фаолият билан шуғулланиши учун лицензия олиши шартми?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 29 мартдаги 92-сонли Қарори билан тасдиқланган «Тиббий фаолиятни лицензиялаш тартибини такомиллаштириш тўғрисида»ги Низомнинг 5-бандига кўра, давлат тиббиёт муассасалари, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Президенти ёки Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қарорларига мувофиқ ташкил этилган тиббиёт унитар корхоналари ва муассасалари, Ўзбекистон Республикаси Президенти ёки Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қарорларида улар томонидан тиббий фаолиятни амалга ошириш назарда тутилган тақдирда, тиббий фаолиятни лицензия олмасдан амалга оширишга ҳақлидир. Лекин, кўрсатиб ўтилган муассасаларни мазкур Низомда назарда тутилган лицензия талаблари ва шартларини (мутахассисларнинг малака тоифаларига лицензия талабларидан ташқари), шунингдек тиббий фаолиятни амалга ошириш билан боғлиқ қонун ҳужжатларига мувофиқ қўйиладиган бошқа талабларни бажаришдан озод қилмайди.

Савол. *Қонун ҳужжатларида тиббиёт соҳасида қандай лицензия талаблари ва шартлари белгиланган?*

Жавоб. Тиббий фаолиятни амалга оширишда лицензия талаблари ва шартлари қуйидагилар ҳисобланади:

фаолиятни қонун ҳужжатларига қатъий мувофиқ равишда амалга ошириш; бош врачнинг олий тиббий маълумотга ва малака тоифасига, шунингдек бошқа мутахассис врачларнинг - олий тиббий маълумотга ва тегишли мутахассислик бўйича малака тоифасига эга бўлиши;

тиббиёт муассасасида ишлаётган мутахассис врачларнинг ва ўрта тиббиёт ходимларининг камида 5 йилда бир марта малака оширишга оид талабларга риоя этган ҳолда зарур касб даражасини таъминлаши;

лицензия талабгорида лицензияланаётган фаолият турини бажариш учун мўлжалланган, унга мулк ҳуқуқи билан ёки бошқа қонуний асосда тегишли бўлган, санитария қоидалари ва нормаларига мувофиқ биноларнинг мавжуд бўлиши;

тегишли ихтисослик тури, муассаса тури ва кўрсатиладиган хизматлар ҳажмига мувофиқ бўлган ташкилий-техник шарт-шароитлар ва моддий-техника жиҳозларининг мавжуд бўлиши, шу жумладан:

- лицензия талабгорида мулк ҳуқуқи билан ёки бошқа қонуний асосда тегишли бўлган, метрология нормаларига ва техника хавфсизлиги нормаларига мувофиқ бўлган замонавий диагностика ва даволаш асбоб-ускуналарининг мавжуд бўлиши;

- Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан қўллашга рухсат берилган тиббий технологиялардан фойдаланишни таъминлайдиган асбоблар, қаттиқ ва юмшоқ махсус инвентарлар, транспорт воситалари ва ҳужжатларнинг мавжуд бўлиши;

- Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан тасдиқланган намуналар ва шакллар бўйича дастлабки тиббий ҳужжатларни юритиш, шунингдек давлат статистика органларига статистика маълумотларини қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда тақдим этиш;

- санитария-гигиена нормалари ва қоидаларига риоя қилиш;

- Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан рухсат этилган профилактика, диагностика ва даволаш методларини, шунингдек дори-дармонларни, дезинфекция ва зарарсизлантириш воситаларини қўллаш;

- тиббий фаолиятни қатъий лицензия битимида кўрсатилган доирада амалга ошириш.

Юқорида қайд этилган лицензия талаблари ва шартларига риоя этмаслик қонунга мувофиқ жавобгарликка сабаб бўлади.

8-§. Рақобат, истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама соҳасидаги назорат

Савол. *Рақобат, истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама соҳасидаги назоратни қайси орган амалга оширади?*

Жавоб. «Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси тўғрисида»ги Низомнинг 2-бандига кўра, Давлат рақобат қўмитаси хусусийлаштириш, давлат мулкани бошқариш, қимматли қоғозлар бозори, монополияга қарши сиёсат, рақобатни ривожлантириш, истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, биржа, баҳолаш, риэлторлик ва реклама фаолияти соҳасида давлат бошқаруви органи ҳисобланади. Ушбу Низом 9-бандининг «д» кичик бандига кўра, Давлат рақобат қўмитаси истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда назорат қилади.

Савол. *Рақобат соҳасидаги қандай қонун бузилишлари учун жавобгарлик белгиланган?*

Жавоб. «Рақобат тўғрисида»ги Қонуннинг 27-моддасига мувофиқ, қуйидагилар ушбу соҳадаги ҳуқуқбузарликлар ҳисобланади:

- ҳўжалик юритувчи субъектларнинг рақобатни чеклашга олиб келадиган ёки олиб келиши мумкин бўлган келишиб олинган ҳаракатлари ва битимлари;

- товар ёки молия бозоридаги устун мавқеини суиистеъмол қилганлик;

- ҳўжалик юритувчи субъектларни қўшиб юборишда, қўшиб олишда ва устав фондидаги (устав капиталидаги) акцияларни (улушларни) ҳамда бошқа мулкый ҳуқуқларни олиш бўйича битимлар тузишда рақобат тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик;

- рақобат тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш ҳолларини тугатиш, дастлабки ҳолатни тиклаш тўғрисидаги кўрсатмаларни бажаришдан бўйин товлаганлик ёки ўз вақтида бажармаганлик;

- монополияга қарши органга ахборотни тақдим этмаганлик ёки ўз вақтида тақдим этмаганлик, ногўғри ёки ёлғон маълумотлар тақдим этганлик, танлов (тендер) ёки биржа савдоларига доир монополияга қарши талабларни бузганлик.

Юридик шахсларнинг мансабдор шахслари, якка тартибдаги тадбиркорлар қайд этилган ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарликка тортилади.

Лекин, мансабдор шахсларнинг маъмурий жавобгарликка тортилганлиги ҳўжалик юритувчи субъектни монополияга қарши орган-

нинг қарорини (кўрсатмасини) бажариш ёки рақобат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳаракатларни амалга ошириш мажбуриятидан озод этмайди.

Рақобатни чекловчи ва рақобат тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ йўл қўйиб бўлмайдиган битимлар тузганлиги ҳамда келишиб олинган ҳаракатлар содир этганлиги ҳақида монополияга қарши органга биринчи бўлиб ихтиёрий равишда маълум қилган шахс маъмурий жавобгарликдан озод қилинади.

Савол. *«Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»- ги Қонунни бузган шахсларга Давлат рақобат кўмитаси томонидан қандай чоралар кўрилиши мумкин?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2005 йил 12 октябрдаги 225-сонли Қарори билан тасдиқланган «Рақобат, табиий монополиялар, истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун иш қўзғатиш ва уларни кўриб чиқиш тартиби тўғрисида»ги Низомга асосан Давлат рақобат кўмитаси рақобат, табиий монополиялар, истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатлари бузилганлиги учун иш қўзғаш ва ва уларни кўриб чиқиш ҳуқуқига эга.

Ишни кўриб чиқиш натижасида истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун бузилиши ҳолатлари аниқланган тақдирда Давлат рақобат кўмитаси ҳуқуқбузарлик содир этган шахсга қонун бузилишини бартараф этиш ҳақида кўрсатма бериши мумкин.

Кўрсатма мажбурий ҳисобланади. Кўрсатмани бажармаган ҳўжалик юритувчи субъектларнинг мансабдор шахслари ва якка тартибдаги тадбиркорлар Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга асосан жавобгарликка тортиладилар.

Савол. *Текиширишда ишлаб чиқариш санаси ва яроқлилик муддати кўрсатилмаган маҳсулотларни реализация қилганлик ҳолати аниқланган тақдирда юридик шахсга нисбатан қандай жавобгарлик чораси қўлланилиши мумкин?*

Жавоб. «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айрим қонун ҳужжатларини ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида»ги 2013 йил 7 октябрдаги Қонун билан ушбу ҳуқуқбузарлик учун юридик шахсларнинг жавобгарлиги бекор қилинди.

«Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Қонуннинг 27-моддасига кўра, ишлаб чиқарилган санаси ва яроқлилик муддати кўрсатилиши шарт эканлиги қонун ҳужжатларида

белгиланган товарларни ишлаб чиқарилган санаси ва яроқлилик муддати кўрсатилмаган ҳолда реализация қилиш ва сотиш учун қабул қилганлик, яроқлилик муддати ўтган товарларни реализация қилиш ва сотиш учун қабул қилганлик учун юридик шахсларнинг мансабдор шахслари ва якка тартибдаги тадбиркорлар маъмурий жавобгарликка тортилади.

Савол. *Давлат рақобат қўмитаси томонидан қонун ҳужжатларини бузганлик учун иш қўзғатишга нима асос бўлиши мумкин?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2005 йил 12 октябрдаги 225-сонли Қарори билан тасдиқланган «Рақобат, табиий монополиялар, истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун иш қўзғатиш ва уларни кўриб чиқиш тартиби тўғрисида»ги Низомнинг 5-бандига кўра қуйидагилар:

монополияга қарши орган томонидан белгиланган тартибда назорат функцияларининг амалга оширилиши, шунингдек ўрганиш давомида ҳуқуқни бузиш белгилари мавжудлигини кўрсатувчи етарлича маълумотларнинг бевосита аниқланиши;

давлат органлари, маҳаллий давлат органлари ва бошқа органлардан тушган ахборот, шунингдек жисмоний ва юридик шахсларнинг аризалари, оммавий ахборот воситаларидаги ҳуқуқ бузилиши белгилари мавжудлигини кўрсатувчи маълумотлар мавжуд бўлган хабарлар қонун ҳужжатлари бузилганлиги тўғрисида иш қўзғатиш учун асос бўлиб ҳисобланади.

Савол. *Давлат рақобат қўмитаси МЧЖ фаолиятини таҳлил қилиш учун ундан фаолиятига оид ҳужжатларни тақдим қилишни талаб қилди. Давлат рақобат қўмитаси Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи кенгаш рухсатисиз МЧЖнинг фаолиятига оид ҳужжатларни таҳлил қилиш ҳуқуқига эгами?*

Жавоб. «Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси тўғрисида»ги Низомнинг 11-бандига кўра, Давлат рақобат қўмитаси истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатлари талабларига риоя этилишини белгиланган тартибда таҳлил қилиш (ўрганиш, кўрикдан ўтказиш) ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2011 йил 18 февралда 2196-сон билан рўйхатга олинган «Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатлари талабларига риоя этилиши юзасидан таҳлил (ўрганиш, кўрик) ўтказиш тартиби тўғрисида»ги Йўриқноманинг 3-бандига

кўра, таҳлил ўрганиш ва (ёки) кўрик ўтказиш орқали амалга оширилади.

Давлат рақобат қўмитасининг ушбу фаолияти хўжалик юритувчи субъектлар, давлат бошқаруви органлари ва маҳаллий давлат ҳокимияти органларидан ва фуқаролардан танишиш учун зарур материаллар ва ҳужжатларни сўраб олиш, улардан нусха кўчириш ҳамда уларни иш материалларига қўшиб қўйиш, ариза берувчи, шунингдек уларга нисбатан ариза берилган хўжалик юритувчи субъект, давлат бошқаруви органлари ва маҳаллий давлат ҳокимияти органлари вакиллари билан суҳбат ўтказиш, ариза берувчидан ва уларга нисбатан ариза берилган шахслардан ариза билан мурожаат қилишга сабаб бўлган ҳолатлар (белгилар) бўйича ёзма ёки оғзаки тушунтиришлар олиш ва бошқа йўллар билан амалга оширилади.

Шундай қилиб, Давлат рақобат қўмитасининг ушбу фаолияти текшириш ҳисобланмайди ва бунинг учун Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи кенгаш рухсати талаб қилинмайди.

Бироқ, таҳлил натижалари хўжалик юритувчи субъектда текшириш ўтказиш учун асос бўлиши мумкин. Қайд этилган Йўриқноманинг 5-бандида истеъмолчилар ҳуқуқларининг камситилиши бўйича ариза ва шикоятларни ўрганиш мобайнида, истеъмолчилар ҳуқуқларининг бузилишига йўл қўйган хўжалик юритувчи субъектларда текширишлар ўтказиш зарур бўлган ҳолларда (молиявий-хўжалик фаолиятига аралашмаган ҳолда), текшириш ўтказиш учун Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи республика кенгаши ёки унинг ҳудудий комиссияларидан рухсат олиниши шартлиги кўрсатиб ўтилган.

Савол. *Реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун тадбиркорлик субъектига қандай жавобгарлик белгиланган?*

Жавоб. Реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун жавобгарлик «Реклама тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида белгиланган.

«Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айрим қонун ҳужжатларини ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида»ги 2013 йил 7 октябрдаги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан қайд этилган Қонунга ўзгартириш киритилиб, ушбу ҳуқуқбузарлик учун тадбиркорлик субъектининг жавобгарлиги бекор қилинди. Шу билан бирга мансабдор шахсларнинг жавобгарлиги кучайтирилди.

«Реклама тўғрисида»ги Қонунга кўра, реклама берувчилар, реклама тайёрловчилар, шунингдек реклама тарқатувчилар реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлиги учун жавобгарликка тортилишлари назарда тутилган.

Мазкур Қонуннинг 29-моддасига кўра, реклама берувчи, реклама тайёрловчи ва тарқатувчи - юридик шахсларнинг мансабдор шахслари, реклама берувчи, реклама тайёрловчи ва тарқатувчи - жисмоний шахслар нотўғри реклама берганлик, аксилреклама беришдан бош тортганлик, реклама қилиниши қонун ҳужжатлари билан тақиқланган маҳсулотни реклама қилганлик, реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг бузилишини тугатиш ҳақидаги кўрсатмани ўз вақтида бажармаганлик, ташқи рекламани жойлаштириш тартибига риоя қилмаганлик, реклама ахборотига тааллуқли ҳужжатлар ва материалларни ваколатли давлат органига белгиланган муддатда тақдим этмаганлик ёки атайин нотўғри маълумотлар тақдим этганлик учун маъмурий жавобгарликка тортилади.

Шунингдек, Қонунда маъмурий жазо чораси қўлланилганлиги реклама берувчилар, реклама тайёрловчилар ва тарқатувчиларни ваколатли давлат органининг қарорини ёки кўрсатмасини бажариш ёки реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳаракатларни содир этиш мажбуриятидан озод қилмаслиги ҳам назарда тутилган.

IV. Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш

1-§. Низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартиби

Савол. *Низони судгача ҳал қилиш тартиби қандай шаклларда амалга оширилади?*

Жавоб. Иқтисодий низоларни судгача ҳал қилиш шакллариغا ярашиш (медиация), талабнома юбориш тартиби, ўзаро, шу жумладан, вакиллар ва учинчи шахслар орқали мулоқотлар, шунингдек тарафларнинг судга мурожаат қилмасдан низони ҳал қилишнинг бошқа келишувларини киритиш мумкин.

Савол. *Ҳозирги кунда кўпгина давлатларда яраштириш (медиация) билан шугullanувчи махсус ташкилотлар фаолият кўрсатмоқда. Медиация ўзи нима?*

Жавоб. Медиация (mediation) бу - низони келишув йўли билан ҳал қилишнинг асосий усулларида бири. Бунда, биринчи навбатда, тарафлар низони медиация орқали ҳал қилиш бўйича келишиб олишлари керак. Бу бетараф шахс (медиатор)нинг фаол иштирокида тарафларнинг низо бўйича позицияларини аниқлаштириб олиш жараёни ҳисобланади.

Медиациядан мақсад - ким ҳақ ёки ноҳақлигини аниқлаштириш эмас, балки ҳар иккала тарафнинг манфаати учун ҳам қулай бўлган келишувга эришишдир.

Савол. *Ҳўжалик судига даъво билан мурожаат қилишдан олдин низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартибига риоя қилиш шартми?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Ҳўжалик процессуал кодексининг 6-моддасига кўра, агар қонунда айрим тоифадаги низолар учун уларни судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартиби белгиланган ёхуд бу тартиб шартномада назарда тутилган бўлса, тарафлар ўзаро муносабатларини ихтиёрий равишда ҳал қилиш чораларини кўрганларидан сўнггина ҳўжалик судида иш қўзғатиш мумкин. Бунда прокурор, давлат органлари ва бошқа органларнинг аризалари бўйича иш қўзғатиш, тарафлар юқоридаги чораларни кўрган-кўрмаганликларидан қатъи назар, амалга оширилади.

Демак, агар низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартибига риоя қилиш, агар ушбу тартиб қонунда ёки шартномада назарда тутилган бўлсагина, даъвогар учун мажбурий ҳисобланади.

Даъвогар низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартибига риоя этмаганда, шу тоифадаги низолар қонунда ёки шартномада назарда тутилган бўлса, ҳўжалик суди даъвони кўрмасдан қолдиради (*ХПК 88-моддасининг 5-банди*).

Савол. *Талабнома юбориш тартиби қандай?*

Жавоб. Одатда тарафлар шартнома бўйича юзага келадиган низоларни ҳал қилиш, шу жумладан талабнома юбориш тартибини шартноманинг ўзида аниқлаштириб оладилар.

Шартномада ушбу тартиб белгиланган бўлса, «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг талабнома билдириш тартиби белгиланган 17-моддасига риоя этиш лозим бўлади. Ушбу моддага кўра, ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари бузилган ҳўжалик юритувчи субъект мазкур ҳуқуқ ва манфаатларни бузган ҳўжалик юритувчи субъектга нисбатан талабнома билдиришга ҳақлидир.

Талабнома ёзма шаклда билдирилади. Талабномада қуйидагилар кўрсатилади:

- талабнома билдирган ҳўжалик юритувчи субъектнинг ва талабнома билдирилаётган ҳўжалик юритувчи субъектнинг номи;
- талабнома билдирилган сана ва унинг рақами;
- талабнома билдириш учун асос бўлган ҳолатлар;
- талабномада баён этилган ҳолатларни тасдиқловчи далиллар;
- арз қилувчининг талаблари;
- талабнома суммаси ва унинг ҳисоб-китоби, арз қилувчининг тўлов ва почта реквизитлари;

талабномага илова қилинаётган ҳужжатларнинг рўйхати.

Талабнома ҳўжалик юритувчи субъектнинг раҳбари ёки раҳбарнинг ўринбосари томонидан имзоланади. Талабнома буюртма ёки хат тарзида, телеграф, телетайп орқали, шунингдек талабнома жўнатирилганлигини қайд этадиган, қабул қилиб олувчини огоҳлантирадиган бошқа алоқа воситаларидан фойдаланилган ҳолда жўнатилади ёхуд тилхат олиб топширилади.

Юкларни ташиш ва алоқа хизматлари кўрсатишга доир операциялардан келиб чиқадиган талабномаларни транспорт ва алоқа ҳўжалик юритувчи субъектларига билдириш тартиби ва муддатлари қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилади.

Савол. *Иккинчи тараф талабномани жавобсиз ва қаноатлантирмасдан қолдирса қандай йўл тутиш керак бўлади?*

Жавоб. Талабнома юборган шахс, талабномага рад (қисман рад) жавоби олган ёки талабномага жавоб олмаган тақдирда ХПКнинг 102—121-моддаларига риоя этган ҳолда ҳўжалик судига даъво аризаси (ариза) билан мурожаат қилиш мумкин.

2-§. Низони ҳакамлик судида кўриш

Савол. *Хўжалик судларидан ташқари хўжалик низоларини кўрувчи ҳакамлик судлари ҳам борлигини эшитдим. Ҳакамлик суди қандай суд ва «ҳакамлик битими» нимани билдиради?*

Жавоб. «Ҳакамлик судлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига кўра, ҳакамлик суди (доимий фаолият кўрсатувчи ҳакамлик суди ёки муваққат ҳакамлик суди) - фуқаролик ҳуқуқий муносабатларидан келиб чиқувчи низоларни, шу жумладан тадбиркорлик субъектлари ўртасида вужудга келувчи хўжалик низоларини ҳал этувчи нодавлат орган. Ҳакамлик битими эса, тарафларнинг низони ҳакамлик судига ҳал қилиш учун топшириш ҳақидаги келишувидир.

Савол. *Ҳакамлик судларида ишлар қисқа муддатларда кўрилиши ва ҳакамлик судининг қарори қабул қилинган пайтдан бошлаб қонуний кучга кириши ростми?*

Жавоб. Ҳақиқатан ҳам ҳакамлик судларида ишлар қисқароқ муддатларда кўрилади. Чунки, ушбу судда иш фақатгина битта инстанцияда кўрилади ва қабул қилинган ҳал қилув қарори апелляция, кассация инстанцияси судларида, шунингдек назорат тартибда қайта кўрилмайди.

Лекин, ҳакамлик битимининг тарафи ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини бекор қилиш ҳақида хўжалик судига ариза бериш йўли билан низолашиши мумкин.

Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори қабул қилинган пайтдан эътиборан кучга киради.

Савол. *Ҳакамлик судининг қарори ихтиёрий ижро этилмаса нима қилиш керак?*

Жавоб. Агар ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори ихтиёрий ижро этилмаса, уни хўжалик судлари қарорларини ижро этиш учун белгиланган тартибда мажбурий ижро этилиши қонун билан қафолатланган.

Бунинг учун ҳал қилув қарори ҳакамлик муҳокамаси тарафларидан қайси бирининг фойдасига қабул қилинган бўлса, ўша тараф ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисида ХПКнинг 20²- бобида белгиланган тартибда хўжалик судига мурожаат қилиши лозим бўлади.

Савол. *Ҳакамлик суди қарори юзасидан низолашиши мумкинми?*

Жавоб. Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори апелляция, кассация инстанцияси судларида, шунингдек назорат тартибида қайта кўрилмайди.

Лекин, ҳакамлик судининг тарафи ҳакамлик суднинг ҳал қилув қарори юзасидан ҳўжалик судида низолашиши мумкин.

Ҳўжалик суди ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мазмунан қайта кўриб чиқишга ҳақли эмас.

Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори ХПКнинг 154⁴-моддасида кўрсатилган асослар мавжуд бўлсагина бекор қилиниши мумкин.

Ушбу моддага кўра, ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори, агар ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини бекор қилиш тўғрисида ариза берган ҳакамлик муҳокамаси тарафи:

1) ҳакамлик битими қонунда назарда тутилган асосларга кўра ҳақиқий эмаслигини;

2) ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори ҳакамлик битимида назарда тутилмаган ёки унинг шартларига тўғри келмайдиган низо бўйича чиқарилганлигини ёхуд унда ҳакамлик битими доирасидан четга чиқувчи масалалар бўйича хулосалар мавжудлигини; агар ҳакамлик судининг ҳакамлик битими билан қамраб олинмайдиган масалалар бўйича хулосаларини бундай битим билан қамраб олинмайдиган масалалар бўйича хулосаларидан ажратиб олиш мумкин бўлса, ҳакамлик суди ҳал қилув қарорининг фақат ҳакамлик битими билан қамраб олинмайдиган масалалар бўйича хулосалари бўлган қисми бекор қилиниши мумкин;

3) ҳакамлик суди таркиби ёки ҳакамлик муҳокамаси «Ҳакамлик судлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 14, 15, 16 ва 25-моддалари қоидаларига мувофиқ эмаслигини;

4) ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори «Ҳакамлик судлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 10-моддасининг биринчи ва учинчи қисмлари талаблари бузилган ҳолда чиқарилганлигини;

5) ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори ҳакамлик муҳокамаси тарафларидан қайси бирига қарши қабул қилинган бўлса, ўша тараф ҳакамлик судьяларини сайлаш (тайинлаш) тўғрисида ёки ҳакамлик суди мажлисининг вақти ва жойи ҳақида тегишли тарзда хабардор қилинмаганлигини ҳамда шу сабабли у ҳакамлик судига ўз тушунтиришларини тақдим эта олмаганлигини исботловчи далилларни тақдим этса, ҳўжалик суди томонидан бекор қилиниши керак.

Агар ҳакамлик суди томонидан кўриб чиқилган низо қонунга мувофиқ ҳакамлик муҳокамасининг предмети бўлмаса, ҳакамлик

судининг ҳал қилув қарори ҳўжалик суди томонидан бекор қилиниши керак.

Савол. *Ҳакамлик судида ҳакамлик судьясини мустақил танлаш мумкинми?*

Жавоб. Ҳақиқатан ҳам ҳакамлик битимининг тарафлари юзага келган низони ҳал қилиш учун ҳакамлик суди рўйхатига киритилган судьялар орасидан, ўзлари касбий малака ва тажрибасига ишонган ҳакамлик судьясини мустақил сайлашлари мумкин.

Бундан ташқари, тарафлар ҳакамлик муҳокамасининг жойи ва вақти, ҳакамлик муҳокамасининг тили, ҳакамлик судьяларни сони, шунингдек ҳакамлик судида қўлланиладиган бошқа масалалар бўйича ҳам келишиб олишлари мумкин.

3-§. Биринчи инстанцияда иш юритиш

Савол. *Якка тартибдаги тадбиркор ўзининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини қайси судда ҳимоя қилиши мумкин?*

Жавоб. Агар даъво якка тартибдаги тадбиркорнинг тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ бўлса (масалан, шартнома шартларини ўзгартириш ёки уни бекор қилиш, ижро ҳужжатини ёки бошқа ҳужжатни ижро этилиши мумкин эмас деб топиш), ҳўжалик судига мурожаат қилиш лозим бўлади.

Агар даъво тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ бўлмаса (масалан, эр-хотин ўртасида мол-мулкни тақсимлаш, меросни тақсимлаш ва ҳ.к.), даъво фуқаролик ишлари бўйича судга тақдим этилиши керак.

Савол. *Тадбиркорлик ҳуқуқлари қандай усуллар билан ҳимоя қилинади?*

Жавоб. Ҳам жисмоний шахсларнинг, ҳам ҳўжалик юритувчи субъектларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш усуллари Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексида (*бундан буён матнда ФК деб юритилади*) ўз ифодасини топган. Ушбу Кодекснинг 11-моддасига кўра, фуқаролик ҳуқуқлари қуйидаги йўллар билан ҳимоя қилинади:

ҳуқуқни тан олиш;

ҳуқуқ бузилишидан олдинги ҳолатни тиклаш ва ҳуқуқни бузادиган ёки унинг бузилиши хавфини туғдирадиган ҳаракатларнинг олдини олиш;

битимни ҳақиқий эмас деб топиш ва унинг ҳақиқий эмаслиги оқибатларини қўллаш;

давлат органининг ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органининг ҳужжатини ҳақиқий эмас деб топиш;

шахснинг ўз ҳуқуқини ўзи ҳимоя қилиши;

бурчни аслича (натура) бажаришга мажбур қилиш;

зарарни тўлаш;

неустойка ундириш;

маънавий зиённи қоплаш;

ҳуқуқий муносабатни бекор қилиш ёки ўзгартириш;

давлат органининг ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органининг қонунга зид ҳужжатини суднинг қўлламаслиги.

Фуқаролик ҳуқуқлари қонунда назарда тутилган бошқача усуллар билан ҳам ҳимоя қилиниши мумкин.

Савол. *Давлат ва бошқа органларнинг тадбиркорлик фаолиятига ноқонуний аралашишларини чекловчи қандай кафолатлар мавжуд?*

Жавоб. «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 34-моддасига кўра, давлат органлари, бошқа ташкилотлар ҳамда уларнинг мансаб-

дор шахслари тадбиркорлик фаолияти субъектларининг қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга ошираётган фаолиятига аралашшига ҳақли эмас.

Назорат қилувчи органларнинг тадбиркорлик субъектлари фаолиятига аралашувини камайтириш, давлат органлари томонидан уларга нисбатан ноқонуний чоралар кўрилишини олдини олиш ҳамда назорат қилувчи органлар мансабдор шахсларининг масъулиятини ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 2005 йил 14 июнда ПФ-3619-сонли Фармон қабул қилинган.

Ушбу Фармонда:

тадбиркорлик субъектларига нисбатан ҳуқуқий таъсир чораларини суд орқали қўллаш;

тадбиркорлик субъектларининг молия-хўжалик фаолиятини текшириш (тафтиш қилиш) белгиланган тартибда фақат давлат солиқ хизмати органлари, улар томонидан текшириш давомида солиқ ва валютага оид жиноят аломатлари аниқланган тақдирда эса - Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Солиқ ва валютага оид жиноятларга ҳамда жиноий даромадларни легаллаштиришга қарши курашиш департаменти томонидан амалга оширилиши;

назорат органларининг раҳбарлари ва мансабдор шахслари тадбиркорлик субъектларини ўз ваколатлари ва назорат соҳаси доирасидан ташқари масалалар бўйича ҳар қандай текширувлар ўтказганлиги учун шахсан жавобгар, ҳатто жиноий жавобгар ҳам бўлишлари қайд этилган.

Савол. *Хўжалик суди томонидан қандай низолар ҳал этилади?*

Жавоб. ХПКнинг 23-моддасига кўра, хўжалик судига иқтисодиёт соҳасида хўжалик юритувчи субъектлар (юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар) ўртасида келиб чиқадиган низоларга доир ишлар тааллуқлидир. Шунингдек, хўжалик судига иштирокчилар ўртасида, иштирокчилар билан хўжалик ширкатлари ва жамиятлари ўртасида, шу жумладан, акциядорлар ўртасида, акциядор билан акциядорлик жамияти ўртасида, хўжалик ширкатлари ва жамиятлари фаолиятидан келиб чиқадиган низоларга доир ишлар ҳам тааллуқли, бундан меҳнатга оид низолар мустасно.

Хўжалик судига шунингдек якка тартибдаги тадбиркор мақоми-ни йўқотган фуқаролар иштирокидаги низоларга доир ишлар, агар тегишли талаблар уларнинг аввалги тадбиркорлик фаолиятидан келиб чиқса, тааллуқлидир.

Савол. *Бузилган ҳуқуқни ҳимоя қилиш бўйича хўжалик судига қандай мурожаат қилиш мумкин?*

Жавоб. Бузилган ҳуқуқ ва қонун билан қўриқланадиган манфа-

атларни ҳимоя қилиш учун ҳўжалик судига ёзма шаклдаги даъвони тақдим этиш йўли билан мурожаат қилиш мумкин.

ХПКнинг 112-моддасига кўра, даъво аризаси ҳўжалик судига ёзма шаклда берилади. У даъвогар ёки унинг вакили томонидан имзоланади.

Даъво аризасида қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) ариза берилаётган ҳўжалик судининг номи;
- 2) ишда иштирок этувчи шахсларнинг номи, уларнинг почта манзиллари;
- 3) агар даъво баҳоланиши лозим бўлса, даъвонинг баҳоси;
- 4) даъво талабларига асос бўлган ҳолатлар;
- 5) даъво талабларининг асосларини тасдиқловчи далиллар;
- 6) ундириладиган ёки низолашилаётган сумманинг ҳисоб-китоби;
- 7) даъвогарнинг қонун ҳужжатларини далил қилиб келтирган талаблари, даъво бир неча жавобгарга нисбатан тақдим этилганда эса - уларнинг ҳар бирига қўйилган талаблар;
- 8) низони жавобгар билан судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартибига риоя этилганлиги тўғрисидаги маълумотлар, агар бу шу тоифадаги низолар учун қонунда ёки шартномада назарда тутилган бўлса;
- 9) илова қилинаётган ҳужжатлар рўйхати.

Савол. *Мен билан ҳамкорликда ишлаётган шахс менга нисбатан судга даъво тақдим этганлиги маълум бўлди. Менга ишни судда кўриш ҳақида ким ва қандай тартибда маълум қилиши керак?*

Жавоб. Суд мажлиси ўтказилиши ҳақида ишда иштирок этувчи шахслар ҳўжалик суди томонидан хабардор қилинади.

ХПК 124-моддасининг биринчи қисмига кўра, ишда иштирок этувчи шахслар суд муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида суд ажрими орқали хабардор қилинади, ажрим топширилганлиги маълум қилинадиган буюртма хат орқали юборилади ёки ушбу шахсларга тилхат олиб топширилади ёхуд хабардор қилинганлиги факти қайд этилишини таъминлайдиган алоқа воситаларидан фойдаланган ҳолда хабардор қилинади.

Процесснинг бошқа иштирокчилари суднинг ажрими билан, зарур ҳолларда чақирув қоғозлари, телеграмма, факс, телетайп ва бошқа алоқа воситалари орқали хабардор қилинади ва чақирилади.

Савол. *Мен жавобгар бўлиб иштирок этаётган ишни кўриш ҳақидаги суднинг ажримини олдим. Суд мажлисида иштирок этмасам ҳам бўладими?*

Жавоб. Суд мажлиси ўтказиш ҳақида ишда иштирок этувчи шахслар ҳўжалик суди томонидан хабардор қилинади. Лекин, улар суд мажлисида, шунингдек алоҳида процессуал ҳаракатларда ишти-

рок этиш ёки этмасликни ўзлари ҳал қиладилар. Шу билан бирга суд ишда иштирок этувчи шахсларнинг суд мажлисида иштирок этишини мажбурий деб топишга ҳақли.

Савол. *Ишни кўраётган судья жавобгарнинг қариндоши эканлигини суд мажлисида билиб қолдим. Ушбу ҳолат менга ишнинг холис кўрилишига шубҳа уйғотди. Бундай ҳолатда қандай йўл тутишим керак?*

Жавоб. Сиз судьяни рад қилиш ҳақида ариза беришингиз мумкин. Судьяни рад қилиш масаласи қонунда белгиланган тартибда ҳал этилади.

Савол. *Шартнома бўйича ҳамкорим тўрт йил давомида қарздорликни тўламасдан келмоқда. Ушбу қарздорликни ундириш учун судга мурожаат қилиш мумкинми?*

Жавоб. Даъво муддати деган тушунча мавжуд бўлиб, бу - шахс ўзининг бузилган ҳуқуқини даъво қўзғатиш билан ҳимоя қилиши мумкин бўлган муддатдир. Умумий даъво муддати — уч йил.

Шу билан бирга Сиз бузилган ҳуқуқ ва манфаатингизни ҳимоя қилиш мақсадида даъво муддати даврида, даъво муддати ўтганидан кейин ҳам судга мурожаат қилишингиз мумкин.

Бузилган ҳуқуқни ҳимоя қилиш талаби даъво муддатининг ўтганлигидан қатъи назар судда кўриб чиқиш учун қабул қилинади.

Даъво муддати суд томонидан фақат низодаги тарафнинг суд қарор чиқаргунича берган аризасига мувофиқ қўлланади.

Савол. *Умумий қоидага кўра, даъволар жавобгар жойлашган жойдаги судга берилади. Шартнома тарафлари бошқача судловга тегишлилик тартибини белгилашлари мумкинми?*

Жавоб. Ҳақиқатан ҳам ХПК 27-моддасининг биринчи қисмига мувофиқ даъволар жавобгар жойлашган жойдаги хўжалик судига тақдим этилади.

Бироқ, ХПКнинг 32-моддасида ушбу Кодекснинг 27 ва 28-моддаларида белгиланган судловга тегишлилик тарафларнинг розилиги билан ўзгартирилиши мумкинлиги кўрсатилган. Демак, даъволар жавобгар жойлашган жойдаги хўжалик судига тақдим этилиши ҳақидаги умумий қоида тарафлар розилиги билан ўзгартирилиши ва даъво даъвогар жойлашган жойдаги ёки бошқа хўжалик судига тақдим этилиши мумкин.

Савол. *Давлат органи томонидан қонун ҳужжатларига мувофиқ бўлмаган қарор қабул қилинганлиги натижасида юридик шахсга етказилган зарар қопланадими?*

Жавоб. Давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш

органлари ёки ушбу органлар мансабдор шахсларининг гайриқонуний ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги), шу жумладан давлат органи ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан қонун ҳужжатларига мувофиқ бўлмаган ҳужжат чиқарилиши натижасида фуқарога ёки юридик шахсга етказилган зарар давлат томонидан ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи томонидан тўланиши керак. Давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари мансабдор шахсларининг айби билан етказилган зарарларни қоплаш суднинг қарори билан шу мансабдор шахслар зиммасига юкланиши мумкин (*ФКнинг 15-моддаси*).

Савол. *Хўжалик суди томонидан кўрилаётган ишда иштирок этувчи шахслар қандай ҳуқуқларга эга?*

Жавоб. ХПКнинг 35-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи шахслар иш материаллари билан танишиш, улардан кўчирмалар олиш, нусха кўчириш, рад қилиш тўғрисида арз қилиш, далиллар тақдим этиш, далилларни текширишда иштирок этиш, саволлар бериш, илтимосномалар киритиш, арз қилиш, хўжалик судига оғзаки ва ёзма тушунтиришлар бериш, ишни кўриш давомида туғиладиган барча масалалар бўйича ўз вазларини, хулосаларини тақдим қилиш, ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг илтимосномалари, вазларига эътироз билдириш, суд ҳужжатлари устидан шикоят қилиш (протест келтириш) ҳамда ушбу Кодексда уларга берилган бошқа процессуал ҳуқуқлардан фойдаланиш ҳуқуқига эгадирлар.

Савол. *Даъво аризасини иш юритишга қабул қилиш масаласи суд томонидан қанча муддатда кўриб чиқилади ва ишни судда кўриш муддати қандай?*

Жавоб. Агар даъво аризаси ХПК талабларига риоя этилган ҳолда тақдим этилган бўлса, судья даъво аризаси келиб тушган кундан бошлаб ўн кундан кечиктирмай даъво аризасини иш юритишга қабул қилиш ҳақида ажрим чиқаради.

ХПКнинг 125-моддасига асосан, ишни судда кўришга тайёрлаш тўғрисидаги ажрим чиқарилган кундан бошлаб иш бир ойдан ортиқ бўлмаган муддатда кўрилиши ва ҳал қилув қарори қабул қилиниши керак.

Алоҳида ҳолларда ишни кўриш муддати хўжалик судининг раиси томонидан бир ойдан ошмаган муддатга узайтирилиши мумкин.

Савол. *Даъво аризаси нусхасини олдим. Агар мен унда кўрсатилган талаблардан норози бўлсам, судга ўз эътирозларимни тақдим этишим мумкинми ва ушбу эътирозни қандай шаклда баён этиш лозим?*

Жавоб. Сиз даъвога қарши ўз эътирозларингиз баён қилинган

ёзма фикрингизни судга тақдим этишингиз мумкин. Лекин, ёзма фикрни тақдим этиш бу - ишда иштирок этувчи шахсларнинг мажбурияти эмас, балки ҳуқуқи ҳисобланади.

Шуни қайд этиш лозимки, даъво аризаси юзасидан ёзма фикр жавобгарнинг ўз ҳуқуқини ҳимоя қилишнинг асосий воситаларидан бири ҳисобланади. Чунки, унда кўрсатилган маълумотлар даъво бўйича жавобгарнинг фикри ҳақида аниқ маълумотга эга бўлиш, иш ҳолатларини чуқурроқ ўрганиш ва пировардида низо юзасидан ўз вақтида ва тўғри қарор қабул қилишга ёрдам беради.

Савол. *Хўжалик судида нималар далил бўлиб ҳисобланади?*

Жавоб. ХПКнинг 54-моддасига кўра, ХПК ва бошқа қонунларда назарда тутилган тартибда олинган маълумотлар иш бўйича далиллар бўлиб, улар асосида хўжалик суди ишда иштирок этувчи шахсларнинг талаблари ва эътирозларини асословчи ҳолатлар, шунингдек низони тўғри ҳал қилиш учун аҳамиятга эга бўлган бошқа ҳолатлар бор ёки йўқлигини аниқлайди. Бундай маълумотлар ёзма ва ашёвий далиллар, экспертларнинг хулосалари, гувоҳларнинг кўрсатувлари, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришлари билан аниқланади.

Савол. *Талабни асословчи далилларни тақдим этиш имконияти бўлмаса, лекин ушбу далил ишда иштирок этувчи бошқа шахслар томонидан тақдим этилиши мумкинлиги ҳақида маълумот бўлса, қандай йўл тутуш мумкин?*

Жавоб. ХПКнинг 56-моддасига кўра, далиллар ишда иштирок этувчи шахслар томонидан тақдим этилади. Ишда иштирок этувчи шахс ишда иштирок этувчи ёки иштирок этмайдиган шахсдаги зарур далилни мустақил олиш имконига эга бўлмаса, ўша далилни талаб қилиб олиш тўғрисида хўжалик судига илтимоснома билан мурожаат қилишга ҳақли. Илтимосномада шу далил билан иш учун аҳамиятли қандай ҳолатлар аниқланиши мумкинлиги, далилнинг аломатлари ва унинг жойлашган жойи кўрсатилиши зарур. Суд зарур ҳолларда ишда иштирок этувчи шахсга далилни олиш учун сўров беради. Суд талаб қилаётган далилни сақлаётган шахс уни бевосита судга юборади ёки судга топшириш учун тегишли сўровга эга бўлган шахсга беради.

Савол. *Мажбурият лозим даражада бажарилмаганлиги учун шартномада жавобгарлик кўрсатилмаган бўлса ҳам мажбуриятни лозим даражада бажармаган шахсдан неустойка ундириш ҳақида талаб қўйиш мумкинми?*

Жавоб. Мажбурият лозим даражада бажарилмаганлиги учун шарт-

номада жавобгарлик кўзда тутилмаган бўлса, неустойка ундириш ҳақидаги талаб, «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шар-тномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига асосан, билдирилиши мумкин.

Савол. *Даъво аризасида банк филиалини жавобгар сифатида кўрсатиш мумкинми?*

Жавоб. Банк филиали юридик шахс мақомига эга эмаслигини инобатга олиб, ишда тараф сифатида иштирок эта олмайди. Шунинг учун даъво аризасида юридик шахснинг ўзини жавобгар сифатида кўрсатиш керак.

Савол. *Судга даъво билан мурожаат қилганман. Аммо, айрим сабабларга кўра суд мажлисида иштирок эта олмайман. Ишни даъвогарнинг иштирокисиз кўриш мумкинми?*

Жавоб. ХПК 130-моддасининг учинчи қисмига мувофиқ, ишни кўриш вақти ва жойи тўғрисида тегишли равишда хабардор қилинган даъвогар хўжалик судининг мажлисига келмаса, даъвогарнинг ишни унинг иштирокисиз кўриш тўғрисидаги аризаси бўлган тақдирда, низо унинг йўқлигида ҳал қилиниши мумкин.

Даъвогар хўжалик судининг мажлисига келмаган ва ишни ўзининг иштирокисиз кўриб чиқишга розилик бермаган бўлса, хўжалик суди даъвони кўрмасдан қолдириш ҳуқуқига эга.

Савол. *Суд иши олиб борилаётган тилни билмайман. Мен судда фикримни ўз она тилимда баён этишим мумкинми?*

Жавоб. ХПК 10-моддасининг иккинчи қисмига кўра, суд ишлари олиб борилаётган тилни билмайдиган суд иштирокчиларининг таржимон ёрдамида ишга тааллуқли материаллар билан тўла танишиш ва суд ишларида иштирок этиш ҳамда ўз она тилида сўзлаш ҳуқуқи таъминланади.

Демак, судда Сиз ўз она тилингизда сўзлаш билан бирга таржимон билан таъминлашни сўраш ҳуқуқига ҳам эгасиз.

Савол. *Суд мажлиси бир неча марта қолдирилди. Қайси ҳолатларда суд ишни кўришни бошқа кунга қолдиришга ҳақли?*

Жавоб. Хўжалик суди ишни шу мажлисда кўриш мумкин бўлмаган тақдирда, шу жумладан ишда иштирок этувчи шахслар, гувоҳлар, экспертлар ва таржимонлардан бири келмаганлиги ёки қўшимча далиллар тақдим этиш зарурлиги сабабли ишни кўришни кейинга қолдиришга ҳақли. ХПКнинг 131-моддасида кўрсатилган ишни кўришни кейинга қолдириш асослари тугал ҳисобланмайди. Шунинг эътиборга олиш лозимки, суд тарафларнинг илтимосномасига асо-

сан ҳам, ўз ташаббуси билан ҳам ишни кўришни кейинга қолдириши мумкин.

Ишни кўришни кейинга қолдириш иш ҳолатларидан келиб чиқиб ҳал этилади. Тарафларнинг илтимосномасига асосан ва суднинг ташаббуси билан ишни кўриш бир ойдан ортиқ бўлмаган муддатгача қолдирилиши мумкин (*ХПКнинг 125-моддаси*).

Савол. *Ҳозирги кунда корхонамизда доимий ишловчи юрист мавжуд эмас. Суд мажлисида ким вакил бўлиши мумкин ва унга берилган ишончномада нималар кўрсатилиши керак?*

Жавоб. Хўжалик судида иш юритиш учун тегишли тарзда расмийлаштирилган ваколатга эга бўлган ҳар қандай фуқаро хўжалик судида вакил бўлиши мумкин (*ХПКнинг 50-моддаси*).

ХПКнинг 51-моддасига мувофиқ, вакилнинг ваколатлари қонунга мувофиқ берилган ва расмийлаштирилган ишончномада ифода этилган бўлиши керак.

Ташкилот номидан берилган ишончномага унинг раҳбари ёки таъсис ҳужжатларида шундай ваколат берилган бошқа шахс имзо чекади ва бу имзо ташкилотнинг муҳри билан тасдиқланади.

Бундан ташқари, ФКнинг 139-моддасига кўра, ишончнома кўпи билан уч йил муддатга берилиши мумкин. Агар ишончномада муддат кўрсатилган бўлмаса, у берилган кундан бошлаб бир йил мобайнида ўз кучини сақлайди. Берилган куни кўрсатилмаган ишончнома ҳақиқий эмас.

Савол. *Ишончномада вакилнинг барча процессуал ҳуқуқларини кўрсатиш зарурати борми?*

Жавоб. Вакилга берилган ишончномада ишонч билдирувчи ХПКнинг 52-моддасида кўрсатилган процессуал ҳаракатларнинг қайси бири бўйича ваколат беришни истаса, шу ҳаракатлар кўрсатилиши керак. Ишончномада вакилнинг аниқ процессуал ҳаракатлари кўрсатилмаган бўлса, вакил ХПКнинг 52-моддасида кўрсатилган процессуал ҳаракатлардан ташқари, бошқа ҳаракатларни амалга ошириши мумкин.

Савол. *Хўжалик судига даъво берилган. Лекин, суд мазкур низони кўргунига қадар жавобгар мол-мулкни ва пул маблағларини яшириши эҳтимоли бор. Даъво қаноатлантирилган тақдирда суд қарорини ижро этилишига ишонч ҳосил қилиш учун нима қилиш мумкин?*

Жавоб. Бундай ҳолатда Сиз даъвони таъминлаш ҳақида судга ариза беришингиз керак бўлади. ХПКнинг 76-моддасига кўра, даъвони таъминлашга, агар шундай чораларни кўрмаслик суд ҳужжатининг ижросини қийинлаштириши ёки бажариб бўлмайдиган қилиб қўйиши

мумкин бўлса, хўжалик судлов ишини юритишнинг ҳар қандай босқичида йўл қўйилади.

ХПКнинг 77-моддасига асосан, қуйидагилар даъвони таъминлаш чоралари бўлиши мумкин:

1) жавобгарга тегишли бўлган мол-мулк ёки пул маблағларини хатлаб қўйиш;

2) жавобгарга муайян ҳаракатларни қилишни тақиқлаш;

3) бошқа шахсларга низо предметиға алоқадор бўлган муайян ҳаракатларни қилишни тақиқлаш;

4) даъвогар низолашаётган, ундириш сўзсиз (акцептсиз) тартибда амалға ошириладиган ижро ҳужжати ёки бошқа ҳужжат бўйича ундиришни тўхтатиб туриш;

5) мол-мулкни хатлашдан озод қилиш тўғрисида даъво тақдим этилган тақдирда уни реализация қилишни тўхтатиб туриш.

Зарур ҳолларда даъвони таъминлаш учун бир неча чора қўллашға йўл қўйилади.

Савол. *Даъвогарнинг аризасига асосан суд томонидан даъвони таъминлаш чораси кўрилиб, жавобгарнинг пул маблағлари хатлаб қўйилган. Суднинг ҳал қилув қарори билан даъвони қаноатлантириш рад этилди. Ҳал қилув қарори қонуний кучға киргунға қадар хатловни бекор қилиш мумкинми?*

Жавоб. Даъво рад этилган тақдирда йўл қўйилган таъминлаш чоралари ҳал қилув қарори кучға киргунча сақланади. Бироқ, хўжалик суди ҳал қилув қарори билан бир вақтда ёки у қабул қилинганидан кейин даъвони таъминлашни бекор қилиш тўғрисида ажрим чиқариши мумкин.

Савол. *Хўжалик суди ишни кўриш вақти ва жойи тўғрисида тегишли равишда хабардор қилинган жавобгарнинг иштирокисиз ишни кўриб чиққан. Суд бунға ҳақлими?*

Жавоб. Ҳа, ҳақли. ХПКнинг 130-моддасига кўра, ишни кўриш вақти ва жойи тўғрисида тегишли равишда хабардор қилинган жавобгар хўжалик судининг мажлисига келмаса, низо унинг йўқлигида ҳал қилиниши мумкин.

Савол. *Хўжалик судида кўриладиган қандай талаблар учун давлат божи тўланади ва уни тўлаш тартиби қандай?*

Жавоб. ХПКнинг 91-моддасига кўра, қуйидагилар учун давлат божи тўланади:

1) даъво аризалари;

2) ташкилотлар ва фуқароларни банкрот деб топиш тўғрисидаги аризалар;

3) низо предмети юзасидан мустақил талаблар қўядиган учинчи шахс сифатида ишга киришиш ҳақидаги аризалар;

4) юридик аҳамиятга эга бўлган фактларни аниқлаш тўғрисидаги аризалар;

5) ҳўжалик судининг ҳал қилув қарорлари, шунингдек иш юритишни тугатиш, даъвони кўрмасдан қолдириш, суд жарималари солиш тўғрисидаги ажримлари устидан берилган апелляция ва кассация шикоятлари;

6) ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорларини бекор қилиш тўғрисидаги аризалар, шунингдек ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорларини мажбурий ижро этиш учун ижро варақаси бериш тўғрисидаги аризалар;

7) ҳўжалик судининг ҳакамлик суди ҳал қилув қарорларини бекор қилиш тўғрисидаги, шунингдек ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорларини мажбурий ижро этиш учун ижро варақаси бериш тўғрисидаги ва ижро варақаси беришни рад этиш тўғрисидаги ишлар бўйича ажримлари устидан берилган апелляция ва кассация шикоятлари.

Даъво талаблари кўпайтирилганида давлат божининг етишмаётган суммаси ҳал қилув қарори қабул қилинаётганда даъвонинг кўпайган суммасига мувофиқ ундирилади. Даъво қиймати камайтирилганда тўланган бож қайтарилмайди.

Давлат божининг миқдори, уни тўлашдан озод қилиш ва унинг миқдорини камайтириш қонун ҳужжатларида белгиланади.

Алоҳида ҳолларда суд даъвогарнинг аризасига кўра унинг мулкий аҳволига қараб, давлат божини тўлашни кечиктиришга ёки бўлиб-бўлиб тўлаш учун рухсат беришга ҳақли.

«Давлат божи ставкалари» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 5 мартдаги 533-сонли Қарори билан тасдиқланган.

ХПКнинг 114-моддасига кўра, даъво аризасига белгиланган тартибда ва миқдорда давлат божи тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар илова қилиниши керак. Шунинг учун давлат божи судга даъво берилгунга қадар тўланади.

Савол. *Давлат божи миқдори қандай аниқланади?*

Жавоб. Мулкий тусдаги даъволар бўйича давлат божи миқдори даъвонинг баҳосидан, яъни даъво талаби суммасидан келиб чиқиб аниқланади.

ХПКнинг 92-моддасига кўра, даъвонинг баҳоси қуйидагича аниқланади:

1) пул маблағларини ундириш тўғрисидаги даъволар бўйича - ундириладиган суммага қараб;

2) ижро этиш ҳужжатини ёки ундириш сўзсиз (акцептсиз) тар-

тибда амалга ошириладиган бошқа ҳужжатни ижро этиш мумкин эмас деб топиш тўғрисидаги даъволар бўйича - низолашилаётган суммага қараб;

3) мол-мулкни талаб қилиб олиш тўғрисидаги даъволар бўйича - шу мол-мулкнинг қийматига қараб;

4) ер участкасини талаб қилиб олиш тўғрисидаги даъволар бўйича - ер участкасининг белгиланган баҳосида, баҳоси бўлмаса - бозор баҳосида чиқарилган қийматига қараб.

Даъвонинг баҳосига даъво аризасида кўрсатилган неустойка (жарима, пеня) суммалари ҳам киритилади.

Бир неча мустақил талаблардан иборат бўлган даъвонинг баҳоси барча талабларнинг суммаси билан белгиланади.

Даъвонинг баҳоси нотўғри кўрсатилган тақдирда у ҳўжалик суди томонидан белгиланади.

Шундай қилиб, пул маблағларини ундириш ҳақидаги даъволар бўйича давлат божи жавобгардан ундириш талаб қилинган суммага қараб, мол-мулкни талаб қилиб олиш тўғрисидаги даъволар бўйича эса, шу мол-мулкнинг қийматига қараб аниқланади.

Савол. *Ҳозирги кунда давлат божини тўлаш учун ҳисоб рақамимизда пул маблағи мавжуд эмас. Давлат божни тўлашни кечиктириш мумкинми?*

Жавоб. Ҳа, алоҳида ҳолларда суд даъвогарнинг аризасига кўра унинг мулккий аҳволига қараб, давлат божини тўлашни кечиктиришга ёки бўлиб-бўлиб тўлаш учун рухсат беришга ҳақли.

Давлат божини тўлашни кечиктириш ёки бўлиб-бўлиб тўлаш учун рухсат бериш ҳақидаги илтимоснома ҳўжалик судига ариза шаклида берилади. Илтимосномада давлат божини тўлашни кечиктириш ёки бўлиб-бўлиб тўлаш учун асослар кўрсатилиши ва унга зарур ҳужжатлар илова қилиниши керак.

Ушбу мазмундаги илтимоснома даъво аризасида (шикоятда) ҳам баён қилиниши мумкин.

Таъкидлаш керакки, Солиқ кодекси 337-моддасининг йигирма олтинчи қисмига кўра, пул маблағлари мавжуд бўлмаган, бу хизмат кўрсатувчи банк томонидан тасдиқланган тақдирда, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи юридик ва жисмоний шахсларга умумий юрисдикция судининг, ҳўжалик судининг ажримига кўра давлат божини кечиктириб тўлашга рухсат берилиши мумкин. Банк тасдиғида умумий юрисдикция судига, ҳўжалик судига мурожаат қилинган санадан кўпи билан уч кун олдинги сана қайд этилган бўлиши лозим.

Савол. *Судга даъво аризаси берилганидан сўнг жавобгар барча*

қарздорликни қоплаб берди ва эндиликда даъводан воз кечишни сўрамоқда. Бундай ҳолда давлат божи қайтариладими?

Жавоб. Даъводан воз кечиш ХПК 86-моддасининг олтинчи қисмига асосан иш юритишни тугатиш учун асос бўлади. Даъвогарнинг даъводан воз кечганлиги сабабли иш юритиш тугатилса, давлат божи қайтарилмайди.

Савол. *Суд томонидан даъво аризаси кўрмасдан қолдирилди. Такроран даъво берилган тақдирда давлат божи тўланадими?*

Жавоб: Иш даъвони (аризани) кўрмасдан қолдириш ҳақидаги ажрим чиқариш билан яқунланганда, тўланган давлат божи қайтарилмайди. Тўланмаган давлат божи эса даъвогардан ундирилади.

Дастлабки даъво кўрмасдан қолдирилгандан сўнг, қайта даъво аризаси (ариза) билан судга мурожаат қилинганда давлат божи умумий тартибда тўланади.

Савол. *Ортиқча тўланган давлат божи қайтариладими ва уни қайтариш тартиби қандай?*

Жавоб. Қонун ҳужжатларида кўрсатилганидан ортиқча тўланган давлат божи қайтарилиши керак.

Давлат божини тўлиқ ёки қисман қайтариш асослари ва тартиби Солиқ кодексининг 342-моддаси ва ХПКнинг 93-моддасида кўрсатилган.

Давлат божини қайтариш хўжалик суди томонидан Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2006 йил 10 апрелда 1560-сон билан рўйхатга олинган «Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри бюджети ижросининг молия органларида бухгалтерия ҳисоби бўйича Йўриқнома» талабларига мувофиқ берилган маълумотнома асосида амалга оширилади.

Савол. *Ҳал қилув қарори қабул қилишда давлат божи қандай тақсимланади?*

Жавоб. ХПК 90-моддасининг биринчи қисмига кўра, давлат божи ишда иштирок этувчи шахсларга уларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда юкланади.

Агар ҳал қилув қарори даъвогар фойдасига чиқарилган бўлса, даъвогар томонидан тўланган давлат божи жавобгардан даъвогарга ундириб берилади. Агар ҳал қилув қарори жавобгарнинг фойдасига қабул қилинган бўлса, даъвогар томонидан тўланган давлат божи қайтарилмайди.

Даъво қисман қаноатлантирилган тақдирда давлат божи даъвогарга даъвонинг қаноатлантирилган қисмига мутаносиб равишда жавобгардан ундириб берилади. Даъвонинг қаноатлантириш рад этил-

ган қисми бўйича давлат божи эса даъвогар зиммасида қолдирилади.

Савол. *Хўжалик судида кўрилаётган иш билан боғлиқ бошқа иш фуқаровий суд иши тартибида кўрилмоқда. Фуқаролик ишлари бўйича суд томонидан ҳал қилув қарори қабул қилингунга қадар хўжалик судида иш юритишни тўхтатиб туриш учун нима қилиш керак?*

Жавоб. Иш юритишни тўхтатиб туриш ҳақида ариза билан мурожаат қилиш лозим бўлади. ХПК 82-моддаси биринчи қисмининг 1-бандига кўра, ишни конституциявий, фуқаровий, жиноят ёки маъмурий суд ишларини юритиш тартибида кўрилаётган бошқа иш ёки масала юзасидан қарор қабул қилингунга қадар кўриш мумкин бўлмаганда, хўжалик суди иш юритишни тўхтатиб туришга мажбур.

Савол. *Ишни хўжалик судида кўриш жараёнида иш бўйича жавоб бериши лозим бўлган жавобгар жисмоний шахс эканлиги маълум бўлди. Ушбу ҳолат қандай процессуал оқибатларга олиб келиши мумкин?*

Жавоб. Хўжалик суди иш юритишни тугатади, чунки жисмоний шахснинг ишга жалб қилиниши ХПК 23, 24-моддаларидаги ишнинг судга тааллуқлилиги масаласини ўзгартиради ва иш хўжалик судида кўриш учун тааллуқли бўлмай қолади.

Бундан ХПК 23-моддасининг иккинчи қисми истисно ҳисобланади. Ушбу нормага кўра, хўжалик судига, шунингдек якка тартибдаги тадбиркор мақомини йўқотган фуқаролар иштирокидаги низоларга доир ишлар, агар тегишли талаблар уларнинг аввалги тадбиркорлик фаолиятидан келиб чиқса, тааллуқлидир.

Савол. *Ишни кўриш жараёнида тарафлар низони келишув йўли билан ҳал қилишга келишдилар. Бундай ҳолатда иш қандай якун топади?*

Жавоб. Бундай ҳолатда келишув битимини тасдиқлаш ҳақида судга илтимоснома билан мурожаат қилиш лозим бўлади. Суд томонидан келишув битимининг тасдиқланиши иш юритишни тугатиш учун асос бўлади.

Савол. *Келишув битими ихтиёрий ижро қилинмаса қандай йўл тутиш керак?*

Жавоб. Келишув битими, унда кўрсатилган тартиб ва муддатда ижро қилинмаса, манфаатдор шахснинг аризасига асосан хўжалик суди томонидан ижро варақаси бериш учун асос бўлади. Ижро варақасини бериш масаласи тарафлар суд мажлисига чақиртирилмасдан ҳал этилади.

Савол. *Пул маблағлари ғайриқонуний ушлаб қолинганлиги учун фозизлар қандай ҳисобланади?*

Жавоб. Агар тарафларнинг келишуви, шунингдек иш муомаласи одатларида бошқача тартиб ўрнатилмаган бўлса, тўланиши лозим бўлган фоизлар, йиллик (ойлик) 360 (30) кун ҳисобида ҳисобланади.

Фоизлар тўлов тартиби ва шартларига риоя этилган ҳолда пул мажбурияти ҳақиқатда ижро қилинган кунга қадар ҳисобланади.

Қарз суд тартибида ундирилган, шартномада эса фоиз миқдори белгиланмаган бўлса, суд ФК 327-моддасининг иккинчи қисмига асосан кредиторнинг талабини даъво қўзғатилган кундаги ёки қарор чиқарилган кундаги банк фоизининг ҳисоб ставкасига қараб қондириши мумкин.

Савол. *Даъвогар асосий қарз ва неустойка ундириш ҳақида даъво аризаси билан судга мурожаат қилган. Лекин, мажбуриятнинг бажарилмаганлигида менинг айбим йўқ. Ушбу ҳолат неустойка тўлашдан озод қилиш учун асос бўлиши мумкинми?*

Жавоб. ФКнинг 333-моддасига кўра, қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради. Қарздор мажбуриятни лозим даражада бажариш учун ўзига боғлиқ бўлган ҳамма чораларни кўрганлигини исботласа, у айбсиз деб топилади.

Қарздорнинг шартлашувчи шериклари томонидан мажбуриятларнинг бузилиши, мажбуриятни бажариш учун зарур товарларнинг бозорда йўқлиги, қарздорда зарур пул маблағларининг бўлмаганлиги қарздорни ФКнинг 327-моддасига асосан фоизлар ёки қонун ҳужжатларида ёхуд шартномада белгиланган неустойка тўлашдан озод қилмайди.

Савол. *Низони кўриш жараёнида қурилиш соҳасида махсус билимларни талаб қиладиган саволлар туғилди. Биз суддан экспертиза тайинлашни сўрашимиз мумкинми?*

Жавоб. ХПК 67-моддасининг биринчи қисмига кўра, ишни кўриш вақтида келиб чиқадиган, фан, техника, санъат ёки ҳунар соҳасида махсус билимларни талаб қиладиган саволларни тушунтириб бериш учун ҳўжалик суди ишда иштирок этувчи шахснинг илтимосига кўра экспертиза тайинлайди.

Демак, Сиз экспертиза тайинлаш ҳақида судга илтимоснома беришингиз мумкин. Лекин, экспертиза тайинлаш масаласини суд ҳал қилади.

Савол. *Экспертиза тайинлаш ташаббуси билан ким чиқиши мумкин ва экспертиза ўтказиш билан боғлиқ харажатлар кимнинг зиммасига юклатилади?*

Жавоб. ХПК 67-моддасининг биринчи қисмида экспертиза фақатгина ишда иштирок этувчи шахсларнинг илтимосига кўра тайинланиши белгиланган.

Фақатгина қўшимча ва қайта экспертиза тайинланганда ишда иштирок этувчи шахсларнинг илтимоси бўлиши шарт эмас.

Экспертиза ўтказиш билан боғлиқ харажатлар уни ўтказиш ташаббуси билан чиққан шахс томонидан тўланади. Экспертиза ташкилотига тўланган харажатлар низони кўриш натижалари бўйича айбдор шахсдан ундирилади.

Савол. Қарздор қарзни тан олган. Ушбу ҳолатда қарзни соддалаштирилган тартибда ундириш имконияти мавжудми?

Жавоб. Низосиз ишларни ҳал қилишнинг энг қулай йўли бу - ишни суд буйруғи бериш тартибда кўриш ҳисобланади.

Суд буйруғи кредиторнинг аризасига асосан қарздор хабардор қилинган ҳолда, лекин тарафлар судга чақирилмасдан ва суд муҳокамасисиз бериладиган ҳужжат ҳисобланади.

Бундан ташқари, суд буйруғи ижро ҳужжати кучига эга бўлади. Суд буйруғи бўйича ундирув буйруқ берилгандан сўнг ўн кунлик муддат ўтгач суд ҳужжатларини ижро этиш учун белгиланган тартибда амалга оширилади (*ХПКнинг 102-моддаси*).

Суд буйруғини бериш тўғрисидаги ариза учун судга даъво билан умумий тартибда мурожаат қилганда низолашилаётган сумма асосида ҳисоблаб чиқилган ставканинг эллик фоизи миқдорида давлат божи тўланади.

Савол. Қандай талаблар бўйича суд буйруғи берилади ва суд буйруғини бериш ҳақидаги аризага қандай ҳужжатлар илова қилиниши керак?

Жавоб. ХПКнинг 103-моддасига асосан, суд буйруғи қуйидаги ҳолларда берилади:

1) солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар бўйича боқимандаларни ундиришни ташкилотлар ва фуқароларнинг мол-мулкига қараши тўғрисида талаб қўйилса;

1-1) коммунал хизматлар ва алоқа хизматлари тўловлари бўйича қарздорликни ундириш тўғрисида тасдиқловчи ҳужжатларга асосланган талаб қўйилса;

2) ҳужжатлар асосида тан олинган дебиторлик қарзини ундириш тўғрисида талаб қўйилса;

3) талаб тўланмаган, акцептланмаган ва акцептга сана қўйилмаган вексель нотариус томонидан протест қилинишига асосланса;

4) лизинг берувчи томонидан лизинг олувчидан ўз мол-мулкани талаб қилиб олиш тўғрисида талаб қўйилса.

Ушбу моддада кўрсатилган талаб билан манфаатдор шахс суд буй-

ругини бериш ҳақида хўжалик судига мурожаат қилиши мумкин. Суд буйруғини бериш ҳақидаги аризанинг шакли ва мазмуни ХПКнинг 104-моддасида белгиланган тартибда бўлиши, унга давлат божи тўланганлигини, қарздорга шу аризанинг нусхасини топширилганлигини, шунингдек талабни асословчи ҳужжатлар илова қилиниши керак.

Савол. *Суд буйруғини бериш ҳақидаги ариза нусхасини олдим. Лекин, унда кўрсатилган талабдан норозиман. Ўз ҳуқуқимни ҳимоя қилиш учун қандай йўл тутишим керак?*

Жавоб. Сиз суд буйруғини бериш тўғрисидаги ариза нусхаси топширилган пайтдан бошлаб ўн кунлик муддатда хўжалик судига кредитор талабларига қарши эътирозларни тасдиқловчи ҳужжатлар илова қилинган фикр-мулоҳазангизни хўжалик судига тақдим этишга ҳақлисиз.

ХПКнинг 108-моддасига кўра, белгиланган муддатда қарздор томонидан фикр-мулоҳаза берилмаслиги, шунингдек унинг билдирилган талабга розилиги суд буйруғини бериш учун асос бўлади.

Фикр-мулоҳаза қарздор ёки унинг вакили томонидан имзоланади. Вакил томонидан имзоланган фикр-мулоҳазага ишончнома илова қилинади.

Савол. *Агар суд буйруғини беришни хўжалик суди рад этса, ушбу талаб билан қайта мурожаат этиш мумкинми? Бунинг учун яна давлат божни тўлаш керакми?*

Жавоб. ХПКнинг 107-моддасида кўрсатилган асослар мавжуд бўлганда судья суд буйруғини бериш ҳақидаги аризани қабул қилишни рад этади. ХПК 109-моддасининг иккинчи қисмида кўрсатилган асослар мавжуд бўлганида суд буйруғини бериш рад этилади.

Мазкур модданинг бешинчи қисмига кўра, суд буйруғини беришни рад этиш ўша талаб бўйича умумий тартибда даъво тақдим этиш имкониятига тўсқинлик қилмайди.

Шу билан бирга ХПКнинг 106-моддасида суд буйруғини бериш тўғрисидаги аризани қабул қилиш рад этилган тақдирда, ундирувчи тўлаган давлат божи ундирувчи томонидан қарздорга умумий тартибда даъво тақдим этилганда тўланиши лозим бўлган бож ҳисобига ўтказилиши қайд этилган.

Савол. *Суд буйруғи устидан юқори инстанция судига шикоят бериш мумкинми?*

Жавоб. Йўқ, суд буйруғи устидан апелляция, кассация тартибида шикоят (протест) берилмайди, шунингдек унинг устидан назорат тартибида ҳам ариза бериш мумкин эмас.

Лекин, Сиз суд буйруғини бекор қилиш ҳақида ўн кунлик муддат ичида ҳўжалик судига ариза беришингиз мумкин. Ушбу ариза суд буйруғини бекор қилиш учун асос бўлади.

Агар суд буйруғини бекор қилиш ҳақидаги ариза ўн кунлик муддат ўтказиб берилган бўлса, ушбу муддат узрли деб топилса, суд ариза бериш муддатини тиклаб, суд буйруғини бекор қилиши мумкин.

Савол. *Қарздор билан тўртта шартнома тузилган ва уларнинг ҳар бири бўйича қарздорлик мавжуд. Тўртта шартнома бўйича битта даъво аризаси бериш мумкинми?*

Жавоб. Агар талаблар битта шахсга нисбатан ва бир турда бўлса ёки ўзаро боғлиқ бир неча талабдан иборат бўлса, даъвогар уларни битта даъво аризасида бирлаштиришга ҳақли (*ХПКнинг 115-моддаси*).

Савол. *Мендан қарздорликни ундириш ҳақидаги даъво аризаси бўйича суд мажлиси тайинланганлиги ҳақидаги суднинг ажримини олдим. Лекин, даъвогарнинг бошқа мажбурияти бўйича мени олдимда қарздорлиги мавжуд. Қарши талабни битта иш доирасида тақдим қилиш мумкинми?*

Жавоб. Иш бўйича ҳал қилув қарори қабул қилингунга қадар Сиз дастлабки даъво билан бирга кўриб чиқиш учун даъвогарга қарши даъво тақдим этишга ҳақлисиз.

Қарши даъво тақдим этиш даъво тақдим этишнинг умумий қоидалари бўйича амалга оширилади. Қарши даъво ХПКнинг 112-моддаси талабларига жавоб бериши, унинг нусхаси ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга юборилиши (*ХПКнинг 113-моддаси*), унга ХПКнинг 114-моддасида кўрсатилган ҳужжатлар илова қилиниши керак.

Демак, ХПК 120-моддасининг учинчи қисмида кўрсатилган шартлар мавжуд бўлиб, қарши даъво тақдим этишнинг умумий қоидалари бўйича берилган бўлса, суд қарши даъво аризасини иш юритишга қабул қилади ва уни дастлабки даъво билан бирга кўради.

Савол. *Тузилиши қонунда назарда тутилган шартнома шартлари юзасидан келишмовчиликлар юзага келди. Ушбу ҳолатда қандай йўл тутиш керак?*

Жавоб. ХПК 24-моддаси биринчи қисмининг 1-бандига кўра, ҳўжалик суди тузилиши қонунда назарда тутилган шартнома юзасидан чиққан келишмовчиликлар ёки шартнома юзасидан чиққан бўлиб, ҳал этиш учун ҳўжалик судига топшириш ҳақида тарафлар ўзаро келишган ихтилофларни ҳал этадилар.

Бундан шундай хулосага келиш керакки, қонунга кўра шартнома тарафининг ҳеч бўлмаганда биттаси шартнома тузиши мажбурий бўлса,

бундай шартнома олдидан юзага келган низо юзасидан берилган даъво аризасини суд кўриш учун иш юритишга қабул қилиши керак.

Шартнома юзасидан келишмовчиликларни ҳўжалик судига тақдим этиш учун яна бир шарт, бу – тарафларнинг ушбу масалада келишувга эришганлиги ҳисобланади. Бундай келишув турли шаклларда, масалан, почта, телеграф, телетайп, телефон, электрон алоқа ёки ҳужжат шартномадаги тарафдан чиққанлигини ишончли суратда аниқлаш имконини берадиган бошқа алоқа ёрдамида ҳужжатлар алмашиш йўли билан тузилиши мумкин.

Бундан ташқари, шартнома юзасидан чиққан низони ҳўжалик суди орқали ҳал этиш шартнома лойиҳаси шартларига киритилган бўлиб, иккинчи тараф келишмовчиликлар баённомасида ушбу масала юзасидан ҳеч қандай эътироз билдирмаган бўлса ҳам, бундай низо ҳўжалик суди орқали ҳал этилади.

Савол. *Рўйхатдан ўтказувчи орган мени якка тартибдаги тадбиркор сифатида рўйхатга олишни рад этди. Ушбу ҳолатда мен рад этилганлик устидан кимга шикоят беришим мумкин?*

Жавоб. ХПК 24-моддаси биринчи қисмининг 11-бандига кўра, давлат рўйхатига олишни рад этганлик ёки белгиланган муддатда давлат рўйхатига олишдан бош тортганлик устидан берилган шикоятлар ҳўжалик суди томонидан кўрилади. Шу билан бирга шуни эътиборга олиш керакки, якка тартибдаги тадбиркор сифатида давлат рўйхатига олишни рад этганлик устидан шикоят фуқаролик ишлари бўйича судга берилиши керак. Чунки, ушбу ҳолатда аризачи жисмоний шахс ҳисобланади.

Савол. *Ҳўжалик судининг ҳал қилув қарори қачон ижрога қаратилади?*

Жавоб. Ҳўжалик судининг ҳал қилув қарори қонуний кучга киргандан сўнг ижрога қаратилади.

Ҳўжалик судининг ҳал қилув қарори қабул қилингандан кейин бир ойлик муддат ўтгач кучга киради. Ушбу муддат ҳал қилув қарори қабул қилинган куннинг эртасидан бошлаб ўта бошлайди.

Апелляция шикояти берилган тақдирда ҳал қилув қарори, агар у бекор қилинмаса, апелляция инстанцияси қарор чиқарган пайтдан қонуний кучга киради.

Савол. *Суднинг ҳал қилув қарорида ҳарфий хатога йўл қўйилди. Буни қандай тузатиш мумкин?*

Жавоб. Ҳўжалик суди ишда иштирок этувчи шахснинг аризасига кўра ёки ўз ташаббуси билан йўл қўйилган ёзувдаги хатолар, ҳарфий хатолар ва ҳисоб-китобдаги янглишишларни, ҳал қилув қарорининг моҳиятига тегмаган ҳолда, тузатишга ҳақли.

4-§. Апелляция инстанциясида иш юритиш

Савол. Суднинг ҳал қилув қароридан норозиман. Унинг устидан шикоят бериш мумкинми ва шикоят бериш муддати қанча?

Жавоб. ХПКнинг 156-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи шахслар ҳўжалик судининг қонуний кучга кирмаган ҳал қилув қарори устидан апелляция шикоятни бериш (протести келтириш)га ҳақлидир.

Бундан ташқари, ҳуқуқлари ва мажбуриятлари тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилинган шахслар ҳам ҳал қилув қарори устидан ХПКда белгиланган тартибда шикоят беришга ҳақли.

Апелляция шикояти ҳал қилув қарорининг бутун қисмига эмас, балки унинг бир қисмига ҳам, масалан асослантирувчи қисми, хулоса қисмига, шунингдек давлат божини тақсимлаш ва бошқа масалалар бўйича ҳам берилиши мумкин.

Апелляция шикояти ҳўжалик суди ҳал қилув қарорини қабул қилгандан кейин бир ой ичида берилади. Бир ойлик муддат ҳал қилув қарори қабул қилинган куннинг эртасидан ўта бошлайди. Ҳал қилув қарори қабул қилинган кун эса, у эълон қилинган кун ҳисобланади.

Савол. Апелляция шикояти қандай тузилади ва унинг мазмунига қандай талаблар қўйилган?

Жавоб. Апелляция шикояти бериш ҳуқуқини амалга ошириш учун ХПКнинг 159-моддасида кўрсатилган бир қатор талабларга риоя этиш лозим.

Апелляция шикоятида (протестида) қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) шикоят (протест) йўлланган ҳўжалик судининг номи;
- 2) шикоят бераётган (протест келтираётган) шахснинг номи;
- 3) устидан шикоят берилаётган (протест келтирилаётган) ҳал қилув қарорини қабул қилган ҳўжалик судининг номи, ишнинг тартиб рақами ва ҳал қилув қарори қабул қилинган сана, низонинг предмети;
- 4) шикоят бераётган (протест келтираётган) шахснинг талаблари ва ҳал қилув қарорини нотўғри деб ҳисоблашининг асослари, бунга далил бўлган қонун ҳужжатлари ҳамда иш материаллари;
- 5) шикоятга (протестга) илова қилинаётган ҳужжатлар рўйхати.

Апелляция шикояти шикоят бераётган шахс ёки унинг вакили томонидан, апелляция протести эса прокурор томонидан имзоланади. Вакил томонидан имзоланган шикоятга унинг суд ҳужжатлари устидан шикоят қилиш ваколатини тасдиқловчи ишончнома, агар у аввал шу иш бўйича берилмаган бўлса, илова қилинади.

Шикоятга шикоят нусхалари ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга юборилганлигини тасдиқловчи далиллар илова қилинади. Бун-

дан ташқари шикоятга давлат божи тўланганлигини тасдиқловчи далиллар ҳам илова қилинади.

Савол. *Апелляция шикояти учун қанча миқдорда давлат божи тўланади?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 5 мартдаги 533-сонли Қарори билан тасдиқланган «Давлат божи ставкалари»га кўра, хўжалик судларининг қарорларини қайта кўриб чиқиш ҳақидаги аризалар бўйича биринчи инстанцияда кўриб чиқиш учун ариза берилганда тўланадиган ставканинг 50 фоизи миқдорида давлат божи тўланади.

Савол. *Иш апелляция инстанцияси судида кўрилган кунга қадар неустойка суммаси ошди. Даъво миқдорини кўпайтириш ҳақида апелляция инстанцияси судига ариза бериш мумкинми?*

Жавоб. Йўқ, мумкин эмас. Даъвогар даъвонинг асоси ёки предмети ўзгартириш, даъво талабларининг миқдорини кўпайтириш ёки камайитириш, ёхуд даъводан воз кечишга хўжалик низоси бўйича ҳал қилув қарори қабул қилингунга қадар ҳақли. Ушбу қоида бошқа инстанция судларида иш кўришда қўлланилмайди.

Савол. *Биринчи инстанция судида ишга жалб қилинмаган шахс, апелляция инстанцияси суди томонидан ишга жалб қилиниши мумкинми?*

Жавоб. Апелляция инстанцияси суди биринчи инстанция суди томонидан қабул қилинган ҳал қилув қарорининг қонунийлигини текширади. Шунинг учун ишга жалб қилинмаган шахсларни апелляция инстанцияси суди томонидан ишга жалб қилиш мумкин эмас.

Савол. *Қайси ажримлар устидан апелляция шикояти бериш мумкин, қайсилари устидан эса бериш мумкин эмас?*

Жавоб. ХПКнинг 172-моддасига кўра, хўжалик судининг ажримлари устидан фақат ХПКда назарда тутилган ҳолларда шикоят қилиниши мумкин.

Савол. *Суднинг ажрими билан апелляция шикояти қайтарилди. Ушбу ажрим устидан шикоят бериш мумкинми?*

Жавоб. Апелляция шикоятини қайтариш тўғрисидаги ажрим устидан кассация шикояти бериш (протести келтириш) мумкин. Ажрим бекор қилинган тақдирда апелляция шикояти хўжалик судига дастлабки мурожаат қилинган кунда берилган деб ҳисобланади.

Савол. *Ҳал қилув қарорини ўзгартириш ёки бекор қилиш учун нима асос бўлади?*

Жавоб. ХПКнинг 169-моддасига кўра, хўжалик судининг ҳал қилув қарорини ўзгартириш ёки бекор қилиш учун:

- 1) иш учун аҳамиятли ҳолатларнинг тўлиқ аниқланмаганлиги;
- 2) хўжалик суди аниқланган деб ҳисоблаган иш учун аҳамиятли ҳолатларнинг исботланмаганлиги;
- 3) ҳал қилув қарориди баён қилинган ҳулосаларнинг иш ҳолатларига мувофиқ келмаслиги;
- 4) моддий ёки процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилганлиги ёхуд нотўғри қўлланилганлиги асос бўлади.

Савол. *Жавобгар манзили ўзгарганлиги сабабли суд мажлиси вақти ва жойи тўғрисидаги ажримни олмаган. Шунинг учун суд мажлисида иштирок этмаган. Ушбу ҳолатда ишнинг жавобгар иштирокисиз кўрилганлиги процессуал ҳуқуқ нормасининг бузилиши ҳисобланадими?*

Жавоб. Ишда иштирок этувчи шахслар суд мажлиси вақти ва жойи тўғрисида олдиндан хабардор қилинади. Суд ажрими уларнинг даъво аризасида кўрсатилган манзил бўйича юборилган бўлса, улар суд мажлиси ҳақида хабардор қилинган ҳисобланадилар.

Агар суд ажрими ишда иштирок этувчи шахсларнинг манзили ўзгарганлиги сабабли уларга топширилмаган бўлса ҳам, ХПКнинг 121-моддасига асосан, ушбу ажрим топширилган ҳисобланади. Демак, ушбу ҳолатда иш жавобгарнинг иштирокисиз кўрилганлиги процессуал ҳуқуқ нормасининг бузилиши ҳисобланмайди.

Савол. *Апелляция инстанцияси суди қандай ваколатларга эга?*

Жавоб. Апелляция инстанциясининг ваколатлари ХПКнинг 168-моддасида белгиланган.

Хўжалик суди ишни апелляция инстанциясида кўргач:

- 1) суднинг ҳал қилув қарорини ўзгаришсиз қолдиришга, шикоятни (протестни)эса қаноатлантормасликка;
- 2) ҳал қилув қарорини тўла ёки қисман бекор қилиб, янги қарор қабул қилишга;
- 3) ҳал қилув қарорини ўзгартиришга;
- 4) ҳал қилув қарорини тўла ёки қисман бекор қилиб, ишни юритишни тугатишга ёхуд даъвони тўла ёки қисман кўрмасдан қолдиришга;
- 5) ҳал қилув қарорини бекор қилишга ва ХПК 170-моддасининг иккинчи қисмида назарда тутилган асослар мавжуд бўлган тақдирда ишни янгидан кўриш учун юборишга ҳақли.

Савол. *Апелляция инстанцияси судининг қарори билан биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори бекор қилиниб, иш янгидан кўриш учун биринчи инстанция судига юборилди. Биринчи инстанция суди*

ишни янгидан кўриб чиқаётганда иш дастлаб кўрилаётганда тақдим этилган далилларни инобатга оладими?

Жавоб. Қабул қилинган ҳал қилув қарори бекор қилиниб, иш янгидан кўрилаётганда иш учун аҳамиятли бўлган барча, шу жумладан иш дастлаб кўрилганда тақдим этилган далиллар (гувоҳларнинг кўрсатувлари, эксперт хулосаси ва ҳ.к.) инобатга олинади ва уларга баҳо берилади.

Савол. *Апелляция инстанцияси суди биринчи инстанция суди томонидан қабул қилинган ҳал қилув қарори ижросини тўхтатишга ҳақлими?*

Жавоб. Апелляция инстанцияси суди томонидан қонуний кучга кирмаган ҳал қилув қарорлари текширилиши сабабли у ҳал қилув қарорининг ижросини тўхтатиб туришга ҳақли эмас.

Бироқ, суд ҳужжати қонуний кучга кирган ва шу асосда ижро варақалари берилгандан сўнг келиб тушган апелляция шикояти (протести)нинг муддати тикланиб, иш юритувга қабул қилинса, суднинг муддатни тиклаш ва апелляция шикоят (протест)ини қабул қилиш ҳақидаги ажримда суд қарорининг ижросини тўхтатиш масаласи ҳам ҳал қилиниши лозим. Бу ҳақда Олий Суд Пленуми ва Олий ҳўжалик суди Пленумининг «Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини қўллашда суд амалиётида вужудга келадиган айрим масалалар ҳақида»ги қарори 2-бандининг учинчи хатбошисида тунштириш берилган.

5-§. Кассация инстанциясида иш юритиш

Савол. *Қайси суд ҳужжатлари устидан кассация шикоятни бериш мумкин ва қимлар бундай ҳуқуқга эга?*

Жавоб. Биринчи ва апелляция инстанцияси судининг қонуний кучга кирган ҳал қилув қарори (қарори) ҳамда шикоят қилиниши қонунда назарда тутилган ажримлар устидан кассация шикоятни берилиши мумкин.

Кассация шикоятни бериш ҳуқуқи ХПКнинг 34-моддасида кўрсатилган шахсларга берилган. Шунингдек, ишда иштирок этишга жалб қилинмаган, лекин уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари тўғрисида ҳал қилув қарори ёки қарор қабул қилган шахслар ҳам бундай ҳал қилув қарори ёки қарор устидан шикоят қилишга ҳақли.

Савол. *Қонуний кучга кирган суд қарорларининг қонунийлигини кассация тартибидида қим текширади?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳўжалик судлари томонидан биринчи ва апелляция инстанцияларида қабул қилинган ҳал қилув қарорлари ва қарорларнинг қонунийлигини текширади.

Олий ҳўжалик судининг Раёсати шу суд томонидан биринчи инстанцияда қабул қилинган ҳал қилув қарорларининг қонунийлигини текширади.

Савол. *Ҳал қилув қарори қабул қилган судга ушбу ҳал қилув қарори устидан берилган кассация шикоятни топширилганлигига ўн беш кундан кўп вақт ўтди. Ҳўжалик иши кассация шикоятни билан бирга неча кун ичида Олий ҳўжалик судига юборилиши керак?*

Жавоб. Суд ҳужжати қабул қилган ҳўжалик суди ишни кассация шикоятни билан бирга шикоят келиб тушган кундан бошлаб беш кун ичида Олий ҳўжалик судига юбориши керак.

Савол. *Кассация шикоятда нималар кўрсатилиши керак?*

Жавоб. Кассация шикоятда (протестида) қуйидагилар кўрсатилиши керак:

- 1) шикоят (протест) йўлланаётган ҳўжалик судининг номи;
- 2) шикоят (протест) бераётган шахснинг ва ишда иштирок этувчи шахсларнинг номи;
- 3) устидан шикоят (протест) берилаётган ҳал қилув қарорининг ёки қарорни қабул қилган ҳўжалик судининг номи, ишнинг тартиб рақами ва ҳал қилув қарори, қарор қабул қилинган сана, низо предмети;

4) шикоят (протест) берган шахсининг талаблари, моддий ёхуд процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилиши ёки нотўғри қўлланилиши нимадан иборатлиги;

5) шикоятга (протестга) илова қилинаётган ҳужжатлар рўйхати.

Кассация шикояти уни бераётган шахс ёки унинг вакили томонидан имзоланади. Вакил томонидан имзоланган шикоятга унинг суд ҳужжатлари устидан шикоят қилиш ваколатини тасдиқловчи ишончнома, агар у аввал ушбу иш бўйича тақдим этилмаган бўлса, илова қилинади.

Шикоятга давлат божи тўланганлигини ва ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга шикоятнинг нусхалари юборилганлигини тасдиқловчи далиллар илова қилинади.

Савол. *Кассация инстанцияси суди биринчи инстанция ва апелляция инстанцияси судларида қабул қилинган ҳал қилув қарорининг, қарорнинг ижросини тўхтатиб туришга ҳақлими?*

Жавоб. ХПКнинг 182-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи шахсларнинг илтимосномасига кўра, кассация инстанциясининг хўжалик суди биринчи инстанция ва апелляция инстанцияси судларида қабул қилинган ҳал қилув қарорининг, қарорнинг ижросини кассация инстанциясида иш юритиш тамомлангунга қадар тўхтатиб туришга ҳақли.

Суд ҳужжати ижросини тўхтатиш ташаббуси ишда иштирок этувчи шахслар томонидан амалга оширилиши керак. Лекин, суд ҳужжати ижросини тўхтатиш кассация инстанцияси судининг мажбурияти эмас, балки ҳуқуқидир.

Савол. *Кассация инстанцияси суди қандай ваколатларга эга?*

Жавоб. Кассация инстанцияси хўжалик суди ишни кўрганидан кейин қуйидагиларга ҳақли:

1) биринчи инстанциянинг ҳал қилув қарорини ва (ёки) апелляция инстанциясининг қарорини ўзгаришсиз, шикоятни (протестни) эса қаноатлантирмасдан қолдиришга;

2) биринчи инстанциянинг ҳал қилув қарорини ва (ёки) апелляция инстанциясининг қарорини тўла ёки қисман бекор қилиш ҳамда янги қарор қабул қилишга;

3) биринчи инстанциянинг ҳал қилув қарорини ва (ёки) апелляция инстанциясининг қарорини, агар қабул қилинган ҳал қилув қарори ва қарор етарлича асосланмаган бўлса, бекор қилиш ҳамда ишни ҳал қилув қарори ва (ёки) қарори бекор қилинган хўжалик суди инстанциясига янгидан кўриш учун топширишга;

4) биринчи инстанциянинг ҳал қилув қарорини ва (ёки) апелляция инстанциясининг қарорини ўзгартиришга;

5) биринчи инстанциянинг ҳал қилув қарорини ва (ёки) апелляция инстанциясининг қарорини тўла ёки қисман бекор қилиш ва иш юритишни тугатиш ёхуд даъвони тўла ёки қисман кўрмасдан қолдиришга;

6) аввал қабул қилинган ҳал қилув қарорларидан ёки қарорлардан бирини кучда қолдиришга (ХПКнинг 187-моддаси).

6-§. Назорат тартибида иш юритиш

Савол. *Назорат тартибидаги протест нима ва уни келтириш ҳуқуқига кимлар эга?*

Жавоб. Назорат тартибидаги протест бу - қонун билан ваколат берилган мансабдор шахснинг қонуний кучга кирган суд ҳужжатини қайта кўриш учун назорат тартибида иш кўриш ҳуқуқига эга бўлган судга қилган мурожаати ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик судининг раиси ва унинг ўринбосарлари, Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва унинг ўринбосарлари Ўзбекистон Республикасининг ҳар қандай ҳўжалик суди қабул қилган ҳал қилув қарорлари ва қарорлар устидан протест келтиришга ҳақли, Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Раёсатининг қарорлари бундан мустасно.

Савол. *Назорат тартибидаги ариза қайси муддат ичида берилиши мумкин?*

Жавоб. ХПКнинг 192¹-моддасига асосан, суднинг ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан уч йил ўтгандан кейин берилган назорат тартибида протест келтириш тўғрисидаги ариза кўриб чиқилмайди.

Демак, назорат тартибида протест келтириш ҳақида ариза суд ҳужжати қонуний кучга кирган кундан бошлаб уч йил ичида берилиши керак.

Савол. *Назорат тартибида протест келтириш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш учун муддат белгиланганми?*

Жавоб. Назорат тартибида протест келтириш тўғрисидаги ариза бир ойлик муддатда, иш талаб қилиб олинадиган ва текшириладиган ҳолларда эса икки ойгача бўлган муддатда кўриб чиқилиши керак.

Савол. *Назорат тартибида протест келтириш ҳақидаги ариза қаерга топширилиши керак?*

Жавоб. Ишда иштирок этувчи шахслар назорат тартибида протест келтириш тўғрисидаги аризани ушбу Кодекснинг 193-моддасида кўрсатилган мансабдор шахсларга беришга ҳақли. ХПКнинг 193-моддасига кўра, Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик судининг раиси ва унинг ўринбосарлари, Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва унинг ўринбосарлари Ўзбекистон Республикасининг ҳар қандай ҳўжалик суди қабул қилган ҳал қилув қарорлари ва қарорлар устидан протест келтиришга ҳақли, Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Раёсатининг қарорлари бундан мустасно.

Демак, назорат тартибида протест келтириш тўғрисидаги ариза Олий ҳўжалик суди ёки Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг юқорида қайд этилган мансабдор шахслари номига берилиши мумкин.

Савол. *Назорат тартибида протестни кўриш натижалари юзасидан қарор қандай тартибда қабул қилинади?*

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик судининг Раёсати ишни назорат тартибида кўриш натижалари бўйича қарор қабул қилади. Агар Раёсатнинг ҳозир бўлган аъзоларидан кўпчилиги ёқлаб овоз берса, қарор қабул қилинган ҳисобланади. Раёсат аъзолари овоз беришда бетараф қолишга ҳақли эмас.

Савол. *Суд ажрими устидан назорат тартибида протест келтириш мумкинми?*

Жавоб. Ҳа, мумкин. ХПКнинг 203-моддасига кўра, ҳўжалик судларининг қонуний кучга кирган ажримлари устидан назорат тартибида протест келтирилиши ва ушбу Кодексда улар устидан шикоят қилиш назарда тутилган, шунингдек улар ишнинг давом эттирилишига тўсқинлик қилган ҳолларда, ҳал қилув қарори алоҳида қайта кўрилиши мумкин.

7-§. Суд ҳужжатларини ижро этиш

Савол. Суд ижрочиси томонидан ҳўжалик судининг ижро варақаси уни ижрога тақдим этиш муддати ўтказиб юборилганлиги асос қилиниб қабул қилинмади. Ушбу ҳолатда нима қилиш керак?

Жавоб. Ижрога тақдим этиш муддати ўтказиб юборилган ижро варақаси банк томонидан ҳам, суд ижрочиси томонидан ҳам қабул қилинмайди.

Ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддатини ўтказиб юборган ундирувчи, ушбу муддатнинг ўтказиб юборилганлигининг сабабини кўрсатган ҳолда, муддатни тиклаш ҳақида судга мурожаат этишга ҳақли.

Ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддати ҳўжалик суди томонидан узрли деб топилган сабаблар билан ўтказиб юборилганда, ўтказиб юборилган муддат тикланиши мумкин.

Ариза ҳўжалик судининг мажлисида ундирувчи ва қарздор тегишли тартибда хабардор қилинган ҳолда кўрилади. Бироқ, уларнинг келмаганлиги аризани кўришга тўсқинлик қилмайди.

Аризани кўриш натижалари бўйича ажрим чиқарилиб, у ундирувчи ва қарздорга юборилади.

Савол. Банк томонидан ижро варақаси йўқотилган тақдирда унинг дубликатини олиш мумкинми?

Жавоб. Ижро варақаси йўқолган тақдирда суд ҳужжатини қабул қилган ҳўжалик суди ундирувчининг аризаси бўйича унинг дубликатини бериши мумкин. Ариза ижро варақасини ижрога тақдим этиш учун белгиланган муддат ўтгунча берилиши мумкин.

Савол. Суд ижрочиси томонидан ижро варақасини қайтариш ҳақида қарор чиқарилган. Ушбу қарор устидан шикоят бериш тартиби қандай?

Жавоб. Ижро ҳужжатини қайтариб юбориш тўғрисидаги қарор устидан шикоят қилиш мумкин. Шикоят суд ҳужжатлари бўйича ҳужжатни қабул қилган ёки ижро ҳаракатлари амалга оширилаётган жойдаги судга, бошқа органларнинг ижро ҳужжатлари бўйича эса, Фуқаролик процессуал кодексининг 27-бобида кўрсатилган тартибда умумий юрисдикция судларига берилади.

Савол. Жавобгардан асосий қарз ва пеня ундириш ҳақидаги суднинг ҳал қилув қарори бекор қилинди. Ушбу ҳал қилув қарори асосида ижро варақаси берилган. Ҳал қилув қарорини бекор қилиш ҳақидаги қарорда ижро варақаси асосида ундирилган суммани қайтариш кўрса-

тилмаган. Бекор қилинган суд ҳужжати асосида ундирилган пул маблағларини қайтариш тартиби қандай?

Жавоб. Агар ижро этилган суд ҳужжати ўзгартирилиб ёки бекор қилиниб, даъвони тўла ёки қисман рад этиш тўғрисида янги суд ҳужжати қабул қилинса ёхуд иш юритиш тугатилса, ёхуд даъво кўрмасдан қолдирилса, бекор қилинган ёки тегишли қисми ўзгартирилган суд ҳужжати бўйича даъвогар фойдасига ундирилган ҳамма нарса жавобгарга қайтарилади.

Бунинг учун суд ҳужжатининг қайтарма ижроси тўғрисида биринчи инстанция судига ариза билан мурожаат қилиш лозим бўлади.

Аризани кўриб чиқиш натижалари бўйича суд ҳужжатининг қайтарма ижроси тўғрисида ажрим чиқарилади.

Савол. *Суд ижрочилари департаментига уч ой олдин мажбурий ижрони амалга ошириш учун ижро варақаси тақдим қилинган эди. Ҳозирги кунга қадар суд ижрочилари томонидан ижро ҳаракатлари олиб борилмаган. Суд ижрочисининг ҳаракатсизлиги устидан шикоят бериш мумкинми?*

Жавоб. «Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 88-моддасига асосан, суд ижрочисининг хатти-ҳаракатлари ёки ҳаракатсизлиги устидан шикоят қилиш мумкин. Шикоят бериш учун суд ижрочисининг қонуний кучга кирган суд ҳужжатини ижро қилиш учун тегишли чора кўрмаганлиги, шунингдек ижро жараёнида қонун бузилишига йўл қўйганлиги асос бўлиши мумкин.

Суд ижрочисининг ҳаракати (ҳаракатсизлиги) бўйича низолашиш ХПК ва ФПКнинг 15-бобида кўрсатилган тартибда судга ариза бериш орқали амалга оширилади.

Савол. *Ижро ҳужжати ижросини кечиктириш ҳақидаги ариза билан судга мурожаат қилдим. Ижро иши юритишни тўхтатиб туриш мумкинми?*

Жавоб. «Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 35-моддасининг биринчи қисмига кўра, қарздор ёки ундирувчи ижро ҳужжатини берган тегишли судга ёки бошқа органга ижро ҳужжатини кечиктириб ёки бўлиб-бўлиб ижро этиш, ижро этиш усули ва тартибини ўзгартириш тўғрисидаги ариза билан мурожаат қилганда ижро иши юритиш тўхтатиб турилиши мумкин.

Ижро иши юритишнинг тўхтатиб туриш тўғрисидаги ариза у келиб тушган кундан эътиборан ўн кунлик муддатда суд томонидан, тарафларни чақирмасдан ва суд муҳокамасисиз кўриб чиқилади.

Савол. *Ижро иши юритуви жараёнида келишув битими тузиш*

мумкинми ва ушбу ҳолат ижро иш юритишни тугатишга асос бўладими?

Жавоб. Ҳа мумкин. Агар тарафлар келишув битимини суд ҳужжати мажбурий ижро этиш давомида тузган бўлсалар, келишув битими ҳал қилув қарорини қабул қилган биринчи инстанция судига тасдиқлаш учун тақдим этилади.

Ижро иш юритилишида тузилган келишув битимини тасдиқлаш тўғрисидаги ариза судлар томонидан тарафлар суд мажлиси тўғрисида хабардор қилинган ҳолда суд мажлисида кўриб чиқилади.

«Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 37-моддаси иккинчи қисмининг 2-бандига кўра, ундирувчи ва қарздор ўртасида суд томонидан тасдиқланган келишув битими тузилганда ижро ишини юритиш суд ижрочиси томонидан тугатилади.

V. Ҳужжатлар намуналари

1-§. Масъулияти чекланган жамият таъсис ҳужжатлари ва жамият муассислари (иштирокчилари) умумий йиғилиши баённомалари

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига кўра, тижоратчи ташкилот бўлган юридик шахс ҳўжалик ширкати ва жамияти, ишлаб чиқариш кооперативи, унитар корхона ва қонунларда назарда тутилган бошқача шаклда тузилиши мумкин.

Амалиётда тижоратчи юридик шахслар аксарият ҳолларда масъулияти чекланган жамият шаклида тузилади. Шунинг учун ушбу параграфда масъулияти чекланган жамиятни тузиш билан боғлиқ бўлган асосий ҳуқуқий ҳужжатлар намуналари келтирилган.

Масъулияти чекланган жамият шаклидаги юридик шахсларни тузиш асосан Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси, «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан тартибга солинади.

«Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 3-моддасига кўра, бир ёки бир неча шахс томонидан таъсис этилган, устав фонди (устав капитали) таъсис ҳужжатлари билан белгиланган миқдорларда улушларга бўлинган ҳўжалик жамияти масъулияти чекланган жамият деб ҳисобланади. Масъулияти чекланган жамиятнинг иштирокчилари унинг мажбуриятлари бўйича жавобгар бўлмайдилар ва жамият фаолияти билан боғлиқ зарарлар учун ўзлари қўшган ҳиссалар қиймати доирасида жавобгар бўладилар. Масъулияти чекланган жамиятнинг ўз ҳиссасини тўла қўшмаган иштирокчилари жамият мажбуриятлари бўйича ҳар бир иштирокчи ҳиссасининг тўланмаган қисмининг қиймати доирасида солидар жавобгар бўладилар.

Масъулияти чекланган жамиятини тузиш учун иштирокчилар (таъсисчилар) томонидан таъсис шартномаси тузилади ва жамият устави тасдиқланади.

Жамият иштирокчилари (таъсисчилари) жамиятнинг ижро органини сайлайдилар (тайинлайдилар). Шунингдек, жамиятнинг устав фондига (устав капиталига) пулсиз ҳиссалар қўшилган тақдирда, уларнинг пул баҳосини тасдиқлайдилар.

Жамият иштирокчилари (таъсисчилари) умумий йиғилишида жамиятнинг ижро органини сайлайдилар (тайинлайдилар), жамият устав фондининг (устав капиталининг) миқдорини, иштирокчилар улушларининг миқдори ва номинал қийматини, иштирокчилар улушларини тўлаш муддатлари ва тартибини, жамият уставини, жамият-

нинг устав фондига (устав капиталига) пулсиз ҳиссалар қўшилган тақдирда, уларнинг пул баҳосини тасдиқлайдилар.

Масъулияти чекланган жамиятининг таъсис ҳужжатлари жамият мақомини белгиловчи, жамият фаолиятини ташкил этувчи, муассислар (иштирокчилар) ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи ҳужжатлар мажмуасидан ташкил топади.

Масъулияти чекланган жамиятининг таъсис шартномаси ва устав жамият таъсис ҳужжатлари деб ҳисобланади.

Агар жамият бир шахс томонидан таъсис этилса, шу шахс тасдиқлаган устав жамиятнинг таъсис ҳужжати ҳисобланади. Бундай ҳолда жамият иштирокчиларининг сони икки ва ундан ортиқ кишига кўпайса, улар ўртасида таъсис шартномаси тузилиши керак.

Масъулияти чекланган жамият фаолиятида жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини чақириш ва уни ўтказиш жараёни муҳим ўрин эгаллайди. Чунки, жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини чақириш ва уни ўтказиш тартиби бузилган тақдирда ушбу йиғилиш қарори ҳақиқий эмас деб топилиши мумкин.

«Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини чақириш ва уни ўтказиш тартибига қўйилган талаблар белгиланган.

**Масъулияти чекланган жамиятни
иштирокчилари умумий йиғилишнинг
БАЁННОМАСИ**

« ____ » _____ 20 ____ г.

_____ (йиғилиш ўтказилган жой)

Йиғилишда қатнашган иштирокчилар:

_____ (иштирокчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари);

_____ (иштирокчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари);

_____ (иштирокчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари);

Қатнашдилар (таклиф этилганлар):

_____ (таклиф этилган шахснинг Ф.И.О.)

_____ (таклиф этилган шахснинг Ф.И.О.)

Кун тартиби:

1. Умумий йиғилишда раислик қилувчи ва котибни сайлаш.
2. Масъулияти чекланган жамиятни таъсис этиш.
3. Жамият устав фондининг (устав капиталининг) миқдори ва жамият ҳар бир муассиси (иштирокчиси) улушининг номинал миқдорини тасдиқлаш.
4. Жамиятнинг фирма номи ва унинг юридик манзили (почта манзили)ни тасдиқлаш.
5. Жамият Уставини тасдиқлаш.
6. Жамият директорини тайинлаш.
7. Таъсис этилаётган жамият таъсис ҳужжатларини давлат рўйхатидан ўтказиш учун масъул шахсни тасдиқлаш.

Кун тартибидаги биринчи масала бўйича:

_____ (Ф.И.О.) сўзга чиқиб,
_____ (Ф.И.О.)ни йиғилиш-
га раислик қилувчи сифатида, _____
(Ф.И.О.)ни йиғилиш котиби сифатида сайлашни таклиф қилди.

Мазкур таклифни муҳокама қилиб, иштирокчилар

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

_____ (Ф.И.О.) йиғи-
лишга раислик этувчи, _____
(Ф.И.О.) йиғилишга котиблик қилувчи сайлансин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар» — йўқ.

Кун тартибидаги иккинчи масала бўйича:

Раислик қилувчи йиғилиш иштирокчиларининг _____
_____ (асосий ва
қўшимча фаолият турлари) соҳасида тадбиркорлик фаолияти билан
шуғулланиш мақсадида масъулияти чекланган жамияти шаклидаги
юридик шахсни таъсис этиш ниятида эканликларини билдирди.

Мазкур таклифни муҳокама қилиб, иштирокчилар

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

Масъулияти чекланган жамият шаклидаги юридик шахс таъсис
этилсин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар» — йўқ.

Кун тартибидаги учинчи масала бўйича:

Раислик қилувчи жамият устав фонддини _____
_____ сўм миқдорида тасдиқлашни таклиф
этди.

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) ташкил эти-
лаётган жамиятга ўзининг улуши сифатида жамият устав фондининг
___ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли
қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган
бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар) киритишини билдирди.

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) ташкил эти-
лаётган жамиятга ўзининг улуши сифатида жамият устав фондининг
___ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли
қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган
бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар) киритишини билдирди.

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) ташкил эти-
лаётган жамиятга ўзининг улуши сифатида жамият устав фондининг
___ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли
қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган
бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар) киритишини билдирди.

Қайд этилган таклифларни муҳокама қилиб, иштирокчилар

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. Ташкил этилаётган масъулияти чекланган жамиятнинг устав
фонди _____ сўм миқдорида тасдиқлансин.

2. Жамиятнинг устав фондини

_____ (устав фондини шакллантириш учун йўналтирила-
диган пул, қим-
матли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳоси-
га эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)
билан шакллантириш маъқуллансин.

3. Масъулияти чекланган жамиятни ҳар бир иштирокчиси улуши-
нинг номинал миқдори қуйидагича тасдиқлансин:

1. _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) нинг жа-
мият устав фондидаги улуши _____
(устав фондини шакллантириш учун йўналтирила-
диган пул, қим-
матли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга
бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар) билан шаклланти-
рилган _____ сўм, ёки ___ фоиз;

2. _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) нинг жамият устав фондидаги улуши _____

(устав фондини шакллантириш учун йўналтириладиган пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар) билан шакллантирилган _____ сўм, ёки __ фоиз;

3. _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) нинг жамият устав фондидаги улуши _____

(устав фондини шакллантириш учун йўналтириладиган пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар) билан шакллантирилган _____ сўм, ёки __ фоиз;

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар — йўқ.

Кун тартибидаги тўртинчи масала бўйича:

Жамият иштирокчиси _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) сўзга чиқиб, таъсис этилаётган масъулияти чекланган жамиятга «_____» фирма номи беришни, жамиятнинг юридик манзили (почта манзили)ни _____ деб тасдиқлашни таклиф этди.

Мазкур таклифни муҳокама қилиб, иштирокчилар

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. Таъсис этилаётган масъулияти чекланган жамиятга «_____» деб ном берилсин.

2. Жамиятнинг юридик манзили (почта манзили): _____ деб тасдиқлансин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар — йўқ.

Кун тартибидаги бешинчи масала бўйича:

Раислик қилувчи _____ масъулияти чекланган жамиятнинг таъсис шартномаси ва уставини тақдим этилган иловага мувофиқ тасдиқлашни таклиф қилди.

Иштирокчилар жамиятнинг таъсис шартномаси ва жамият устави лойиҳаларини кўриб чиқиб,

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. «_____» масъулияти чекланган жамиятнинг таъсис этиш тўғрисида таъсис шартномаси тузилсин.

2. «_____» масъулияти чекланган жамиятнинг устави тасдиқлансин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар — йўқ.

Кун тартибидаги олтинчи масала бўйича:

Жамият иштирокчиси _____ (*иштирокчининг Ф.И.О.*) сўзга чиқиб, таъсис этилаётган масъулияти чекланган жамият директори лавозимига 3 (уч) йил муддатга _____ (*номзоди кўрсатилаётган шахснинг Ф.И.О.*) тайинлашни таклиф этди.

Йиғилишда иштирок этаётган _____ (*номзоди кўрсатилган шахснинг Ф.И.О.*) жамият директори лавозимида ишлашга рози эканлигини билдирди.

Мазкур таклифини муҳокама қилиб, иштирокчилар

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. «_____» масъулияти чекланган жамиятнинг директори лавозимига 3 (уч) йил муддатга _____ (*Ф.И.О.*) тайинлансин.

2. Жамият директорининг ойлик иш ҳақи _____ сўм миқдорида тасдиқлансин.

3. _____ (*иштирокчининг Ф.И.О.*)га

«_____» масъулияти чекланган жамият директори билан таклиф этилган матнда меҳнат шартномасини имзолаш ваколати берилсин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» – бир овоздан;
«Қаршилар» – йўқ;
«Бетарафлар» – йўқ.

Кун тартибидаги еттинчи масала бўйича:

Раислик қилувчи _____ масъулияти чекланган жамиятнинг таъсис шартномаси ва уставини давлат рўйхатидан ўтказиш вазифасини _____ (иштирокчининг **Ф.И.О.**) нинг зиммасига юклашни таклиф қилди.

Ушбу таклифни кўриб чиқиб, иштирокчилар

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. «_____» масъулияти чекланган жамиятнинг таъсис шартномаси ва уставини давлат рўйхатидан ўтказиш вазифаси жамият иштирокчиси _____ (иштирокчининг **Ф.И.О.**) нинг зиммасига юклатилсин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» – бир овоздан;
«Қаршилар» – йўқ;
«Бетарафлар» – йўқ.

Раислик қилувчи:

(имзо)

Йиғилиш котиби:

(имзо)

Таъсисчилар:

(таъсисчининг **Ф.И.О.**)

(имзо)

(таъсисчининг **Ф.И.О.**)

(имзо)

(таъсисчининг **Ф.И.О.**)

(имзо)

«Рўйхатга олинди»		
<i>(туман (шаҳар) ҳокимлиги ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш инспекцияси ёки адлия органи).</i>		

_____ масъулияти чекланган жамиятнинг

ТА Ё С И С

Ш А Р Т Н О М А С И

Тошкент шаҳар, 20__ йил

МУНДАРИЖА

1. Таъсис шартномаси предмети
2. Жамиятнинг ҳуқуқий мақоми
3. Жамият фаолиятининг предмети ва мақсади
4. Жамият устав фонди (устав капитали)ни шакллантириш ва иштирокчилар томонидан улуш киритиш тартиби
5. Жамият устав фонди (устав капитали)даги ҳар бир таъсисчи (иштирокчи) улушининг номинал миқдори
6. Жамият бошқарув органининг таркиби
7. Жамият фойдасини тақсимлаш
8. Иштирокчининг жамият таркибидан чиқиш тартиби
9. Яқуний қоидалар

(таъсисчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари)

(таъсисчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари)

(таъсисчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари)

алоҳида «Таъсисчи», биргаликда «Таъсисчилар» деб юритилувчилар, _____ масъулияти чекланган жамиятнинг мазкур таъсис шартномаси (кейинчалик таъсис шартномаси)ни қуйидагилар тўғрисида туздилар:

1. Шартнома предмети

1.1. Мазкур таъсис шартномаси иштирокчиларнинг масъулияти чекланган жамият шаклидаги юридик шахсни тузиш бўйича биргаликда фаолият юритиш жараёнидаги муносабатларини тартибга солади, шунингдек уларнинг жамият фаолиятида биргаликдаги фаолият тартиби ва шартларини белгилайди.

1.2. Таъсис шартномаси жамият муассисларининг (иштирокчиларининг) таркиби, жамият устав фондининг (устав капиталининг) миқдори ва жамият ҳар бир муассиси (иштирокчиси) улушининг миқдори, жамият таъсис этилаётганда унинг устав фонди (устав капиталига) ҳиссаларни қўшиш тартиби, миқдори, усуллари ва муддатлари, ҳиссаларни қўшиш бўйича мажбуриятларини бузганлик учун жамият муассисларининг (иштирокчиларининг) жавобгарлиги, жамиятнинг муассислари (иштирокчилари) ўртасида фойда ва зарарларни тақсимлаш шартлари ва тартиби, жамият органларининг таркиби ва жамият иштирокчиларининг жамиятдан чиқиш тартибини белгилайди.

2. Жамиятнинг ҳуқуқий мақоми

Иштирокчилар «_____» (МЧЖнинг юридик номи) масъулияти чекланган жамият шаклидаги юридик шахс (кейинчалик жамият)ни таъсис этиш мажбуриятини оладилар. Жамиятнинг устав фонди таъсис ҳужжатида белгиланган тартибда иштирокчилар ўртасида улушларга бўлинган. Жамият иштирокчилари унинг мажбуриятлари бўйича жавобгар бўлмайдилар ва жамият фаолияти билан боғлиқ зарарлар учун ўзлари қўшган ҳиссалар қиймати доирасида жавобгар бўладилар.

2.2. Жамиятнинг тўлиқ фирма номи:

- давлат тилида «_____» масъулияти чекланган жамият;
- рус тилида: Общество с ограниченной ответственностью «_____»;

Қисқартирилган фирма номи:

- давлат тилида: «_____» МЧЖ;
- рус тилида: ООО «_____».

2.3. Жамиятнинг жойлашган жойи унинг давлат рўйхатидан ўтган манзили ҳисобланади.

Жамиятнинг жойлашган манзили: _____
(юридик манзили (почта манзили))

2.4. Жамият юридик шахс ҳисобланади. Ўз мулкида алоҳида мол-мулкка эга бўлиб, ўз мажбуриятлари юзасидан ушбу мол-мулк билан жавоб беради. Ўз номидан мулкий ва шахсий номулкий ҳуқуқларга эга бўлиб, уларни амалга оширади, мажбуриятларни бажаради, судда даъвогар ва жавобгар бўлади.

2.5. Жамият давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан бошлаб юридик шахс сифатида тузилган ҳисобланади.

Жамият чекланмаган муддатга ташкил этилади.

3. Жамият фаолиятининг предмети ва мақсади

3.1. Жамиятнинг асосий мақсади фойда олиш ҳисобланади.

3.2. Жамиятнинг асосий фаолият турлари

_____ ҳисобланади.

Жамият Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларига зид бўлмаган бошқа фаолият турлари билан ҳам шуғулланиш ҳуқуқига эга.

Рўйхати Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларида белгиланадиган айрим фаолият турлари билан жамият фақат лицензия асосида шуғулланиши мумкин.

4. Жамият устав фонди (устав капитали)ни шакллантириш ва таъсисчилар (иштирокчилар) томонидан улуш киритиш тартиби

4.1. Жамият фаолият юритиши учун _____ сўм

миқдорида жамият устав фонди (устав капитали) шакллантирилади.

Жамиятнинг устав фонди (устав капитали) унинг кредиторлари манфаатини кафолатлайдиган жамият мол-мулкининг минимал қиймати билан белгиланиб, жамият иштирокчилари улушларининг номинал қийматида ташкил топади.

4.2. Жамиятнинг ҳар бир таъсисчиси (иштирокчиси) жамият устав фондида (устав капитали)га қуйидаги улушини киритади:

1) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фондининг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкীয় ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни жамият давлат рўйхатига олинган кунга қадар киритиш мажбуриятини олади.

2) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фондининг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкীয় ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни жамият давлат рўйхатига олинган кунга қадар киритиш мажбуриятини олади.

3) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фондининг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкীয় ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни жамият давлат рўйхатига олинган кунга қадар киритиш мажбуриятини олади.

4.3. Жамиятни таъсис этиш чоғида жамиятнинг устав фондига (устав капиталига) ўз ҳиссасини ўз муддатида тўлиқ миқдорда қўшмаган жамият иштирокчисининг улуши жамиятга ўтади.

Бундан ташқари, улуш киритишни кечиктирган таъсисчи (иштирокчи) жамиятга келтирилган зарарни Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида кўрсатилган тартибда тўлашга мажбур.

5. Жамият устав фонди (устав капитали)даги ҳар бир таъсисчи (иштирокчи) улушининг номинал миқдори

5.1. Жамият устав фонди (устав капитали)даги ҳар бир таъсисчи (иштирокчи) улушининг номинал миқдори қуйидагича тақсимланган:

1) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши

_____ сўм. Бу жамият устав капиталининг _____ фойзидини ташкил қилади;

2) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. Бу жамият устав капиталининг _____ фойзидини ташкил қилади;

3) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. Бу жамият устав капиталининг _____ фойзидини ташкил қилади.

5.2. Жамиятнинг устав фонди (устав капитали)ни Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига мувофиқ жамиятнинг мол-мулки ҳисобига, жамият иштирокчилари томонидан қўшимча ҳиссалар қўшиш ҳисобига ва жамиятга қабул қилинадиган учинчи шахсларнинг ҳиссалари ҳисобига кўпайтириш мумкин.

Жамиятнинг устав фондидини (устав капиталини) кўпайтиришга утўлиқ тўланганидан кейингина йўл қўйилади.

6. Жамият бошқарув органи таркиби

6.1. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши жамият бошқарувининг олий органи ҳисобланади. Умумий йиғилиш навбат билан ёки навбатдан ташқари ўтказилиши мумкин.

Жамиятнинг барча иштирокчилари умумий йиғилишда қатнашиш, кун тартибига киритилган масалалар бўйича муҳокамада иштирок этиш, улар бўйича овоз бериш ҳуқуқига эга.

Жамиятнинг ҳар бир иштирокчиси жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишида жамиятнинг устав фондидаги (устав капиталидаги) ўз улушига мутаносиб овозлар сонига эга бўлади.

Жамият директори жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишида маслаҳат овози ҳуқуқи билан иштирок этишлари мумкин.

6.2. Жамиятнинг жорий фаолиятига раҳбарлик қилиш жамиятнинг яккабошчилик асосидаги ижро этувчи органи — директори томонидан амалга оширилади. Директор жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши олдида ҳисобдордир.

6.3. Жамият органларини шакллантириш ва фаолият юритиш тартиби, шунингдек уларнинг ваколатлари жамият устави билан белгиланади.

7. Жамият фойдасини тақсимлаш

7.1. Жамият ҳар чоракда, ярим йилда бир марта ёки бир йилда бир марта ўзининг соф фойдасини иштирокчилар ўртасида тақсим-

лаш ҳақида қарор қабул қилиши мумкин. Тақсимланадиган соф фойда миқдорини белгилаш ва уни иштирокчилар ўртасида тақсимлаш ҳақида қарор жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан қабул қилинади.

7.2. Жамият фаолиятдан олинган соф фойданинг иштирокчиларга тўланадиган қисми ҳар бир иштирокчининг жамият устав фондидаги улушига мутаносиб равишда тақсимланади.

7.3. Қуйидаги ҳолларда жамият соф фойдасини иштирокчилар ўртасида тақсимлаш ҳақида қарор қабул қилиш мумкин эмас:

- жамият устав фонди тўлиқ шакллантирилгунга қадар;
- жамият устави ва Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда иштирокчи томонидан ўз улуш (улушнинг бир қисми) тўлиқ тўланмагунга қадар;
- бундай қарор қабул қилинган пайтда жамият Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига кўра иқтисодий ночор (банкротлик) ҳолатига келиб қолган бўлса, ёки ушбу қарор қабул қилиниши сабабли жамиятда банкротлик аломатлари юзага келса;
- бундай қарор қабул қилиш пайтида жамиятнинг соф фойдаси миқдори унинг устав капитали миқдоридан кам бўлса, ёки бундай қарор қабул қилиниши сабабли устав капитали миқдори соф фойда миқдоридан кам бўлиб қолса;
- Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида кўрсатилган бошқа ҳолларда.

7.4. Жамият соф фойдасини иштирокчилар ўртасида тақсимлаш ҳақида қарор қабул қилинган бўлса-да, соф фойда қуйидаги ҳолларда иштирокчиларга тўланиши мумкин эмас:

- соф фойдани тўлаш пайтида жамиятда Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига кўра иқтисодий ночор (банкротлик) аломатлари юз берса, ёки тўлаш натижасида бундай аломат пайдо бўлса;
- тўлаш пайтида жамиятнинг соф активлари миқдори жамият устав капитали миқдоридан кам бўлиб қолса, ёки тўлаш натижасида устав капитали жамият соф активлари миқдоридан кам бўлиб қолса;
- Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида кўрсатилган бошқа ҳолларда.

Ушбу бандда кўрсатилган ҳолатлар тугатилган (бартараф этилган) тақдирда жамият соф фойдани иштирокчилар ўртасида тақсимлаш ҳақидаги иштирокчилар умумий йиғилиши қарорини ижро қилиши, яъни соф фойданинг белгиланган қисмини иштирокчиларга тўлашга мажбур.

8. Иштирокчиларнинг жамиятдан чиқиш тартиби

8.1. Жамият иштирокчиси бошқа иштирокчиларнинг розилигидан қатъи назар, жамиятдан чиқишга ҳақли.

8.2. Жамиятдан чиқиб кетган жамият иштирокчисининг улуши жамиятдан чиқиш ҳақида ариза берилган пайтдан бошлаб жамиятга ўтади. Бунда жамият ундан чиқиш ҳақида ариза берган иштирокчига улушининг чиқарилиш ёки чиқиб кетиш санасидан олдинги охириги ҳисобот даври учун жамиятнинг бухгалтерия ҳисоботлари маълумотлари бўйича аниқланадиган ҳақиқий қийматини тўлаши ёки жамиятдан чиқарилган ёки чиқиб кетган иштирокчисининг розилиги билан унга худди шундай қийматдаги мол-мулкни асли ҳолида бериши шарт.

8.3. Улуш (улушнинг бир қисми) жамиятга ўтган пайтдан эътиборан олти ой ичида жамият улушнинг (улушни бир қисмининг) ҳақиқий қийматини тўлаши ёки худди шундай қийматдаги мол-мулкни асли ҳолида бериши шарт.

Улушнинг (улушни бир қисмининг) ҳақиқий қиймати жамият соф активларининг қиймати билан унинг устав фонди (устав капитали) миқдори ўртасидаги фарқ ҳисобидан тўланади. Агар бундай фарқ етарли бўлмаса, жамият ўзининг устав фондиди (устав капиталини) етишмаётган суммага камайтириши шарт.

8.4. Иштирокчининг жамиятдан чиқиб кетиши, уни жамиятдан чиқиш ҳақида ариза бергунга қадар жамият мол-мулкига улуш киритиш бўйича юзага келган мажбуриятдан озод қилмайди.

9. Якуний қоидалар

9.1. Жамиятнинг ҳуқуқий мақоми, жамият иштирокчиларининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари билан белгиланиб, жамият устави билан мустаҳкамланади.

9.2. Жамиятнинг таъсис ҳужжатларига ўзгартишлар жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши қарорига биноан киритилади. Жамиятнинг таъсис ҳужжатларига киритилган ўзгартишлар қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда давлат рўйхатидан ўтказилиши керак.

Жамиятнинг таъсис ҳужжатларига киритилган ўзгартишлар давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан бошлаб учинчи шахслар учун кучга киради.

9.3. Таъсис шартномаси қоидалари билан жамият устави қоидалари мос келмаган ҳолларда жамият устави қоидалари учинчи шахслар ва жамият иштирокчилари учун устувор кучга эга бўлади.

9.4. Мазкур шартнома барча иштирокчилар томонидан имзоланган пайтдан бошлаб кучга киради ва жамиятни тугатиш якунлангунига қадар амалда бўлади. Жамият фаолияти уни тугатиш ҳақидаги ёзув ягона давлат реестрига киритиб қўйилгандан сўнг тутаган ҳисобланади.

10. Иштирокчиларнинг реквизитлари:

(таъсисчининг Ф.И.О.)

(имзо)

(таъсисчининг Ф.И.О.)

(имзо)

(таъсисчининг Ф.И.О.)

(имзо)

«Рўйхатга олинди»		
<p>_____</p> <p>(туман (шаҳар) ҳокимлиги ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш инспекцияси ёки адлия органи).</p>		<p>Таъсисчилар умумий йиғилишининг 20__ йил «__» _____ даги қарори билан</p> <p>«Тасдиқланган»</p>

«_____» масъулияти чекланган жамиятнинг

У С Т А В И

Тошкент шаҳар, 20__ й.

1. Умумий қоидалар

1.1. «_____» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик жамият) Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси, «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ва бошқа қонун ҳужжатларига мувофиқ иштирокчиларнинг келишуви асосида таъсис этилган.

1.2. Жамият иштирокчиларининг таркиби:

- _____
(таъсисчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари))

- _____
(таъсисчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари))

- _____
(таъсисчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари))

1.3. Жамиятнинг тўлиқ фирма номи:

- давлат тилида «_____» масъулияти чекланган жамият;
- рус тилида: Общество с ограниченной ответственностью «_____»;

Қисқартирилган фирма номи:

- давлат тилида: «_____» МЧЖ;
- рус тилида: ООО «_____».

1.4. Жамиятнинг жойлашган манзили: _____
(юридик манзили (почта манзили))

1.5. Жамият чекланмаган муддатга ташкил этилган.

2. Жамиятнинг юридик мақоми

2.1. Жамият қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтганидан сўнг юридик шахс ҳисобланади.

2.2. Жамият ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси, «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ва бошқа қонун ҳужжатларига, шунингдек жамиятнинг таъсис шартномаси ва уставига риоя қилган ҳолда амалга оширади.

2.3 Жамият мустақил балансида кўрсатилган алоҳида мол-мулкка эга бўлиб, ўз мажбуриятлари юзасидан ушбу мол-мулк билан жавоб беради, ўз номидан мулккий ёки шахсий номулкий ҳуқуқларга эга бўлиб, уларни амалга оширади, мажбуриятларни бажаради, судда даъвогар ва жавобгар бўла олади.

2.4. Жамият ўз номи, товар белгиси ва бошқа реквизитлари акс эттирилган ўз муҳри, бурчак тамғаси ва фирма номи кўрсатилган бланкка эга.

2.5. Жамият ўз мажбуриятлари юзасидан ўзига қарашли барча мол-мулк билан жавобгар бўлади. Жамият ўз иштирокчиларининг мажбуриятлари юзасидан жавоб бермайди.

3. Жамият фаолиятининг мақсади ва фаолият турлари

3.1. Жамиятнинг асосий мақсади фойда олиш ҳисобланади.

3.2. Жамиятнинг асосий фаолият турлари

_____ ҳисобланади.

Жамият Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига зид бўлмаган бошқа фаолият турлари билан ҳам шуғулланиш ҳуқуқига эга.

3.3. Рўйхати Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида белгиланадиган айрим фаолият турлари билан жамият фақат лицензия асосида шуғулланиши мумкин.

4. Жамият филиаллари ва ваколатхоналари

4.1. Жамият иштирокчилари умумий йиғилиши қарорига асосан ўз филиалларини тузиши ва ваколатхоналар очиши мумкин.

4.2. Жамият филиаллари ва ваколатхоналари юридик шахс мақомига эга бўлмайди ва улар жамият томонидан тасдиқланган Низомлар асосида фаолият юритади.

5. Жамият устав фонди (устав капитали)даги ҳар бир таъсисчи (иштирокчи) улушининг номинал миқдори

5.1. Жамиятни таъсис этиш ва фаолият юритиши учун _____ сўм миқдорида устав фонди (устав капитали) ташкил (устав фонди миқдори) этилади.

5.2. Жамият устав фонди (устав капитали)даги ҳар бир таъсисчи (иштирокчи) улушининг номинал миқдори қуйидагича тақсимланган:

1) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. Бу жамият устав капиталининг _____ фоизини ташкил (устав фонди миқдори) қилади;

2) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. Бу жамият устав капиталининг _____ фоизини ташкил (устав фонди миқдори) қилади;

3) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. Бу жамият устав капиталининг _____ фоизини ташкил (устав фонди миқдори) қилади.

5.3. Жамиятни давлат рўйхатидан ўтказиш пайтида:

1) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фондига унинг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкӣ ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади.

2) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фондига унинг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкӣ ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади.

3) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фондига унинг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки

мулкий ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади.

5.4. Иштирокчи жамиятни таъсис этиш тўғрисидаги шартнома ёки иштирокчилар умумий йиғилиши қарори билан белгиланган муддатда ўз улушини жамият устав фонди (устав капитали)га тўлиқ киритмаган тақдирда, улушнинг тўланмаган қиймати жамиятга ўтади. Улушнинг мазкур қисми жамият томонидан «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида кўрсатилган муддатда ва тартибда реализация қилиниши керак.

5.5. Жамиятнинг устав фондини (устав капиталини) кўпайтиришга у тўлиқ тўланганидан кейингина йўл қўйилади.

5.6. Жамиятнинг устав фондини (устав капиталини) кўпайтириш жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг жамият иштирокчилари умумий овозлари сонининг камида учдан икки қисмидан иборат кўпчилик овози билан қабул қилинган қарорига биноан амалга оширилади.

5.7. Жамият устав фондининг (устав капиталининг) кўпайтилиши жамиятнинг мол-мулки ҳисобига ва (ёки) жамият иштирокчиларининг қўшимча ҳиссалари ҳисобига ва (ёки), жамиятга қабул қилинадиган учинчи шахсларнинг ҳиссалари ҳисобига амалга оширилиши мумкин.

5.8. Жамият устав фондини (устав капиталини) жамиятнинг мол-мулки ҳисобига кўпайтириш тўғрисидаги қарор бундай қарор қабул қилинган йилдан олдинги йил учун жамиятнинг бухгалтерия ҳисоботи маълумотлари асосидагина қабул қилиниши мумкин.

5.9. Жамият устав фонди (устав капитали) жамиятнинг мол-мулки ҳисобига кўпайтириладиган сумма жамият соф активларининг қиймати билан устав фонди (устав капитали) ҳамда захира фонди суммаси ўртасидаги фарқдан ортиқ бўлмаслиги керак.

Жамиятнинг устав фонди (устав капитали) ушбу бандга мувофиқ кўпайтирилганда жамият барча иштирокчилари улушларининг миқдорлари ўзгармаган ҳолда улар улушларининг номинал қиймати мутаносиб равишда кўпаяди.

5.10. Жамият ўз иштирокчиларининг жамият устав фондидаги (устав капиталидаги) улушларининг номинал қийматини камайитириш

ва (ёки) жамиятга тегишли улушларнинг ҳақини тўлаш орқали ўз устав фондини (устав капиталини) камайтиришга ҳақли.

Жамият барча иштирокчилари улушларининг номинал қийматини камайтириш йўли билан жамиятнинг устав фондини (устав капиталини) камайтириш жамият барча иштирокчилари улушларининг миқдорлари сақлаб қолинган ҳолда амалга оширилади.

6. Иштирокчилар ҳуқуқ ва мажбуриятлари

6.1. Жамият иштирокчилари қуйидагиларга ҳақлидирлар:

- «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ва жамият таъсис ҳужжатларида ўрнатилган тартибда жамият ишларини бошқаришда иштирок этиш;

- амалдаги қонунчилик ва корхона таъсис ҳужжатларида белгиланган тартибда жамият фаолияти тўғрисида ахборот олиш ҳамда унинг бухгалтерия дафтарлари ва бошқа ҳужжатлари билан танишиш;

- фойдани тақсимлашда иштирок этиш ва ундан тегишли қисмини олиш;

- жамиятнинг устав фондидаги ўз улушини ёхуд унинг бир қисмини «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ва корхона уставида назарда тутилган тартибда жамиятнинг бир ёки бир нечта иштирокчисига сотиш ёки ўзга тарзда уларнинг фойдасига воз кечиш;

- жамият бошқа иштирокчиларининг розилигидан қатъи назар, «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ва жамият таъсис ҳужжатларида назарда тутилган тартибда исталган вақтда корхонадан чиқиш;

- жамият тугатилган тақдирда, кредиторлар билан ҳисоб-китоб қилинганидан кейин қолган мол-мулкнинг бир қисmini ёки унинг қийматини олиш.

6.2. Жами улушлари жамият устав фонди (устав капитали)ни камида ўн фоизини ташкил этадиган корхона иштирокчилари ўз мажбуриятларини қўпол бузаётган ёхуд ўз ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) билан жамиятнинг фаолият кўрсатишига имконият бермаётган ёки уни жиддий тарзда қийинлаштираётган иштирокчини корхонадан суд тартибда чиқарилишини талаб қилишга ҳақли.

6.3. Жамият иштирокчилари амалдаги қонун ҳужжатларида ва жамият таъсис ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳуқуқларига ҳам эга бўлишлари мумкин.

6.4. Жамият иштирокчилари:

- Жамият таъсис ҳужжатлари қоидаларига риоя этишга;
- «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ва жамият таъсис ҳужжатларида назарда тутилган тартибда, миқдорда, усулларда ва муддатларда ҳисса қўшишга;
- жамият фаолияти тўғрисидаги сир тутилган ахборотни ошкор қилмасликка мажбурдирлар.

Ошкор этилмайдиган ахборотнинг ҳажмига барча тижорат шартномалари, ишлаб чиқариш, техник ва бошқа жамият фаолияти тўғрисидаги ахборотлар киради.

6.5. Жамият иштирокчилари Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари ва жамият таъсис ҳужжатларида кўзда тутилган бошқа мажбуриятларни бажариши шарт.

7. Жамият иштирокчисининг жамият устав фондидаги (устав капиталидаги) улушининг (улуши бир қисмининг) бошқа шахсларга ўтиши

7.1. Жамият иштирокчиси жамиятнинг устав фондидаги (устав капиталидаги) ўз улушини ёхуд унинг бир қисмини жамиятнинг бир ёки бир неча иштирокчисига сотишга ёки ўзга тарзда улар фойдасига воз кечишга ҳақлидир. Бундай битимни тузиш учун жамиятнинг ёки жамият бошқа иштирокчиларининг розилиги талаб қилинмайди.

7.2. Жамият иштирокчиси, ўз улушини (улушининг бир қисмини) учинчи шахсларга сотиши ёки бошқача тарзда уларнинг фойдасига воз кечиши мумкин.

Жамият иштирокчилари жамият иштирокчисининг улушини (улушининг бир қисмини) учинчи шахсга таклиф қилинадиган баҳо бўйича ўз улушлари миқдорларига мутаносиб равишда сотиб олишда имтиёзли ҳуқуқдан фойдаланадилар.

Агар жамиятнинг бошқа иштирокчилари улушни (улушининг бир қисмини) сотиб олишда ўзларининг имтиёзли ҳуқуқларидан фойдаланмаган бўлсалар, жамият ўзининг иштирокчиси томонидан сотилаётган улушни (улушининг бир қисмини) сотиб олишда имтиёзли ҳуқуққа эга бўлади.

7.3. Ўз улушини (улушининг бир қисмини) учинчи шахсга сотиш ниятида бўлган жамият иштирокчиси улуши сотиладиган баҳони ва бошқа шартларни кўрсатган ҳолда бу ҳақда жамиятнинг қолган иш-

тирокчиларини ва жамиятнинг ўзини ёзма равишда хабардор қилиши шарт.

Жамият иштирокчилари ва (ёки) жамият сотиш учун таклиф қилинаётган бутун улушни (улушнинг бутун қисмини) сотиб олишда имтиёзли ҳуқуқдан, шундай хабар берилган кундан эътиборан бир ой ичида фойдаланмаган тақдирда улуш (улушнинг бир қисми) жамиятга ва унинг иштирокчиларига хабар қилинган баҳоларда ва шартларда учинчи шахсга сотилиши мумкин.

7.4. Жамият устав фондидаги (устав капиталидаги) улушдан (улушнинг бир қисмидан) бошқа шахснинг фойдасига воз кечиш, оддий ёзма шаклда амалга оширилади.

Жамият устав фондидаги (устав капиталидаги) улушдан (улушнинг бир қисмидан) бошқа шахснинг фойдасига воз кечилгани ҳақида жамият хабардор қилиниши лозим. Жамиятнинг устав фондидаги (устав капиталидаги) улушни (улушнинг бир қисмини) оловчи мазкур воз кечиш тўғрисида жамият хабардор қилинган пайдан эътиборан жамият иштирокчисининг ҳуқуқларига эга бўлади ва мажбуриятларини амалга оширади.

7.5. Жамиятнинг устав фондидаги (устав капиталидаги) улушлар жисмоний шахсларнинг меросхўрларига ва жамиятнинг иштирокчилари бўлган юридик шахсларнинг ҳуқуқий ворисларига ўтади.

8. Жамиятнинг устав фондидаги (устав капиталидаги) улушни (улушнинг бир қисмини) жамият томонидан олиниши

8.1. Жамиятни таъсис этиш чоғида жамиятнинг устав фондида (устав капиталига) ўз ҳиссасини ўз муддатида тўлиқ миқдорда қўшмаган жамият иштирокчисининг улуши, шунингдек «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 15-моддасининг учинчи қисмида назарда тутилган пул товонини муддатида тақдим этмаган жамият иштирокчисининг улуши жамиятга ўтади. Бунда жамият иштирокчисига улушнинг (мол-мулк жамият фойдаланишида бўлган муддатга) у қўшган ҳиссанинг қисмига мутаносиб равишдаги қисмининг ҳақиқий қийматини жамият тўлаши ёки жамият иштирокчисининг розилиги билан унга худди шундай қийматдаги мол-мулкни асли ҳолида беришга мажбур. Улуш бир қисмининг ҳақиқий қиймати ҳиссани қўшиш ёки товонни тақдим этишнинг муддати ўтадиган кундан олдинги охири ҳисобот даври учун жамиятнинг бухгалтерия ҳисоботлари маълумотлари асосида аниқланади.

8.2. Жамиятдан чиқарилган ёки ундан чиқиб кетган жамият иштирокчисининг улуши жамиятга ўтади.

Улуш (улушнинг бир қисми) жамиятнинг иштирокчиси у жамият томонидан олиниши тўғрисида талабнома тақдим этган ёки ҳиссани қўшиш муддати ўтган ёхуд товон берилган ёки иштирокчини жамиятдан чиқариш тўғрисидаги суд қарори қонуний кучга кирган ёки жамиятнинг исталган иштирокчиси улушнинг жамият иштирокчиси бўлган жисмоний шахсларнинг меросхўрларига (юримдик шахсларнинг ҳуқуқий ворисларига) ўтишига ёхуд унинг жамият иштирокчиси бўлган тугатилган юридик шахснинг иштирокчилари ўртасида тақсимланишига розилик беришни рад этган ёки жамият иштирокчиси улушининг (улуши бир қисмининг) ҳақиқий қиймати унинг кредиторлари талабига биноан жамият томонидан тўланган пайтдан эътиборан жамиятга ўтади.

8.3. Улушнинг (улуш бир қисмининг) ҳақиқий қиймати жамият соф активларининг қиймати билан унинг устав фонди (устав капитали) миқдори ўртасидаги фарқ ҳисобидан тўланади. Агар бундай фарқ етарли бўлмаса, жамият ўзининг устав фондиди (устав капиталли) етишмаётган суммага камайтириши шарт.

9. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши

9.1. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши жамият бошқарувининг олий органи ҳисобланади.

9.2. Иштирокчилар умумий йиғилишининг мутлоқ ваколатларига қуйидагилар киради:

- жамият фаолиятининг асосий йўналишларини белгилаш, шунингдек тижорат ташкилотларининг бошқа бирлашмаларида иштирок этиш тўғрисида қарор қабул қилиш;
- жамият устав фонди (устав капитали) миқдорини ўзгартириш;
- жамият таъсис ҳужжатларига қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш;
- жамият ижро этувчи органларини тузиш ва уларнинг ваколатларини муддатидан илгари тугатиш;
- йиллик ҳисоботларни ва йиллик бухгалтерлик балансларни тасдиқлаш;
- жамият тафтиш комиссиясини (тафтишчини) сайлаш ва унинг ваколатини муддатидан олдин тугатиш;
- жамият кузатув кенгашини сайлаш ва унинг ваколатини муддатидан олдин тугатиш;
- жамиятнинг соф фойдасини иштирокчилар ўртасида тақсимлаш тўғрисида қарор қабул қилиш;
- жамият фаолиятини тартибга солувчи ҳужжатлар қабул қилиш (тасдиқлаш);

- аудиторлик текширувларини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилиш, аудиторлик ташкилотлари ҳамда уларнинг хизматларига тўланадиган ҳақнинг энг кўп миқдорини белгилаш;
- бошқа юридик шахсларни, ваколатхоналар ва филиалларни тузиш ҳақида қарор қабул қилиш;
- жамиятни қайта ташкил этиш ёки тугатиш бўйича қарор қабул қилиш;
- тугатувчини тайинлаш ва тугатиш балансини тасдиқлаш;
- қонунчиликда ва жамиятни таъсис ҳужжатларида назарда тутилган бошқа масалаларни ҳал этиш.

9.3. Иштирокчиларнинг умумий йиғилиши йилида камида икки маротаба ўтказилади.

9.4. Иштирокчилар умумий йиғилиши билан бирга жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари йиғилиши ўтказилиши мумкин.

Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши жамиятнинг ижро этувчи органи томонидан жамият иштирокчилари умумий овозлар сонининг жами камида ўндан бирига эга бўлган жамият иштирокчиларининг талабига биноан чақирилади.

Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши зарур ҳолларда жамиятнинг ижро этувчи органи томонидан унинг ташаббусига биноан чақирилиши мумкин.

9.5. Жамиятнинг ижро этувчи органи жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисидаги талаб олинган санадан эътиборан уч кун ичида мазкур талабни кўриб чиқиши ва жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш ҳақида ёки уни ўтказишни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилиши шарт.

Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказишни рад этиш тўғрисидаги қарор жамиятнинг ижро этувчи органи томонидан фақат қуйидаги ҳолларда қабул қилиниши мумкин:

- агар жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисидаги талабни тақдим этишнинг ушбу Қонунда белгиланган тартибига риоя этилган бўлмаса;
- агар жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишининг кун тартибига киритиш учун таклиф қилинган масалалардан бирортаси ҳам унинг ваколатлари жумласига кирмаса.

9.6. Жамиятнинг ижро этувчи органи жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши кун тартибига киритиш

учун таклиф этилган масалалар таркибига ўзгартишлар киритишга, шунингдек жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказишнинг таклиф қилинган шаклини ўзгартиришга ҳақли эмас.

Жамият иштирокчилари навбатдан ташқари умумий йиғилишининг кун тартибига киритиш учун таклиф қилинган масалалар билан бир қаторда, жамиятнинг ижро этувчи органи ўз ташаббуси билан унга, кун тартиби расмий равишда ўқиб эшиттириладиган кундан кечиктирмай, қўшимча масалалар киритишга ҳақлидир.

Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилинган тақдирда, бундай умумий йиғилиш уни ўтказиш тўғрисидаги талабнома олинган кундан эътиборан қирқ беш кундан кечиктирмай ўтказилиши шарт.

Агар ушбу белгиланган муддат ичида жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилинмаган ёки уни ўтказишни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилинган бўлса, жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши уни ўтказишни талаб қилаётган органлар ёки шахслар томонидан чақирилиши мумкин. Бундай ҳолда жамиятнинг ижро этувчи органи мазкур органлар ёки шахсларга жамият иштирокчиларининг манзиллари кўрсатилган рўйхатни тақдим этиши шарт. Умумий йиғилишга тайёргарлик кўриш, уни чақириш ва ўтказиш харажатлари жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг қарорига биноан жамиятнинг маблағлари ҳисобидан қопланиши мумкин.

9.7. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини чақирувчи орган ёки шахслар уни ўтказишдан камида ўттиз кун олдин бу ҳақда жамиятнинг ҳар бир иштирокчисини жамият иштирокчиларининг рўйхатида кўрсатилган манзил бўйича буюртма хат билан ёки бошқа усулда хабардор қилиши шарт.

Хабарномада жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши ўтказиладиган вақт ва жой, шунингдек таклиф қилинаётган кун тартиби кўрсатилиши керак.

9.8. Жамиятнинг исталган иштирокчиси жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг кун тартибига қўшимча масалаларни киритиш тўғрисида уни ўтказишдан камида ўн беш кун олдин таклифлар киритишга ҳақлидир.

9.9. Агар жамият иштирокчиларининг таклифига биноан жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг дастлабки кун тартибига ўзгартишлар киритиладиган бўлса, жамият иштирокчиларининг уму-

мий йиғилишини чақирувчи орган ёки шахслар умумий йиғилиш ўтказиладиган кундан камида ўн кун олдин мазкур уставда кўрсатилган усулда кун тартибига киритилган ўзгартишлар ҳақида жамиятнинг барча иштирокчиларини хабардор қилишлари шарт.

9.10. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишига тайёргарлик кўриш чоғида жамият иштирокчиларига тақдим этилиши лозим бўлган ахборот ва материаллар жумласига қуйидагилар киради:

- жамиятнинг йиллик ҳисоботи;
- жамиятнинг йиллик ҳисоботлари ва йиллик бухгалтерия балансларини текшириш натижалари бўйича жамият тафтиш комиссиясининг (тафтишчисининг) хулосаси;
- молиявий ҳисоботларнинг тўғрилиги ва бухгалтерия ҳисобини юритиш тартиби белгиланган талабларга мувофиқлиги тўғрисидаги аудиторлик хулосаси;
- жамиятнинг ижро этувчи органларига, жамиятнинг кузатув кенгашига ва жамиятнинг тафтиш комиссиясига (тафтишчилигига) номзод (номзодлар) тўғрисидаги маълумотлар;
- жамиятнинг уставида назарда тутилган бошқа ахборот (материаллар).

9.11. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини чақирувчи орган ёки шахслар уларга ахборот ва материалларни жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисидаги хабарнома билан биргаликда юбориши шарт, кун тартиби ўзгартирилган тақдирда, тегишли ахборот ва материаллар ана шундай ўзгартиш тўғрисидаги хабарнома билан биргаликда юборилади. Кўрсатилган ахборот ва материаллар жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши ўтказилишидан олдин ўттиз кун мобайнида жамият ижро этувчи органининг биносидан танишиш учун жамиятнинг барча иштирокчиларига тақдим этилиши керак.

9.12. Жамият иштирокчилари умумий йиғилишда шахсан ёки ўз вакиллари орқали иштирок этишга ҳақлидирлар. Жамият иштирокчиларининг вакиллари ўз ваколатларини тасдиқловчи ҳужжатни (ишончномани) кўрсатишлари лозим. Жамият иштирокчисининг вакилига берилган ишончнома қонун талабларига мувофиқ расмийлаштирилган ва нотариал тартибда тасдиқланган бўлиши керак.

9.13. Жамиятнинг иштирокчилари ёки уларнинг вакиллари кун тартибидagi масалаларни муҳокама қилишда иштирок этиш ва қарорларни қабул қилишда овоз бериш ҳуқуқига эгадирлар.

9.14. Жамиятнинг ҳар бир иштирокчиси жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишида жамиятнинг устав фондидаги (устав капиталидаги) ўз улушига мутаносиб овозлар сонига эга бўлади.

9.15. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисидаги хабарномада кўрсатилган вақтда ёки, агар жамиятнинг барча иштирокчилари рўйхатдан ўтиб бўлган бўлса, олдинроқ очилади.

9.16. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши мазкур уставга мувофиқ жамият иштирокчиларига хабар қилинган кун тартибидаги масалалар бўйичагина қарорлар қабул қилишга ҳақли, мазкур умумий йиғилишда жамиятнинг барча иштирокчилари қатнашаётган ҳоллар бундан мустасно.

9.17. Қуйидагилар жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг жамиятнинг барча иштирокчилари томонидан бир овоздан қабул қилинган қарори асосида амалга оширилади:

- иштирокчилар ва жамиятга қабул қилинаётган учинчи шахслар томонидан жамият устав фондида қўшаётган ишончсиз ҳиссаларини пул қийматида баҳолаш;

- жамият иштирокчиси (иштирокчилари)нинг жамият устав фондида қўшимча ҳисса қўшиш тўғрисидаги аризасига, шунингдек жамиятга ҳисса қўшиш орқали кириш истагида бўлган учинчи шахсларнинг аризасига асосан устав фондини ошириш;

- улушни жамият иштирокчиларининг улушлари миқдорлари ўзгарадиган тарзда жамият иштирокчиларига сотиш, улушни учинчи шахсларга сотиш, шунингдек улушни сотиш билан боғлиқ ўзгартишларни жамиятнинг таъсис ҳужжатларига киритиш;

- мол-мулкига ундирув қаратилган жамият иштирокчиси улушининг (улуши бир қисмининг) ҳақиқий қийматини кредиторларга жамиятнинг қолган иштирокчилари томонидан уларнинг жамият устав фондидаги (устав капиталидаги) улушларига мутаносиб равишда тўлаш;

- бошқа юридик шахсларни, филиаллар ва ваколатхоналарни ташкил этиш.

9.18. Мазкур уставнинг 9.2-бандида кўрсатилган ҳамда уставда белгиланган бошқа масалалар бўйича қарорлар жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг жамият иштирокчилари умумий овозлари сонининг камида учдан икки қисмидан иборат кўпчилик овози билан қабул қилинади.

9.19. Мазкур уставнинг 9.2-бандининг учинчи - ўн биринчи ва ўн учинчи - ўн тўртинчи хатбошиларида кўрсатилган масалалар бўйича қарорлар жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг жамият иштирокчилари умумий овозлари сонининг кўпчилик овози билан қабул қилинади.

9.20. Иштирокчилар умумий йиғилиши ваколатига киритилган бошқа масалалар бўйича қарорлар жамият иштирокчилари умумий овозлари сонининг жамият иштирокчилари умумий овозлари сонининг кўпчилик овози билан қабул қилинади.

9.21. Жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг қарорлари очиқ овоз бериш йўли билан қабул қилинади.

9.22. Жамиятнинг ижро этувчи органи жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг баённомаси юритилишини ташкил этади.

9.23. Иштирокчилар умумий йиғилишининг баённомасида қуйидагилар кўрсатилади:

- иштирокчилар умумий йиғилиши ўтказиладиган вақт ва жой;
- йиғилишда қатнашаётган иштирок этувчилар эга бўлган овозларнинг умумий сони;
- йиғилишнинг раиси (раёсати) ва котиби, йиғилишнинг кун тартиби;
- иштирокчилар умумий йиғилишининг баённомасида маърузаларнинг асосий қоидалари, овозга қўйилган масалалар ва улар бўйича овоз бериш яқунлари, йиғилишда қабул қилинган қарорлар акс эттирилган бўлиши шарт;
- жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг баённомаси йиғилиш ўтказилганидан сўнг уч кундан кечиктирилмай умумий йиғилиш раиси ва котиби томонидан имзоланади.

9.24. Жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг қарори йиғилишни ўтказмай (кун тартибидаги масалаларни муҳокама қилиш ва овозга қўйилган масалалар юзасидан қарорлар қабул қилиш учун жамият иштирокчилари биргаликда ҳозир бўлмай) сиртдан овоз бериш йўли билан (сўров йўли билан) қабул қилиниши мумкин. Бундай овоз бериш почта, телеграф, телетайп, телефон, электрон алоқа ёки узатиб бериладиган ва қабул қилинадиган хабарларнинг тўғри бўлишини ва уларнинг ҳужжатлар билан тасдиқланишини таъминловчи бошқа алоқа воситасида ҳужжатларни айирбошлаш йўли билан ўтказилиши мумкин.

10. Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши

10.1. Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши, агар бундай умумий йиғилишни ўтказишни жамиятнинг ва унинг иштирокчиларининг манфаатлари тақозо этса, бошқа ҳолларда ҳам ўтказилади.

10.2. Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши жамиятнинг ижро этувчи органи томонидан жамият иштирокчилари умумий овозлар сонининг жами камида ўндан бирига эга бўлган жамият иштирокчиларининг талабига биноан қақрилади.

10.3. Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши зарур ҳолларда жамиятнинг ижро этувчи органи томонидан унинг ташаббусига биноан қақрилиши мумкин.

10.4. Жамиятнинг ижро этувчи органи жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисидаги талаб олинган санадан эътиборан уч кун ичида мазкур талабни кўриб чиқиши ва жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш ҳақида ёки уни ўтказишни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилиши шарт.

10.5. Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказишни рад этиш тўғрисидаги қарор жамиятнинг ижро этувчи органи томонидан фақат қуйидаги ҳолларда қабул қилиниши мумкин:

- агар жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисидаги талабни тақдим этишнинг ушбу Қонунда белгиланган тартибига риоя этилган бўлмаса;

- агар жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишининг кун тартибига киритиш учун таклиф қилинган масалалардан бирортаси ҳам унинг ваколатлари жумласига кирмаса.

Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши кун тартибига киритиш учун таклиф қилинган масалаларнинг бири ёки бир нечтаси жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг ваколатлари жумласига кирмаса ёки қонун ҳужжатларининг талабларига мос бўлмаса, мазкур масалалар кун тартибига киритилмайди.

10.6. Жамиятнинг ижро этувчи органи жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши кун тартибига киритиш

учун таклиф этилган масалалар таърифига ўзгартишлар киритишга, шунингдек жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказишнинг таклиф қилинган шаклини ўзгартиришга ҳақли эмас.

10.7. Жамият иштирокчилари навбатдан ташқари умумий йиғилишининг кун тартибига киритиш учун таклиф қилинган масалалар билан бир қаторда, жамиятнинг ижро этувчи органи ўз ташаббуси билан унга кун тартиби расмий равишда ўқиб эшиттириладиган кундан кечиктирмай қўшимча масалалар киритишга ҳақлидир.

10.8. Жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилинган тақдирда, бундай умумий йиғилиш уни ўтказиш тўғрисидаги талабнома олинган кундан эътиборан қирқ беш кундан кечиктирмай ўтказилиши шарт.

10.9. Агар ушбу белгиланган муддат ичида жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилинмаган ёки уни ўтказишни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилинган бўлса, жамият иштирокчиларининг навбатдан ташқари умумий йиғилиши уни ўтказишни талаб қилаётган органлар ёки шахслар томонидан чақирилиши мумкин. Бундай ҳолда жамиятнинг ижро этувчи органи мазкур органлар ёки шахсларга жамият иштирокчиларининг манзиллари кўрсатилган рўйхатни тақдим этиши шарт. Умумий йиғилишга тайёргарлик кўриш, уни чақириш ва ўтказиш харажатлари жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг қарорига биноан жамиятнинг маблағлари ҳисобидан қопланиши мумкин.

11. Жамиятнинг ижро этувчи органи (директор)

11.1. Жамиятнинг ижро этувчи органи директор бўлиб, у жамият фаолиятида умумий раҳбарликни амалга оширади. Директор сифатида фақат жисмоний шахс иш юритиши мумкин.

11.2. Жамият директори иштирокчилар умумий йиғилиши томонидан _____ йил муддатга сайланади.

11.3. Директор лавозимига номзодни ҳар қандай жамият иштирокчиси таклиф этиши мумкин.

11.4. Жамият ҳамда директор ўртасида тузиладиган шартнома жамият номидан директор сайланган умумий йиғилишдаги раислик қилувчи шахс томонидан ёки жамият иштирокчилари умумий йи-

гилишининг қарори билан ваколат берилган жамият иштирокчиси томонидан имзоланади.

11.5. Жамият директори:

- жамият номидан ишончномасиз иш юритади, шу жумладан унинг манфаатларини ифодалайди ва битимлар тузади;
- жамият номидан вакиллик қилиш ҳуқуқи учун ишончномалар беради;
- жамият ходимлари билан меҳнат шартномалари тузади ва уларни бекор қилади, ходимларга нисбатан рағбатлантириш чораларини ва интизомий жазоларни қўллайди;
- «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ва жамиятнинг устави билан жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши ва жамиятнинг кузатув кенгаши ваколатлари жумласига киритилмаган бошқа ваколатларни амалга оширади.

11.6. Директор жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишига ҳисобдордир. У жамият фаолияти ва ўзига юклатилган вазифаларни амалга ошириш юзасидан жамият иштирокчилари умумий йиғилиши олдида жавобгардир.

12. Жамиятнинг битим тузишдан манфаатдорлиги. Йирик битимлар

12.1. Тузилишидан Директор манфаатдор бўлган ёки ўз аффилланган шахслари билан биргаликда жамият иштирокчилари умумий овозлари сонининг йигирма ва ундан ортиқ фоизига эга бўлган жамият иштирокчисининг манфаатдорлиги бўлган битимлар жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг розилигисиз жамият томонидан тузилиши мумкин эмас.

Қайд этилган шахслар, уларнинг эрлари (хотинлари), ота-оналари, болалари, ака-укалари, опа-сингиллари ва (ёки) уларнинг аффилланган шахслари қуйидаги ҳолларда жамият томонидан битим тузилишидан манфаатдор шахслар деб эътироф этилади:

- битим тарафлари ҳисоблансалар ёки жамият билан муносабатларда учинчи шахсларнинг манфаатларини ифодаласалар;
- битим тарафи ҳисобланувчи ёки жамият билан муносабатларда учинчи шахсларнинг манфаатларини ҳимоя қилувчи юридик шахс акцияларининг (пайлари, улушларининг) йигирма ва ундан ортиқ фоизига эга бўлсалар (ҳар бири алоҳида-алоҳида ёки жамланган ҳолда);
- битим тарафи ҳисобланувчи ёки жамият билан муносабатларда учинчи шахсларнинг манфаатларини ҳимоя қилувчи юридик шахс-

нинг бошқарув органларида лавозим эгаллаб турган бўлсалар.

12.2. Уставнинг 12.1-бандида кўрсатилган шахслар:

улар, уларнинг эрлари (хотинлари), ота-оналари, болалари, ака-укалари, опа-сингиллари ва (ёки) аффилланган шахслари акцияларининг (пайлар улушларининг) йигирма ва ундан ортиқ фоизига эга бўлган юридик шахслар тўғрисидаги;

улар, уларнинг эрлари (хотинлари), ота-оналари, болалари, ака-укалари, опа-сингиллари ва (ёки) уларнинг аффилланган шахслари бошқарув органларида лавозимни эгаллаб турган юридик шахслар тўғрисидаги;

улар тузилишидан манфаатдор деб эътироф этилиши мумкин бўлган тузиладиган ёки тахмин қилинадиган битимлар тўғрисидаги ахборотни жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг эътиборига етказишлари керак.

12.3. Тузилишидан манфаатдорлик бўлган битимларни жамият тузиши тўғрисидаги қарор жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан жамиятнинг унинг тузилишидан манфаатдор бўлмаган иштирокчилари умумий овозларининг кўпчилик овозлари билан қабул қилинади.

12.4. Агар битим жамият билан бошқа тараф ўртасида, битим тузилишидан манфаатдор шахс шундай шахс деб эътироф этиладиган пайтга қадар бўлган, одатдаги ҳўжалик фаолияти жараёнида тузилган бўлса, манфаатдорлик бўлган битимни тузишда жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг қарорини талаб қилмайди (жамият иштирокчиларининг кейинги умумий йиғилиши ўтказиладиган санага қадар қарор талаб қилинмайди).

12.5. Манфаатдор шахс жамият олдида ўзи томонидан жамиятга етказилган зарар миқдорида жавобгар бўлади. Агар бир неча шахс жавобгар бўлса, уларнинг жамият олдидаги жавобгарлиги солидар бўлади.

12.6. Агар бундай битимларни тузиш тўғрисидаги қарор қабул қилинадиган кундан олдинги охирги ҳисобот даври учун бухгалтерия ҳисоботлари маълумотлари асосида аниқланган жамият мол-мулки қийматининг йигирма беш фоизидан ортиқ қийматга эга бўлган мол-мулкни жамиятнинг олиши, тасарруфидан чиқариши ёки жамият бевосита ёхуд билвосита мол-мулкни тасарруфидан чиқариши эҳтимоли билан боғлиқ бўлган битим ёки ўзаро боғлиқ бир неча битим йирик битим деб ҳисобланади.

Жамиятнинг одатдаги ҳўжалик фаолияти жараёнида тузиладиган битимлар йирик битимлар деб эътироф этилмайди.

12.7. Йирик битим натижасида жамиятнинг тасарруфидан чиқариладиган мол-мулкнинг қиймати унинг бухгалтерия ҳисоби маълумотлари асосида, жамият оладиган мол-мулкнинг қиймати эса - таклиф қилинган баҳо асосида аниқланади.

12.8. Йирик битимни тузиш тўғрисидаги қарор жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан қабул қилинади.

13. Жамият ҳужжатларини сақлаш ва ушбу ҳужжатлар билан танишиш тартиби

13.1. Жамият, агар қонун ҳужжатларида бошқача қоида назарда тутилган бўлмаса, қуйидаги ҳужжатларни уставда белгиланган муддат мобайнида сақлаши шарт:

- жамиятнинг таъсис ҳужжатлари, шунингдек жамиятнинг таъсис ҳужжатларига киритилган ҳамда белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилган ўзгартишлар ва қўшимчалар;

- жамият муассислари йиғилишининг жамиятни ташкил этиш ва жамиятнинг устав фонди (устав капиталига) қўшилаётган пулсиз ҳиссаларнинг пул баҳосини тасдиқлаш тўғрисидаги қарорни, шунингдек жамиятни ташкил этиш билан боғлиқ бошқа қарорларни ўз ичига олган баённомаси;

- жамият давлат рўйхатидан ўтказилганлигини тасдиқловчи ҳужжат;

- жамиятнинг ўз балансида турган мол-мулкка бўлган ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжатлар;

- жамиятнинг филиаллари ва ваколатхоналари тўғрисидаги нозомлар;

- жамият иштирокчилари умумий йиғилишларининг, директор томонидан ўтказилган мажлисларнинг баённомалари;

- қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳужжатлар.

13.2. Жамият мазкур уставнинг 13.1-бандида кўрсатилган ҳужжатларни ўзининг юридик манзилида сақлайди.

13.3. Жамиятнинг ҳар қандай иштирокчиси жамиятнинг фаолияти тўғрисида ахборот олиш ҳамда унинг бухгалтерия дафтарлари ва бошқа ҳужжатлари билан танишишга ҳақли.

13.4. Жамият ҳужжатлари билан танишиш истагида бўлган иштирокчи жамият директори ёки унинг вазифасини бажарувчи шахс номига ҳужжатлар билан танишиш ҳақида ____ кун олдин ариза юбориши шарт.

13.5. Ҳужжатлар билан танишиш жамиятнинг юридик манзилида амалга оширилади.

13.6. Жамият иштирокчисининг талаби билан унга ҳужжатлар нусхалари берилиши керак. Ҳужжатлар нусхаларини олиш учун тўлов ушбу ҳужжатларни тайёрлаш учун кетган харажатлардан ортиқ бўлиши мумкин эмас.

13.7. Жамият иштирокчиси, аудитор ёки бошқа ҳар қандай манфаатдор шахс талаб қилган тақдирда, жамият ушбу шахсларга жамиятнинг таъсис ҳужжатлари, шу жумладан уларга киритилган ўзгартиришлар билан танишиш учун имконият беришга мажбур.

14. Жамиятни қайта ташкил этиш ва тугатиш

14.1. Жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг қарорига биноан жамият «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида назарда тутилган тартибда қайта ташкил этилиши мумкин.

14.2. Жамиятни қайта ташкил этиш, қўшиб юбориш, бирлаштириш, бўлиш, ажратиб чиқариш ва қайта тузиш шаклида амалга оширилиши мумкин.

14.3. Жамият иштирокчилар умумий йиғилиши қарори ёки ҳужжат судининг қарори билан Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида назарда тутилган асосларга кўра тугатилиши мумкин.

Жамиятни тугатиш унинг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари ҳуқуқий ворислик тартибида бошқа шахсларга ўтмаган ҳолда фаолиятининг тугатилишига сабаб бўлади.

15. Якуний қоидалар

15.1. Мазкур устав жамият Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтган кундан бошлаб кучга киради.

15.2. Мазкур устав билан тартибга солинмаган масалалар Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари билан тартибга солинади.

«___» _____ 20__ й.
№ _____

Жамият иштирокчила- рига:	_____ (иштирокчининг номи (Ф.И.О.) манзили: _____
	_____ иштирокчининг номи (Ф.И.О.) манзили: _____
	_____ иштирокчининг номи (Ф.И.О.) манзили: _____
	_____ иштирокчининг номи (Ф.И.О.) манзили: _____

Х А Б А Р Н О М А

(«_____» масъуляти чекланган жамият иштирок-
чиларининг умумий йиғилишини ўтказиш тўғрисида)

Сизга «_____» масъуляти чекланган жамият уста-
вининг _____ бандига асосан жамият иштирокчиларининг навбатдаги йиллик
умумий йиғилиши ўтказилиши ҳақида хабар қиламиз.

Йиғилиш санаси ва вақти: «___» _____ 20__ й. соат _____ .

Рўйхатга олиш бошланадиган сана ва вақти: «___» _____ 20__ й. соат

Умумий йиғилиш ўтказиладиган жой: _____.

Умумий йиғилишнинг кун тартиби:

1. Жамият фаолиятининг 20__ йил якуни бўйича жамият директори-
нинг ҳисоботи.
2. Молиявий ҳисоботларнинг тўғрилиги ва бухгалтерия ҳисобини юри-
тиш тартиби белгиланган талабларга мувофиқлиги тўғрисидаги аудитор-
лик хулосаси;

3. Жамият фаолиятининг 20__ йил якуни бўйича фойдани тақсимлаш.
4. Жамият устав фонди (устав капитали)ни кўпайтириш.
5. Жамият таъсис шартномаси ва уставига ўзгартириш киритиш.

Умумий йиғилиш ҳақида Сизга хабар бериш билан бирга йиғилиш кун тартибидаги масалалар бўйича ахборот ва материаллар иловага мувофиқ юборилмоқда.

Йиғилиш кун тартибидаги масалалар бўйича барча ахборот ва материаллар билан «_____»20__ йил «__» «_____» га қадар МЧЖнинг юридик манзилида (_____) танишишингиз мумкин.

Илова:	1. Жамиятнинг 20__ йил фаолияти бўйича директорнинг ҳисоботи ____ варақда.
	2. Молиявий ҳисоботларнинг тўғрилиги ва бухгалтерия ҳисобини юритиш тартиби белгиланган талабларга мувофиқлиги тўғрисидаги аудиторлик хулосаси ____ варақда.
	3. Жамият таъсис шартномаси ва уставига киртиладиган ўзгартиришлар лойиҳаси.
	4. Кун тартибидаги масалаларга оид ҳужжатлар.

Жамият директори

(имзо)

(Ф.И.О.)

**Масъулияти чекланган жамият иштирокчилари
умумий йиғилишининг**

___ сон Б А Ё Н Н О М А С И

«___» _____ 20__ г.

_____ (йиғилиш ўтказилган жой)

Йиғилишда қатнашган иштирокчилар:

_____ (иштирокчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари));

_____ (иштирокчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари));

_____ (иштирокчининг Ф.И.О. (паспорт маълумотлари));

Қатнашдилар (таклиф этилганлар):

_____ (таклиф этилган шахснинг Ф.И.О.)

_____ (таклиф этилган шахснинг Ф.И.О.)

Кун тартиби:

1. Умумий йиғилишда раислик қилувчи ва котибни сайлаш;
2. Жамият фаолиятининг 20__ йил якуни бўйича жамият директорининг ҳисоботи;
3. Молиявий ҳисоботларнинг тўғрилиги ва бухгалтерия ҳисобини юритиш тартиби белгиланган талабларга мувофиқлиги тўғрисидаги аудиторлик хулосаси;
4. Жамият фаолиятининг 20__ йил якуни бўйича фойдани тақсимлаш;
5. Жамият устав фонди (устав капитали)ни қўпайтириш;
6. Жамият таъсис шартномаси ва уставига ўзгартириш киритиш.

Кун тартибидаги биринчи масала бўйича _____ (Ф.И.О)

сўзга чиқиб, _____ (Ф.И.О)ни
йигилишга раислик қилувчи сифатида, _____
(Ф.И.О)ни йигилиш котиби сифатида сайлашни таклиф қилди.

Мазкур таклифни муҳокама қилиб, иштирокчилар

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

_____ (Ф.И.О.) йиғи-
лишда раислик этувчи, _____
_____ (Ф.И.О) йигилишда котиблик қилувчи сайлансин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар» — йўқ.

Кун тартибдаги иккинчи масала бўйича:

Жамият директори — _____ (жамият ди-
ректорининг Ф.И.О., қатнашчиларни жамиятнинг 20__ йил якуни
бўйича фаолияти билан таништирди (директор ҳисоботининг матни).

Директор ҳисоботини тинглаб ва муҳокама қилиб, иштирокчилар

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. Жамият директорининг ҳисоботи тасдиқлансин.
2. Жамият директори _____ топшириқлар асосида фаолиятни
(топшириқлар)
давом эттирсин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар» — йўқ.

Кун тартибдаги учинчи масала бўйича:

« _____ » аудиторлик ташкилоти вакили қатнашчиларни
жамият молиявий ҳисоботларининг тўғрилиги ва бухгалтерия ҳисо-
бини юритиш тартиби белгиланган талабларга мувофиқлиги тўғри-
сидаги аудиторлик хулосаси билан таништирди. Унга қўра

_____ (аудиторлик текшируви якунлари)

Аудиторлик текшируви якунлари ва хулосасини тинглаб ва уни муҳокама қилиб, йиғилиш иштирокчилари

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. Жамият молиявий ҳисоботларининг тўғрилиги ва бухгалтерия ҳисобини юритиш тартиби белгиланган талабларга мувофиқлиги тўғрисидаги аудиторлик ҳисоботи ва хулосаси маълумот учун қабул қилинсин.

2. Жамият директорига _____

(аудиторлик текшириш якунлари бўйича топшириқлар)

бажариш вазифаси юклатилсин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;

«Қаршилар» — йўқ;

«Бетарафлар — йўқ.

Кун тартибидаги тўртинчи масала бўйича:

Йиғилишга раислик қилувчи жамиятнинг 20__ йилдаги фаолият якуни бўйича олинган фойдани иштирокчиларнинг устав фондидаги улушларига мутаносиб равишда қуйидагича тақсимлашни таклиф қилди:

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм;

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм;

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм.

Иштирокчилар мазкур таклифни муҳокама қилиб,

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. Жамиятнинг 20__ йил якуни бўйича олган фойдаси иштирокчилар ўртасида қуйидагича тақсимлансин:

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм;

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм;

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм.

2. Жамият директори зиммасига _____ га қадар жамият иштирокчиларига тўловларни амалга ошириш вазифаси юклатилсин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар — йўқ.

Кун тартибидаги бешинчи масала бўйича:

Йиғилиш раиси иштирокчилар томонидан жамият устав фонди (устав капиталига) пул маблағлари киритиш ҳисобига, уларнинг киритган улушларига мутаносиб равишда жамият устав фондини _____ сўмга оширишни таклиф қилди. Яъни:

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм;

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм;

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм.

Иштирокчилар томонидан қўшимча ҳиссалар киритилгандан сўнг уларнинг жамият устав фондидаги улушлари қуйидагича бўлади:

Иштирокчилар билдирилган таклифни муҳокама қилиб,

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

Иштирокчилар томонидан киритиладиган қўшимча пул маблағлари ҳисобига жамият устав фонди оширилсин. Иштирокчилар улушлари уларнинг киритган маблағларига мутаносиб равишда белгилаиб, жамиятнинг устав фонди _____ сўм миқдорида тасдиқлансин. Яъни:

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм;

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм;

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) - _____ сўм.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар — йўқ.

Кун тартибидаги олтинчи масала бўйича:

_____ (иштирокчининг Ф.И.О.) жамиятнинг
устав фонди оширилиши муносабати билан унинг таъсис шартнома-
си ва уставига (иловага мувофиқ) ўзгартириш киритишни таклиф
қилди.

Иштирокчилар ушбу таклифни ва жамият таъсис шартномаси ва
уставига киритиладиган ўзгартиришлар лойиҳаларини кўриб чиқиб,

Қ А Р О Р Қ И Л Д И Л А Р :

1. Жамият таъсис шартномаси ва уставига киритиладиган ўзгарти-
ришлар тасдиқлансин.

2. Директор зиммасига жамият таъсис шартномаси ва уставига
киритиладиган ўзгартиришларни рўйхатдан ўтказиш учун белгилан-
ган тартибда рўйхатдан ўтказувчи органга тақдим этиш вазифаси
юклатилсин.

Овоз бериш натижалари: «Рози» — бир овоздан;
«Қаршилар» — йўқ;
«Бетарафлар — йўқ.

Раислик қилувчи:

(имзо)

Йиғилиш котиби:

(имзо)

Иштирокчилар:

(иштирокчининг Ф.И.О.)

(имзо)

(иштирокчининг Ф.И.О.)

(имзо)

(иштирокчининг Ф.И.О.)

(имзо)

«Рўйхатга олинди» 20__ й. «__» _____ _____ -сон		Иштирокчилар умумий йиғилишининг 20__ йил «__» _____ даги қарори билан «Тасдиқланган»
_____ (рўйхатга олувчи орган номи).		

**«_____» масъулияти чекланган
жамиятнинг Таъсис шартномасига киритилган
ўзгартиришлар**

Эски таҳрир	Янги таҳрир
4.1. Жамият фаолият юритиши учун _____ сўм (устав фонди миқдори ўзгартиришга қадар) миқдорида жамият устав фонди (устав капитали) шакллантирилади.	4.1. Жамият фаолият юритиши учун _____ сўм (устав фонди миқдори ўзгартиришдан кейин) миқдорида жамият устав фонди (устав капитали) шакллантирилади.
4.2. Жамиятнинг ҳар бир таъсисчиси (иштирокчиси) жамият устав фонди (устав капитали)га қуйидаги улушини киритади: 1) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фонднинг ____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкӣ ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар (ўзгартиришга қадар)ни жамият давлат	4.2. Жамиятнинг ҳар бир таъсисчиси (иштирокчиси) жамият устав фонди (устав капитали)га қуйидаги улушини киритади: 1) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фонднинг ____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкӣ ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар (ўзгартиришдан кейин)ни жамият давлат рўйхати-га олинган кунга қадар киритиш

рўйхатига олинган кунга қадар киритиш мажбуриятини олади.

2) _____
(иштирокчининг *Ф.И.О.*) улуш сифатида жамият устав фондининг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар (ўзгартиришга қадар)ни жамият давлат рўйхатига олинган кунга қадар киритиш мажбуриятини олади.

3) _____
(иштирокчининг *Ф.И.О.*) улуш сифатида жамият устав фондининг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар (ўзгартиришга қадар)ни жамият давлат рўйхатига олинган кунга қадар киритиш мажбуриятини олади.

5.1. Жамият устав фонди (устав капитали)даги ҳар бир таъсисчи (иштирокчи) улушининг номинал миқдори қуйидагича тақсимланган:

1) _____
(таъсисчининг *Ф.И.О.*) улуши _____ сўм. Бу жамият Устав капиталининг _____ фоизини ташкил қилади (ўзгартиришга қадар);

2) _____
(таъсисчининг *Ф.И.О.*) улуши _____

мажбуриятини олади.

2) _____
(иштирокчининг *Ф.И.О.*) улуш сифатида жамият устав фондининг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар (ўзгартиришдан кейин)ни жамият давлат рўйхатига олинган кунга қадар киритиш мажбуриятини олади.

3) _____
(иштирокчининг *Ф.И.О.*) улуш сифатида жамият устав фондининг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар (ўзгартиришдан кейин)ни жамият давлат рўйхатига олинган кунга қадар киритиш мажбуриятини олади.

5.1. Жамият устав фонди (устав капитали)даги ҳар бир таъсисчи (иштирокчи) улушининг номинал миқдори қуйидагича тақсимланган:

1) _____
(таъсисчининг *Ф.И.О.*) улуши _____ сўм. Бу жамият Устав капиталининг _____ фоизини ташкил қилади (ўзгартиришдан кейин);

2) _____
(таъсисчининг *Ф.И.О.*) улуши _____

<p>_____ сўм. Бу жамият Устав капиталининг _____ фозинини ташкил қилади (<i>ўзгартиришга қадар</i>);</p> <p>3) _____ (<i>таъсисчининг Ф.И.О.</i>) улуши</p> <p>_____ сўм. Бу жамият Устав капиталининг _____ фозинини ташкил қилади. (<i>ўзгартиришга қадар</i>).</p>	<p>_____ сўм. Бу жамият Устав капиталининг _____ фозинини ташкил қилади (<i>ўзгартиришдан кейин</i>);</p> <p>3) _____ (<i>таъсисчининг Ф.И.О.</i>) улуши</p> <p>_____ сўм. Бу жамият Устав капиталининг _____ фозинини ташкил қилади. (<i>ўзгартиришдан кейин</i>).</p>
---	---

«Рўйхатга олинди» 20__ й. «__» _____ _____ -сон		Иштирокчилар умумий йиғилишининг 20__ йил «__» _____ даги қарори билан «Тасдиқланган»
_____ (рўйхатга олувчи орган номи).		

**«_____» масъулияти чекланган
жамиятнинг Уставига киритилган ўзгартиришлар**

Эски таҳрир	Янги таҳрир
5.1. Жамиятни таъсис этиш ва фаолият юритиши учун _____ сўм (устав фонди миқдори) миқдорида устав фонди (устав капитали) ташкил этилади (ўзгартиришга қадар).	5.1. Жамиятни таъсис этиш ва фаолият юритиши учун _____ сўм (устав фонди миқдори) миқдорида устав фонди (ус- тав капитали) ташкил этилади (ўзгартиришдан кейин).
5.2. Жамият устав фонди (ус- тав капитали)даги ҳар бир таъсис- чи (иштирокчи) улушининг но- минал миқдори қуйидагича тақ- симланган: 1) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. (устав фонди миқдори) Бу жамият устав капитали- нинг _____ фоизини ташкил қилади (ўзгартиришга қадар);	5.2. Жамият устав фонди (ус- тав капитали)даги ҳар бир таъсис- чи (иштирокчи) улушининг но- минал миқдори қуйидагича тақ- симланган: 1) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. (устав фонди миқдори) Бу жамият устав капитали- нинг _____ фоизини ташкил қилади (ўзгартиришдан кейин);

<p>2) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. (устав фонди миқдори) Бу жамият устав капитали- нинг _____ фоизини ташкил қила- ди (ўзгартиришга қадар);</p> <p>3) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. (устав фонди миқдори) Бу жамият устав капитали- нинг _____ фоизини ташкил қила- ди (ўзгартиришга қадар).</p>	<p>2) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. (устав фонди миқдори) Бу жамият устав капитали- нинг _____ фоизини ташкил қила- ди (ўзгартиришдан кейин);</p> <p>3) _____ (таъсисчининг Ф.И.О.) улуши _____ сўм. (устав фонди миқдори) Бу жамият устав капитали- нинг _____ фоизини ташкил қила- ди (ўзгартиришдан кейин).</p>
<p>5.3. Жамиятни давлат рўйхати- дан ўтказиш пайтида:</p> <p>1) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фонди- га унинг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади (ўзгарти- ришга қадар);</p> <p>2) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фонди- га унинг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади (ўзгарти- ришга қадар);</p>	<p>5.3. Жамиятни давлат рўйха- тидан ўтказиш пайтида:</p> <p>1) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фонди- га унинг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади (ўзгарти- ришдан кейин);</p> <p>2) _____ (иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фонди- га унинг _____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади (ўзгарти- ришдан кейин);</p>

3) _____

(иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фондига унинг ____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади (ўзгартиришга қадар).

3) _____

(иштирокчининг Ф.И.О.) улуш сифатида жамият устав фондига унинг ____ фоизини ташкил этувчи _____ (Пул, қимматли қоғозлар, ўзга ашёлар ёки мулкый ҳуқуқлар ёхуд пул баҳосига эга бўлган бошқа шахсга ўтказиладиган ўзга ҳуқуқлар)ни киритади (ўзгартиришдан кейин).

2-§. Меҳнат шартномаси

Меҳнат шартномаси бу, муайян мутахассислик, малака, лавозим бўйича ишни ички меҳнат тартибига бўйсунган ҳолда, меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва бошқа норматив ҳужжатлар билан белгиланган шартлар асосида рағбатлантириш эвазига ишларни бажариш ҳақидаги ходим ва иш берувчи ўртасидаги келишувдир. Ходим ва иш берувчи меҳнат шартномасининг тарафлари бўлиб ҳисобланадилар.

Меҳнат шартномасининг мазмуни тарафлар келишуви бўйича, шунингдек меҳнат тўғрисидаги қонунлар билан белгиланади. Меҳнат шартномасида тарафларнинг келишуви билан қуйидагилар белгиланади:

иш жойи (корхона ёки унинг бўлинмаси);

ходимнинг меҳнат вазифаси — мутахассислиги, малакаси, у ишлайдиган лавозим;

ишнинг бошланиш куни;

меҳнат шартномаси муайян муддатга тузилганда унинг амал қилиш муддати;

меҳнат ҳақи миқдори ва меҳнатнинг бошқа шартлари.

Меҳнат шартномаси ёзма шаклда ва бир хил кучга эга бўлган камида икки нусхада тузилади ва ҳар бир тарафга сақлаш учун топширилади. Меҳнат шартномасида тарафларнинг манзиллари кўрсатилади.

Меҳнат шартномаси ходим ва ишга қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган мансабдор шахснинг имзолари билан мустаҳкамланиб, имзоланган муддати қайд этиб қўйилади. Мансабдор шахснинг имзоси имзонинг ҳақиқий ва ваколатли эканлигини таъкидлаш тариқасида корхона муҳри билан тасдиқланади.

Меҳнат шартномалари номуайян муддатга, муайян муддатга (беш йилдан ортиқ бўлмаган), муайян ишни бажариш вақтига мўлжаллаб тузилиши мумкин.

Агар меҳнат шартномасида унинг амал қилиш муддати кўрсатилмаган бўлса, меҳнат шартномаси номуайян муддатга тузилган деб ҳисобланади.

**Меҳнат шартномаси (контракт)нинг
НАМУНАВИЙ ШАКЛИ**

_____ сон МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ (КОНТРАКТ)

_____ шаҳри 200__ й. «__» _____

1. Корхона (мулкчиликнинг барча шаклларидаги ташкилот, муассаса, шу жумладан, уларнинг алоҳида таркибий бўлинмалари) _____

_____ (тўлиқ номи)

_____ (фамилияси, исми ва отасининг исми тўлиқ)

номидан, кейинги ўринларда «Иш берувчи» деб аталади ва фуқаро (Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги бўлмаган шахс ҳам бўлиши мумкин) _____

_____ (фамилияси, исми ва отасининг исми тўлиқ)

кейинги ўринларда «Ходим» деб аталади, мазкур шартномани қуйидагилар ҳақида туздик:

2. Ходим _____ (фамилияси, исми ва отасининг исми)

_____ (корхона таркибий бўлинмаси, цех, бўлим, участка, лаборатория ва шу кабиларнинг номи)

касби бўйича _____ (ЯТММ бўйича касб, лавозимининг тўлиқ номи, разряд, малака тоифаси)

лавозимига ишга қабул қилинади.

3.Шартнома _____ ҳисобланади.
(асосий иш бўйича, ўриндошлик бўйича ва қонун
ҳужжатларига мувофиқ бошқа шартнома)

4.Шартнома муддати _____
(номуайян муддатга, 5 йилдан ортиқ бўлмаган муайян муддатга,
муайян ишни бажариш вақтига ва унинг номи)

5. Шартнома бўйича ишлаш:
бошланиши _____
тамом бўлиши _____

6.Синов муддати _____
(синовсиз, синов муддати)

7. Ходимнинг мажбуриятлари:

- а) меҳнат ва технология интизومي (ички меҳнат тартиби қоида-лари, уставлар ва интизом тўғрисидаги қоидалар)га риоя қилиш;
 - б) иш берувчининг қонуний фармойишларини бажариш;
 - в) меҳнатни муҳофаза қилиш, хавфсизлик техникаси, ишлаб чиқариш, санитарияси талабларига риоя қилиш;
 - г) лавозим йўриқномаларига риоя қилиш;
 - д) ЯТММ, ММ билан назарда тутилган малака мажбуриятларига риоя қилиш;
 - е) қонун ҳужжатлари ва бошқа норматив ҳужжатларга риоя қилиш;
 - ж) жамоа шартномаси шартларига риоя қилиш;
 - з) ходим томонидан қабул қилинадиган бошқа мажбурият-лар _____
(иш, маҳсулот сифати; иш нормасини бажариш; хизмат кўрсатиш ва бошқалар)
- _____
- _____
- _____

8. Иш берувчининг мажбуриятлари:

- а) ходимнинг меҳнатини ташкил этиш, ходимни Меҳнатни му-ҳофаза қилиш ва хавфсизлик техникаси қоидалари, лавозим йўриқ-номалари, жамоа шартномаси ва бошқа норматив ва маҳаллий ҳуж-жатлар билан таништириш;
- б) меҳнат ва ишлаб чиқариш интизомини таъминлаш;
- в) иш ҳақини ўз вақтида тўлаш;

г) хавфсиз ва самарали меҳнат учун шарт-шароитлар яратиш, ходимни ўқитиш, унга меҳнатнинг хавфсиз шарт-шароити тўғрисида йўл-йўриқ бериш;

д) иш жойини меҳнатни муҳофаза қилиш ва хавфсизлик техникаси қоидаларига мувофиқ жиҳозлаш;

ж) қонун ҳужжатларига ва бошқа норматив ҳужжатларга риоя қилиш;

з) жамоа шартномаси шартларига риоя қилиш;

и) иш берувчи томонидан қабул қилинадиган бошқа мажбуриятлар:

9. Иш куни режими

(тўлиқсиз иш куни, тўлиқсиз иш ҳафтаси, қисқартирилган иш вақти, соатбой иш, иш кунининг бошланиш ва тамом бўлиши ва бошқалар)

10. Меҳнат ҳақи тўлаш.

Ходимга қуйидагича ҳақ тўлаш белгиланади:

а)

(тўлов тури ва унинг аниқ суммадаги ёки ЯТС разряди кўрсатилган ҳолдаги, ёхуд тушумдан олинган фойизлардаги миқдори)

б) амалдаги қонун ҳужжатларига ва норматив ҳужжатларга мувофиқ меҳнат шароитлари билан боғлиқ бўлган қўшимча ҳақ, устама, компенсациялар қуйидаги миқдорларда:

(қўшимча ҳақ, устама, компенсациялар номи) (уларнинг миқдори)

в) жамоа шартномаси шартлари билан назарда тутилган, шунингдек, берилган (мавжуд) ҳуқуқлар ва маблағлар доирасида раҳбар томонидан белгиланадиган қўшимча ҳақ, устама, мукофот, тақдирлашлар ва рағбатлантирувчи турдаги бошқа тўловлар;

(қўшимча ҳақ, устама, мукофотлар номи) (уларнинг миқдори)

11. Ходимга:

а) асосий таътил (меҳнат таътили) _____ иш кунидан;

б) қўшимча таътил _____ иш кунидан ибрат
(номи)

бўлган ҳақ тўланадиган йиллик таътил белгиланади.

12. Меҳнат шартномаси (контракт)нинг меҳнат шароитлари ва унга ҳақ тўлаш хусусиятлари, ижтимоий ҳимоя, имтиёзлар, кафолатлар ва ҳоказолар билан боғлиқ бўлган бошқа шартлари.

ТОМОНЛАРНИНГ МАНЗИЛЛАРИ ВА ИМЗОЛАРИ:

Ходим:

Манзили: _____

(сана, имзо)

Иш берувчи:

(сана, имзо, муҳр)

3-§. Ички меҳнат тартиби қоидалари

Ички меҳнат тартиби қоидалари корхонада меҳнат тартибини, айнан: меҳнат шартномасини тузиш, ўзгартириш ва тугатиш регламенти, иш вақти ва дам олиш вақтидан фойдаланиш, иш берувчи ва ходим ўртасида юзага келадиган меҳнат интизоми ва ҳуқуқий муносабатларнинг бошқа масалаларини белгилайдиган ички маҳаллий ҳужжат ҳисобланади.

Қоидалар иш берувчи томонидан касаба уюшмаси қўмитаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи билан келишган ҳолда тасдиқланади.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлиги томонидан Ўзбекистон касаба уюшма федерацияси кенгаши ва Ўзбекистон товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси билан келишган ҳолда, Ўзбекистон Республикаси адлия вазирлиги томонидан 14 июнь 1999 йилда 746-сон билан рўйхатга олинган «Идоравий мансублиги, мулкчилик ва ҳўжалик юритиш шаклларида қатъи назар, корхона, муассаса, ташкилот ички меҳнат тартибининг намунавий қоидалари» тасдиқланган.

Мазкур қоидалар намунавий характерга эга. Ҳар бир иш берувчи мазкур қоидалар асосида ва меҳнат кодекси, меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатлари, жамоа шартномаси ва корхонанинг бошқа маҳаллий (локал) ҳужжатлари талабларини ҳисобга олиб, касаба уюшмаси қўмитаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи билан келишган ҳолда ўзларининг ички меҳнат тартиби қоидалари Низомини ишлаб чиқади ва тасдиқлайди.

Мазкур Намунавий қоидалар Ўзбекистон Республикаси меҳнат вазирлиги томонидан 1999 йил 7 майда тасдиқланган.

Ўзбекистон касаба уюшма федерацияси кенгаши, Ўзбекистон товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар Палатаси билан келишилган.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 1999 йил 14 июнда 746-рақам билан рўйхатга олинган

**Идоравий мансублиги, мулкчилик ва
хўжалик юритиш шаклларида қатъи
назар, корхона, муассаса, ташкилот
ички меҳнат тартибининг*
НАМУНАВИЙ ҚОИДАЛАРИ**

1. Умумий қоидалар
2. Меҳнат шартномасини (контрактини) тузиш, ўзгартириш ва бекор қилиш тартиби
3. Меҳнат интизомини таъминлаш ва жавобгарлик
4. Иш вақти ва дам олиш вақти
5. Меҳнат шартномаси томонлари ўртасидаги ихтилофларни ҳал этиш

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1.1. Ички меҳнат тартибининг ушбу қоидалари** Меҳнат кодексига, меҳнат тўғрисидаги бошқа қонун ҳужжатларига мувофиқ ишлаб чиқилган ва меҳнат шартномасини тузиш, ўзгартириш ва бекор қилишни, иш вақти ва дам олиш вақтидан фойдаланишни, меҳнат интизомини ҳамда иш берувчи билан ходим ўртасида юзага келадиган бошқа ҳуқуқий муносабатлар масалаларини тартибга соладиган асосий қатъий меъёрий ҳужжат ҳисобланади.

1.2. Қоидалар корхонанинг касаба уюшма қўмитаси билан келишиб тасдиқланган кундан бошлаб кучга кирази ва корхонада қўлланилади.

1.3. Қоидаларга риоя қилиш иш берувчилар ва ходимлар учун мажбурий ҳисобланади, уни бажармаслик қонунчиликда белгиланган тартибда жавобгарликка тортиш учун асос бўлиб хизмат қилиши мумкин.

1.4. Иш берувчининг мажбуриятлари:

1.4.1. Ходимларнинг меҳнатини ташкил этиш;

1.4.2. Қонун ҳужжатлари ва бошқа меъёрий ҳужжатларда, меҳнат шартномасида кўзда тутилган меҳнат шарт-шароитларини яратиш;

1.4.3. Ходимга у бажарган иш учун корхонада белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш шартларига мувофиқ ўз вақтида ва тўлиқ ҳажмда ҳақ тўлаш.

1.4.4. Меҳнат ва ишлаб чиқариш интизомини, меҳнатни муҳофаза қилиш шарт-шароитини таъминлаш;

1.4.5. Қонунчиликка жамоа ва меҳнат шартномасига мувофиқ ходимлар томонидан дам олиш ҳуқуқини амалга оширишни, уларга кафолатли ва бадал тўловлари тўланишини таъминлаш;

1.4.6. Меҳнат мажбуриятларини бажариши муносабати билан унга етказилган зарар учун ходимга ҳақ тўлаш;

1.4.7. Ходимларнинг ваколатли органлари ҳуқуқларига риоя қилиш, уларнинг фаолиятига қўмаклашиш, меҳнат ва ижтимоий-иқтисодий масалалар бўйича музокаралар олиб бориш;

1.4.8. Меҳнат кодексига мувофиқ жамоа шартномаларини тузиш.

1.5. Ходимнинг мажбуриятлари:

1.5.1. Ўзининг хизмат вазифаларини виждонан бажариш;

1.5.2. Меҳнат интизомига риоя қилиш, иш берувчининг қонунга мувофиқ келадиган фармойишлари ва кўрсатмаларини ўз вақтида ҳамда аниқ бажариш;

1.5.3. Меҳнатни муҳофаза қилиш, хавфсизлик техникаси ва ишлаб чиқариш санитариясига доир қоидаларга риоя қилиш;

1.5.4. Корхонанинг мол-мулкига авайлаб муносабатда бўлиш;

1.5.5. Меҳнат жамоасининг аъзолари, корхона мижозлари ва иш жараёнида алоқа қиладиган бошқа шахслар билан хушфеъл муносабатда бўлиш.

2. МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИНИ (КОНТРАКТИНИ) ТУЗИШ, ЎЗГАРТИРИШ ВА БЕКОР ҚИЛИШ ТАРТИБИ***

2.1. Ишга қабул қилиш иш берувчига тўғридан-тўғри мурожаат қилиш ёки меҳнат бўйича органларнинг бепул воситачилиги орқали амалга оширилади.

2.2. Ишга қабул қилишга ўн олти ёшдан бошлаб рухсат берилади. Ёшларни меҳнатга тайёрлаш учун ишга умумтаълим мактаблари,

ўрта махсус, касб-ҳунар ўқув юртларининг ўқувчиларини уларнинг соғлиғи ва маънавий ривожланишига зарар етказмайдиган, таълим олиш жараёнини бузмайдиган, ўқишдан бўш вақтда енгил меҳнатни бажариш учун - улар ўн беш ёшга етганда ота-оналаридан бири ёки ота-онанинг ўрнини босадиган шахслардан бирининг ёзма розилиғи билан қабул қилишга рухсат берилади.

Ўн саккиз ёшга етмаган шахсларни ишга қабул қилиш Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг 241-моддасида назарда тутилган талабларга риоя этган ҳолда амалга оширилади.

2.3. Ишга қабул қилинаётганда ишга кирувчи қуйидаги ҳужжатларни тақдим этиши шарт:

2.3.1. Паспорт (ёки унинг ўрнини босувчи ҳужжат), ўн олти ёшга етмаган шахслар эса - туғилганлик тўғрисидаги гувоҳнома ва яшаш жойидан маълумотнома.

Чет эл фуқаролари, паспортдан ташқари, Ўзбекистон Республикасида яшаш гувоҳномасини тақдим этишлари шарт. Фуқаролиги бўлмаган шахслар эса фуқаролиги йўқ шахснинг гувоҳномаси ва Ўзбекистон Республикасида яшаш учун гувоҳномани тақдим этадилар;

2.3.2. Ишга биринчи марта кираётган шахслардан бошқалар меҳнат дафтарчасини тақдим этадилар.

Ўриндошлик йўли билан ишга кираётган шахс меҳнат дафтарчасининг ўрнига асосий иш жойидан маълумотнома тақдим этиши керак;

2.3.3. Ҳарбий билет (ҳарбий хизматчилар учун) ёки қайд гувоҳномаси (армияга чақирилувчилар учун);

2.3.4. Бажариш учун қонунчиликка мувофиқ фақат махсус маълумотга ёки махсус тайёргарликка эга бўлган шахсларгина қўйилиши мумкин бўлган ишга кириш пайтида маълумот тўғрисида давлат намунасидаги ҳужжат;

2.3.5. Ўн беш ёшга етган шахс ишга кираётганида ота-онасидан бирининг (ёки унинг ўрнини босувчи шахснинг) ёзма розилиғи. Иш берувчи ишга кираётган шахсдан бошқа ҳужжатларни талаб қилишга ҳақли эмас.

2.4. Қуйидаги ҳолларда ишга қабул қилишга йўл қўйилмайди:

2.4.1. Мазкур Қоидаларнинг 2.3-бандида кўрсатилган ҳужжатлар бўлмаганда;

2.4.2. Ўн беш ёшга тўлмаган шахслар;

2.4.3. Тиббий кўрикдан ўтиш қонунчиликка кўзда тутилган ҳолларда тиббий кўрикдан ўтмаган шахслар, шунингдек тиббий ҳулосага мувофиқ мазкур ишни бажаришга соғлиғининг ҳолати йўл қўймайдиган ходимлар;

2.4.4. Суд ҳукмига кўра муайян лавозимни эгаллаш ёки унинг бажариши тақиқланган ишда муайян фаолият билан шуғулланиш

ҳуқуқидан маҳрум қилинган шахслар;

2.4.5. Агар уларнинг иши бевосита бўйсунуш ёки бирининг иккинчиси назорати остида бўлиш билан боғланган бўлса, ўзаро яқин қариндош бўлган шахслар (ота-оналар, ака-укалар, опа-сингиллар, ўғиллар, қизлар, эр-хотинлар, шунингдек, эр-хотинларнинг ота-оналари, ака-укалари, опа-сингиллари ва фарзандлари) (мазкур талаб фақат давлат корхоналари учун қўлланилади);

2.4.6. Қонунчиликда кўзда тутилган бошқа ҳолларда.

2.5. Ишга кирувчининг ишга қабул қилиш тўғрисидаги мурожаати махсус ҳисоб дафтарида рўйхатга олинishi, рақамланиши, тикилиши ва корхонанинг муҳри билан тасдиқланиши керак, у кадрлар бўлимида, девонхонада, раҳбарнинг қабулхонасида, иш берувчи томонидан белгиланган бошқа жойда сақланади.

Кадрлар бўлимининг ходимлари (мурожаатни рўйхатга олган бошқа шахслар) ишга кирувчини бўлажак меҳнат шартномаси тўғрисида иш берувчи ваколат берган тегишли мансбдор шахслар билан музокаралар юритиш учун шарт-шароитни таъминлашлари шарт.

2.6. Меҳнат шартномаси томонларнинг келишувлар бўйича музокараларида белгилаб олинади:

иш жойи;

ишга кирувчининг меҳнат мажбуриятлари, у ишлайдиган ихтисослик, малака, лавозим;

меҳнатга ҳақ тўлашнинг миқдори ва шартлари;

меҳнат шартномасини муайян муддатга тузиш вақтида унинг амал қилиш муддати;

ишни бошлаш куни;

ўриндошлик бўйича ишга қабул қилиш пайтида ҳар кунги ишнинг давомийлиги.

Меҳнат шартномасини тузиш пайтида меҳнатга доир бошқа шартлар ҳам тилга олинishi мумкин (ишга қабул қилиш пайтида олдиндан синаш, иш режими, меҳнат шартномасини муддатидан олдин бекор қилиш ҳолатида жарима тўлаш, тўлиқ иш вақтида ишлаш, касблар (лавозимлар)ни ўриндошлик асосида олиб бориш, хизмат кўрсатиш ҳудудини кенгайтириш, бажарилаётган иш ҳажмини узайтириш, таътилнинг давом этиш муддатини кўпайтириш ва ҳ.к.).

2.7. Меҳнат шартномасида кўзда тутилган меҳнат шартлари даражаси қонунчиликда, жамоа келишувда, шунингдек жамоа шартномасида, корхонада қабул қилинган бошқа қатъий ҳужжатларда (ички меҳнат тартиби қоидалари, меҳнатга ҳақ тўлаш тўғрисидаги низом, мукофотлаш тўғрисидаги низом ва бошқалар) белгиланган даражадан паст бўлиши мумкин эмас.

2.8. Агар меҳнат шартномасида унинг амал қилиш муддати кўрсатилмаган бўлса, у номуайян муддатга тузилган деб ҳисобланади.

2.9. Фақат қуйидаги ҳолларда муддатли меҳнат шартномалари тузилиши мумкин:

бўлажак иш муддатли характерда бўлганлиги сабабли шартномани ноаниқ муддатга тузиш мумкин эмас;

ишни бажариш шартлари айтилган муддатли меҳнат шартномасини тузишни талаб қилса (касаллиги, малакасини ошириш учун юборилганлиги, таътилда, шу жумладан, болага қараш бўйича таътилда бўлган вақтинчалик иш жойида бўлмаган бошқа ходимнинг ўрнига ишга қабул қилиш ва ҳ.к.);

ходим ана шундай шартнома тузишдан манфаатдор бўлса ва унинг ёзма аризаси мавжуд бўлса;

муддатли шартномани тузиш қонунда кўзда тутилган бўлса.

2.10. Томонлар ўртасида меҳнат шартномасини тузиш тўғрисида келишиб олинганида ходимга рухсатномани расмийлаштириш (агар корхонага кириш рухсатнома билан амалга оширилаётган бўлса) ва ҳарбий ҳисобга олиш столи учун (ҳарбий хизматга мажбурлар учун) зарур миқдордаги суратларни тақдим этиш таклиф этилади.

2.11. Ишга қабул қилинаётган ҳар бир ходим (шу жумладан, ўриндошлик йўли билан кирувчилар) билан меҳнат шартномаси бир хил кучга эга бўлган, камида икки нусхада ёзма шаклда тузилади, улар томонларнинг ҳар бирига сақлаш учун топширилади.

Меҳнат шартномаси ходим ва корхона раҳбарининг имзолари билан тасдиқланади. Раҳбарнинг имзоси корхонанинг муҳри билан тасдиқланади.

Ходимнинг талабига кўра меҳнат шартномаси у билган тилда тузилади ва давлат тилида тузилган шартнома нусхаси билан бир хил юридик кучга эга бўлади.

2.12. Ходим билан тузилган меҳнат шартномаси уни томонлар имзолаган пайтдан бошлаб кучга киради. Ходим меҳнат шартномасида кўрсатилган кундан бошлаб меҳнат мажбуриятларини бажаришга киришади. Агар унда ишнинг бошланиш санаси кўрсатилмаган бўлса, ходим шартнома имзоланган кундан кейинги иш кунидан (сменадан) кечиктирмай ишга тушиши керак.

Корхона раҳбари томонидан ёки унинг рухсати билан ишга қабул қилишни тегишлича расмийлаштирмасдан туриб ишга қўйилган шахс ишга тушган биринчи кундан бошлаб ишга қабул қилинган деб ҳисобланади.

2.13. Меҳнат шартномаси тузилганидан кейин иш берувчи меҳнат шартномасининг мазмунига аниқ мувофиқликда ишга қабул қилиш тўғрисида буйруқ чиқаради ва ходимга имзо қўйдирган ҳолда бундан хабардор қилади.

2.14. Иш берувчи қуйидаги ҳолларда ишга қабул қилишдан бош тортишга ҳақли эмас:

агар рад этиш ходимнинг амалий хислатлари билан боғлиқ бўлмаган сабаблар бўйича амалга оширилган бўлса;

иш берувчининг ўзи томонидан ишга қабул қилинган шахсларни; ногиронларни, 18 ёшдан ёш бўлган шахсларни ва жойлардаги давлат ҳокимияти органи томонидан корхонага белгиланган энг кам миқдордаги иш ўринлари ҳисобига ишга маҳаллий меҳнат органлари юборган бошқа шахсларни, шунингдек, муқобил хизматдаги хизматчиларни ва ҳ.к;

ҳомиладор аёлларни ва 3 ёшдаги болалари бўлган аёлларни; қонунда кўзда тутилган бошқа ҳолларда.

2.15. Ходим иш берувчидан ишга қабул қилиш рад этилганлигининг сабабларини ёзма равишда асослашни талаб қилишга ҳақлидир. Иш берувчи уч кун ичида унга ёзма асосни кўрсатиши шарт. Ҳомиладор аёлларга ва уч ёшгача боласи бўлган аёлларга иш берувчи, агар улар шундай талаб билан мурожаат этмаганлари тақдирда ҳам, ишга қабул қилишни рад этиш сабабини ёзма шаклда хабар қилади.

Ишга қабул қилиш ғайриқонуний равишда рад этилганда ходим назорат қилувчи органга ёки судга шикоят қилишга ҳақлидир.

2.16. Ишга қабул қилиш пайтида меҳнат шартномасида дастлабки синов тўғрисидаги шарт таъкидланиши мумкин. Бундай таъкид бўлганида синов шarti ишга қабул қилиш тўғрисидаги буйруқда акс эттирилади. Бироқ, дастлабки синов билан ишга қабул қилинган ходимнинг меҳнат дафтарчасида дастлабки синов тўғрисидаги шартлар кўрсатилмаган ҳолда ишга қабул қилиш тўғрисида ёзилади.

Дастлабки синов муддати уч ойдан ошмайдиган муддатга белгиланиши мумкин. Дастлабки синов муддатининг аниқ давомийлиги (уч ой доирасида) меҳнат шартномаси томонларининг келишуви бўйича белгиланади. Томонлар томонидан синов муддати белгиланган даврда иш берувчи ҳам, ходим ҳам меҳнат шартномасини бекор қилиб, бу ҳақда бошқа томонни уч кун олдин ёзма равишда огоҳлантиришга ҳақлидир. Бунда иш берувчи синовнинг қониқарсиз натижаси ҳусусида ишончли исботларга эга бўлиши керак. Ходим эса ишни давом эттиришдан бош тортиш сабабини иш берувчига тушунтиришга мажбур эмас.

Агар томонлар тарафидан белгиланган синов муддати тугагунига қадар томонларнинг бирортаси меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисида баёнот бермаса, шартноманинг амал қилиши давом этади.

Ходим узрли сабаблар билан (вақтинчалик меҳнатга лаёқатсизлик, ҳарбий йиғинларда қатнашиш, донорлик вазифаларини бажариш, суд маслаҳатчиси сифатида судда қатнашиш ва ҳ.к.) ишда бўлмаган даврлар дастлабки синов муддатига киритилмайди.

Дастлабки синов шarti билан ишга қабул қилинган ходим бошқа ходимлар билан баравар меҳнат қонунчилигида белгиланган барча

ҳуқуқлардан фойдаланади ва жавобгар бўлади.

Қуйидагиларга нисбатан ишга қабул қилиш пайтида синов муддати белгилашга йўл қўйилмайди:

ҳомиладор аёллар, шунингдек, уч ёшгача болалари бўлган аёлларга;

корхона учун белгиланган иш жойларининг энг кам миқдори ҳисобига маҳаллий меҳнат органлари томонидан ишга юборилган шахсларга;

улар билан меҳнат шартномаси 6 ойгача муддатга тузиладиган ходимларга.

Ходим бошқа ишга ўтказилаётганида дастлабки синов белгиланмайди.

2.17. Ишга биринчи марта тушган ва корхонада беш кундан ортиқ ишлаган шахсларга иш берувчи меҳнат дафтарчаларини юритиши шарт, ўриндошлар бундан мустасно.

Кадрлар бўлимининг ходимлари етти кунлик муддатдан кечиктирмай ходимнинг меҳнат дафтарчасига тегишли ёзувни киритишлари ва у киритилиши керак бўлган шахсий варақанинг Т-2 шаклига имзо қўйдирган ҳолда ёзувнинг меҳнат дафтарчасидаги ёзув билан аниқ мувофиқлигини таништиришлари шарт.

Ходимнинг хоҳишига қараб меҳнат дафтарчасига корхона ичида ўриндошлик бўйича ишга қабул қилиш тўғрисидаги буйруқ ёки бошқа корхонада ўриндошлик бўйича ишлаш тўғрисидаги маълумотнома асосида ўриндошлик бўйича ишлаш даврлари тўғрисидаги ёзув киритилади.

2.18. Иш берувчи ва унинг манфаатларини ҳимоя қиладиган бошқа мансабдор шахслар ходимдан унинг меҳнат мажбуриятларига кирмайдиган ишларни бажаришни, қонунга зид ҳаракатларни содир этишни, шунингдек, ходимнинг ёки бошқа шахсларнинг ҳаёти ва соғлиғини хавф остига қўядиган, ор-номуси ва шаънини камситадиган ҳаракатлар содир этишни талаб қилишга ҳақли эмаслар.

2.19. Қуйидаги ҳолларда ва тартибда иш берувчининг ёки ходимнинг талабига кўра меҳнат шартларини ўзгартиришга йўл қўйилади:

2.19.1. Иш берувчи, агар меҳнат шартларини сақлашнинг имкони бўлмаса ёки бундай ўзгаришларни технологиядаги, ишлаб чиқариш ва меҳнатни ташкил этишдаги, ходимлар сонини ёки иш тарзини ўзгартиришга олиб келган ишлар (маҳсулот, хизматлар) ҳажмини қисқартиришдаги ўзгаришлар белгиланган бўлса, уларни ўзгартиришга ҳақлидир. Меҳнат шартларини кейинги ўзгартириш тўғрисида ходим камида икки ой олдин ёзма равишда, тилхат берган ҳолда огоҳлантирилиши керак. Бу муддатни қисқартиришга фақат ходимнинг розилиги билан йўл қўйилади.

Бу ҳолда меҳнат шартномасини бекор қилишга қуйидаги мажбурий шартлар мавжуд бўлганда йўл қўйилади:

агар ходим меҳнатнинг янги шарт-шароитида ишлашни давом эттиришга рози бўлмаса;

агар корхонада меҳнатнинг илгариги шарт-шароитини сақлаб қолиш мумкин бўлмаса.

2.19.2. Ходим қонунчиликда кўзда тутилган ҳолларда меҳнат шартларини ўзгартиришни ёзма равишда талаб қилишга ҳақлидир (ҳомилатор аёл ёки 14 ёшгача боласи бўлган (16 ёшгача ногирон боласи бўлган) аёллар илтимосига кўра тўлиқ бўлмаган иш кунини ёки тўлиқ бўлмаган иш ҳафтасини белгилаш, тиббий ҳулосага кўра ҳомилатор аёлларга, ВТЭК тавсияларига кўра ногиронларга маҳсулот ишлаб чиқариш меъёрларини камайтириш ва ҳ.к.).

Иш берувчи ходимнинг талабини у берилганидан кейин уч кун ичида кўриб чиқиши шарт. Талабни қондиришдан бош тортилган ҳолда иш берувчи ходимга бош тортиш сабабини маълум қилиши шарт.

2.20. Ходим иш берувчи томонидан меҳнат шартлари ўзгартирилиши, шунингдек, унинг ходим талабига кўра меҳнат шартларини ўзгартиришни рад этиши хусусида судга шикоят қилишга ҳақлидир.

2.21. Иш берувчи ходимни фақат унинг розилиги билан бошқа доимий ёки вақтинчалик ишга ўтказиши мумкин.

2.22. Томонларнинг келишувига биноан ишга қабул қилиш пайтида ҳам, ундан кейин ҳам ходим томонидан асосий иш бўйича вазифалардан ташқари касблар (лавозимлар)ни ўриндошлик асосида олиб бориш, хизмат кўрсатиш ҳудудини кенгайтириш, бажариладиган ишлар ҳажмини кўпайтириш (бундан кейин - касбларни ўриндошлик асосида олиб бориш) тартибида қўшимча мажбуриятларни бажариши келишиб олиниши мумкин.

Кўрсатилган ишларни ходим асосий иш учун ажратилган вақтда бажаради. Уларни бажариш тартиби ва меҳнатга ҳақ тўлаш миқдори томонларнинг келишуви билан белгиланади.

Касбларни бирга олиб бориш тартибида ишларни бажаришнинг қанча давом этиши муайян муддатга ҳам, уни чекламасдан ҳам шартлаб қўйилиши мумкин.

Шартланган муддат тугганидан сўнг касбларни бирга олиб бориш хусусида мазкур ходим билан белгиланган шартлар бекор қилинади.

Касбларни ўриндошлик асосида олиб бориш ва уни бекор қилиш меҳнат шартномасида акс этирилади ва иш берувчи корхонасининг тегишли буйруғи билан расмийлаштирилади.

2.23. Ходим мазкур қоидаларнинг 2.24-бандида белгиланган тартибда меҳнат шартномасини исталган вақтда бекор қилишга ҳақлидир.

2.24. Ўзининг меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги

нияти хусусида ходим тегишли аризани кадрлар бўлимига (иш берувчи томонидан белгиланган бошқа жойга) топшириш йўли билан икки ҳафта олдин иш берувчини ёзма равишда огоҳлантиришга мажбурдир. Ҳатто томонлар келишган тақдирда ҳам бу муддатни узайтиришга йўл қўйилмайди.

Бундай аризани корхонада белгиланган тартибда топшириш мумкин бўлмаган ҳолда ходим ўзи ишда бевосита бўйсунган мансабдор шахсга (бригада бошлиғига, цех, участка бошлиғига ва ҳ.к.) топширишга ҳақлидир.

2.25. Ходимнинг берган аризаси рўйхатга олиниши шарт. Ариза рўйхатга олинишидан қатъи назар, у берилган кундан кейинги кундан бошлаб огоҳлантириш муддати бошланади.

2.26. Ходим томонидан берилган ариза у берилган кундан кейинги кундан кечиктирмай корхона раҳбарига (меҳнат шартномасини бекор қилиш ҳуқуқига эга бўлган бошқа мансабдор шахсга) топширилади.

Ходимнинг аризаси узрли сабаблар бўйича ишни давом эттириш мумкин эмаслиги билан шартланган ҳолда у иш берувчига уни топшириш кунда берилади ва иш берувчи меҳнат шартномасини аризада кўрсатилган муддатда бекор қилишга мажбурдир.

Узрли сабабларга қуйидагилар киради:

ўқув юртларига ўқишга қабул қилиниш;

пенсияга чиқиш;

сайланадиган лавозимга сайланиш;

ходим ёки унинг яқин қариндошларининг тиббий хулосага кўра парваришга муҳтож бўлганлиги, (бу хулосани ВТЭК, ВКК беради);

мазкур ишни давом эттириш мумкин эмаслигини белгилайдиган бошқа узрли сабаблар.

Қонун билан белгиланган огоҳлантириш муддати ходим билан корхона раҳбари (меҳнат шартномасини бекор қилиш ҳуқуқига эга бўлган бошқа мансабдор шахс) ўртасидаги келишувга кўра қисқартирилиши мумкин, бу эса ходимнинг аризасида меҳнат шартномасини бекор қилишнинг аниқ санасини кўрсатган ва меҳнат шартномасини бекор қилиш ҳуқуқига эга бўлган шахснинг тегишли рухсати кўринишида акс эттирилиши керак.

Мазкур бандда кўрсатилган шахслардан ташқари бошқа мансабдор шахслар, шу жумладан, мазкур ходим меҳнат қиладиган таркибий бўлинмаларнинг раҳбарлари ҳам огоҳлантириш муддатини қисқартириш тўғрисида қарор қабул қилишга ҳақли эмаслар.

2.27. Меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги аризани ходим исталган вақтда, шу жумладан, вақтинча меҳнатга лаёқатсизлик, таътилда, хизмат сафарида бўлган даврда ва ҳоказоларда топ-

ширишга ҳақлидир. Кўрсатилган даврларнинг ҳаммаси меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисида белгиланган огоҳлантириш муддатига ҳисобланади.

2.28. Огоҳлантириш муддати мобайнида меҳнат шартномасининг шартларини томонлар одатдаги тартибда бажаришда давом этадилар.

Ходимнинг огоҳлантириш муддати мобайнида аризани қайтариб олиш ҳуқуқи сақланади.

Агар мазкур Қоидаларнинг 2.24 ва 2.26-бандларида кўрсатилган муддатлар тугаганидан сўнг меҳнат шартномаси бекор қилинмаса, меҳнат муносабатлари давом эттирилади.

2.29. Муайян муддатга ёки муайян ишни бажариш вақтига тузилган шартноманинг муддати тугаганда томонларнинг исталгани меҳнат муносабатларини шартнома бўйича ишлаш муддати тугаган кунда ҳам, у тугагандан сўнг етти календарь кун мобайнида ҳам бекор қилишга ҳақлидир.

Етти кунлик муддат шартнома муддати тугагандан кейинги кундан бошланади. Агар етти кунлик муддатнинг тугаши ишланмайдиган кунга тўғри келса, унинг тугаши кейинги ишланадиган кунга кўчирилади.

Иш жойи сақланиб турадиган ходимнинг йўқлиги вақтида тузилган меҳнат шартномасининг муддати ана шу ходим ишга қайтиб келган кундан бошлаб тугайди.

2.30. Номуайян муддатга тузилган меҳнат шартномасини, шунингдек муддатли меҳнат шартномасини иш берувчининг ташаббусига кўра унинг муддати тугашидан олдин бекор қилишга қуйидаги ҳолларда йўл қўйилади:

технологиядаги, ишлаб чиқариш ва меҳнатни ташкил қилишдаги ўзгаришлар, ходимлар сони (штатлари) ўзгаришига ёки ишлар тарзларининг ўзгаришига ёхуд корхонани тугатишга олиб келган иш ҳажмларининг қисқариши;

малакаси етарли эмаслиги ёки соғлиғининг ёмонлиги оқибатида ходимнинг бажарилаётган ишга мувофиқ эмаслиги;

ходимнинг айбли хатти-ҳаракатлари.

Иш берувчининг ташаббусига кўра ўриндошлар билан меҳнат шартномасини бекор қилишга, кўрсатилган ҳоллардан ташқари, шунингдек, ўриндош бўлмаган бошқа ходимни ишга қабул қилиш муносабати билан ёки меҳнат шартларига кўра ўриндошлик бўйича ишларни чеклаш натижасида йўл қўйилади.

2.31. Меҳнат шартномасини мазкур Қоидаларнинг 2.30-бандида кўрсатилган асослар бўйича бекор қилишга, корхонани тугатиш ва корхона раҳбари билан меҳнат шартномасини бекор қилиш ҳолатидан ташқари, қасаба уюшма қўмитасининг олдиндан розилигини олмасдан туриб йўл қўйилмайди. Иш берувчи меҳнат шартномасини

касаба уюшма қўмитасининг розилигини олган кундан бошлаб бир ойдан кечиктирмай, айбли хатти-ҳаракатлар учун эса, бундан ташқари, интизомий жазони белгилаш учун кўрсатилган муддатлардан кечиктирмай бекор қилишга ҳақлидир.

2.32. Иш берувчининг ташаббусига кўра қуйидаги ҳолларда меҳнат шартномасини бекор қилишга йўл қўйилмайди:

вақтинчалик меҳнатга лаёқатсизлик даврида ёки ходимнинг меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ёки бошқа меъёрий ҳужжатларда кўзда тутилган таътилда бўлган вақтида. Бу қоида корхонани тўлиқ тугатиш ҳолатига татбиқ этилмайди;

корхона тўлиқ тугатилиб, ходимларни мажбурийатли равишда ишга жойлаштириш билан меҳнат шартномаси бекор қилинган ҳоллардан ташқари ҳомиладор аёллар ва уч ёшгача болалари бўлган аёлларга нисбатан, меҳнат шартномаси бекор қилинмайди.

2.33. Умумий тартибга риоя қилишдан ташқари иш берувчи қуйидаги ходимлар билан меҳнат шартномасини ўз ташаббусига кўра бекор қилаётганида маҳаллий меҳнат органининг розилигини олиши шарт:

18 ёшга етмаган шахслар;

вакиллик органлари таркибига сайланган ва ишлаб чиқаришдаги фаолиятдан озод этилмаган шахслар;

вакиллик органлари таркибига сайланган шахслар сайлаб қўйилган ваколатлари тугаганидан кейин икки йил мобайнида.

2.34. Иш берувчи ходимни меҳнат шартномасини бекор қилиш нияти тўғрисида ёзма равишда (тилхат олиб) қуйидаги муддатларда огоҳлантириши шарт:

технологиянинг ўзгариши, ишлаб чиқариш ва меҳнатни ташкил этишдаги ўзгаришлар, иш ҳажмларининг қисқариши, ходимлар сони (штати) ўзгариши ёки ишлар тарзининг ўзгариши ёхуд корхонани тугатиш муносабати билан меҳнат шартномасини бекор қилаётганда, камида икки ой олдин;

ходимнинг малакаси етарли эмаслиги ёки соғлиғининг ёмонлашгани оқибатида бажарётган ишига мувофиқ келмаслиги муносабати билан меҳнат шартномаси бекор қилинаётганида, камида икки ҳафта олдин.

Ходимни огоҳлантириш муддатига вақтинчалик лаёқатсизлик давлари, шунингдек унинг давлат ёки жамоат вазифаларини бажарган вақти киритилмайди.

2.35. Агар тиббий хулосага кўра ходимнинг ўз зиммасига юкланган ишни бажаришни давом эттириши мумкин бўлмаса, иш берувчи меҳнат шартномасини огоҳлантиришсиз бекор қилиши ва ходимга унинг икки ҳафталик иш ҳақи ҳажмида бадал тўлаши шарт.

Ходим билан иш берувчи ўртасидаги келишувга кўра, ушбу Қоидаларнинг 2.34-бандида кўзда тутилган огоҳлантириш муддатлари ҳам

уларнинг давом этиш муддати билан ўлчанадиган пулли бадал билан алмаштирилиши мумкин.

2.36. Ходимнинг айбли ҳаракатлари оқибатида меҳнат шартномасини бекор қилиш ҳолатида иш берувчи камида уч кун олдин ходимни меҳнат муносабатларининг бекор қилиниши тўғрисида хабардор қилиши ёки бунинг ўрнига керакли ҳажмда бадал тўлаши керак.

2.37. Иш берувчи ходим айбли хатти-ҳаракатлар қилган тақдирда у билан меҳнат шартномасини қуйидаги асослар бўйича бекор қилишга ҳақлидир:

ходим ўзининг меҳнат мажбуриятларини мунтазам бузиб келган бўлса;

ходим ўзининг меҳнат мажбуриятларини бир марта қўпол бузса.

2.38. Бир марта бузганлик учун меҳнат шартномасини бекор қилиш мумкин бўлган қўпол бузишларга қуйидагилар киритилади:

ижро интизомини бузиш (Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонлари, фармойишлари ва топшириқларида, Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг қарорлари ва фармойишларида, юқори орган, ҳокимлик ва иш берувчининг қарорларида қўйилган вазифаларни амалга оширишни ўз вақтида ва тўлиқ ҳажмда таъминламаганлик);

ишга узрсиз сабаблар билан чиқмаслик (ишда узрсиз сабаблар билан иш кунни мобайнида узлуксиз ёки вақти-вақти билан жами _____ соатдан кўпроқ бўлмаганлик);

Ишга алкоғолли ичимликлар, гиёҳвандлик ёки заҳарвандлик воситаларини истеъмол қилиб келиш, буни гувоҳларнинг кўрсатмалари ёки тиббий хулоса тасдиқлаган бўлса;

иш жойида корхонанинг мол-мулкни ўғирлашни содир этиш, буни гувоҳлар тасдиқлаган бўлса;

тарбиячилик вазифаларини бажараётган ходимнинг мазкур ишда ишлашни давом эттириш мумкин бўлмаган ғайриахлоқий иш-ҳаракатни содир этиши;

корхона ходимларининг, шу жумладан, тартиббузарнинг ҳам ҳаёти ёки соғлиғига хавф туғдирадиган тарзда хавфсизлик техникасини, ишлаб чиқариш технологиясини қўпол равишда бузиши;

ходим томонидан меҳнат мажбуриятлари бузилиб, Ўзбекистон Республикасида белгиланган энг кам иш ҳақининг _____ барабар ҳажмида моддий зарар етказилиши;

махфийлиги меҳнат шартномасида шарт қилиб қўйилган тижорат сирининг ходим томонидан ошкор қилиниши;

бевосита пул ёки товар бойликларига хизмат кўрсатадиган ходим томонидан айбли хатти-ҳаракатлар содир этилиши, агар бу хатти-ҳаракатлар иш берувчи томонидан унга нисбатан ишончнинг йўқолиши учун асос бўлса.

2.39. Меҳнат шартномаси қуйидаги ҳолларда ҳам бекор қилиниши мумкин:

ходим ҳарбий ёки муқобил хизматга чақирилганда;

илгари шу ишни бажарган ходим ишга қайта тикланганда;

ходим илгариги ишини давом эттиришига имкон бермайдиган жазога ҳукм қилинган суд ҳукми қонуний кучга кирганда, шунингдек суднинг қарорига кўра ходим ихтисослаштирилган даволаш-профилактика муассасасига юборилганда;

ишга қабул қилишнинг белгиланган қоидалари бузилганда, агар йўл қўйилган бузилишни бартараф этиш мумкин бўлмаса ва ишни давом эттиришга тўсқинлик қилса;

ходим вафот этганида;

агар ишни давом эттириш уларнинг соғлиғига хавф солса ёки улар учун бошқа зарар келтириш билан боғлиқ бўлса ота-оналарнинг, васийлар (ҳомийлар), меҳнатни муҳофаза қилиш устидан назорат қилиш органлари, 18 ёшдан ёш бўлган шахслар билан ишлаш бўйича комиссиялар талабига кўра.

2.40. Меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги буйруқда меҳнат кодекси ёки бошқа меъёрий ҳужжатларнинг тегишли банди ва моддасини ҳавола қилган ҳолда меҳнат шартномасини бекор қилишнинг асоси кўрсатилади.

Меҳнат шартномаси ходимнинг ташаббусига кўра мазкур Қоидаларнинг 2.26-бандида кўзда тутилган узрли сабабларга кўра ва қонунчиликда муайян имтиёзлар ва афзалликларни бериш билан боғлиқ бошқа сабабларга кўра бекор қилинганида меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги буйруқда ушбу сабаблар кўрсатилади.

2.41. Муддатли меҳнат шартномасида уни муддатидан олдин бекор қилиш пайтида жарима тўлаш тўғрисида тарафларнинг ўзаро мажбурияти кўзда тутилган тақдирда:

иш берувчи мазкур Қоидаларнинг 2.30-бандида кўзда тутилган асослар бўйича меҳнат шартномасини бекор қилиш пайтида ходимга жарима тўлаши шарт, бундан меҳнат муносабатларини ходимнинг айбли хатти-ҳаракатлари учун бекор қилиш ҳолатлари мустасно;

агар меҳнат шартномаси унинг муддати тугашига қадар ходимнинг ташаббусига кўра, шунингдек, унинг айбли хатти-ҳаракатлари билан боғлиқ асослар бўйича бекор қилинган бўлса, ходим иш берувчига жарима тўлаши шарт.

Агар меҳнат шартномасида жариманинг ҳажми белгиланмаган бўлса, томонлар уни тўлашдан озод этилади.

3. МЕҲНАТ ИНТИЗОМИНИ ТАЪМИНЛАШ ВА ЖАВОБГАРЛИК

3.1. Корхонада меҳнат интизоми меҳнат тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатларига, жамоа шартномаси шартларига, ушбу Қоидаларга ва технология интизоми, меҳнатни муҳофаза қилиш, хавфсизлик техникаси, ишлаб чиқариш санитарияси бўйича талаблар, шунингдек, ҳар бир ходим билан тузилган меҳнат шартномаси шартларини кўзда тутадиган корхонанинг бошқа локал ҳужжатларига риоя қилишни ўз ичига олади.

3.2. Меҳнат мажбуриятларини тегишли равишда бажариш, меҳнатда юқори натижаларга эришиш, корхонада узоқ муддат намунали ишлаш ва ишдаги бошқа ютуқлари учун корхона ходимларига нисбатан қуйидаги рағбатлантиришлар қўлланиши мумкин:

миннатдорчилик;

пул мукофоти билан тақдирлаш;

қимматбаҳо совға билан мукофотлаш.

Жамият ва давлат олдидagi алоҳида хизматлари учун ходимлар қонунчиликда белгиланган тартибда давлат мукофотларига тақдим этилиши мумкин.

3.3. Тақдирлашлар одатда мазкур ходим ишлаётган таркибий бўлинма раҳбарининг ёки меҳнат жамоасининг илтимосномасига кўра корхона раҳбари томонидан чиқариладиган буйруққа биноан эълон қилинади.

3.4. Меҳнат интизомини бузганлик учун иш берувчи ходимга нисбатан қуйидаги интизомий жазо чораларини қўллашга ҳақлидир:

ҳайфсан;

ўртача ойлик иш ҳақининг кўпи билан 30 фоизи ҳажмида жарима. Меҳнат интизомини мунтазам бузганлик учун, шунингдек, ушбу Қоидаларнинг 2.38-бандида кўзда тутилган ҳаракатларни бир марта содир этганлиги учун ходим ўртача ойлик иш ҳақининг кўпи билан 50 фоизи ҳажмида жарима тўлаши мумкин;

меҳнат шартномасини бекор қилиш.

3.5. Жазо чораси қўлланишига қадар ходимга йўл қўйилган қонунбузарлик сабаблари ва ҳолатини ёзма равишда тушунтириш имконияти берилади. Тушунтириш беришдан бош тортиш унга нисбатан содир этилган ҳаракат учун чора кўришга тўсқинлик қилиши мумкин эмас. Ходимнинг тушунтириш беришдан бош тортиши далолатнома билан расмийлаштирилади.

3.6. Иш берувчи ҳар бир ҳаракат учун ушбу Қоидаларнинг 3.4-бандида кўрсатилган интизомий жазонинг фақат биттасини қўллашга ҳақлидир.

3.7. Интизомий жазонинг амал қилиш муддати уни қўллаш куни-

дан бошлаб бир йилдан ошиши мумкин эмас. Агар ана шу муддат давомида ходим янги интизомий жазога тортилмаса, у интизомий жазо олмаган деб ҳисобланади. Бундай ҳолда интизомий жазони бекор қилиш тўғрисида буйруқ чиқарилмайди. Интизомий жазони қўллаган иш берувчи уни бир йил тугашига қадар ўзининг ташаббусига кўра, ходимнинг илтимосига кўра, меҳнат жамоаси ёки ходимнинг бевосита раҳбари илтимосномасига кўра бекор қилишга ҳақлидир. Ходимдан интизомий жазони муддатидан олдин олиб ташлаш иш берувчининг буйруғи билан расмийлаштирилади.

3.8. Интизомий жазо устидан ходим ушбу Қоидаларнинг 5.1-5.6-бандларида кўзда тутилган тартибда шикоят қилиши мумкин.

3.9. Иш берувчига ходим бевосита тўғридан-тўғри зарар етказган ҳолда интизомий жазо ва таъсир кўрсатишнинг бошқа чораларини қўллашдан қатъи назар, ходим, бундан ташқари, қонунчиликда белгиланган тартибда моддий жавобгарликка ҳам тортилиши мумкин.

3.10. Меҳнат интизомини бузганлик учун ходимларга нисбатан, интизомий жавобгарликдан ташқари, локал ҳужжатлар билан таъсир кўрсатишнинг бошқа чоралари ҳам қўлланиши мумкин (мукофотдан, иш якунлари бўйича йил учун мукофотдан тўлиқ ёки қисман маҳрум қилиш ва ҳ.к.).

3.11. Корхонанинг мансабдор шахслари меҳнат тўғрисидаги қонунчиликни бузганлик учун қонунга биноан кўзда тутилган ҳолларда маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиладилар.

Бундай жавобгарлик қуйидаги ҳолларда юзага келади: меҳнат шартномасини ғайриқонуний эканлигини билиб туриб бекор қилиш ёки ишга тиклаш тўғрисидаги суд қарорини бажармаслик, шунингдек, ҳомиладорлиги ёки болага қараши кераклигини важ қилиб аёлларни ишга қабул қилишдан билиб туриб ғайриқонуний тарзда бош тортиш; ишга қабул қилишнинг белгиланган тартибини бузиш (маҳаллий меҳнат органлари томонидан юборилган шахсларни; муқобил хизмат хизматчилари, ҳарбий хизматга мажбурларни ҳужжатларсиз ёки ҳақиқий бўлмаган шахсни тасдиқловчи ҳужжатлар билан қабул қилиш, қонуний кучга кирган суд ҳукми билан муайян лавозимларни эгаллаш ёки муайян фаолият билан шуғулланиш тақиқланган шахсларни ишга қабул қилиш); ёнғинга қарши қоидалар ва хавфсизлик техникасини, ишлаб чиқариш санитарияси ёки ходимга зарар келтиришга сабаб бўлган бошқа меҳнат қоидаларини бузганлик учун; ходимнинг мурожаатини кўриб чиқишдан бош тортиш ёки уни ўз вақтида кўриб чиқмаслик ёхуд улар бўйича асоссиз зид қарор қабул қилиш ва ҳоказолар учун.

4. ИШ ВАҚТИ ВА ДАМ ОЛИШ ВАҚТИ

4.1. Ходим ушбу Қоидаларга, навбатлилик жадвалларига ва меҳнат шартномаси шартларига мувофиқ ўзининг меҳнат мажбуриятларини бажариши керак бўлган вақт иш вақти ҳисобланади.

4.2. Корхоналарда ҳар кунги иш вақти 8 соатни ташкил этадиган беш кунлик иш ҳафтаси белгиланган.

Барча ходимлар учун ушбу Қоидаларнинг 4.8-бандида кўрсатилган ҳар ҳафталик дам олиш вақти икки дам олиш кунини (шанба ва якшанба) ташкил этади. Барча ходимлар учун умумий дам олиш кунини якшанба ҳисобланади.

4.3. Корхонанинг қуйидаги ходимлари учун иш вақтининг қисқартирилган муддати белгиланади:

16 ёшгача бўлган шахсларга - ҳафтада 24 соат;

16 дан 18 ёшгача бўлган шахсларга - ҳафтада 36 соат;

I ва II гуруҳ ногиронларига - ҳафтада 36 соат;

Ўта зарарли ва ўта оғир меҳнат шaroитларидаги ишларда банд бўлган ходимларга - жамоа шартномасига _____ сонли иловага мувофиқ.

(Агар улар корхонада мавжуд бўлса, иш вақтининг қисқартирилган муддатидан фойдаланиш ҳуқуқига эга бўлган бошқа ходимлар ҳам кўрсатилади).

4.4. Ҳар кунги ишнинг давомийлик вақти қуйидаги ҳолларда бир соатга қисқартирилади:

байрам (ишланмайдиган) кунлари арафасида;

тунги вақтда ишларни бажарганда (соат 22.00 дан то 6.00 гача бўлган вақт тунги вақт ҳисобланади).

Тунги ишлаш муддати ишлаб чиқариш шaroитига кўра зарур бўлган ҳолларда, хусусан узлуксиз ишланадиган корхоналарда, шунингдек, битта дам олиш кунини бўлган 6 кунлик иш ҳафтасида навбатли ишларда кундузги иш билан тенглаштирилади;

жамоа шартномасининг _____ бандида кўзда тутилган бошқа ҳолларда.

4.5. Ходим билан иш берувчи ўртасидаги келишув бўйича ишга қабул қилиш пайтида ҳам, кейинчалик ҳам тўлиқсиз иш кунини ёки тўлиқсиз иш ҳафтасини белгиланиши мумкин.

Иш берувчи қуйидаги ҳолларда тўлиқсиз иш вақтини белгиланиши мумкин:

ҳомиладор аёллар; 14 ёшгача боласи (16 ёшгача ногирон боласи) бўлган аёллар, шу жумладан, унинг ҳомийлигида ёки тиббий хулосага мувофиқ oilанинг касал аъзосини боқадиган шахснинг илтимосига кўра, қонунчиликда, шунингдек, жамоа шартномасининг _____ бандида кўзда тутилган ҳолларда.

Тўлиқсиз иш вақти шароитида ишлаш ходим учун ҳар йилги таътил муддатини меҳнат стажини ҳисоблаш ва бошқа меҳнат ҳуқуқларини бирор бир тарзда чеклашларга сабаб бўлмайди ва ишланган вақтга мутаносиб равишда ёки ишлаб чиқарилган маҳсулотга боғлиқ ҳолда ҳақ тўланади.

4.6. Ҳар кунги ишнинг бошланиш ва тугаш ҳамда дам олиш ва овқатланиш учун танаффус вақти қуйидагича белгиланади:

Бўлинмалар (ҳодимлар тоифалари)	Ишнинг бошланиши	Тушлик танаффус	Ишнинг тугаши	Изоҳ
1. Корхона учун умумий	8	12.00–13.00	17	
2. 1-цех	алоҳида жадвал бўйича			
3. 18 ёшгача бўлган шахслар, 1- ва 2-гуруҳ ногиронлари	9	12.00–13.00	17	Иш куни 8 соат бўлган ҳафтада бир кун
4. 16 ёшгача бўлган ёшлар	9	12.00–13.00	15	Жумада соат 14.00 гача

4.7. Иш шароитларига кўра тушки танаффус вақтини белгилаш мумкин бўлмаган ходимларга овқатланиш учун иш вақтида камида 30 минут берилади. Бундай ишлар рўйхати, овқатланишнинг бошланиш ва тугаш вақти ҳамда жойини иш берувчи касаба уюшма қўмитаси билан келишган ҳолда тасдиқлайдиган навбатлилиқ жадвалига биноан белгиланади.

4.8. Навбат билан ишлайдиган бўлинмаларда (участкаларда) иш навбатининг вақти, уларнинг навбатланиш тартиби, тушки танаффус вақти ёки овқатланиш вақти, дам олиш кунларини бериш корхона раҳбари касаба уюшмаси қўмитаси билан келишган ҳолда тасдиқлаган навбатлилиқ жадвалига кўра белгиланади.

Ходимни ишга икки навбат давомида кетма-кет жалб этиш тақиқланади.

Навбатлилиқ жадвалига биноан ҳар бир ходимга белгиланган иш вақтининг давомийлиги тегишли давр учун иш вақтининг бир меъ-ёрли давомийлигидан ошиб кетмаслиги керак.

Навбатлилиқ жадвали билан манфаатдор ходимлар у кучга кири-шига қадар _____ кундан кечиктирмай тилхат бериб танишишлари керак.

Ишнинг тугаши билан унинг кейинги кунда бошланиши (навбатда) ўртасидаги ҳар кунги дам олиш вақти 12 соатдан кам бўлмаслиги керак.

4.9. Ҳар кунги иш вақти (навбат)дан ортиқча белгиланган иш ходим учун иш кунидан ташқари меҳнат вақти ҳисобланади.

Иш кунидан ташқари меҳнат қилишга фақат ходимнинг розили-ги билан йўл қўйилади.

Иш кунидан ташқари ишлашнинг вақти икки кунда ҳар бир ходим учун тўрт соатдан (зарарли ва оғир меҳнат шароитларида иш-лашда - кунига икки соатдан) ва бир йилда 120 соатдан ошмаслиги керак.

Иш вақтидан ташқари ишлашга қуйидагиларга рухсат берилмайди: иш навбатининг вақти 12 соатни ташкил этадиган ходимлар;

18 ёшгача бўлган ходимлар;

жамоа шартномасига _____ сон иловага мувофиқ ўта оғир ва ўта зарарли меҳнат шароитларида иш бажараётган ходимлар.

4.10. Ходимларнинг айрим тоифаларини дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларида ишга жалб этишга фақат фавқулудда ҳолларда иш берувчининг ёзма фармойиши билан жамоа шартнома-сининг _____ бандида кўзда тутилган асосда ва тартибда йўл қўйи-лади.

4.11. 18 ёшгача бўлган шахсларни тунги ишларга ҳамда дам олиш ва байрам кунларида ишлашга жалб этиш тақиқланади. Ногиронлар, ҳомиладор аёллар ва 14 ёшгача болалари бўлган аёллар кўрсатилган ишларга фақат уларнинг розилиги билан жалб этилиши мумкин.

Бунда ногиронлар бундай ишлар тиббий тавсиялар билан уларга тақиқланмаслиги шарти билан жалб этилади. Шунга ўхшаш тиббий тавсияси бўлган ва ўзи розилик билдирган ҳомиладор аёллар ва уч ёшгача болалари бўлган аёллар тунги ишларга жалб этилиши мумкин.

4.12. Иш вақтидан ташқари, дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларидаги меҳнатга ҳақ тўлаш ва бадал жамоа шартномаси-нинг _____ бандига мувофиқ амалга оширилади.

4.13. Барча ходимларга, шу жумладан, ўриндошларга ҳам иш жойи ҳамда ўртача иш ҳақини сақлаб қолган ҳолда ҳар йилги меҳнат таъ-тиллари берилади.

4.14. Ҳар йилги таътилар (асосий ва қўшимча) вақти, уларга ҳақ тўлаш ва ҳисоблаш тартиби, шунингдек, таътил олишга ҳуқуқ бера-

диган иш стажини ҳисоблаш қонунчиликда кўзда тутилган тартибда амалга оширилади (жамоа шартномасининг банди).

4.15. Ходимнинг аризасига кўра унга иш ҳақи сақланмаган ҳолда таътил берилиши мумкин, унинг қанча давом этиши томонларнинг келишуви билан белгиланади.

Иш берувчи кўрсатилган таътилни ходимнинг илтимосига кўра жамоа шартномасининг _____ бандида кўзда тутилган ҳолларда ва муддатда беришга мажбур.

4.16. Ҳар йилги асосий таътил қуйидагича берилади:
ишланган биринчи йил учун - олти ой ишлагандан кейин;
иккинчи ва кейинги йиллардаги иш учун - таътиллار жадвалига мувофиқ иш йилининг исталган вақтида.

4.17. Таътил ҳар йили у бериладиган иш йили тугашига қадар берилиши керак. Таътил ходимнинг ёзма аризасига кўра қисмларга бўлиниши мумкин. Таътил қисмларидан бири камида 12 иш кунини ташкил этиши керак.

Фақат ходимнинг розилиги билан таътилдан чақириб олиш мумкин. Таътилнинг фойдаланилмаган қисми жорий йилда берилади ёки кейинги йилга кўчирилади.

4.18. Ходимнинг хоҳишига қараб иш вақтида энг кам муддатдан (15 иш кунидан) ортиқча йиллик таътил учун пул бадали тўланади.

Ижтимоий таътилларнинг барча турлари, шунингдек, ноқулай иш шароитларида ишлаш, ишнинг алоҳида тарзи, оғир ва ноқулай табиий иқлим шароитларида ишлаганлик учун қўшимча таътилларнинг барча турларидан албатта фойдаланилиши керак, уларни пул бадали билан алмаштиришга йўл қўйилмайди.

4.19. Ҳар йилги таътилларни беришдаги раббатлар календарь йили бошланишига қадар корхона раҳбари касаба уюшма қўмитаси билан келишиб тасдиқлайдиган жадвалга биноан белгиланади. Ана шу тартибда жадвал ярим йил тугаганидан кейин ана шу даврда ишга янги қабул қилинган ходимларни ҳисобга олиб тўлдирилади.

Ходим таътилни бериш вақти тўғрисида унинг бошланишидан кўпи билан 15 кун олдин хабардор қилиниши керак.

4.20. Таътил учун ҳақ таътил бошланадиган кундан олдинги кунда тўланиши керак.

Ходимнинг аризасига кўра таътил бошқа муддатга кўчирилиши мумкин, агар у бу ҳақда ўз вақтида хабардор қилинган ёки унга таътил бошланишига қадар таътил вақти учун ҳақ тўланмаган бўлса.

4.21. Ходим билан иш берувчи ўртасидаги келишувга кўра меҳнат шартномаси бекор қилинганда (шу жумладан, унинг муддати тугаши муносабати билан ҳам) ходимнинг хоҳишига кўра меҳнат муносабатларини кейин тугатган ҳолда ҳар йилги асосий ва қўшимча таътиллار берилиши кўзда тутилиши мумкин.

Мазкур ҳолда таътилнинг тугаш куни меҳнат шартномасини бекор қилиш санаси деб ҳисобланади.

Кейин ишдан бўшатиш шарти билан таътилга чиққан вақтда ходим, қонунчиликда белгиланган ёки томонларнинг келишувига кўра белгиланган меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисида огоҳлантириш муддати тугаган бўлса, меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги аризани қайтариб олишга ҳақли бўлмайди.

5. МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ ТОМОНЛАРИ ЎРТАСИДАГИ ИХТИЛОФЛАРНИ ҲАЛ ЭТИШ

5.1. Ҳар бир ходим қонунчиликларда, мазкур Қоидаларда, корхонанинг бошқа локал ҳужжатларида ва меҳнат шартномасида кўзда тутилган меҳнат ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, шу жумладан, судда ҳимоя қилиш, шунингдек, малакали юридик ёрдам олиш ҳуқуқига эгадир.

5.2. Ўзининг ҳуқуқларини бузилган деб ҳисобловчи ходим мустақил равишда ёки касаба уюшмаси қўмитаси орқали иш берувчига оғзаки ёки ёзма шаклда мурожаат қилишга ҳақлидир. Ходимнинг мурожаати мазкур Қоидаларнинг 2.5-бандида кўзда тутилган тартибда рўйхатга олинishi керак.

5.3. Ёзма жавоб ходимга унинг мурожаати моҳиятига кўра, бевосита кўриб чиқилгандан кейин юборилади.

Меҳнат шароитларини ўзгартириш тўғрисидаги мурожаатга жавоб ходимга бундай ўзгаришга бўлган ҳуқуқ қонунда кўзда тутилгандай уч кундан кечиктирмай жўнатилиши керак.

Ходим билан иш берувчи ўртасида кўрсатилган ҳолдаги ихтилоф пайтида ёки иш берувчининг жавобидан қониқмаганда ходим ўзининг танлашига кўра меҳнат низосини ҳал этиш учун меҳнат низолари бўйича комиссиясига (бундан кейин - МНК) ёки бевосита судга, шунингдек, ваколатига корхона ходимларини ҳимоя қилиш кирадиган бошқа органларга мурожаат қилишга ҳақлидир.

5.4. Ходим томонидан берилган ариза МНКда рўйхатга олинади (жамoa шартномасининг _____ бандига қаранг) ва ариза берган ходим иштирокида у берилган кундан бошлаб 10 кундан кечиктирмай кўриб чиқилади. Ходимнинг аризани кўриб чиқишда иштирок этмаслигига фақат унинг ёзма аризасига кўра йўл қўйилади. Комиссиянинг мажлисига ходим узрли сабабларсиз келмаган тақдирда мазкур аризани кўриб чиқмаслик тўғрисида қарор қабул қилиниши мумкин, бу эса ходимни қайтадан ариза топшириш ҳуқуқидан маҳрум қилмайди.

5.5. МНК қарори устидан манфаатдор ходим ёки иш берувчи МНКнинг қўчирма нусхасини олгандан кейин 10 кун ичида судга мурожаат қилиши мумкин.

5.6. Ходим судга ёки МНКга қуйидаги муддатларда мурожаат қилишга ҳақлидир:

ишга тиклаш тўғрисидаги низолар бўйича ходимга у билан меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги буйруқнинг кўчирма нусхаси топширилган кундан бошлаб кўпи билан бир ой ичида;

бошқа низолар бўйича - ходим ўз ҳуқуқининг бузилгани тўғрисида билган ёки билиши керак бўлган кундан бошлаб уч ойдан кечиктирмай;

ходимнинг соғлиғига етказилган зарарни тўлаш тўғрисидаги низолар бўйича судга мурожаат қилиш муддати белгиланмайди.

Мазкур бандда кўрсатилган муддатларни узрли сабаблар билан ўтказиб юборилган тақдирда улар суд ёки МНК томонидан тикланиши мумкин.

(Ички меҳнат тартиби қоидалари кўзга кўринарли жойга осиб қўйилади).

Мазкур қоидаларда кўрсатилган меъёрлар (томонларнинг мажбуриятлари, иш вақти, дам олиш вақти ва бошқалар) намунавий характерга эга. Ҳар бир иш берувчи касаба уюшмаси қўмитаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи билан келишган ҳолда ушбу Қоидалар асосида ва Меҳнат кодекси, Меҳнат тўғрисидаги қонунчилик ҳужжатлари, жамоа шартномаси ва корхонанинг бошқа локал ҳужжатлари талабларини ҳисобга олиб ўзининг Ички меҳнат тартиби қоидаларини ишлаб чиқади ва тасдиқлайди.

*) Кейинги ўринларда - «Корхона»

**) Кейинги ўринларда - «Қоидалар»

***) Бундан кейин - «Меҳнат шартномаси»

НАМУНАВИЙ ҚОИДАЛАР ҲАММА УЧУН КўРИНАРЛИ ЖОЙГА ЖОЙЛАШТИРИЛАДИ

4-§. Хўжалик шартномалари

Битим ва шартномалар тузмасдан, хўжалик юритувчи субъектлар тadbиркорлик фаолиятларини амалга оширишлари мумкин эмас. Икки ёки бир неча шахснинг фуқаролик ҳуқуқлари ва бурчларини вужудга келтириш, ўзгартириш ёки бекор қилиш ҳақидаги келишуви шартнома дейилади.

Ҳуқуқий жиҳатдан тўғри тузилган шартнома хўжалик юритувчи субъектнинг мақсад ва вазифаларига эришиш йўлидаги кафолати, шунингдек, шартнома тарафларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларининг самарали ҳимояси ҳисобланади. Аксинча, нотўғри ва ноаниқ тузилган шартномалар амалиётда шартнома тарафлари ўртасида келишмовчиликларни юзага келтириб, оқибатда суддаги тортишувларга сабаб бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 364-моддасига асосан, агар тарафлар ўртасида шартноманинг барча муҳим шартлари юзасидан шундай ҳолларда талаб қилинадиган шаклда келишувга эришилган бўлса, шартнома тузилган ҳисобланади. Шартноманинг нарсаси тўғрисидаги шартлар, қонун ҳужжатларида бундай турдаги шартномалар учун муҳим ёки зарур деб ҳисобланган шартлар, шунингдек тарафлардан бирининг аризасига кўра келишиб олиниши зарур бўлган ҳамма шартлар муҳим шартлар ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 354-моддасида шартнома тузиш эркинлиги тамойили назарда тутилган бўлиб, унга кўра фуқаролар ва юридик шахслар шартнома тузишда эркиндирлар. Шартнома тузишга мажбур қилишга йўл қўйилмайди, шартнома тузиш бурчи ушбу Кодекста, бошқа қонунда ёки олинган мажбуриятда назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно. Тарафлар қонун ҳужжатларида назарда тутилмаган шартномани ҳам тузишлари мумкин.

Одатда, хўжалик шартномалари қўйидаги асосий шартларни ўз ичига олади:

- муқаддима (кириш қисми);
- шартнома предмети;
- тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари (шартномани бажариш тартиби);
- тарафларнинг жавобгарлиги;
- низоларни ҳал этиш тартиби;
- шартномани ўзгартириш ва бекор қилиш шартлари;
- шартноманинг амал қилиш муддати;
- тарафларнинг реквизиитлари (манзиллари);

Хўжалик шартномаларида шартнома ҳуқуқий муносабатларининг шаклидан келиб чиқиб, бошқа шартлар ҳам кўрсатилиши мумкин.

Хўжалик шартномасининг муқаддимасида (кириш қисмида) шартноманинг номи, шартнома рақами (агар мавжуд бўлса), санаси ва шартнома тузиш жойи, шартнома тузган хўжалик юритувчи субъектларнинг номланиши, шартномани имзолаган шахсларнинг мансаб мавқеи ва уларнинг ваколатлари кўрсатилади.

Хўжалик шартномасида шартноманинг санасини кўрсатиш мақсадга мувофиқ, чунки, агар шартномада шартноманинг кучга кириш муддати кўрсатилмаган бўлса, бундай шартномалар шартнома тузилган кундан эътиборан кучга киради ва шартнома тарафлари учун мажбурий ҳисобланади.

Шартномани имзолаган хўжалик юритувчи субъектларнинг фирма номларини кўрсатишда, уларнинг номларини тўлиқ ва қисқартирилган ҳолда кўрсатишларига ҳам йўл қўйилади.

Шартнома имзоланаётганда шартнома тарафи сифатида имзо қўяётган шахснинг ваколатларини текшириш зарурияти вужудга келади. Хўжалик юритувчи субъектларнинг раҳбарлари, одатда, махсус ишончномаларсиз шартномани имзолайдилар. Бироқ, айрим ҳолларда алоҳида тоифадаги шартнома (битим)ларни имзолашда хўжалик юритувчи субъект раҳбарига хўжалик юритувчи субъект бошқарув органларининг махсус рухсатномаси керак бўлади. Мисол учун, Ўзбекистон Республикаси «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Қонунининг 43 ва 44-моддаларида жамиятнинг битим тузишдан манфаатдорлиги ва йирик битимларни имзолаш учун иштирокчилар умумий йиғилишининг тегишли қарори муҳимлиги назарда тутилган.

Хўжалик юритувчи субъектларнинг шартнома тузишига чекловлар таъсис ҳужжатларида ва бошқа маҳаллий (локал) ҳужжатларда ўрнатилиши мумкин.

Хўжалик шартномаси хўжалик юритувчи субъект номидан тегишли ишончнома асосида имзоланиши мумкин. Бундай ҳолатда, ишончномада хўжалик шартномасини хўжалик юритувчи субъект номидан имзолаш ваколати тўғридан-тўғри кўрсатилган бўлиши лозим.

Шартноманинг предмети ҳар қандай шартноманинг жиддий шартларидан бири ҳисобланади. Одатда, шартноманинг предметида шартнома тарафларининг бўлажак шартномани ифодалайдиган хатти-ҳаракатлари белгиланади.

Хўжалик шартномаси тарафларининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилаётганда, хўжалик шартномаси тарафлари ҳар бирининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини аниқ кўрсатиш муҳимдир.

Тарафлар хўжалик шартномасидан келиб чиқадиган низоларни кўриб чиқиш тартибини шартномада белгилаш ҳуқуқига эга. Умумий қоидага қўра, Хўжалик процессуал кодекси нормаларига асосан, хўжалик юритувчи субъектлар ўртасидаги иқтисодий битимлардан

келиб чиқадиган низолар жавобгар жойлашган ердаги хўжалик су-
дида кўрилиши белгиланган. Шунингдек, хўжалик шартномаси та-
рафлари шартномадан келиб чиқадиган низоларни кўриб чиқиш бо-
расида шартнома бўйича тааллуқлилиқни белгилаш ҳуқуқига эга (ми-
сол учун: ҳакамлик суди).

Шартнома тарафлари шартномада белгиланган мажбуриятларни
лозим даражада бажармаганлиқлари учун жавобгарлик чораларини
ҳам белгилаб қўйиш ҳуқуқига эгадирлар (шартномавий неустойка).
Ўз навбатида, шартномавий неустойка пеня ва жарима қўринишида
бўлиши мумкин.

ТОВАР (МАҲСУЛОТ) ОЛДИ-СОТДИ ШАРТНОМАСИ

_____ ш. 20 ____ йил « ____ » _____
(шартнома тузилган эжой)

_____ (кейинги
(ташкилот номи))

ўринларда «Сотувчи» деб юритилади) номидан _____
(Устав, низом, ишончнома)

асосида фаолият юритувчи _____
(лавозими, Ф.И.Ш.)
_____ (кейинги
(ташкилот номи))

ўринларда «Харидор» деб юритилади) номидан _____
(Устав, низом, ишончнома)

асосида фаолият юритувчи _____
(лавозими, Ф.И.Ш.)

мазкур шартномани қуйидагилар ҳақида туздилар:

1. Шартноманинг предмети

1.1. Сотувчи _____ (товар) ва унга тегишли ҳужжатлар билан бирга Харидорга мулк қилиб топшириш, Харидор эса _____ (товар)ни кўздан кечириш, қабул қилиш ва ушбу шартномада белгиланган тартиблар асосида унинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

1.2. Товар ҳақида маълумот:

(номи, миқдори, бутлиги, сифати, товарнинг тайёрловчиси
ҳақида маълумот, товарнинг баҳоси ҳамда бошқа товар ҳақидаги
маълумотлар ва ҳ.к.)

2. Тарафларнинг мажбуриятлари

2.1. Сотувчининг мажбуриятлари:

_____ (товар) ва унга тегишли ҳужжатлар билан бирга Ха-

ридорга ушбу шартномада белгиланган тартиблар асосида топшириш;
Ўз кучи ва ўз ҳисобдан _____ (товар) ташишни таъминлаш;
_____ (товар)ни шартнома шартларига мос ҳолдаги миқдорда ва сифатда, ташиш вақтида унинг бузилишидан сақлайдиган, идиш билан ва ўралган ҳолда топшириш;

Харидор томонидан етарли даражада сифатли бўлмаган _____ (товар)ни қабул қилиб олинганлиги ҳақидаги хабарномани олган вақтдан бошлаб _____ кун ичида етарли даражада сифатли бўлмаган маҳсулотни алмаштириш, ёхуд Харидордан бундай хабарномани олган кундан бошлаб _____ кун ичида у томонидан _____ (товар)га тўланган баҳони қайтариш;

Шартнома тузилаётган вақтда Сотувчига маълум бўлган ёки маълум бўлиши лозим бўлган учинчи шахсларнинг ҳар қандай ҳуқуқ ва даъволардан эркин ҳолда _____ (товар)ни топшириш.

2.2. Харидорнинг мажбуриятлари:

_____ муддатда _____ (товар)ни кўздан кечириш ва қабул қилиш. Харидор _____ (товар)нинг мазкур шартнома шартларига номувофиқ ҳолда эканлигини аниқлаган ҳолда, белгиланган муддатда аниқланган камчиликлар кўрсатилган хабарномани Сотувчига жўнатиш;
_____ (товар)нинг баҳосини шартнома шартларига мувофиқ миқдорда тўлаш.

3. Товар баҳоси ва тўлов тартиби

3.1. Товарнинг баҳоси _____ сўмни ташкил қилади. Товарнинг баҳоси ўз ичига _____ олади.

3.2. Тўловлар мазкур шартнома бўйича

(олдиндан қисман тўлов, босқичма-босқич тўлов ва ҳ.к.)

амалга оширилади.

3.3. Тўлов шакли _____
(сотувчининг ҳисоб-рақамига пул ўтказиш йўли билан, аккредитив ва б.)

4. Шартномани бажариш тартиби

4.1. _____ (товар)ни топшириш шартнома шартларига мувофиқ _____ (товарни топшириш-қабул қилиш жойи)-да амалга оширилади.

4.2. _____ (товарни) топшириш жойигача ташиш _____ (харидор/сотувчи) томонидан, _____ (харидор/сотувчи) маблағлари ҳисобдан амалга оширилади.

4.3. Сотувчи Харидорга _____ (товар)ни мазкур шартнома имзоланган кундан бошлаб _____ кун ичида топширади

4.4. Харидор қуйидаги муддатларда _____ (товар) учун тўловни амалга оширади: _____

4.5. Мазкур шартнома имзоланган кундан бошлаб кучга киради ва тарафлар томонидан шартнома шартларидан келиб чиқадиган мажбуриятлар бажарилгунга қадар амал қилади.

5. Тарафларнинг жавобгарлиги

5.1. Харидор товар ҳақи тўловини кечиктирганлиги учун Сотувчига ҳар бир кечиктирилган тўлов куни учун кечиктирилган тўловнинг _____ фоизи миқдорида пеня тўлайди, бироқ кечиктирилган тўловнинг _____ фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда.

5.2. Сотувчи _____ (товар)ни топширишни кечиктирган ҳар бир куни учун Харидорга етказиб берилмаган товарнинг _____ фоизи миқдорида пеня тўлайди.

5.3. Сотувчи шартнома шартларига мос бўлмаган сифатдаги _____ (товар)ни, шунингдек бут бўлмаган _____ (товар)ни етказиб берганлиги учун Харидорга _____ миқдорда жарима тўлайди.

5.4. Неустойка тўлаш шартнома тарафларини мазкур шартнома шартларидан келиб чиқадиган ўз мажбуриятларини бажаришдан озод қилмайди.

5.5. Тарафларнинг ушбу шартномада кўрсатилмаган жавобгарлик чораларига Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида кўрсатилган тартиблар қўлланилади.

6. Шартномани ўзгартириш ва бекор қилиш

6.1. Мазкур шартномага ўзгартиришлар ва қўшимчалар фақатгина ёзма шаклда расмийлаштирилган ва шартнома тарафларининг ҳар иккаласи томонидан имзоланган ҳолда кучга эга бўлади.

6.2. Шартномани муддатидан олдин бекор қилиш шартнома тарафларининг ўзаро келишувига ва Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳолларда мумкин.

7. Низоларни ҳал этиш тартиби

7.1. Мазкур шартнома шартларини бажариш юзасидан келиб чиқадиган низоларни ва келишмовчиликларни ҳал этиш имкон доирасида музокаралар йўли билан бартараф этилади.

7.2. Низоларни ва келишмовчиликларни музокаралар йўли билан бартараф этишнинг имкони бўлмаганда, тарафлар уни кўришни _____ (суднинг номини кўрсатиш лозим) судига топшириш ҳуқуқига эгадирлар.

7.3. Мазкур шартнома икки нусхада тузилди. Ҳар икки нусха бир хил ва бир хил кучга эга. Ҳар бир тарафда мазкур шартноманинг бир нусхаси мавжуд.

8. Тарафларнинг манзиллари ва банк реквизитлари

Сотувчи:		Харидор:
<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

_____ -сонли ШАРТНОМА
Маҳсулот етказиб бериш тўғрисида

_____ ш. 20 ____ йил « ____ » _____
(шартнома тузилган жой)

_____ (кейинги
(корхона, ташкилот номи)

ўринларда «Маҳсулот етказиб берувчи» деб юритилади) номидан

(Устав, ишончнома ва ҳ.к.)

асосида фаолият юритувчи _____
(лавозими, Ф.И.Ш.)
_____ (кейинги
(корхона, ташкилот номи)

ўринларда «Сотиб олувчи» деб юритилади) номидан _____
(Устав, ишончнома ва ҳ.к.)

асосида фаолият юритувчи _____
(лавозими, Ф.И.Ш.)
мазкур шартномани қуйидагилар ҳақида туздилар.

I. ШАРТНОМА ПРЕДМЕТИ

1.1. Мазкур шартнома асосида Маҳсулот етказиб берувчи Сотиб олувчига _____
(товар номи, миқдори ва сифати)

(кейинчалик — «Товар») ни топшириш, Сотиб олувчи эса товарни қабул қилиб, унинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

II. ТАРАФЛАРНИНГ ҲУҚУҚ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИ

2.1. Сотиб олувчининг ҳуқуқлари:

Маҳсулот етказиб берувчидан тегишли сифатда ва ассортиментдаги товарларни шартномада кўрсатилган шартларда етказиб беришни;

Тегишли даражада сифатли бўлмаган товар топширилганда ўз хо-
ҳишига кўра маҳсулот етказиб берувчидан:

- худди шу маркадаги сифати тегишли даражада бўлган товарга алмаштиришни;

- товарни камчиликларини текинга бартараф этишни ёки товар-
нинг камчиликларини бартараф этиш учун Сотиб олувчи ёки учин-
чи шахс томонидан қилинган харажатларни қоплашни;

- харид нархини мутаносиб равишда камайтиришни;

Маҳсулот етказиб берувчидан мазкур шартнома шартларини ба-
жармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун етказилган
зарарни қоплашни талаб қилиш.

2.2. Сотиб олувчининг мажбуриятлари:

- шартномага мувофиқ товарни қабул қилиб олиш;

- товар ҳақини мазкур шартномада кўрсатилган муддат ва тартиб-
ларда тўлаш.

2.3. Маҳсулот етказиб берувчининг ҳуқуқлари:

Сотиб олувчидан шартнома ва қонун ҳужжатларида кўрсатилган
тартибда ва муддатда товар ҳақининг бир қисмини олдиндан, қол-
ган қисмини эса товар етказиб берилгандан сўнг тўлашни талаб
қилиш;

Товарни олишдан асоссиз бош тортилган тақдирда Сотиб олувчи-
дан етказилган зарарни талаб қилиш.

2.4. Маҳсулот етказиб берувчининг мажбуриятлари:

- мазкур шартномада кўрсатилган муддат, миқдорда ва тегишли
даражада бўлган сифатли товарни етказиб бериш;

- Сотиб олувчининг талаби билан _____ -кунлик муддат
ичида, агар маҳсулотни етказиб бериш жараёнида Маҳсулот етказиб
берувчи шартнома шартларидан оғган бўлса, сифати шартномада
кўрсатилганига нисбатан тегишли даражада бўлмаган товардаги кам-
чиликларни бартараф қилиш.

III. ШАРТНОМА БАҲОСИ ВА ҲИСОБ-КИТОБ ТАРТИБИ

3.1. Шартнома баҳоси _____ сўмни ташкил
қилади.

Етказиб бериладиган товарларнинг баҳоси мазкур шартноманинг
иловасида кўрсатилган.

3.2. Товарни юклаш, тушириш, ташиш билан боғлиқ харажатлар
маҳсулот етказиб берувчининг зиммасида бўлади. Товар Сотиб олув-
чининг транспортида етказиб берилган тақдирда юклаш, тушириш,
ташиш билан боғлиқ харажатлар маҳсулот етказиб берувчи томони-
дан қопланади.

3.3. Сотиб олувчи товар баҳосининг _____ сўмлик қисмини шартнома имзоланган кундан бошлаб _____ кун ичида олдиндан тўлаб беради.

Етказиб берилган товар учун охириги ҳисоб-китоб, товар юк хати (счёт-фактура) орқали топширилган кундан бошлаб _____ кун ичида амалга оширилади.

3.4. Етказиб берилган товар учун ҳисоб китоб нақд пулсиз _____ орқали амалга оширилади.

(Тўлов тури)

IV. ШАРТНОМАНИ ИЖРО ҚИЛИШ

4.1. Мазкур шартнома қонун ҳужжатлари ва шартнома шартларига мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Тарафлар шартнома бўйича ўз мажбуриятларини тўлиқ бажарганларидан сўнг шартнома тўлиқ ижро қилинган ҳисобланади.

4.2. Шартнома мажбуриятини бажаришдан бир томонлама бош тортиш ва шартнома шартларини бир томонлама ўзгартиришга йўл қўйилмайди, қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

4.3. Шартнома бўйича мажбуриятни бажариш санаси товар топширилганлиги ҳақидаги юк хати (топшириш-қабул қилиш далолатномаси) тузилган кун ҳисобланади.

Сотиб олувчи томонидан шартнома мажбурияти бажарилган сана, товар ҳақи тўланганлигини тасдиқловчи тўлов ҳужжатидаги банк тамғаси (штампи)га қўйилган сана ҳисобланади.

4.4. Сотиб олувчининг розилиги билан товар муддатидан олдин етказиб берилиши мумкин.

4.5. Сотиб олувчи белгиланган муддатда етказиб берилмаган товарни қабул қилиб олишдан бош тортишга ҳақли.

4.6. Етказиб берилган товар сотиб олувчининг масъул шахслари (вакиллари) томонидан далолатнома асосида қабул қилиб олинади. Далолатномада товар сифати ва миқдори кўрсатилади.

4.7. Товарлар мазкур шартнома шартларига мувофиқ шартномада кўрсатилган миқдорда ва муддатларда етказиб берилиши керак.

V. ТАРАФЛАРНИНГ ЖАВОБГАРЛИГИ

5.1. Тарафларнинг келишуви билан етиб келган транспорт воситаси муддатидан ортиқ тўхтаб қолган тақдирда, айбдор тараф муддатидан ортиқ тўхтаб туриш харажатларини тўлайди. Ушбу муддат тарафлар ўртасида тузилган далолатнома билан расмийлаштирилади.

5.2. Маҳсулот етказиб берувчи товарни етказиб беришни кечик-

тирса ёки етказиб бермаса, Сотувчига ҳар бир кечиктирилган кун учун мажбуриятни бажарилмаган қисмининг 0,5 фоизи миқдорида пеня тўлайди, бироқ бунда пенянинг миқдори етказиб берилмаган товар қийматининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаслиги керак. Пеняни тўлаш шартномани мажбуриятини бажаришни бузган тарафни шартнома шартларини лозим даражада бажариш ва кечиктириш ёки етказиб бермаслик оқибатини етказилган зарарларни қоплашдан озод қилмайди.

5.3. Сотиб олувчи етказиб берилган маҳсулотларнинг тўловини ўз вақтида амалга оширмаганлиги учун Маҳсулот етказиб берувчига ҳар бир кечиктирилган кун учун мажбуриятни бажарилмаган қисмининг 0,4 фоизи миқдорида пеня тўлайди, бироқ бунда пенянинг миқдори амалга оширмаган тўловнинг 50 фоизидан ортиқ бўлмаслиги керак.

5.4. Шартнома мажбуриятларини бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун, ушбу шартномада жавобгарлик кўрсатилмаган бўлса, тарафлар Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида кўрсатилган тартибда жавобгар бўлади.

VI. НИЗОЛАРНИ ҲАЛ ҚИЛИШ ТАРТИБИ

6.1. Мазкур шартнома ижроси билан боғлиқ юзага келган барча низолар ва келишмовчиликлар, тарафларнинг ўзаро келишуви билан ҳал этилади.

6.2. Юзага келган низоли тарафларнинг келишуви билан ҳал қилиш имкони бўлмаганда эса -

_____хўжалик

(шаҳар, вилоят)

судда ҳал қилинади.

VII. ШАРТНОМАНИНГ АМАЛ ҚИЛИШ МУДДАТИ

7.1. Мазкур шартнома тарафлар уни имзолаган пайдан бошлаб кучга киради ва улар ўз мажбуриятларини тўлиқ ижро қилган кунга қадар амал қилади.

VIII. ШАРТНОМАГА ЎЗГАРТИРИШ КИРИТИШ ВА БЕКОР ҚИЛИШ

8.1. Мазкур шартнома тарафларнинг келишуви билан ёки тарафлардан бирининг талаби билан Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига мувофиқ суд тартибида бекор қилиниши мумкин.

8.2. Шартномага киритилган ҳар қандай ўзгартириш ёки қўшим-
чалар тарафлар ёки уларнинг ваколатли вакиллари томонидан имзо-
ланган ёзма шаклдаги келишуви мавжуд бўлгандагина ҳақиқийдир.

**IX. ТАРАФЛАРНИНГ МАНЗИЛИ ВА
БАНК РЕКВИЗИТЛАРИ:**

Маҳсулот етказиб берувчи:		Сотиб олувчи:
<div></div> <div></div> <div></div> <div></div> <div></div>		<div></div> <div></div> <div></div> <div></div> <div></div>

ПУДРАТ ШАРТНОМАСИ

« _____ » _____ 20 ____ г. _____
(шартнома тузиш жойи)

_____, (кейинги ўринларда
(ташкilot номи)

«Пудратчи» деб юритилади) номидан _____
(устав, қарор, ишончнома)

асосида фаолият юритувчи, _____ бир тарафдан
(мансаби, Ф.И.Ш.)

ва _____,
(ташкilot номи)

(кейинги ўринларда «Буюртмачи» деб юритилади) номидан

(устав, қарор, ишончнома)

асосида фаолият юритувчи, _____ бошқа тарафдан
(мансаби, Ф.И.Ш.)

Мазкур шартномани қуйидагилар ҳақида туздилар:

1. Шартноманинг предмети

1.1. Пудратчи Буюртмачининг топширигига кўра мазкур шартноманинг 1.2-бандида кўрсатилган ишларни бажариш ва унинг натижасини Буюртмачига топшириш мажбуриятини олади, Буюртмачи эса ишларнинг натижасини қабул қилиб олиш ва бунинг учун ҳақ тўлаш мажбуриятини олади.

1.2. Пудратчи кейинги ўринларда «Ишлар» деб юритиладиган қуйидаги ишларни бажариш мажбуриятини олади:

(айнан бажарилиши лозим бўлган ишлар кўрсатилсин)

Кўрсатилган ишлар Буюртмачи томонидан Пудратчига тақдим қилинган лойиҳа-смета ҳужжатлари, техник шартлар асосида бажарилади.

1.3. Пудратчи Ишларни ўзининг материаллари, ўзининг асбоб-ускунасида ва ўзининг инструментлари билан бажаради.

1.4. Ишларни бажариш муддати:

« _____ » _____ 20__ й.дан

« _____ » _____ 20__ й.гача.

Пудратчи Ишларни муддатидан олдин бажариш ҳуқуқига эга.

Ишлар Буюртмачи ёки унинг ваколатли вакили томонидан Ишларни қабул қилиш-топшириш далолатномаси имзолангандан кейин бажарилган деб ҳисобланади.

2. Тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

2.1. Пудратчининг мажбуриятлари:

2.1.1. Ишларни шахсан ва лозим бўлган сифатда бажариш.

2.1.2. Ишларни мазкур шартномада кўрсатилган муддатда бажариш.

2.1.3. Ишларнинг натижасини Буюртмачига мазкур шартномада кўрсатилган тартибда топшириш.

2.1.4. Пудратчи Ишларни бажариш жараёнида йўл қўйган барча камчиликларини Буюртмачининг талабига биноан _____ кун ичида бартараф этиш.

2.2. Пудратчининг ҳуқуқлари:

2.2.1. Пудратчи мазкур шартномада назарда тутилган Ишларнинг ҳақини белгиланган миқдорда ва тартибда Буюртмачидан талаб қилиш ҳуқуқига эга.

2.3. Буюртмачининг мажбуриятлари:

2.3.1. Пудратчидан Ишлар тугалланганлиги ҳақида хабарнома олгандан кейин _____ кун ичида ёки мазкур Шартноманинг 1-бандида кўрсатилган муддат тугаганда, Ишларнинг натижасини кўриб чиқиш ва қабул қилиш, Ишларнинг натижасини ёмонлаштирадиган Шартномадан четга чиқишлар ёки Ишлардаги бошқа камчиликлар аниқланганда, булар ҳақида Пудратчига дарҳол хабар бериш.

2.3.2. Ишларнинг натижаларини қабул қилган пайтдан бошлаб _____ кун ичида мазкур шартноманинг 3-бандида кўрсатилган баҳо бўйича Ишлар учун ҳақ тўлаш.

2.4. Буюртмачининг ҳуқуқлари:

2.4.1. Ҳар қандай вақтда Пудратчининг фаолиятига аралашмаган ҳолда у томонидан бажариладиган ишларнинг бориш жараёни ва сифатини текшириш.

2.4.2. Буюртмачи иш натижаси ўзига топширилгунга қадар истаган вақтда шартномадан воз кечиб, белгиланган баҳонинг Буюртмачи шартномани бажаришдан воз кечганлиги тўғрисидаги хабарнома олингунга қадар бажарилган Ишлар қисмига мутаносиб қисмини Пудратчига тўлаш. Бунда Буюртмачи Пудратчига шартноманинг бе-кор қилиниши туфайли етказилган зарарни бажарилган ишнинг ба-ҳоси билан ҳамма иш учун белгиланган баҳо ўртасидаги фарқ доира-сида тўлаши ҳам шарт.

3. Шартноманинг баҳоси ва ҳисоблашиш тартиби

3.1. Ишларнинг қиймати мазкур шартномага асосан _____ сўм миқдорида белгиланади.

3.2. Буюртмачи томонидан Пудратчига Ишларнинг ҳақини тўлаш Пудратчининг мазкур шартномада кўрсатилган ҳисоб-рақамига пул маблағларини кўчириш йўли билан амалга оширилади.

4. Тарафларнинг жавобгарлиги

4.1. Мазкур шартноманинг 1.4-бандида кўрсатилган Ишларни бажариш муддатини бузганлиги учун Пудратчи Буюртмачига ҳар бир кечиктирилган кун учун Шартноманинг бажарилмаган қисмининг суммасидан _____% миқдори ҳисобида пеня тўлайди, бироқ Ишларнинг бажарилмаган қисми қийматининг 50 %дан ортиқ бўлмаган миқдорда.

4.2. Ишларнинг ҳақи ўз вақтида тўланмаган тақдирда Буюртмачи Пудратчига кечиктирилган тўлов қийматидан келиб чиқиб ҳар бир кечиктирилган кун учун _____% миқдорида пеня тўлайди, бироқ кечиктирилган тўлов қийматининг _____%дан ортиқ бўлмаган миқдорда.

4.3. Мазкур шартномада назарда тутилмаган тарафларнинг жавобгарлиги масаласи, Ўзбекистон Республикасида амалда бўлган фуқаролик қонун ҳужжатлари асосида қўлланади.

4.3. Неустойка тўлаш тарафларнинг улар олдида турган мажбуриятларини бажаришдан ёки шартларнинг бузилишини бартараф этишдан озод этмайди.

5. Низоларни ҳал қилиш тартиби

5.1 Мазкур шартномани бажаришда юзага келадиган низолар ва келишмовчиликлар Тарафлар ўртасида имкон қадар музокаралар йўли билан ҳал қилинади.

5.2. Низоларни тарафларнинг музокаралари йўли билан ҳал қилиш имкони бўлмаган тақдирда, тарафлар келишмовчиликларни бартараф қилиш борасида қонунчиликда кўзда тутилган судгача бўлган жараёнларни амалга оширганларидан сўнг уларни _____

(суднинг номи ва жойлашган жойи кўрсатилади)

кўриб чиқишга топширадилар.

6. Якуний қоидалар

6.1. Мазкур шартномага киритиладиган ҳар қандай ўзгартириш ва

қўшимчалар, улар фақат ёзма шаклда тузилиб, Тарафларнинг бунга ваколатли вакиллари томонидан имзоланиши шarti билан ҳақиқий ҳисобланади. Мазкур шартномага иловалар унинг ажралмас қисми бўлиб ҳисобланади.

6.2. Мазкур шартнома икки нусхада тузилди. Иккала нусха айнан бир хил ва тенг кучга эга. Томонларнинг ҳар бирида мазкур шартноманинг бир нусхаси мавжуд.

7. Тарафларнинг манзиллари ва банк реквизитлари

Пудратчи:		Буюртмачи:
<div><div></div><div></div><div></div><div></div><div></div></div>		<div><div></div><div></div><div></div><div></div><div></div></div>

БИНО (ИНШООТ, ЯШАШ УЧУН МЎЛЖАЛЛАНМАГАН ЖОЙЛАР) ИЖАРА ШАРТНОМАСИ

«___» _____ 20__ г. _____
(шартнома тузиш жойи)

_____, (кейинги ўринларда Ижарага
(ташкилот номи)
берувчи деб юритилади) номидан _____
(устав, низом, ишончнома)
асосида фаолият юритувчи, _____ бир тарафдан
(мансаби, Ш.И.О.)

ва _____,
(ташкилот номи)
(кейинги ўринларда Ижарага олувчи деб юритилади) номидан

(устав, низом, ишончнома)
асосида фаолият юритувчи, _____ бошқа тарафдан
(мансаби, Ш.И.О.)

Мазкур шартномани қуйидагилар ҳақида туздилар:

1. Шартноманинг предмети

1.1. Ижарага берувчи Ижарага олувчига кейинги ўринларда «Бино»
деб юритиладиган _____ манзилида
жойлашган ўзига қарашли бўлган бино (иншоот, яшаш учун мўлжал-
ланмаган жой)ни ижарага беради, Ижарага олувчи эса _____
(фойдаланиш мақсади кўрсатилсин)

фойдаланиш учун қабул қилади.

Ижарага берилаётган Бинонинг умумий майдони _____ кв.м.ни
ташkil қилади.

1.2. Мазкур шартнома «___» _____ 20__ й.дан,
«___» _____ 20__ йилгача амал қилади.

2. Тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

2.1. Ижарага берувчининг ҳуқуқлари:

Ижарага олувчи томонидан мазкур шартнома талабларига риоя қилинишини назорат қилиш;

Ижарага берилган Бинога Бинонинг мақсадли йўналтирилаётган-лигини ва Бинонинг тегишли ҳолатда эканлигини текшириш учун тўсқинликсиз кириш;

Ижарага олувчидан белгиланган муддатда ва ушбу шартномада кўрсатилган тартибда ижара ҳақини талаб қилиш.

2.2. Ижарага берувчининг мажбуриятлари:

Ижарага олувчига ушбу шартномада белгиланган талаблар асосида шартнома кучга киргандан сўнг _____ кундан кечиктирмасдан қабул қилиш-топшириш далолатномаси асосида Бинони топшириш. Яшаш учун мўлжалланмаган жойларни топшириш-қабул қилиш далолатномаси Ижарага берувчи ва ижарага олувчи томонидан имзоланади. Мазкур далолатнома шартномага илова қилинади ва шартноманинг ажралмас қисми ҳисобланади;

Тегишли шартномалар асосида Ижарага берувчига бериладиган кучланишдаги иссиқлик, сув, электр таъминоти ва оқова сув билан таъминлаш;

Ижарага олувчининг айби билан авария ҳолати юз берганда, бартараф этиш билан боғлиқ барча муҳим чораларни ўз ҳисобидан ва Ижарага олувчининг технологик жараёнларини узмайдиган муддатда кўриш;

Ижарага олувчини Бинони шартнома муддати тугаганлиги ёки шартномани муддатидан олдин бекор қилиш муносабати билан бўшатиш тўғрисида _____ ой олдин ёзма шаклда хабардор қилиш.

2.3. Ижарага олувчининг ҳуқуқлари:

Ижарага олинган Бинони Ижарага берувчининг ёзма розилигини олиб, субарендага учинчи шахсларга бериш;

Шартнома муддатининг тугаши ёки шартноманинг муддатидан олдин бекор бўлиши муносабати билан, Ижарага олувчи томонидан Бинога таъсир қилмасдан ажратиб олса бўладиган тарзда яхшила-нишларни қайтариб олиш;

Шартнома бекор қилингандан кейин Ижарага берувчидан унинг ёзма розилигини олиб, Бинони ажратиб бўлмайдиган яхшиланишга қилган харажатларининг қийматини олиш;

Шартноманинг муддати тугаши билан Ижарага берувчидан имтиёзли равишда Бинони ижараси шартномасини янги муддатга имзолашни талаб қилиш.

2.4. Ижарага олувчининг мажбуриятлари:

Ўз вақтида ижара ва коммунал тўловларни амалга ошириш;

Ижарага олинган Бинода ДСЭНМ, ДЁХНнинг мазкур кўриниш-даги фаолиятни амалга оширадиган ташкилотлар учун белгиланган талабларига риоя қилиш;

Ижарага берувчининг ёзма шаклдаги розилигисиз Бинода ҳеч қандай қайта қуриш ишларини ўтказмаслик (қайта тузиш, панжаралар ўрнатиш ва бошқалар);

Ўз кучи ва ўз ҳисобидан ижарага олинган Бино ички муҳандислик тармоқларини эксплуатациясини ва жорий таъмирлашини таъминлаш;

Шартноманинг муддати тугаши, шунингдек шартноманинг муддатидан олдин бекор қилиниши муносабати билан ўз ташаббусига кўра Ижарага берувчига ижарага олинган Бинодаги барча қайта қуришлар ва ўзгартиришларни, шунингдек бинодан тегишли бўлган ва бинога зарар етказмасдан ажратиб бўлмайдиган яхшилашларни текинга топшириш;

Ижарага олувчининг айби билан ички иссиқлик, электр ва бошқа тармоқларда юзага келган аварияларни бартараф этиш бўйича барча чораларни кўриш ва натижасини ўз ҳисобидан қоплаш;

Ижарага берувчининг вакилларига назоратни, авария, таъмир ва бошқа ишларни амалга ошириш учун бинога эркин киришни таъминлаш;

Шартнома муддатининг тугашигача Ижарага берувчини Бинони бўшатиш ёки янги муддатга шартнома имзолаш хоҳиши тўғрисида _____ кундан кам бўлмаган муддатда билдириш.

3. Ижара ҳақи ва шартнома бўйича тўловни амалга ошириш тартиби

3.1. Ижарага олувчи ижарага олинган Бинони Ижарага берувчига тўловни амалга ошириш шартни билан олади:

- ижара ҳақи 1 кв.м.га бир ойга _____ сўм, ҚҚС билан.

- тегишли корхоналар учун амалга бўлган нархлар ҳисобидаги эгаллаб турилган майдон ҳисобидан эксплуатация харажатлари (электр энергия ҳақидан ташқари).

- амалда бўлган нархлардаги электр ўлчагич кўрсаткичлари бўйича ижарага берувчига ҳисобланадиган электр энергия харажатлари.

3.2. Ижарага олувчига боғлиқ бўлмаган сабаблар билан бинодаги фойдали майдон ҳажми камайган тақдирда, ижарага олувчи ижара ҳақини мутаносиб равишда камайтиришни талаб қилиш

ҳуқуқига эга. Ижара ҳақини камайтириш ҳақиқатда фойдаланиш майдони камайган кундан бошлаб ҳисобланади.

3.3. Ижара ҳақи Ижарага олувчи томонидан қуйидаги тартибда:

- биринчи тўлов - бир ойлик ижара ҳақи, бинони топшириш-қабул қилиш далолатномаси имзоланган кундан бошлаб ____ кун ичида;

- кейинги тўловлар ҳар ой тугагандан сўнг кейинги ойнинг ____ санасидан кечиктирмасдан амалга оширилади.

3.4. Эксплуатация харажатлари Ижарага берувчи томонидан тақдим этилган ҳисоблар бўйича, ушбу ҳисоблар тақдим этилган кундан бошлаб беш кундан кечиктирмасдан тўланади.

3.5. Ижара ҳақи Ижарага олувчи томонидан Ижарага берувчининг банкдаги ҳисоб рақамига пул кўчириш йўли билан амалга оширилади.

4. Шартномани узайтириш ва бекор қилиш шартлари

4.1. Қуйидаги ҳолларда ижара шартномаси муддатидан олдин бекор қилиниши мумкин:

а) суд қарорига асосан;

б) тарафларнинг келишуви билан;

4.2. Шартномага ўзгартириш ва қўшимча киритишни тарафлар бир ойлик муддат ичида кўриб чиқадиладар. Шартномага ўзгартириш ва қўшимча киритиш қўшимча келишувни расмийлаштириш орқали ҳал этилади.

4.3. Ижарага олувчи ўз мажбуриятларини лозим даражада бажарган тақдирда ижарачи шартномани узайтиришда бошқа шахсларга нисбатан устун ҳуқуққа эга бўлади.

4.4. Ижара шартномаси муддати тугашидан икки ой олдин ҳеч қайси тараф уни бекор қилиш ҳақида огоҳлантирмаса, шартнома кейинги муддатда худди шу шартлар асосида давом эттирилган деб ҳисобланади.

5. Форс-мажор ҳолатлар

5.1. Тарафлар шартнома мажбуриятларини бажаришга бевосита таъсир этадиган енгиб бўлмайдиган куч, яъни фавқулодда ва муайян шароитларда олдини олиб бўлмайдиган вазиятлар (форс-мажор) юз берганлиги ва (ёки) давлат органлари томонидан мажбуриятни бажаришга имкон бермайдиган қонун ҳужжатларини қабул қилинганлигини исботласалар, шартнома мажбуриятларини бажариш юзаси-

дан жавобгар бўлмайдилар. Ушбу ҳолатда шартнома бўйича мажбуриятларни бажариш қайд этилган ҳолатлар бартараф этилгунга қадар кечиктирилади.

5.2. Тарафлардан бири шартнома мажбуриятини бажара олмаса, бу ҳақда иккинчи тарафни шартномани бажариш учун имконият йўқотилган кундан бошлаб кечи билан ўн кунлик муддат ичида енгиб бўлмас куч юзага келган ва тугайдиган вақт ҳақида Иккинчи тарафни ёзма равишда хабардор қилиши шарт.

6. Тарафларнинг жавобгарлиги

6.1. Шартнома бўйича мажбуриятлар бажарилмаганлиги ёки лозим даражада бажарилмаганлиги учун тарафлар Ўзбекистон Республикаси қонунчилигига мувофиқ жавобгар бўладилар.

6.2. Ижара ҳақи учун тўлов кечиктирилганлиги учун Ижарага олувчи Ижарага берувчига кечиктирилган ҳар бир кун учун кечиктирилган сумманинг____ фоизи миқдорида пеня тўлайди. Бироқ, пенянинг умумий суммаси кечиктирилган ижара ҳақи суммасининг 50 фоизидан ошиб кетмаслиги лозим.

6.3. Ижарага берувчи бинони топширишни кечиктирилганлиги учун Ижарага олувчига кечиктирилган ҳар бир кун учун кечиктирилган сумманинг____ фоизи миқдорида пеня тўлайди. Бироқ, пенянинг умумий суммаси бир йиллик ижара ҳақи қийматининг 50 фоизидан ошиб кетмаслиги лозим.

6.4. Ижарага берувчининг ташаббуси билан шартнома муддатидан олдин бекор қилинган тақдирда (Ижарага олувчи шартноманинг 2.4-бандига амал қилинган бўлса), Ижарага берувчи унинг розилиги билан бинога қилинган ва ажратиб олиниши мумкин бўлмаган яхшиланишлар қийматини инфляция даражаси ва амортизация харажатларини ҳисобга олган ҳолда тўлайди.

6.5. Шартномада белгиланган неустойкани тўлаш, тарафларни шартнома бўйича мажбуриятларини асл ҳолда бажаришдан озод қилмайди.

7. Низоларни ҳал этиш тартиби

7.1 Мазкур шартномани бажаришда юзага келадиган низолар ва келишмовчиликлар Тарафлар ўртасида имкон қадар музокаралар йўли билан ҳал қилинади.

7.2. Низоларни тарафларнинг музокаралари йўли билан ҳал қилиш имкони бўлмаган тақдирда, тарафлар келишмовчиликларни барта-

раф қилиш борасида қонунчиликда кўзда тутилган судгача бўлган жараёнларни амалга оширганларидан сўнг уларни ҳал этиш учун

(суднинг номи ва жойлашган жойи кўрсатилади)
топширадилар.

8. Бошқа шартлар

8.1. Шартнома бўйича барча ўзгартириш ва қўшимча келишувлар ёзма шаклда тузилиб, ваколатли шахслар томонидан имзоланган бўлса ҳақиқий ҳисобланади.

8.2. Шартноманинг барча иловалари унинг ажралмас қисми ҳисобланади.

8.3. Шартнома имзолангандан сўнг у билан боғлиқ барча ёзишмалар ва музокаралар ҳақиқий ҳисобланмайди.

9. Тарафларнинг манзили ва банк реквизитлари:

Ижарага берувчи:		Ижарага олувчи:
<div><div></div><div></div><div></div><div></div><div></div></div>		<div><div></div><div></div><div></div><div></div><div></div></div>

Қ А Р З Ш А Р Т Н О М А С И

« ____ » _____ 20 ____ й. _____
(шартномани тузиш жойи)

_____, (кейинги ўринларда
(ташкilot номи, фуқаронинг Ф.И.Ш.)

«Қарз берувчи» деб юритилади) номидан

(устав, қарор, ишоннома)

асосида фаолият юритувчи, _____ бир тарафдан
(мансаби, Ф.И.Ш.)

ва _____,
(ташкilot номи, фуқаронинг Ф.И.Ш.)

(кейинги ўринларда «Қарз олувчи» деб юритилади) номидан

(устав, қарор, ишоннома)

асосида фаолият юритувчи, _____ бошқа тарафдан
(мансаби, Ф.И.Ш.)

мазкур шартномани қуйидагилар ҳақида туздилар:

1. Шартнома предмети

1.1. Қарз берувчи ушбу шартнома шартлари асосида 1-иловада кўрсатилган мол-мулкни (кейинчалик матнда — асосий воситалар) сотиб олиш учун Қарз олувчига _____ сўм миқдорида пул маблағларини беради, Қарз олувчи эса ушбу пул маблағларини (қарз суммасини) шартномада белгиланган муддатда ёки

Қарз берувчининг розилиги билан муддатидан олдин қайтаради ва қарз суммасига мазкур шартномада белгиланган миқдорда ва тартибда фоизлар тўлайди.

1.2. Қарз суммаси бўйича йиллик ____ фоизни ташкил қилади. Фоизлар Қарз олувчи томонидан _____ (ойма-ой, чораклик ва ҳ.к.) тўлаб борилиши шарт.

1.3. Шартноманинг 1.1.-бандида кўрсатилган қарз суммаси _____ муддатга қадар берилади.

2. Тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

2.1. Қарз берувчи шартноманинг 1.1-бандида кўрсатилган пул маблағини шартнома имзоланган пайтдан бошлаб _____ кун ичида Қарз олувчининг ҳисоб рақамига нақд пулсиз шаклда кўчириб бериш мажбуриятини олади.

Пул маблағи Қарз олувчининг ҳисоб рақамига келиб тушган кундан бошлаб _____ кун ичида тарафлар пул маблағлари олинганлиги ҳақида тегишли далолатнома тузадилар. Далолатномада қуйидагилар кўрсатилади:

Далолатнома тузилган сана ва жой;

Тарафларнинг номи;

Пул маблағи Қарз олувчининг ҳисоб рақамига келиб тушган сана;

Қарз олувчининг ҳисоб рақамига келиб тушган пул маблағи суммаси.

Далолатнома тарафларнинг имзолари билан тасдиқланади.

2.2. Пул маблағи берилган сана бўлиб, пул маблағларининг Қарз олувчининг ҳисоб рақамига келиб тушган сана ҳисобланади.

2.3. Қарз берувчи берилган пул маблағлари Қарз олувчи томонидан шартноманинг 1.1-бандида кўрсатилган мақсадлар бўйича ишлатилишини назорат қилишга ҳақли.

2.4. Пул маблағларининг мақсадли ишлатилишини назорат қилиш мақсадида Қарз олувчи:

Асосий воситаларни сотиб олиш учун амалга оширилган ҳар бир битим бўйича Қарз берувчини хабардор қилиши;

Битимлар амалга оширилганлиги ва ижро этилганлигини тасдиқловчи ҳужжатларни (шартнома, топшириш-қабул қилиш далолатномалари, юк хатлари ва ҳ.к.) тақдим қилиши;

Қарз берувчининг талаби билан танишиш учун молиявий ва бухгалтерия ҳужжатларини тақдим қилиши шарт.

Қарз олувчи томонидан пул маблағларини мақсадли ишлатилиши

ҳақидаги ва шартноманинг ушбу банди шартлари бажарилмаган тақдирда, Қарз берувчи қарзни ва унга ҳисобланган фоизларни муддатидан олдин тўлашни талаб қилишга ҳақли.

2.5. Шартноманинг 1.3-бандида белгиланган муддат тугаганидан сўнг Қарз олувчи қарз суммасини шартноманинг 2.6-бандида кўрсатилган муддатда ва тартибда Қарз берувчига қайтариши ва ҳисобланган фоизларни тўлаши шарт.

2.6. Қарз олувчи шартноманинг 1.2-бандида белгиланган муддат тугаганидан кейинги кундан кечиктирмасдан олинган қарз суммасининг 100 фоизини Қарз берувчининг ҳисоб рақамига ўтказиб бериши шарт.

2.7. Қарзни қайтариш бўйича Қарз олувчининг мажбурияти бажарилган сана, пул маблағи Қарз берувчининг ҳисоб рақамига келиб тушган сана ҳисобланади.

3. Тарафларнинг жавобгарлиги

3.1. Қарз суммаси шартномада белгиланган муддатда қайтарилмаган тақдирда, Қарз олувчи қарз суммасига пул маблағларини гайриқонуний ушлаб қолиш натижасида улардан фойдаланганлиги учун фоиз тўлаши керак. Фоиз миқдори Қарз берувчи жойлашган ердаги қарз суммаси қайтарилган кунда мавжуд бўлган банк фоизининг ҳисоб ставкаси билан белгиланади. Фоизлар қарз суммасига мазкур шартномада белгиланган фоизлар тўланишидан қатъи назар, қарз қайтарилиши лозим бўлган кундан бошлаб, у қайтарилган кунга қадар бўлган бутун давр учун тўланади.

3.2. Қарз олувчи қарзни ўз вақтида қайтармаган тақдирда, пул маблағларини гайриқонуний ушлаб қолиш натижасида улардан фойдаланганлиги учун фоизлардан ташқари, мажбурият бажарилмаганлиги туфайли Қарз берувчига етказилган зарарнинг фоизлар билан қопланмаган қисмини тўлайди.

4. Низоларни ҳал қилиш

4.1. Мазкур шартнома ижроси билан боғлиқ юзага келган барча низолар ва келишмовчиликлар тарафларнинг ўзаро келишуви билан ҳал этилади.

4.2. Юзага келган низони тарафларнинг келишуви билан ҳал қилиш имкони бўлмаганда эса — уларни ҳал қилиш мақсадида топирилади.

(суднинг номи)

5. Бошқа шартлар

5.1. Мазкур шартнома икки нусхада тузилди. Иккала нусха айнан бир хил ва тенг кучга эга. Томонларнинг ҳар бирида мазкур шартноманинг бир нусхаси мавжуд.

5.2. Мазкур шартномага киритиладиган барча ўзгартириш ва қўшимчалар ёзма шаклда тузилиши ва ҳар иккала тарафнинг ваколатли вакиллари томонидан имзоланиши керак.

5.3. Тарафларнинг жавобгарлиги Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги билан белгиланади.

6. Тарафларнинг манзили ва банк реквизитлари:

Қарз берувчи:		Қарз олувчи:
<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

КЎЧАР МУЛК ГАРОВИ ТЎҒРИСИДА ШАРТНОМА

« ____ » _____ 20 ____ й. _____
(шартнома тузилган жой)

_____ (кейинги
(гаровга қўювчи корхона, ташкилот номи)

ўринларда «Гаровга қўювчи» деб юритилади) номидан _____
(Устав, ишончнома ва ҳ.к.)

асосида фаолият юритувчи _____
(лавозими, Ф.И.Ш.)

_____ (кейинги
(гаровга олувчи корхона, ташкилот номи)

ўринларда «Гаровга олувчи» деб юритилади) номидан _____
(Устав, ишончнома ва ҳ.к.)

асосида фаолият юритувчи _____
(лавозими, Ф.И.Ш.)

мазкур шартномани қуйидагилар ҳақида туздилар.

1. Шартнома предмети

Мазкур шартнома билан Гаровга қўювчи Гаровга олувчига

_____ (мажбуриятни юзага келтирувчи шартнома, унинг санаси,
предмети, баҳоси, мажбуриятни ижро этиш муддати ва ҳ.к.)

мажбуриятларни таъминлаш учун қуйидаги мулкларни гаровга беради:

_____ (гаров учун тақдим этилаётган гаров нарсасининг рўйхати, номи,
миқдори ва бошқа хусусиятлари)

1.2. Гаров ҳуқуқи мол-мулкнинг нарсаларини ва таркибий самарасини ҳам ўз ичига олади.

1.3. Тарафлар гаров нарсасини қийматини _____ сўм деб белгиладилар.

1.4. Гаров нарсаси Гаровга олувчига берилмасдан, Гаровга қўювчида сақланади.

2. Шартнома муддати

Мазкур шартнома _____ муддатга қадар тузилди.

3.Тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

3.1. Гаровга қўювчи:

1) гаров билан таъминланган мажбуриятни муддатидан олдин бажаришга;

2) Гаровга олувчининг розилиги билан гаров нарсасини алмаштиришга;

3) гаров билан таъминланган мажбурият бўйича қарзни Гаровга олувчининг розилиги билан бошқа шахсга ўтказишга;

4) ушбу шартноманинг VII бўлимига мувофиқ, ундирув қаратилган гаров нарсаси сотилгунга қадар исталган вақтда гаров билан таъминланган мажбуриятни ёки унинг бажарилиши кечиктирилган қисмини бажариб, уларга ундирувни қаратишни тўхтатишга ҳақли.

3.2. Гаровга қўювчи гаров нарсасини шартномада белгиланган ҳолатда сақлаш учун ундан самара ва даромадлар чиқариб олиш ҳуқуқига эга. Бошқа ҳолатларда эса, Гаровга қўювчи гаров нарсасидан фойдаланиш, уни бошқа шахсга бериш, ижарага ёки бепул фойдаланиш учун бошқа шахсга топшириш ёхуд уни бошқача тарзда тасарруф этишга ҳақли эмас.

3.3. Гаровга қўювчининг мажбуриятлари.

Гаровга қўювчи:

- гаровга қўйилган мол-мулк йўқолиши ёки шикастланиши, шунингдек унга зарар етказилиши хавфидан, унинг тўла қиймати бўйича суғурта тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ ўз ҳисобидан суғурталаши;

Давлат бошқарув органлари томонидан гаровга қўювчининг ҳўжалик фаолиятини тўхтатиб қўювчи хатти-ҳаракатлар содир этилиши ва ҳўжатлар қабул қилиниши (мол-мулкни мусодара, реквизиция қилиш) ҳўллариини тўлов қўбилиятининг йўқотилиши ҳўлатини су-

гурталаши (*тарафларнинг келишуви билан мол-мулкни суғурта қилиш харажатлари Гаровга олувчининг ёки ҳар иккала тарафнинг зиммасига ҳам юклатилиши мумкин*);

- гаров мол-мулкни фойдаланиш учун яроқли ҳолатда асралишини таъминлаши;

- гаров мулкни учинчи шахсларнинг тажовузлири ва талабларидан ҳимоя қилиш учун ўз ҳисобидан тегишли зарур чоралар кўриши;

- шартноманинг 5.2-бандига кўра, Гаровга қўювчига гаров мулкни кўздан кечириш учун имконият яратиши;

- Гаровга олувчининг биринчи талаби бўйича гаров мулкни сақланиши тўғрисида ҳужжат билан тасдиқланган маълумотни тақдим этиши;

- гаров мулкнинг йўқолиши ёки унинг шикастланиши хавфи пайдо бўлганлиги тўғрисида Гаровга олувчини дарҳол огоҳлантириши;

- шартноманинг 5.6-бандида кўрсатилган ҳолларда ____ кун ичида гаров нарсасини тиклаши ёки уни тенг қийматли бошқа мол-мулк билан алмаштириши;

- шартноманинг II-бўлимида кўрсатилган муддат давомида гаров нарсаси бўйича ҳеч қандай битим тузмаслиги;

- Гаровга олувчида гаров билан таъминланган мажбурият муддатидан олдин бажарилишини талаб қилиш ва ундирувни гаровдаги мол-мулкка қаратиш ҳуқуқи вужудга келганида Гаровга олувчининг талабларини қаноатлантириши;

- гаров нарсаси юзасидан унга учинчи шахслар билан низо келиб чиқса, бу ҳақда Гаровга олувчини дарҳол хабардор қилиши шарт.

3.4. Гаровга олувчи:

- гаров нарсасининг ҳужжатлар бўйича амалда мавжудлигини, миқдори, ҳолати ва сақланиш шароитини текшириш;

- ҳар қандай шахсдан, шу жумладан Гаровга қўювчидан гаров мулкига зарар етказиш билан боғлиқ гаров ҳуқуқининг ҳар қандай бузилишининг тиклашни фуқаролик ҳуқуқининг ҳимоя қилиш усулларида фойдаланган ҳолда талаб қилиш;

- гаровга қўйилган мол-мулкка нисбатан қилинаётган, унинг йўқолиши ёки шикастланиши хавфини туғдираётган тажовузлар тўхта-тилишини, улар ким томонидан содир этилаётганидан қатъи назар, талаб қилиш;

- Гаровга қўювчи гаров нарсасини суғурта қилиш бўйича мажбуриятини бузган тақдирда, гаров нарсасини ўз ҳисобидан, аммо Гаровга қўювчининг манфаатларини кўзлаб, суғурта харажатларини ундан ундириб олган ҳолда суғурта қилиш;

- шартноманинг 1.1-бандида кўрсатилган гаров билан таъминланган мажбурият бажарилмаган тақдирда ундирувни қонун ҳужжатларида кўрсатилган тартибда ва муддатларда гаров нарсасига қаратиш;

- гаров тўғрисидаги шартнома бўйича ўз ҳуқуқларини бошқа шахсга ўтказиш;

- гаров мулки шикастланган ёки йўқотилган тақдирда етказилган зарарни гаров ҳуқуқи асосида сугурта қопламаси ҳисобидан ундириш;

- Гаровга қўювчининг гаров мулкига нисбатан мулк ҳуқуқи бекор қилинган тақдирда, қонунга мувофиқ гаровга қўювчига тегишли суммадан ўз талабини имтиёзли қаноатлантиришни талаб қилиш;

- Гаровга қўювчи томонидан ўз мажбурияти бажарилмаган бутун вақт давомида гаров мулкига нисбатан ўз ҳуқуқини сақлаб қолиш ҳуқуқига эга.

4. Навбатдаги гаров

Гаровда турган мол-мулкни Гаровга қўювчи томонидан бошқа шахсга (Гаровга олувчига) бошқа талабларни бажариш учун беришга, яъни навбатдаги гаровга йўл қўйилмайди.

5. Бошқа шартлар

5.1. Гаров ҳуқуқи мол-мулкнинг нарсаларини ва таркибий самарасига нисбатан қўлланилмайди.

5.2. Гаровга олувчи Гаровга қўювчини ____ кун олдин огоҳлантирган ҳолда гаров нарсасининг ҳужжатлар бўйича амалда мавжудлиги, миқдори, ҳолати ва унинг сақланиш шароитини текшириш, агар уни сақлаш шароитлари бузилганлигини аниқласа, бу ҳақда Гаровга қўювчига хабар бериб, ____ кун ичида уларни бартараф этишни талаб қилиш ҳуқуқига эга.

5.3. Шартноманинг 5.2-бандида кўрсатилган муддат давомида аниқланган қоида бузарликлар бартараф этилмаган ёки гаров мулкни сақлаш қоидаларига риоя этилмаган тақдирда, Гаровга олувчи гаров мулкни талаб қилиб олиб, мустақил равишда уни сақлаш чораларини кўришга ҳақли.

5.4. Гаров мулки учинчи шахсга ўтган тақдирда ушбу шартномага мувофиқ гаров ҳуқуқи Гаровга олувчида сақланиб қолади.

5.5. Гаров мулкнинг тасодифан нобуд бўлиши ёки шикастланиш хавфи Гаровга қўювчининг зиммасида бўлади.

5.6. Агар гаров нарсаси нобуд бўлган ёки шикастланган ёхуд унга бўлган мулк ҳуқуқи ё ҳўжалик юритиш ҳуқуқи қонунда белгиланган асосларга кўра бекор қилинган бўлса, Гаровга қўювчи ушбу сабаблардан қатъи назар, ____ кун ичида гаров нарсасини тиклашга ёки уни тенг қийматли бошқа мол-мулк билан алмаштиришга мажбур.

6. Гаров нарсасини алмаштириш

6.1. Гаров нарсасини алмаштиришга фақат Гаровга олувчининг розилиги билан йўл қўйилади.

7. Ундирувни гаров нарсасига қаратиш

7.1. Гаровга қўювчи томонидан гаров билан таъминланган асосий мажбурият ўзи жавобгар бўлган вазиятларда бажарилмаган ёки лозим даражада бажарилмаган тақдирда ундирув гаров нарсасига қаратилиши мумкин.

Гаровга қўювчи томонидан мажбурият қисман бажарилган тақдирда Гаровга олувчи гаров нарсасига бўлган ҳуқуқни сақлаб қолади. Асосий мажбурият Гаровга қўювчининг ўрнига учинчи шахс томонидан бажарилган тақдирда, гаров ҳуқуқи мажбуриятни бажарган учинчи шахсга ўтади.

7.2. Ундирувни гаров нарсасига судга мурожаат қилмасдан, қонун ҳужжатларида кўрсатилган тартибда кимошди савдосида сотиш орқали қаратилади. Савдодаги бошланғич нарх тарафларнинг келишуви билан белгиланади.

7.3. Агар гаровга қўйилган мол-мулкни реализация қилишдан тушган сумма Гаровга олувчининг гаров билан таъминланган талабидан ошиб кетса, фарқ Гаровга қўювчига қайтариб берилади.

7.4. Агар гаровга қўйилган мол-мулкни реализация қилишдан тушган сумма Гаровга олувчининг талабини қоплашга етарли бўлмаса, етишмаётган сумма Гаровга қўювчи томонидан қопланади. Етишмаётган суммани тўлаш шартлари ва муддатлари тарафлар ўртасида тузиладиган қўшимча келишув билан белгиланади.

7.5. Кимошди савдоси амалга ошмаган деб эълон қилинганида Гаровга олувчи гаров нарсасини кимошди савдосидаги бошланғич сотиш нархидан ошмаган қийматда баҳолаб, гаров билан таъминланган асосий мажбурият ҳисобига ўтказиб ўзида олиб қолади.

8. Гаровнинг бекор бўлиши

8.1. Гаров қуйидаги ҳолларда бекор бўлади:
гаров билан таъминланган мажбурият бекор бўлганида;
гаров нарсаси нобуд бўлганида ва уни алмаштириш шартноманинг VI бўлимига мувофиқ ҳал этилмаганда;
гаровга қўйилган мол-мулк кимошди савдосида сотилган тақдирда, шунингдек ушбу шартноманинг 7.5-бандида назарда тутилган асослар бўйича уни реализация қилиш мумкин бўлмаган тақдирда;
гаров нарсаси бўлган мол-мулк Гаровга қўювчидан қонунда бел-

гиланган тартибда олиб қўйилган тақдирда;

мажбурият учинчи шахсга ўтказилган ва Гаровга қўювчи янги қарздор учун жавоб бермаса;

даъво муддати ўтганлиги сабабли гаров билан таъминланган мажбурият бўйича ўз талабларини қондириш Гаровга қўювчи учун мумкин бўлмай қолган тақдирда;

қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳолларда.

9. Низоларни ҳал этиш

9.1. Мазкур шартнома ижроси билан боғлиқ юзага келган барча низолар ва келишмовчиликлар, тарафларнинг ўзаро келишуви билан ҳал этилади.

9.2. Юзага келган низони тарафларнинг келишуви билан ҳал қилиш имкони бўлмаганда эса -

_____ хўжалик

(шаҳар, вилоят)

судида ҳал қилинади.

10. Тарафларнинг манзили ва банк реквизитлари

Гаровга қўювчи:		Гаровга олувчи:
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____

ШАРТНОМАНИ БЕКОР ҚИЛИШ ҲАҚИДА КЕЛИШУВ

« ____ » _____ 20 __ й.

(шартнома тузилган жой)

_____, (кейинги ўринларда «1-Тараф»),
(маҳсулот етказиб берувчи корхонани номи)

_____ асосида ҳаракат қилувчи _____
(Устав, ишончнома ва ҳ.к.)

_____ бир тарафдан,
(раҳбарнинг лавозими, Ф.И.Ш.)

_____, (кейинги ўринларда «2-Тараф»),
(сотиб олувчи корхонани номи)

_____ асосида ҳаракат қилувчи _____
(Устав, ишончнома ва ҳ.к.)

(раҳбарнинг лавозими, Ф.И.Ш.)

кейинги ўринларда Тарафлар деб юритилади, қуйидагилар ҳақида ушбу келишувни туздилар:

1. Тарафлар 20__ йил « __ » _____ даги маҳсулот етказиб бериш ҳақидаги _____ сонли шартномани 20__ йил « __ » _____ дан бошлаб бекор қилишга келишдилар.

2. Маҳсулот етказиб бериш ҳақида шартнома бекор қилинган пайтдан бошлаб, 1-Тараф ва 2-Тарафнинг бир бирлари олдидаги мажбуриятлари бекор бўлади.

3. Ушбу келишув тузилган пайтдан бошлаб тарафларнинг бир-бирларига ҳеч қандай эътирозлари бўлмайди.

4. Мазкур келишув икки тарафнинг ҳар бири учун бир нусхадан, жами икки нусхада тузилди.

8. Тарафларнинг манзиллари ва банк реквизитлари

1-Тараф:		2-Тараф:
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____

5-§. Хўжалик шартномалари бўйича талабномалар ва улар юзасидан фикр-мулоҳазалар

Талабнома юбориш бу, низони судгача ҳал қилиш турларидан бири ҳисобланади.

Қонун ҳужжатларида ёки шартномада судга мурожаат қилишдан олдин иккинчи тарафга талабнома юбориш мажбурий эканлиги белгиланиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 6-моддасига мувофиқ, агар қонунда айрим тоифадаги низолар учун уларни судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартиби белгиланган ёхуд бу тартиб шартномада назарда тутилган бўлса, тарафлар ўзаро муносабатларини ихтиёрий равишда ҳал қилиш чораларини кўрганларидан сўнггина хўжалик судида иш қўзғатиш мумкин.

Демак, бирор бир шахс иккинчи шахсга нисбатан хўжалик судига мурожаат қилиш истагида бўлса, қонунда ушбу тоифадаги низо учун талабнома юбориш мажбурий ёки мажбурий эмаслигини, шунингдек шартномада ҳам бундай талаб бор - йўқлигини аниқлаб олиши керак.

Талабнома билдириш тартиби «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 17-моддасида белгиланган. Унга кўра, талабнома ёзма шаклда билдирилади. Талабнома хўжалик юритувчи субъектнинг раҳбари ёки раҳбарнинг ўринбосари томонидан имзоланади. Талабнома буюртма ёки қимматли хат тарзида, телеграф, телетайп орқали, шунингдек талабнома жўнатирилганлигини қайд этадиган, қабул қилиб олувчини огоҳлантирадиган бошқа алоқа воситаларидан фойдаланилган ҳолда жўнатилади ёхуд тилхат олиб топширилади.

Умумий қоида бўйича «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 17-моддасига кўра, ўзига талабнома билдирилган хўжалик юритувчи субъект талабномани олган кундан бошлаб бир ой муддат ичида унга жавоб қайтариши шарт.

Талабномага жавоб хўжалик юритувчи субъект раҳбари ёки раҳбарнинг ўринбосари томонидан имзоланади ва муҳр билан тасдиқланади.

Талабномага жавоб буюртма ёки қимматли хат тарзида, телеграф, телетайп орқали, шунингдек талабнома жўнатирилганлигини қайд этадиган, қабул қилиб олувчини огоҳлантирадиган бошқа алоқа воситаларидан фойдаланилган ҳолда жўнатилади ёхуд тилхат олиб топширилади.

Шартнома тарафлари талабномага жавоб бериш муддатини ўзлари мустақил белгилашлари мумкин.

Агар даъвогар низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартибига риоя этмаган, бу эса шу тоифадаги низолар учун қонунда ёки шартномада назарда тутилган бўлса, хўжалик суди ХПК 118-моддаси биринчи қисмининг 6-бандига асосан, даъво аризасини қайтаради ёки ушбу Кодекс 88-моддаси биринчи қисмининг 5-бандига асосан, даъвони кўрмасдан қолдиради.

**«Ү» масъулияти чекланган
жамияти директориға**

№ _____
« ____ » _____ 20 ____ й.

ТАЛАБНОМА

Корхонангиз билан 2014 йил 1 январда тузилган маҳсулот етказиб бериш ҳақидаги 1-сонли шартномага (кейинчалик —шартнома) асосан корхонамиз, яъни «Х» масъулияти чекланган жамият томонидан 2014 йил 5 январдаги 2-сонли юк хати (счет-фактура) орқали 10 000 000 сўмлик тўқимачилик маҳсулотлари етказиб берилган.

Сизнинг корхонангиз томонидан маҳсулот учун олдиндан 5 000 000 сўм тўлов амалга оширилган.

Шартноманинг 4-бандига кўра, маҳсулот учун тўлов у етказиб берилгандан сўнг 15 (ўн беш) кун ичида амалга оширилиши лозим.

Лекин, маҳсулот ҳақининг 5 000 000 сўмлик қисми бугунги кунга қадар тўланмаган. Натижада корхонангизнинг жамиятимиз олдида 5 000 000 сўмлик қарзи вужудга келган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ бажарилиши керак.

Қайд этилганларга кўра, Сиздан ушбу талабнома олинган кундан бошлаб 3 (уч) кун муддат ичида маҳсулот етказиб бериш тўғрисидаги шартнома асосида вужудга келган 5 000 000 сўмни тўлашингизни сўраймиз. Акс ҳолда ушбу қарз ва тўлов кечиктирилганлиги учун неустойка ундириш ҳақида ҳўжалик судига мурожаат қилишга мажбур бўламиз.

Ушбу талабнома билан боғлиқ барча ҳўжатлар корхонангизда мавжуд.

«Х» МЧЖ директори

А. Ахмедов

№ _____
« ____ » _____ 20 ____ й.

ТАЛАБНОМА

Корхоналаримиз ўртасида тузилган 2013 йил 20 октябрдаги 15-сонли ижара шартномасига асосан, корхонамиз балансида бўлган Тошкент шаҳар, Чилонзор тумани, _____ кўчаси, 25-уйда жойлашган нотурар жой биноси «Ү» масъулияти чекланган жамиятига ижарага берилган.

Шартноманинг ____-бандига кўра, бинодан фойдаланганлик учун бир ойлик тўлов қиймати 1 000 000 сўмни ташкил қилади.

Шартноманинг ____-бандига кўра, бинодан фойдаланганлик учун тўлов ҳар ойнинг 10 санасига қадар ойма-ой тўлаб борилиши керак.

Лекин, корхонангиз томонидан шартнома шартлари бузилган ҳолда 2013 йилнинг декабрь, 2014 йилнинг январь-февраль ойлари учун ижара ҳақи тўланмаган. Натижада корхонангизнинг жамиятимиз олдида 3 000 000 сўмлик қарздорлиги вужудга келган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ бажарилиши керак.

Ижара шартномасининг ____-бандида ижара ҳақини тўлаш муддати кечиктирилган тақдирда, Ижарага олувчи тўлов кечиктирилган ҳар бир кун учун кечиктирилган сумманинг 0,5 фоизи, бироқ тўланмаган сумманинг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда пеня тўлаши қайд этилган. Шунга кўра, корхонамиз томонидан 1 500 000 сўм пеня ҳисобланди.

Шартноманинг _____-бандида шартнома бўйича низо вужудга келса, уни судгача ҳал қилиш, яъни талабнома юбориш шартлиги белгиланган. Ушбу бандга кўра корхонангиз мазкур талабномага 10 кунлик муддат ичида жавоб йўллаши керак.

Қайд этилганларга кўра, Сиздан ушбу талабнома олинган кундан бошлаб 10 (ўн) кун ичида 3 000 000 сўм асосий қарз, 1 500 000 сўм пеняни корхонамизнинг ҳисоб рақамига тўлаб беришингизни сўраймиз. Акс ҳолда асосий қарз ва тўлов кечиктирилганлиги учун ҳисобланган пеняни ундириш ҳақида ҳужалик судига мурожаат қилишга мажбур бўламиз.

Ушбу талабнома билан боғлиқ барча ҳужжатлар корхонангизда мавжуд.

Илова:

Пенянинг ҳисоб-китоби.

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

**«Х» масъулияти чекланган
жамияти директорига**

№ _____
«___» _____ 20__ й.

*«Х» масъулияти чекланган жамиятнинг
20__ йил «___» _____ даги ___-сонли талабномасига*

Ж А В О Б

Сизнинг 20__ йил «___» _____ даги ___-сонли талабно-
мангиз юзасидан қуйидагиларни маълум қиламиз.

Корхоналаримиз ўртасида 2014 йил 1 январда тўқимачилик маҳ-
сулотлари етказиб бериш ҳақидаги 1-сонли шартнома (кейинчалик-
шартнома) тузилган.

Мазкур шартноманинг 4.1-бандида маҳсулот, уни миқдор ва си-
фат бўйича қабул қилиб олинганлиги ҳақида ваколатли шахслар то-
монидан далолатнома имзолангандан сўнг қабул қилиб олинган деб
ҳисобланади.

Лекин, корхонангиз томонидан етказиб берилган маҳсулотни қабул
қилиш пайтида унинг сифати бўйича бир қанча камчиликлар аниқ-
ланган. Бу ҳақда ҳар иккала корхонанинг ваколатли вакиллари томо-
нидан тегишли далолатнома тузилган.

Шунинг учун Сизга 20__ йил «___» _____ даги ___-сонли
хат йўлланиб, маҳсулотни тегишли даражадаги маҳсулот билан
алмаштирилиши сўралган.

Шартноманинг 4.3-бандида маҳсулотни топшириш-қабул қилиш
пайтида унинг сифати бўйича камчиликлар аниқланган тақдирда,
маҳсулот етказиб берувчи, яъни Сизнинг корхонангиз ушбу камчи-
ликларни 10 (ўн) кун муддат ичида бартараф этиш мажбуриятини

олган. Лекин, бугунги кунга қадар ушбу камчиликлар бартараф этилмаган.

Шартноманинг 3.2-бандида маҳсулот учун узил-кесил ҳисоб-китоб унинг сифати бўйича камчиликлар аниқланмаган тақдирда, тегишли тартибда расмийлаштирилган топшириш-қабул қилиш далолатномаси имзолангандан сўнг 10 (ўн) кун ичида амалга оширилиши кўрсатилган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 434-моддасига кўра, сотиб олувчига сифати тегишли даражада бўлмаган товар сотилганида, агар унинг камчиликлари шартнома тузиш пайтида маълум қилинмаган бўлса, сотиб олувчи худди шу маркадаги (моделдаги, артикулдаги) сифати тегишли даражада бўлган товарга алмаштиришни талаб қилиш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ бажарилиши керак.

Шунинг учун Сизнинг 20__ йил «__» _____даги ____-сонли талабномангиз асоссиз ҳисобланади.

Қайд этилганларга кўра, Сиздан бизнинг корхонамизда сақланаётган сифати тегишли даражада бўлмаган маҳсулотларни сифатли маҳсулотга алмаштириб беришингизни сўраймиз. Шундан сўнг корхонамиз томонидан маҳсулот ҳақи тўлаб берилади.

«У» МЧЖ директори

Д.Абдурахманов

**«Х» масъулияти чекланган
жамияти директорига**

№ _____
« ____ » _____ 20 ____ й.

*«Х» масъулияти чекланган жамиятнинг
20__ йил « ____ » _____ даги ____ -сонли талабномасига*

Ж А В О Б

Сизнинг 20__ йил « ____ » _____ даги ____ -сонли талабно-
мангиз юзасидан қуйидагиларни маълум қиламиз.

Корхоналаримиз ўртасида тузилган 2013 йил 20 октябрдаги 15-
сонли ижара шартномасига асосан ҳақиқатан ҳам жамиятимизнинг
ижара ҳақи тўловидан 3 000 000 сўм қарздорлиги мавжуд.

Бугунги кунда корхонамиз иқтисодий қийинчиликларни боши-
дан кечирмоқда. Шунинг учун қайд этилган қарздорлик бугунги
кунга қадар тўланмай келинган.

Ҳозирги кунда корхонамиз ижара ҳақи бўйича тўловларни амал-
га ошириш учун 3 000 000 сўм маблағ топиш учун ҳаракат қилмоқда.
Ушбу қарздорликни 10 (ўн) кун ичида тўлаб берамиз. Келгусида
ҳам ижара ҳақини шартномада кўрсатилган муддатда тўлаб борили-
шига кафолат берамиз.

Қайд этилганларга кўра, Сиздан келгусида корхоналаримиз ўрта-
сидаги ўзаро ҳамкорликни давом эттириш мақсадида ижара ҳақи
бўйича тўлов кечиктирилганлиги учун пеня ҳисобламаслигини
сўраймиз.

«Ҳ» МЧЖ директори

Д.Абдурахманов

6-§. Ишончнома. Даъво аризаси

НАМУНА

« ____ » _____ 20 __ й.

И Ш О Н Ч Н О М А

«Х» масъулияти чекланган жамияти мазкур ишончнома билан жамият ҳуқуқшуноси Абдурахманов Олим Абдурахмановичга Тошкент шаҳар хўжалик судида кўрилаётган _____ -сонли иш бўйича Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексида белгиланган ҳуқуқлардан фойдаланган ҳолда «Х» масъулияти чекланган жамият манфаатини ҳимоя қилишга ваколат беради.

Мазкур ишончнома 1 (бир) йил муддатга берилди.

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

«___» _____ 20__ й.

ИШОНЧНОМА

«Х» масъулияти чекланган жамият томонидан мазкур ишончнома билан жамият ҳуқуқшуноси Абдурахманов Олим Абдурахмановичга Тошкент шаҳар хўжалик судида кўрилаётган _____-сонли иш бўйича «Х» масъулияти чекланган жамият манфаатини хўжалик судида ҳимоя қилиш учун барча процессуал ҳаракатларни амалга ошириш, шу жумладан даъво аризасини имзолаш, ишни ҳакамлик судига топшириш, даъво талабларидан қисман ёки бутунлай воз кечиш ва даъвони тан олиш, даъво предметини ёки асосини ўзгартириш, келишув битимини тузиш, ваколатларни бошқа шахсга топшириш (ишониб топшириш), суд ҳужжати устидан шикоят қилиш, протест келтириш тўғрисидаги аризани имзолаш, суд ҳужжатининг мажбурий тартибда ижро этилишини талаб қилиш, ундирилган мол-мулк ёки пулни олиш ваколати берилади.

Мазкур ишончнома 1 (бир) йил муддатга берилди.

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

«___» _____ 20__ й.
№ _____

	Тошкент шаҳар хўжалик судига
Даъвогар:	«Х» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Чилонзор тумани, _____ кўчаси, __ уй.
Жавобгар:	«Ҳ» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Мирзоулугбек тумани, _____ кўчаси, __ уй
Даъвонинг баҳоси	19 000 000 сум

Даъво аризаси

(етказиб берилган товарлар учун қарздорликни ундириш ҳақида)

«Х» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик-даъвогар) ҳамда «Ҳ» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик-жавобгар) ўртасида 2013 йил 5 сентябрда эҳтиёт қисмлар етказиб бериш ҳақида 3-сонли шартнома (кейинчалик-шартнома) тузилган.

Мазкур шартномага асосан даъвогар томонидан жавобгарга 2012 йил 30-сентябрда тегишли тартибда расмийлаштирилган юк хати (счёт фактура)га асосан 20 000 000 сўмлик товарлар етказиб берилган.

Шартнома шартига асосан даъвогар маҳсулот ҳақининг 50 фоизини, яъни 10 000 000 сўмлик қисмини олдиндан тўлаган.

Товар ҳақининг қолган қисмининг товар етказиб берилган кун-

дан бошлаб 15 кун ичида тўлаши лозим эди. Лекин, ҳозирги кунга қадар жавобгар томонидан 10 000 000 сўмлик қарздорлик тўланмаган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг (кейинчалик – ФК) 449-моддасига кўра, сотиб олувчи етказиб бериладиган товарлар ҳақини шартномада назарда тутилган ҳисоб-китоблар тартиби ва шаклига амал қилган ҳолда тўлайди.

ФКнинг 236-моддасига асосан, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Шартноманинг 7-бандида етказиб берилган маҳсулот учун тўловни кечиктирганлик учун жавобгарлик кўрсатилган. Унга кўра, жавобгар тўлов кечиктирилган ҳар бир кун учун кечиктирилган сумманинг 0,5 фоизи миқдорида пеня тўлаш мажбуриятини олган.

Жавобгар тўлов муддатини 180 кунга кечиктирилганлиги учун даъвогар томонидан 9 000 000 сўм миқдорида пеня ҳисобланди (пенянинг ҳисоб-китоби илова қилинади).

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 1, 112, 139-моддаларига асосланиб, жавобгардан даъвогар фойдасига 10 000 000 сўм асосий қарз, 9 000 000 сўм пеня ундириб беришингизни, суд харажатларини жавобгар зиммасига юклашингизни сўрайман.

Илова: 1. 2013 йил 5 сентябрдаги 3-сонли шартномани нусхаси.

2. 2012 йил 30-сентябрдаги юк хатини (счёт фактура) нусхаси.

3. 10 000 000 сўм тўлов амалга оширилганлиги тўғрисида банк маълумотномаси.

4. Пеня ҳисоб-китоби.

5. Даъво аризаси ва унга илова қилинган ҳужжатлар нусхаси жавобгарга юборилганлигини тасдиқловчи почта квитанцияси.

6. Давлат божи тўланганлигини тасдиқловчи тўлов топшириқномаси.

7. Почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи тўлов топшириқномаси.

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

«___» _____ 20__й.
№ _____

	Тошкент шаҳар хўжалик судига
Даъвогар:	«Х» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Чилонзор тумани, _____ кўчаси, __уй.
Жавобгар:	«Ҳ» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Мирзоулугбек тумани, _____ кўчаси, __уй

Даъво аризаси

(қарзни ундириб бериш ва шартномани бекор қилиш ҳақида)

«Х» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик-даъвогар) ҳамда «Ҳ» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик-жавобгар) ўртасида 2013 йил 1 октябрда 5-сонли ижара шартномаси тузилган.

Мазкур шартномага асосан даъвогар (ижарага берувчи) томонидан жавобгарга (ижарага олувчи) Тошкент шаҳар, Миробод тумани, 25-уй манзилида жойлашган 300 кв.м.дан иборат нотураржой биноси ижарага берилган.

Шартнома тегишли тартибда кадастр органи томонидан давлат рўйхатидан ўтказилган.

Қайд этилган шартноманинг муддати - 2014 йил 1 июнь. Жавобгар ижарага олинган бино учун ҳар ойнинг 25 санасига қадар 2 000 000

сўмдан ижара ҳақини тўлаши лозим эди.

Жавобгар томонидан охирги марта 2013 йил 25 октябрда октябрь ойи учун 2 000 000 сўм тўлов амалга оширилган. Ҳозирги кунга қадар қолган тўловлар, яъни 2013 йил ноябрь-декабрь ойлари учун, 2014 йил январь-март ойлари учун тўловлар амалга оширилмаган.

Даъвогар томонидан жавобгарга 2013 йил 27 ноябрда 44-сонли, 2014 йил 10 январда 12-сонли, 2014 йил 20 февралда 20-сонли талабномалар юборилиб, қарзни тўлаш сўралган.

Лекин, жавобгар томонидан ҳозирги кунга қадар вужудга келган 10 000 000 сўмлик қарз тўланмаган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг (кейинчалик — ФК) 544-моддасига кўра, ижарага олувчи мол-мулкдан фойдаланганлик учун ҳақни ўз вақтида тўлаб туриши шарт. Мол-мулкдан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш тартиби, шартлари ва муддатлари мулк ижараси шартномаси билан белгиланади.

ФКнинг 236-моддасига асосан, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

ФКнинг 382-моддасига мувофиқ, агар ФКда, бошқа қонунларда ёки шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, шартнома тарафларнинг келишувига мувофиқ ўзгартирилиши ва бекор қилиниши мумкин.

ФК 551-моддасининг биринчи қисмига кўра, асосан агар ижарага олувчи шартномада белгиланган тўлов муддатини кетма-кет икки мартадан ортиқ бузиб, мол-мулкдан фойдаланганлик учун ҳақ тўламаса, мулк ижараси шартномаси ижарага берувчининг талаби билан суд томонидан муддатидан олдин бекор қилиниши мумкин.

Жавобгар томонидан ижара мулкidan фойдаланганлик учун тўлов муддати беш ой давомида, яъни кетма-кет икки мартадан ортиқ бузилганлиги сабабли, даъвогар 2013 йил 1 октябрдаги 5-сонли ижара шартномасини суд тартибида муддатидан олдин бекор қилишга ҳақли.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 1, 112, 139-моддаларига асосланиб, жавобгардан даъвогар фойдасига ижара тўлови бўйича юзага келган 10 000 000 сўм қарзни ундириб беришингизни, 2013 йил 1 октябрдаги ижара

шартномасини бекор қилишингизни, суд харажатларини жавобгар зиммасига юклашингизни сўрайман.

- Илова:
1. 2013 йил 1 октябрдаги 5-сонли шартномани нусхаси.
 2. 2013 йил 27 ноябрдаги 44-сонли, 2014 йил 10 январдаги 12-сонли, 2014 йил 20 февралдаги 20-сонли талабномани нусхалари.
 3. Даъво аризаси ва унга илова қилинган ҳужжатлар нусхаси жавобгарга юборилганлигини тасдиқловчи почта квитанцияси.
 4. Давлат божи тўланганлигини тасдиқловчи тўлов топшириқномаси.
 5. Почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи тўлов топшириқномаси.

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

« ____ » _____ 20 __ й.
 № _____

Тошкент шаҳар ҳўжалик судига	
Даъвогар:	«Х» масъулияти чекланган жамияти Манзили: 100000, Тошкент ш., Чилонзор тумани, _____ кўчаси, __ уй.
Жавобгар:	Суд департементи Тошкент шаҳар ҳудудий бошқармаси Манзили: 100000, Тошкент ш., Юнусобод тумани, _____ кўчаси, __ уй

Ариза (шикоят)

(суд ижрочисининг ҳаракатсизлиги устидан)

Тошкент шаҳар ҳўжалик судининг _____-сонли иш бўйича қабул қилинган 2013 йил 10 январдаги ҳал қилув қарори билан «Ҳ» масъулияти чекланган жамиятдан бизнинг жамият фойдасига 10 000 000 сўм ундирилган.

Мазкур ҳал қилув қарори асосида Тошкент шаҳар ҳўжалик суди томонидан 2013 йил 11 февралда ижро варақаси берилган. Ушбу ижро варақаси 2013 йил 13 февралда мажбурий ижрони амалга ошириш учун Суд ижрочиларининг _____ туман бўлимига топширилган. Ушбу ҳолат 2013 йил 12 февралдаги йўлланма хат билан тасдиқланади.

«Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунда суд ижрочилари томонидан ижро ҳаракатларини амалга ошириш муддатлари белгиланган. Мазкур Қонуннинг 30-моддасига кўра, ижро ҳаракатлари ва ижро ҳужжатининг талаблари ижро ҳужжатининг ихтиёрий ижро этилиши учун белгиланган муддат тугаган кундан эътиборан кўпи билан икки ой муддат ичида суд ижрочиси томонидан амалга оширилиши ва ижро этилиши керак.

Суд ижрочиларининг _____ туман бўлимига ижро варақаси топширилган пайдан бошлаб, саккиз ойдан ошган бўлишига қарамасдан, ижро варақаси бўйича мажбурий ижро ҳаракатлари амалга оширилмаган.

Жамиятимиз томонидан 2013 йил 15 майда Суд ижрочиларининг _____ туман бўлимига 31-сонли хат билан мурожаат қилиб, суд ҳужжати ижро этилмаганлигининг сабабини тушунтириб бериш сўралган. Лекин, ушбу мурожаатимиз жавобсиз қолдирилди.

«Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига кўра, тарафлар ижро ҳаракатларини амалга оширишда суд ижрочисининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилиш ҳуқуқига эгадирлар.

«Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 50-моддасига кўра, тадбиркорлик субъектлари давлат органлари ва бошқа органларнинг қарорлари, улар мансабдор шахсларининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш билан боғлиқ ўз ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари бузилганлиги тўғрисида судга мурожаат қилганида давлат божи тўлашдан озод этилади. Худди шундай норма Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг 330-моддасида ҳам мавжуд.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 1, 23, 112-моддаларига асосланиб, Суд ижрочилари _____ туман бўлими суд ижрочисининг Тошкент шаҳар хўжалик судининг _____-сонли иши бўйича берилган 2013 йил 11 февралдаги ижро варақаси бўйича ижро ҳаракатларини амалга оширишдаги ҳаракатсизлигини ноқонуний деб топишингизни, жавобгар зиммасига ижро варақаси бўйича қонун ҳужжатларида кўрсатилган ижро ҳаракатларини олиб бориш мажбуриятини юклатишингизни сўраймиз.

Илова:

1. Тошкент шаҳар хўжалик судининг _____ — сонли иши юзасидан қабул қилган 2013 йил 10 январдаги ҳал қилув қарорини нусхаси.
2. Тошкент шаҳар хўжалик судининг 2013 йил 11 февралдаги ижро варақасини нусхаси.
3. Суд ижрочиларининг _____ туман бўлими номига йўлланган 2013 йил 12 февралдаги хатини нусхаси.
4. Суд ижрочиларининг _____ туман бўлими номига йўлланган 2013 йил 15 майдаги хатини нусхаси.
5. Ариза (шикоят) ва унга илова қилинган ҳужжатларни нусхаси жавобгарга юборилганлигини тасдиқловчи почта квитанцияси.
6. Почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи тўлов топшириқномаси.

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

7-§. Апелляция шикояти

НАМУНА

«___» _____ 20__ й.
№ _____

Тошкент шаҳар хўжалик судига	
Даъвогар:	«Х» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Чилонзор тумани, _____ кўчаси, __уй.
Жавобгар:	«Ҳ» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Мирзоулугбек тумани, _____ кўчаси, __уй

Апелляция шикояти

(Тошкент шаҳар хўжалик судининг _____-сонли иши юзасидан қабул қилинган 2013 йил 20 октябрдаги ҳал қилув қарорига нисбатан)

«Х» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик — даъвогар) Тошкент шаҳар хўжалик судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар «Ҳ» масъулияти чекланган жамиятдан (кейинчалик — жавобгар) 10 000 000 сўм асосий қарз, 2013 йил 5 сентябрдаги 3-сонли шартнома бўйича етказиб берилган эҳтиёт қисмлар учун тўлов кечиктирилганлиги учун 9 000 000 000 сўм пеня ундиришни сўраган.

Тошкент шаҳар хўжалик судининг 2013 йил 20 октябрдаги ҳал қилув қарори билан даъво тўлиқ қаноатлантирилиб, жавобгардан даъвогар фойдасига 10 000 000 сўм асосий қарз, 9 000 000 сўм ҳисобланган пеня ундирилган.

Жавобгар ушбу ҳал қилув қарорини қуйидаги асосларга кўра ноқонуний деб ҳисоблайди:

Эҳтиёт қисмлар етказиб бериш тўғрисидаги шартноманинг 3-бандига асосан жавобгар томонидан олдиндан 10 000 000 сўм тўлов амалга оширилган.

Мазкур шартномага асосан даъвогар томонидан жавобгарга 2012 йил 30 сентябрда тегишли тартибда расмийлаштирилган юк хати (счёт фактура)га асосан 20 000 000 сўмлик товарлар етказиб берилган.

Юзага келган молиявий қийинчиликлар туфайли жавобгарнинг олинган эҳтиёт қисмлар учун 10 000 000 сўмлик тўловни амалга ошириш имконияти бўлмади.

Ушбу тўлов муддати 180 кунга кечтирилганлиги сабабли даъвогар ҳар бир кечиктирилган кун учун тўланмаган сумманинг 0,5 фоизи миқдорида, жами 9 000 000 сўм пеня ҳисоблаган.

Лекин, шартноманинг 7-бандига кўра, етказиб берилган эҳтиёт қисмлар учун тўлов кечиктирилган тақдирда, жавобгар тўлов кечиктирилган ҳар бир кун учун тўланмаган сумманинг 0,5 фоизи, лекин кечиктирилган сумманинг 15 фоизидан кўп бўлмаган миқдорда пеня тўлаши назарда тутилган.

Демак, даъвогар жавобгардан тўлов кечиктирилганлиги учун кўпи билан 1 500 000 сўм пеня талаб қилиш ҳуқуқига эга.

Суд томонидан ушбу ҳолат эътиборга олинмаган ва даъвони тўлиқ қаноатлантириш ҳақида нотўғри ҳал қилув қарори қабул қилинган.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 156,158,159-моддаларига асосланиб, Тошкент шаҳар хўжалик судининг _____-сонли иши бўйича қабул қилинган 2013 йил 20 октябрдаги ҳал қилув қарорини ўзгартиришингизни, даъвогар фойдасига ундирилган пеня миқдорини 9 000 000 сўмдан 1 500 000 сўмгача камайтиришингизни, ишни апелляция инстанцияси судида кўриш билан боғлиқ суд харажатларини даъвогар зиммасига юклашингизни сўраймиз.

- Илова:
1. Апелляция шикоятини нусхаси даъвогарга юборилганлиги ҳақида почта квитанцияси.
 2. Давлат божи ва почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи тўлов топшириқномаси.

«У» МЧЖ раҳбари

А.Абдурахманов

8-§. Кассация шикояти

НАМУНА

«___» _____ 20__ й.
№ _____

Тошкент шаҳар хўжалик судига	
Даъвогар:	«Х» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Чилонзор тумани, _____ кўчаси, __ уй.
Жавобгар:	«Ҳ» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Мирзоулугбек тумани, _____ кўчаси, __ уй

Кассация шикояти

(Тошкент шаҳар хўжалик суди апелляция инстанцияси судининг

*_____ -сонли иши юзасидан қабул қилинган 2013 йил 20
декабрдаги қарорига нисбатан)*

«Х» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик — даъвогар) Тошкент шаҳар хўжалик судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар «Ҳ» масъулияти чекланган жамиятидан (кейинчалик — жавобгар) 10 000000 сўм асосий қарз, 2013 йил 5 сентябрдаги 3-сонли шартнома бўйича етказиб берилган эҳтиёт қисмлар учун тўлов кечиктирилганлиги учун 9 000 000 000 сўм пеня ундиришни сўраган.

Тошкент шаҳар хўжалик судининг 2013 йил 20 октябрдаги ҳал қилув қарори билан даъво тўлиқ қаноатлантирилиб, жавобгардан даъвогар фойдасига 10 000 000 сўм асосий қарз, 9 000 000 сўм ҳисобланган пеня ундирилган.

Мазкур ҳал қилув қарори устидан жавобгар томонидан апелляция шикояти берилган.

Апелляция инстанцияси судининг 2013 йил 20 декабрдаги қарори билан ҳал қилув қарори ўзгартирилган. Даъвогар фойдасига ун-

дирилиши лозим бўлган пеня 9 000 000 сўмдан 1 500 000 сўмгача ка-
майтирилган.

Даъвогар апелляция инстанцияси судининг қарорини қуйидаги
асосларга кўра ноқонуний деб ҳисоблайди.

Тарафлар ўртасида 2013 йил 5 сентябрда эҳтиёт қисмлар етказиб
бериш ҳақида 3-сонли шартнома (кейинчалик-шартнома) тузилган.

Мазкур шартномага асосан даъвогар томонидан жавобгарга 2012
йил 30-сентябрда тегишли тартибда расмийлаштирилган юк хати (счёт
фактура)га асосан 20 000 000 сўмлик товарлар етказиб берилган.

Шартнома шартига асосан даъвогар маҳсулот ҳақининг 50 фоизини,
яъни 10 000 000 сўмлик қисмини олдиндан тўлаган.

Шартноманинг 4-бандига асосан, жавобгар товар ҳақининг қол-
ган қисмининг товар етказиб берилган кундан бошлаб 10 кун ичида
тўлаши лозим эди. Лекин, ҳозирги кунга қадар жавобгар томонидан
10 000 000 сўмлик қарздорлик тўланмаган.

Шартноманинг 7-бандига кўра, етказиб берилган эҳтиёт қисмлар
учун тўлов кечиктирилган тақдирда, жавобгар тўлов кечиктирилган
ҳар бир кун учун тўланмаган сумманинг 0,5 фоизи, лекин кечикти-
рилган сумманинг 15 фоизидан кўп бўлмаган миқдорда пеня тўлаши
назарда тутилган.

Лекин, тарафлар ўртасида қайд этилган шартномага 1-сонли қўшим-
ча келишув тузилган. Унда шартноманинг 7-банди қуйидаги таҳрирда
баён қилинган: «Етказиб берилган товар учун тўлов муддати кечик-
тирилган тақдирда, сотиб олувчи тўлов кечиктирилган ҳар бир кун
учун кечиктирилган сумманинг 0,5 фоиз миқдорида пеня тўлайди».

Ушбу қўшимча келишув даъво аризасига илова қилинган эди.

Лекин, апелляция инстанцияси суди қарор қабул қилишда ушбу
қўшимча келишувни инобатга олмаган. Шунинг учун апелляция
инстанцияси судининг қарорини бекор қилиш лозим деб ҳисоблаймиз.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик про-
цессуал кодексининг 173,175-177-моддаларига асосланиб, Тошкент
шаҳар хўжалик суди апелляция инстанцияси судининг _____ -
сонли иши бўйича қабул қилинган 2013 йил 20 декабрдаги қарори-
ни бекор қилишингизни, мазкур иш бўйича қабул қилинган ҳал
қилув қарорини кучда қолдиришингизни, ишни кассация инстан-
цияси судида кўриш билан боғлиқ суд харажатларини жавобгар зим-
масига юклашингизни сўраймиз.

- Илова:
1. Кассация шикоятини нусхаси жавобгарга юборил-
ганлиги ҳақида почта квитанцияси.
 2. Давлат божи ва почта харажатлари тўланганли-
гини тасдиқловчи тўлов топшириқномаси.

«Х» МЧЖ директори

А. Ахмедов

9-§. Назорат тартибида протест келтириш тўғрисида ариза

НАМУНА

« ____ » _____ 20__ й.
№ _____

Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик судига	
Даъвогар:	«Х» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Чилонзор тумани, _____ кўчаси, __ уй.
Жавобгар:	«У» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Мирзоулугбек тумани, _____ кўчаси, __ уй

АРИЗА

(_____-сонли иши бўйича қабул қилинган суд ҳужжатларига
нисбатан назорат тартибида протест келтириш тўғрисида)

«Х» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик — даъвогар) Тошкент шаҳар ҳўжалик судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар «У» масъулияти чекланган жамиятдан (кейинчалик — жавобгар) 10 000000 сўм асосий қарз, 2013 йил 5 сентябрдаги 3-сонли шартнома бўйича тўлов кечиктирилганлиги учун ҳисобланган 9 000 000 000 сўм пеня ундиришни сўраган.

Тошкент шаҳар ҳўжалик судининг 2013 йил 20 октябрдаги ҳал қилув қарори билан даъво тўлиқ қаноатлантирилиб, жавобгардан даъвогар фойдасига 10 000 000 сўм асосий қарз, 9 000 000 сўм ҳисобланган пеня ундирилган.

Апелляция инстанцияси судининг 2013 йил 20 декабрдаги қарори билан ҳал қилув қарори ўзгартирилган. Ҳал қилув қарори билан ундирилган пеня суммаси 1 500 000 сўмга камайтирилган.

Кассация инстанцияси судининг 2014 йил 20 январдаги қарори билан апелляция инстанцияси судининг 2013 йил 20 декабрдаги қарори бекор қилиниб, биринчи инстанция судининг 2014 йил 20 октябрдаги ҳал қилув қарори кучда қолдирилган.

Мазкур иш бўйича қабул қилинган суд ҳужжатлари қуйидаги асосларга

қўра ноқонуний қабул қилинган ва улар бекор қилиниши лозим деб ҳисоблайман:

Тарафлар ўртасида тузилган 2013 йил 5 сентябрдаги эҳтиёт қисмлар етказиб бериш тўғрисидаги 3-сонли шартноманинг 8-бандида шартнома бўйича низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартиби кўрсатиб ўтилган.

Лекин, даъвогар низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартибига риоя қилмаган, яъни жавобгарга талабнома юбормасдан судга мурожаат қилган.

Судлар томонидан ушбу ҳолат эътиборга олинмасдан низо мазмунан ҳал қилинган.

Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодекси 88-моддасининг 5-бандига кўра, даъвогар низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартибига риоя этмаган, бу эса шу тоифадаги низолар учун қонунда ёки шартномада назарда тутилган бўлса, хўжалик суди даъвони кўрмасдан қолдиради.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 192, 192-1 -моддаларига асосланиб, _____-сонли иш бўйича қабул қилинган биринчи инстанция судининг 2013 йил 20 октябрдаги ҳал қилув қарорини, апелляция инстанцияси судининг 2013 йил 20 декабрдаги қарорини, кассация инстанцияси судининг 2014 йил 20 январдаги қарорини бекор қилиб, ишни янгидан кўриш учун биринчи инстанция судига юбориш ҳақида Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Раёсатига назорат тартибида протест келтиришини сўрайман.

Илова:	1. _____-сонли иш бўйича қабул қилинган 2013 йил 20 октябрдаги ҳал қилув қарорини нусхаси.
	2. Апелляция инстанцияси судининг 2013 йил 20 декабрдаги қарорини нусхаси.
	3. Кассация инстанцияси судининг 2014 йил 20 январдаги қарорини нусхаси.

«Ү» МЧЖ директори

А. Ахмедов

10-§. Суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисида ариза

НАМУНА

«___» _____ 20__ й.
№ _____

Тошкент шаҳар хўжалик судига	
Даъвогар:	«Х» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Чилонзор тумани, _____ кўчаси, __ уй.
Жавобгар:	«Ҳ» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Мирзоулугбек тумани, _____ кўчаси, __ уй

А р и з а

(_____-сонли иш бўйича қабул қилинган 2013 йил 12 майдаги
ҳал қилув қарорини янги очилган ҳолатлар бўйича
қайта кўриш тўғрисида)

«Х» масъулияти чекланган жамият (кейинчалик — даъвогар) Тошкент шаҳар хўжалик судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар «Ҳ» масъулияти чекланган жамиятдан (кейинчалик — жавобгар) 10 000 000 сўм асосий қарз, 2013 йил 5 сентябрдаги 3-сонли шартнома бўйича тўлов кечиктирилганлиги учун ҳисобланган 9 000 000 000 сўм пеня ундиришни сўраган.

Тошкент шаҳар хўжалик судининг 2013 йил 31 октябрдаги ҳал қилув қарори билан даъво тўлиқ қаноатлантирилиб, жавобгардан даъвогар фойдасига 10 000 000 сўм асосий қарз, 9 000 000 сўм ҳисобланган пеня ундирилган.

Мазкур ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган.

Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 204-

моддасига кўра, хўжалик суди ўзи қабул қилган ва қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриши мумкин.

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш учун аризачига маълум бўлмаган ва маълум бўлиши мумкин бўлмаган, иш учун муҳим ҳолатлар ҳам асос бўлиши мумкин.

Тошкент шаҳар хўжалик судининг _____-сонли иш бўйича қабул қилинган 20014 йил 10 февралдаги ҳал қилув қарори билан 2013 йил 5 сентябрдаги 3-сонли шартнома ҳақиқий эмас деб топилган. Ушбу ҳолат 2013 йил 31 октябрдаги ҳал қилув қарорини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш учун асос бўлади, деб ҳисоблаймиз.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 204, 205-моддаларига асосланиб, _____-сонли иш бўйича қабул қилинган 2013 йил 31 октябрдаги ҳал қилув қарорини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўришингизни сўрайман.

Илова:	1. _____-сонли иш бўйича қабул қилинган 2013 йил 31 октябрдаги ҳал қилув қарорини нусхаси.
	2. _____-сонли иш бўйича қабул қилинган 2014 йил 10 февралдаги ҳал қилув қарорини нусхаси.
	3. Ариза нусхаси даъвогарга юборилганлиги тасдиқловчи почта квитанцияси.

«У» МЧЖ директори

А.Абдурахманов

11-§. Суд ҳужжатларини ижро этиш билан боғлиқ ҳужжатлар

Қонуний кучга кирган суд ҳужжатлари Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида барча давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, ташкилотлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар томонидан ижро этилади.

Суд ҳужжатини мажбурий ижро этиш шу ҳужжатни қабул қилган ҳўжалик суди томонидан бериладиган ижро варақаси асосида амалга оширилади.

Ижро варақаси ундирувчига суд ҳужжати қонуний кучга киргандан кейин берилади.

Ижро варақасини ижрога тақдим этиш.

Ҳўжалик судида ишни кўриш одатда ҳал қилув қарори қабул қилиш билан якунланади.

Ҳўжалик суди томонидан пул маблағларини, мол-мулкни ундириш, ишдаги тарафга муайян ҳаракатларни бажариш мажбуриятларини юклаш ҳақида ҳал қилув қарори қабул қилинганда, ушбу ҳал қилув қарори қонуний кучга киргач, уни қабул қилган ҳўжалик суди томонидан ундирувчига ижро варақаси берилади.

Ҳўжалик суди томонидан берилган ижро варақаларини ижро этиш Ўзбекистон Республикаси Ҳўжалик процессуал кодекси, «Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни, шунингдек суд ҳамда бошқа органлар қарорларини ижро этиш соҳасидаги бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган тартибда амалга оширилади.

Ижро варақаси суд ҳужжати қонуний кучга кирган кундан ёхуд ижрони кечиктириш ёки бўлиб-бўлиб ижро этиш белгиланган муддат тугаган кундан ёхуд ижро варақасини ижрога тақдим этиш учун ўтказиб юборилган муддатни тиклаш тўғрисида ажрим чиқарилган кундан бошлаб олти ойдан кечиктирмасдан тақдим этилиши мумкин.

Ижро варақаси қарздор ёки ундирув қаратилган мол-мулк жойлашган Адлия вазирлиги ҳузуридаги Суд қарорларини ижро этиш, судлар фаолиятини моддий-техника жиҳатидан ва молиявий таъминлаш департаменти туман (шаҳар) бўлимларига тақдим этилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси адлия вазирлиги ҳузуридаги суд қарорларини ижро этиш, судлар фаолиятини моддий-техника жиҳатидан ва молиявий таъминлаш департаменти фаолиятини янада такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида» 2012 йил 29 декабрдаги ПҚ-1900-сонли қарорига кўра, Департамент таркибига ҳудудий (вилоят) бошқармалари ва суд ижрочиларининг туман (шаҳар) бўлимлари қиради.

Қонунчиликда ижро варақасини мажбурий ижрога қаратиш учун суд ижрочиларига бериладиган ариза ҳамда йўлланма хатларни расмийлаштириш бўйича аниқ талаблар ўрнатилмаган. Шунинг учун ундирувчига ижро варақасининг асл нусхаси илова қилинган йўлланма хат(ариза)ни суд ижрочиларининг туман (шаҳар) бўлимларига тилхат (қабул қилиб олинганлигини тасдиқловчи белги) орқали топширилиши тавсия этилади.

«Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида суд ижрочилари томонидан ижро ҳаракатларини амалга ошириш муддатлари белгиланган. Қонунга кўра, ижро ҳаракатлари ва ижро ҳужжатининг талаблари ижро ҳужжатининг ихтиёрий ижро этилиши учун белгиланган муддат тугаган кундан эътиборан кўпи билан икки ой муддат ичида суд ижрочиси томонидан амалга оширилиши ва ижро этилиши керак.

Суд ижрочиси томонидан қонунда кўрсатилган муддатда ижро ҳаракатлари амалга оширилмаган тақдирда, ундирувчи суд ижрочисининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан судга шикоят қилиши мумкин.

Ижро варақасининг дубликатини бериш ҳақида мурожаат қилиш.

Ижро варақаси йўқотилган тақдирда ундирувчи унинг дубликатини бериш ҳақида хўжалик судига мурожаат қилиши мумкин.

Ижро варақасининг дубликатини бериш ҳақида ёзма шаклдаги ариза суд ҳужжатини қабул қилган хўжалик судига берилади. Бундай ариза ижро варақасини ижрога тақдим этиш учун белгиланган муддат ўтгунча, яъни суд ҳужжати қонуний кучга киргандан бошлаб олти ойдан кечиктирмасдан берилиши мумкин.

Ижро варақасининг дубликатини бериш тўғрисидаги аризага унинг (ижро варақасининг) йўқотилиши сабаблари кўрсатилиши керак.

Ижро варақасининг дубликатини бериш тўғрисидаги ариза хўжалик судининг мажлисида, ундирувчи ва қарздор хабардор қилинган ҳолда кўрилади. Бироқ уларнинг келмаганлиги аризани кўришга тўсқинлик қилмайди. Аризани кўриш натижалари бўйича ажрим чиқарилиб, у ундирувчи ва қарздорга юборилади.

Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексига кўра, аризани кўриш натижалари бўйича чиқарилган ажрим устидан шикоят бериш мумкин.

Ижро варақасини ижрога тақдим этишнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклаш ҳақида мурожаат қилиш.

Ундирувчи томонидан ижро варақасини ижрога тақдим этишнинг муддати ўтказиб юборилган бўлса, у ушбу муддатни тиклаш

ҳақида суд ҳужжатини қабул қилган ҳўжалик судига ёки ижро этиш жойи бўйича ҳўжалик судига ариза билан мурожаат қилиши мумкин.

Ижро варақасини ижрога тақдим этишнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклаш ҳақидаги аризада муддат ўтказиб юборилганлигининг сабаблари кўрсатилиши шарт.

Ижро варақасини ижрога тақдим этишнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклаш ҳақидаги ариза ҳўжалик судининг мажлисида ундирувчи ва қарздор хабардор қилинган ҳолда кўрилади. Бироқ, уларнинг келмаганлиги аризани кўришга тўсқинлик қилмайди.

Аризани кўриш натижалари бўйича ажрим чиқарилиб, у ундирувчи ва қарздорга юборилади.

Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексига кўра, аризани кўриш натижалари бўйича чиқарилган ажрим устидан шикоят бериш мумкин.

Ариза устидан берилган шикоят (протест) Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексида белгиланган тартибда кўриб чиқилади.

Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисида мурожаат қилиш.

Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексига кўра, ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги ариза қарздор жойлашган ердаги ёки яшайдиган жойдаги ёхуд, агар қарздор жойлашган ер ёки яшайдиган жой номаълум бўлса, унинг мол-мулки турган жойдаги ҳўжалик суди томонидан кўриб чиқилади.

Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексида ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги аризани расмийлаштириш бўйича талаблар қўйилган.

Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги ариза ёзма шаклда берилади ва ҳал қилув қарори ҳакамлик муҳокамаси тарафларидан қайси бирининг фойдасига қабул қилинган бўлса, ўша тараф ёки унинг вакили томонидан имзоланиши керак.

Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги аризада қуйидагилар кўрсатилган бўлиши керак:

- ариза берилаётган ҳўжалик судининг номи;
- ҳал қилув қарорини қабул қилган ҳакамлик судининг номи ва таркиби, жойлашган ери;
- ҳакамлик муҳокамаси тарафларининг номи (фамилияси, исми,

отасининг исми), жойлашган ери (почта манзили) ёки яшаш жойи;

- ҳакамлик судининг ҳал қилув қарори қабул қилинган сана;
- ариза билан муурожаат этган ҳакамлик муҳокамаси тарафи ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини олган сана;
- ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги талаб.

Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги аризада телефонлар, факслар рақамлари, электрон манзил ва бошқа маълумотлар кўрсатилиши мумкин.

Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги аризага қуйидагилар илова қилинади:

- ҳакамлик суди ҳал қилув қарорининг тасдиқланган нусхаси. Доимий фаолият кўрсатувчи ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорининг нусхаси мазкур ҳакамлик судининг раиси томонидан тасдиқланади, муваққат ҳакамлик суди ҳал қилув қарорининг нусхасидаги ҳакамлик судьясининг имзоси нотариал тартибда тасдиқланган бўлиши керак;

- ҳакамлик битимининг тегишли тарзда тасдиқланган нусхаси;
- белгиланган тартибда ва миқдорда давлат божи тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар;

- ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақаси беришни тўғрисидаги ариза нусхаси ҳакамлик муҳокамасининг бошқа тарафига топширилганлиги ҳақидаги хабарнома ёки унинг юборилганлигини тасдиқловчи бошқа ҳужжат.

Агар ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги ариза ҳакамлик муҳокамаси тарафининг вакили томонидан берилган бўлса, аризага вакилнинг ариза тақдим этишга бўлган ваколатини тасдиқловчи ишончнома илова қилинади.

Кодексда ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги аризани бериш учун муддат белгиланган. Бундай ариза ҳакамлик суди ҳал қилув қарорини ихтиёрий ижро этиш муддати тугаган кундан эътиборан олти ойдан кечиктирмай берилиши мумкин. Мазкур муддат ҳўжалик суди томонидан узрли деб топилган сабабларга кўра ўтказиб юборилган тақдирда, ўтказиб юборилган муддат тикланиши мумкин.

« ____ » _____ 20__ й.
№ _____

**Тошкент шаҳар Чилонзор
туман Суд ижрочилари
бўлимига**

А Р И З А

(ижро варақасини мажбурий ижрога тақдим этиш ҳақида)

Тошкент шаҳар хўжалик суди томонидан 2013 йил 31 октябрда _____-сонли иш юзасидан «Ҳ» масъулияти чекланган жамиятидан «Х» масъулияти чекланган жамият фойдасига 10 000 000 сўм асосий қарз, 1 500 000 сўм пеня, 122 500 сўм почта харажатлари ундириш ҳақида ҳал қилув қарори қабул қилинди.

Ушбу ҳал қилув қарори 2013 йил 1 декабрда қонуний кучга кирди ва Тошкент шаҳар хўжалик суди томонидан ижро варақаси берилди.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 209, 213-моддаларига, «Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 23-моддасига асосан, Тошкент шаҳар хўжалик судининг _____-сонли иши юзасидан қабул қилинган ҳал қилув қарори асосида берилган 2013 йил 1 декабрдаги ижро варақаси юзасидан мажбурий ижро ҳаракатлари олиб боришингизни сўраймиз.

Илова:	1. _____.-сонли иш бўйича берилган 01.12.2013 йилдаги ижро варақасининг асл нусхаси.
--------	--

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

« ____ » _____ 20__ й.
№ _____

**Тошкент шаҳар
хўжалик судига**

Ариза

(Ижро варақасининг дубликатини бериш ҳақида)

Тошкент шаҳар хўжалик суди томонидан 2013 йил 31 октябрда _____-сонли иш юзасидан «Ҳ» масъулияти чекланган жамиятидан «Х» масъулияти чекланган жамият фойдасига 10 000 000 сўм асосий қарз, 1 500 000 сўм пеня, 122 500 сўм почта харажатлари ундириш ҳақида ҳал қилув қарори қабул қилинди.

Ушбу ҳал қилув қарори 2013 йил 1 декабрда қонуний кучга кирди ва Тошкент шаҳар хўжалик суди томонидан ижро варақаси берилди.

Лекин, ушбу ижро варақаси корхона бош ҳисобчисининг айби билан йўқотилган. Бунинг учун бош ҳисобчига «ҳайфсан» интизомий жазо чораси қўлланилди.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 216-моддасига асосан, Тошкент шаҳар хўжалик судининг _____-сонли иши юзасидан қабул қилинган ҳал қилув қарори асосида берилган 2013 йил 1 декабрдаги ижро варақасининг дубликатини беришингизни сўрайман.

Илова:	Бош ҳисобчига «ҳайфсан» жазо чораси берилганлиги ҳақида буйруқ нусхаси.
--------	---

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

«___» _____ 20__ й.
№ _____

**Тошкент шаҳар
хўжалик судига**

Ариза

*(ижро варақасини ижрога тақдим этишининг ўтказиб юборилган
муддатини тиклаш ҳақида)*

Тошкент шаҳар хўжалик суди томонидан 2013 йил 31 октябрда _____-сонли иш юзасидан «У» масъулияти чекланган жамиятдан «Х» масъулияти чекланган жамият фойдасига 10 000 000 сўм асосий қарз, 1 500 000 сўм пеня, 122 500 сўм почта харажатлари ундириш ҳақида ҳал қилув қарори қабул қилинди.

Ушбу ҳал қилув қарори 2013 йил 1 декабрда қонуний кучга кирди ва Тошкент шаҳар хўжалик суди томонидан ижро варақаси берилди.

Корхонамизда ўтказилган текшириш вақтида ушбу ижро варақаси вақтинчалик текширувчилар томонидан олиб қўйилган эди. Шу сабабли, уни Суд ижрочилари бўлимига мажбурий ижро этиш учун ўз вақтида тақдим этиш имконияти бўлмади. Натижада ижро варақасини ижрога тақдим этиш муддати ўтказиб юборилди.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Хўжалик процессуал кодексининг 215-моддасига асосан, Тошкент шаҳар хўжалик судининг _____-сонли иши юзасидан қабул қилинган ҳал қилув қарори асосида берилган 2013 йил 1 декабрдаги ижро варақасини ижрога тақдим этишнинг ўтказиб юборилган муддатини тиклашингизни сўрайман.

Илова:	1. Ҳужжатларни (шу жумладан ижро варақасини) олиб қўйиш ҳақидаги далолатнома нусхаси.
	2. Ҳужжатларни қайтариш ҳақидаги (шу жумладан ижро варақасини) далолатнома нусхаси.

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

« ____ » _____ 20 ____ й.
 № _____

Тошкент шаҳар ҳўжалик судига	
Аризачи:	«Х» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Чилонзор тумани, _____ кўчаси, ____ уй.
Қаздор:	«Ҳ» масъулияти чекланган жамият Манзили: 100000, Тошкент ш., Мирзоулўбек тумани, _____ кўчаси, ____ уй

А р и з а

(ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисида)

Тошкент шаҳар _____ кўчаси, ____ уйда жойлашган Савдо-саноат палатаси қошидаги ҳакамлик суди судьяси _____ томонидан 2014 йил 5 февралда _____ сонли иш юзасидан «Ҳ» масъулияти чекланган жамиятдан «Х» масъулияти чекланган жамият фойдасига 30 000 000 сўм ундириш ҳақида ҳал қилув қарори қабул қилинди.

Ушбу ҳал қилув қарори аризачи томонидан 2014 йил 18 февралда олинди.

Ҳал қилув қарорида уни ихтиёрий ижро қилиш учун 30 кунлик муддат белгиланган. Лекин, ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан бошлаб бир ойдан ортиқ вақт ўтган бўлишига қарамасдан қарздор томонидан у (ҳал қилув қарори) ижро қилинмасдан келинмоқда.

Қайд этилганларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Ҳўжалик процессуал кодексининг 155-6-моддасига асосан, Савдо-саноат палатаси қошидаги ҳакамлик судининг 2014 йил 5 февралда _____

-сонли иш юзасидан қабул қилинган ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини беришингизни, суд харажатларини қарздор зиммасига юклашингизни сўрайман.

<i>Илова:</i>	<i>1. Савдо-саноат палатаси қошидаги ҳакамлик судининг 2014 йил 5 февралдаги _____-сонли иш юзасидан қабул қилинган ҳал қилув қарорининг тасдиқланган нусхаси.</i>
	<i>2. Ҳакамлик битимининг тасдиқланган нусхаси ____ варақда.</i>
	<i>3. Давлат бож ва почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи тўлов топшириқномалари.</i>
	<i>4. Ҳакамлик судининг ҳал қилув қарорини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги ариза нусхасини ҳакамлик муҳокамасининг бошқа тарафига юборилганлигини тасдиқловчи почта квитанцияси.</i>

«Х» МЧЖ директори

А.Ахмедов

МУНДАРИЖА

Кириш сўз	3
I. Тадбиркорлик субъектлари. Ташкил этиш, қайта ташкил этиш ва тугатиш тартиби	
1-§. Тадбиркорлик субъекти тушунчаси ва турлари.....	5
2-§. Тадбиркорлик субъекти муассиси (иштирокчиси)нинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари.....	11
3-§. Тадбиркорлик субъектини ташкил этиш ва рўйхатдан ўтказиш.....	20
4-§. Тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун рухсат бериш ҳужжатларини расмийлаштириш.....	27
5-§. Тадбиркорлик субъектини қайта ташкил этиш.....	31
6-§. Тадбиркорлик субъектини тугатиш асослари ва тартиби.....	32
II. Имтиёзлар ва преференциялар	
1-§. Солиқ имтиёзлари.....	37
2-§. Божхона имтиёзлари.....	49
3-§. Бошқа преференциялар.....	52
4-§. Илова (Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардан кўчирмалар).....	54
III. Тадбиркорлик субъектлари фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш	
1-§. Текшириш тушунчаси, уни ўтказиш тартиби ва муддатлари. Текшириш пайтида тадбиркорлик субъектлари ва назорат қилувчи органлар мансабдор шахсларининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари.....	70
2-§. Солиқ қонунчилигига риоя этилиши юзасидан назорат.....	79
3-§. Лицензиялаш талаблари ва шартларига риоя этилиши устидан назорат.....	85
4-§. Табиатни муҳофаза қилиш соҳасидаги назорат.....	90
5-§. Стандартлаштириш ва сертификатлаштириш соҳасидаги назорат.....	93
6-§. Санитария қоидалари ва нормаларига риоя этилиши соҳасидаги назорат.....	96
7-§. Соғлиқни сақлаш ва фармацевтика соҳасидаги назорат.....	99
8-§. Рақобат, истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва реклама соҳасидаги назорат.....	104

IV. Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш

1-§. Низони судгача ҳал қилиш (талабнома юбориш) тартиби.....	109
2-§. Низони ҳакамлик судида кўриш.....	111
3-§. Биринчи инстанцияда иш юритиш.....	114
4-§. Апелляция инстанциясида иш юритиш.....	132
5-§. Кассация инстанциясида иш юритиш.....	136
6-§. Назорат тартибида иш юритиш.....	139
7-§. Суд ҳужжатларини ижро этиш.....	141

V. Ҳужжатлар намуналари

1-§. Масъулияти чекланган жамият таъсис ҳужжатлари ва жамият муассислари (иштирокчилари) умумий йиғилиши баённомалари.....	144
2-§. Меҳнат шартномаси.....	194
3-§. Ички меҳнат тартиби қоидалари.	199
4-§. Хўжалик шартномалари.....	221
5-§. Хўжалик шартномалари бўйича талабномалар ва улар юзасидан фикр-мулоҳаза.....	254
6-§. Ишончнома. Даъво аризалари.....	260
7-§. Апелляция шикояти.....	269
8-§. Кассация шикояти.....	271
9-§. Назорат тартибида протест келтириш тўғрисида ариза.....	273
10-§. Суд ҳужжати янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисида ариза.....	275
11-§. Суд қарорларини ижро этиш билан боғлиқ ҳужжатлар.....	277

Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди

С. Шадиева, И. Таджиев, З. Умаров,
Л. Кариева, О. Ражабов

**Тадбиркорлик фаолиятининг
ҳўқуқий асослари**

САВОЛЛАР ВА ЖАВОБЛАР

«O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Axborotnomasi» -
«Вестник Высшего хозяйственного суда Республики Узбекистан»
тахририяида нашрга тайёрланди.

Нашр учун маъсул - К. Убайдиллоев
Муҳаррир - М. Содиқов
Таржимон - Б. Сайфуллаев
Саҳифаловчи - Д. Тиллаева
Дизайнер - А. Норов

Масъул муҳаррир - У. Раджабова

Босишга 03.07.2014 рухсат этилди.
Бичими: 60 x 90 1/16. «TimesUZ» гарнитураси. Босма табоғи: 18,0.
Офсет босма. Адади 1000.

Нашриёт уйи МЧЖ «Baktria press»
лицензия АИ № 203 28.08.2011 й., АИ № 229 16.11.2012 й.
Манзил 100000, Тошкент, Буюк Ипак Йўли мавзеси, 15/25
Тел: (+998 71) 233-23-84

Mega Basim босмаҳонасида чоп этилди:
Baha Is Merkezi, Haramidere, Istanbul, Turkey
www.mega.com.tr

ISBN:978-9943-4411-8-7